

የአማርኛ ፈሊጦች

h
አምሳሉ ዳኛቸው
አክሊሉ እና ወርቁ

፪ኛ እትም

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
፲፱፻፹፫

30/9/85

ኩራን አሳታሚ ድርጅት
Kuraz Publishing Agency

ሰአክ }
TEL. } 11 27 19

አዲስ አበባ
ኢትዮጵያ

ሙብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው
ALL RIGHTS RESERVED

የሕፋን ሥዕል — ሉቃስ አግረ

ብርሃኑ ሰላም ግትግያ ቤት ታተመ

ፖስታ ግብ. }
P. O. Box } 30933

ADDIS ABABA
ETHIOPIA

የማርኛ ፈሊጦች

ማንኛውም ቋንቋ ፡ የሰመረ ሐሳብ ማስገኛ የሆኑ አያሌ የተለያዩ የቃላት ግጥሚያዎች አሉት ። ከነዚህም አንደኛው ግጥሚያ የፈሊጣዊ አገልግሎት (Idiomatic Expression) ነው ።

ፈሊጣዊ አነጋገር ፡ በብዙ ቋንቋዎች እየተሰበሰበና ተመዝግቦ ሲገኝ በአግርኛ ቋንቋ ማን እስካሁን ባለመሰብሰቡና ባለመመዝገቡ ፡ አስፈላጊ ጌቱን በማረጋገጥ ሊያሳዝን ሥራ ለመሥራት ተነሣሣን ።

ፈሊጣዊ አነጋገር የሚፈጠረው ከየቋንቋው የተለየ የቃልና ቃል ስም ረት ፡ ከየቋንቋው ቅርጽ ወይም ከየቋንቋው መልእክትን በተምሳሌት የመጋረፍ ባሕርያት የተነሣ ነው ። ፈሊጣዊ አነጋገር ፡ ከአንድ ቋንቋ ወደ ሌላው በቀጥታ አይተረጎምም ፤ ቢተረጎምም ፡ በተቀባዩ ቋንቋ ተመሳሳይ ካልተገኘለት በስተቀር ፡ በተነገረበት ቋንቋ የነበረ ግን መልእክት በአብዛኛው አያስተላልፍም ።

ፈሊጣዊ አነጋገር ፡ በቃላት በልዩ ልዩ ዘዴ የመጠቀም አንደኛው መንገድ እንደ መሆኑ ባጠቃላይ ይዘቱ እያንዳንዱ ቃል ከሌሎች ቃላት ጋር በሚቀናጅበት ጊዜ በመሠረቱ ከነበረው ፍች የተለየ ፍች የሚሰጥ በት ሁኔታ ሲሆን ፡ በዝርዝር ይዘቱ ደግሞ ፡ ቃላት መጀመሪያ ለቀጭለት እሳቤ ተመሳሳይ ለሆኑ ሌሎች እሳቤዎች በመዋል ፡ ትርጉማቸውን እያሰፉ የሚያድጉበት ዘዴ ነው ። ባጠቃላይ ይዘቱ ረገድ ለምሳሌ ፡ ሆደ እፈ' በምንልበት ጊዜ በሁለቱ ቃላት እየቅል ትርጉም መሠረት የአንዱን ሰው ሆድ መስፋት ሳይሆን የምናስገነዝበው ፡ ሰውየው ቻይና ታጋሽ መሆኑን ነው ። እንዲሁም 'ዐመድ አፋሽ' ስንል ፡ የምንገልጸው ፡ የሰውየው ሥራ ዐመድ ማፈስ መሆኑን ሳይሆን ሰውየው ያበላው ፡ ያጠጣው ፡ የደገፈውና የቸረው የሚከዳውና ደግ ሥራው ወረታ የማያገኝ መሆኑን ነው። በዝርዝር ይዘቱ ደግሞ ለምሳሌ ፡ 'ዐይን' የሚለውን ቃል ብንወስድ ፡ መጀመሪያ ቃሉ የዋለው ለማያ ለሚያገለግል ሕዋስ መሆኑን እንረዳለን ። ስለሆነም ከጊዜ በኋላ ፡ ይኸው ቃል ለሌሎች ተመሳሳይ እሳቤዎች በመዋል ፡ የአንጀራ ዐይን ፡ የመርፌ ዐይን ፡ የእንጨት ዐይን በማለት ይሠራበታል ። ወይም ደግሞ ሌላ ቃል 'ቁልፍን' ብንወስድ ፡ በመሠረቱ ቁልፍ ፡ የአንድ ነገር መክፈቻ ሲሆን ፡ በተመሳሳይ ሁኔታ ደግሞ 'ቁልፍ ሰው' ቁልፍ ቦታ ፡ መርፌ ቁልፍ ፡ ሆዱ ተቆለፈ 'በማለት ይሠራበታል ። ሌሎችም እን

ዲሁ። ሆኖም እዚህ ላይ፣ ተመሳሳይ እሳቤ፣ ስንል፣ በነገሮች መካከል የሚኖረውን ተመሳሳይነት ብቻ እንዳልሆነ ማጤን ያስፈልጋል ። ተመሳሳይነቱ በነገሮችና በረቂቅ ባሕርይ ወይም ሁኔታ መካከልም ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ፣ ቁልፍ ሐሳብ፣ የመፍትሔ ቁልፍ፣ ሽርሙጣ ቁልፍ፣ እያሰን፣ የሚሠራባቸው ቃላት ስምና ስም መስሎችም ብቻ መሆን አይኖርባቸውም። በግሶችም መጠቀም ይቻላል፤ ለምሳሌ፣ አእምሮው ደነዘ፣ አንጅቱ አረረ፣ በስሜት ተቃጠለ እና የመሳሰሉት ።

ፈሊጣዊ አነጋገር፣ ባረጁ ባፈጁ ቃላት እና/ወይም ትርጉሞች ይጠቀማል፤ ማለትም፣ በአሁኑ ጊዜ በማይሠራባቸው ቃላት ወይም ቃላቱ ቢኖሩም፣ ባሁኑ ጊዜ በማይሠራበት ትርጉም ። ለምሳሌ፣ ቆቻ፣ ቢያክ፣ መራ፣ ቆሌ በጥንቱ ትርጉማቸው አይሠራባቸውም ። ነገር ግን በነሱ ላይ የተመሠረቱት ፈሊጦች፣ ቆቻ ዋለ፣ ቢያክ ቢያክ አለ፣ መራውን ወጣ፣ ቆሌ ቢስ ይሠራባቸዋል ። በትርጉምም ረገድ በለስ ጣለ፣ ጋጅን ለከፈው፣ አጽመር ርስት፣ ቡዳ ቀረጠፈው፣ አቲቴያም (ማልፍተኛ ለማለት) ዐይነቶች በጥንት አገባባቸው ባይሠራባቸውም፣ አዲስ ትርጉም ይዘው ለዘመናዊ ሐሳብ መግለጫዎች ሊውሉ ይችላሉ ።

የፈሊጣዊ አነጋገሮችን አነሳስ አንዳንድ ጊዜ ለመናገር ስንችል፣ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ አንችልም ። ፈሊጦች ከአንዳንድ ባህላዊ ጉዳዮች ጋር የተያያዙ ስለሆኑክጊዜ ብዛት አንዳንዶቹ ባህላዊ ዘርፎች እየተረሱና በሌላ እየተለወጡ ከመሆናቸው የተነሣ። ስለሆነም ባጠቃላይ አነጋገር፣ በየሀገሩ የሚነገሩት የተለያዩ ቋንቋዎች አንዱ ከሌላው በመተርጎምና በመውረስ የአያሌ ፈሊጦች ምንጭ መሆናቸው አይካድም ። ደራሲያን ሌሎች ምንጮች ናቸው ። በዚያ ላይ ደግሞ ከውጭ አገር ቋንቋዎች እየተወረሱ የሚገቡ ፈሊጦች አሉ ። በዚህ ረገድ ኢትዮጵያን በሚመለከት፣ በተለይ የተለያዩ የውጭ አገር ቋንቋዎች በየትምህርት ቤቱ መሰጠት ከጀመሩ ወዲህ፣ ከውጪ የሚወረሱት ፈሊጦች ብዛት ከቁጥጥር ውጪ እመሆን ደረጃ ደርስዋል፤ ለምሳሌ ከዚህ በታች የተጠቀሱትን እንመልከት፡—

<u>የተለመዱ</u>	<u>እምብዛም ያልተለመዱ</u>
በቤቱ ሒሳብ	ወንበር መውሰድ
መድኃኒት መውሰድ	ቀገታህ ጦርነት
ቁልፍ ቦታ	ገበታ መሥራት
መኪና መንዳት	ሊፍት መስጠት
ጸጉር መሰንጠቅ	ታክሲ መያዝ
ቀጠሮ መውሰድ	አብሮ መሔድ (ለልብስ)
ሚና መጫወት	ሰውን መገታት (ለማነጋገር አለፈለግ)

በፍቅር መውደቅ	ፈተና መቀመጥ (ማለፍ/መውደቅ)
ስብሰባ መጥራት	(ሴት ወዳጅን) ማውጣት
ጽዋ ማንሣት (ለመልካም ምኞት)	

ፈሊጣዊ አነጋገር አንዳንድ ጊዜ የተለመዱትን የሰዋሰው ሕግጋት የሚጥስ ሆኖ ይቀርባል ። ስለሆነም እንዲህ ዐይነት የቃላት ግጥሚያ መታየት ያለበት ፈሊጡ የሚተላለፈውን መልእክት አዳክሞ ወይም አጠናክሮ ከማቅረቡ አንጻርም ጭምር መሆን ይኖርበታል ። የሰዋሰው ሕግጋት ከመሰበራቸው አንጻር ብቻ ሳይሆን ። ስለዚህ ሊነቀፍ አይገባውም ።

በፈሊጣዊ አነጋገር ሐሳብን በትክክልና በተዘናና መንገድ ማሸጋገር መቻልና በዚህ ዐይነትም ሌሎች የሚያስተላልፉለትን መልእክት መረዳት መቻል የቋንቋ ሰጪ አንደኛው ተቀዳሚ ተግባሩ ነው ። በእርግጥ በፈሊጥ አማካኝነት፣ የሚነገረው ጽንሰ ሐሳብ በቀጥታም መንገድ ሊገለጽ ይቻላል ። ነገር ግን በፈሊጥ መልኩ እንደሚገለጸው ያለ ኃይለ ቃልና ማራኪነት አይኖረውም ። ለምሳሌ እላይ ከጠቀስናቸው ምሳሌዎች አንዱን ‘ሆደ ሰፊ’ የሚለውን፣ ብንወስድ ‘ታጋሽታጅ’ በሚል ቃል ልንተካው እንችላለን፤ ይሁንና ይህ አንደኛው ሰፊ ያለ ኃይለ ሊኖረው አይችልም፤ አይኖረውም ። ከዚህ የተነሣ ነው፣ ማነኛውም የቋንቋ ተማሪ ሰው አንድን ቋንቋ ሲያጠና ፈሊጣዊ አነጋገሮች ላይ ትልቅ ትኩረት ማድረግ ያለበት ። ቋንቋውን ጥሩ እድርጎ ዐውቋል የሚያስኖው አንደኛው መሰለያ የዚያን ቋንቋ ፈሊጣዊ አነጋገሮች በሚገባ ማጥናቱና ብተገቢው ቦታው ሊያውላቸው መቻሉ ስለሆነ ።

በአማርኛ ቋንቋ ተማሪዎችም ረገድ፣ የአማርኛን ፈሊጣዊ አነጋገር ማጥናት ከፍተኛ ጥቅም ያስገኝላቸዋል፤ ገለጻቸውን በኃይል ቃል በማጠናከር ንግግራቸውንም ሆነ ጽሑፋቸውን ይበልጥ ሐሳብ ጨባጭነትና አስጨባጭነት እንዲኖረው ስለሚያደርገው ። ለምሳሌ፣ ‘ከበደ ሁልጊዜ አፋን ይበላዋል’ በማለት ፋንታ ‘ሁልጊዜ መለፍለፍ ይወዳል ብንል’፤ ሁለተኛው እንደ መጀመሪያው ያለ ጥንካሬ አይኖረውም ። እንዲሁም የሚከተሉትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች ከቀጥተኛ ትርጉማቸው ጋር ብንደረድራቸው እላይ የተገለጸው ምንኛ እውነት መሆኑን ልንረዳ እንችላለን፤

አፋን አዳጠው	ሳያሰበው ክፉ ተናገረ
አፈን በዳባ	አልናገርም
እሳት አፍ	ለፍላፊ
እሳት ሆኗል	በጣም ተወድዋል
እስክስ አለብኝ	አፈዘብኝ፣ አቃቂያለኝ
በጥፊ ወለፀለው	በጥፊ ደጋግሞ መታው
ልቤ ወደቀባት	ወደድኳት ወዘተ...

እዚህ ላይ ዘይበዘኹን በሚመለከት ማጠን የሚኖርብን አንድ አጠ
የያቂ ነጥብ አለ ፤ ለዘይቤዎች መፍጠሪያ በሚውሉ ቃላት ረገድ ። በግ
እጽ እንደሚታወቀው በመጽሐፉ ውስጥ ከቀረበት የአማርኛ ፈሊጣዊ አነ
ጋገሮች ብዙዎች በሰውነት ክፍሎች ላይ ያተኩሩ ናቸው ። ሁኔታው የሚ
ታየው በአማርኛ ብቻ ነው ወይንስ በሌሎች ቋንቋዎችም ? ተገቢ መልስ
ለመስጠት ጥናት ማድረግ ያሻል ። ይሁንና የኢትዮጵያ ቋንቋዎች (ለም
ሳሌ አሮምኛ) መሰል ጠባይ እንዳላቸው የዚህ መጽሐፍ አዘጋጆች መገን
ዘብ ችለዋል ።

በመጽሐፉ ውስጥ ያሉት ያማርኛ ፈሊጦች ከልዩ ልዩ ያማርኛ ጫ
ሕፍት ፤ ከመዛግብተ ቃላትና ከዕለት ንግግሮች የተሰበሰቡ ናቸው ። የተፈ
ለገውን ፈሊጥ በፍጥነት ለማውጣት እንዲቻል ፈሊጦች በፈጽላ ትይዩ
ተከተል እንዲሰለፉ ተደርጓል ። እንደ ማንኛውም የቋንቋ አካል ህድገት
እንቅስቃሴ ፤ አንዳንዶቹ ፈሊጦች አርጅተው ከጥቅም ውጭ ሲሆኑ ፤
ሌሎች አዳዲሶች ስለሚፈጠሩ ፤ በአሁኑ ጊዜ በቋንቋው ውስጥ አገልግሎት
የላቸውም የተባሉት ወጥተው አዳዲሶቹ ገብተዋል ።

ይህ መጽሐፍ በአማርኛ ቋንቋ ውስጥ ያሉትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች
ሁሉ አጠቃሎ ይቀራል ለማለት የመጽሐፉ አዘጋጆች አንደኛው ። ወደ
ፊት ብዙ የሚጨመሩ ፈሊጦች ይኖራሉ ። ስለሆነም መጽሐፉ ለመነሻ
ይህል የሚበቁ መሠረታዊ ፈሊጦችን ስለ ያዘ ፤ አፍ መፍቻ ቋንቋቸው አማርኛ
ለሆነና ላልሆነ ኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን ፤ አማርኛን ለሚያጠኑ
የውጭ አገር ሰዎች ጭምር ጠቃሚ ይሆናል ብለን ንምተናል ።

አዲስ አበባ ፡ መጋቢት ፲፱፻፸፱

ዳኛቸው ወርቁ
አምሳሉ አክሊሉ

ሀ

ሀሞት ፡

ሀሞታም—ጎበዝ

እንደሱ ያለ ሀሞታም አይቺ አላውትም ፤ እንደሱ ያለ ጎበዝ . .

ሀሞተቢስ—ፈሪ

እንዳንት ያለው ሀሞተ ቢስ ነው ይህን ወንዝ ጥችተ የሚያቋርጠው ፤
እንዳንት ያለው ፈሪ ፤ ተስፋ ቆራጭ . . .

ሀሞቱ ፈሰስ—1. ሰነፈ ፤

ሥራውን ገና ስትጀምረው ለምን ሐሞትህ ይፈላል ? ለምን ስንፍና ይል
ማለ ?

—2. ዛለ ፤ ደክመ

ሐሞቱ እስኪፈስ ድረስ ሠራ

ሀረግ ፡

ሀረገ መዘዘ—ዘሩን ቆጠረ

ሀረገ ምዝዝ ቢባል ጊዜ ማጣፈያው አጠረው ፤ ዘርህን ቆጠር ቢሉት ጊዜ
አልሆነለት አለው ።

ሀረገ ጣለ—በሐረግ ሸለጦ ፤ እስኪጠ

እሥዕሉ ላይ የተጣለው ሐረግ እጅግ ድንቅ ነበር

ሀሳብ ፡

(እለወት ተላላኝ)

ሀሳብ ቢስ—ደንታ የሌለው

ሀሳብ ገባው—ሀሳብ ያዘው

ሀብት ፡

ሀብተ ሥን—ሀላፊ ደስታ

ሀብተ ሥጋና ሀብተ ነፍስ ይስጥህ ፤ የዚህንም የወዲያኛውንም ግለሰብ ሀብት
ያድህ

ሀብተ ሰባራ—ማንኛውም ነገር የማይቃረን

ዘላለም ሀብተ ሰባራ እንደሆነ ይኖራል ፤ ምንም የሚሳካለት ነገር የለም

ሀብተ ስንኩል—ኑሮ ያልተሳካለት

ሀብተ ስንኩል ሆኖ እስከ መቼ እዘልተዋለሁ ፤ ኑሮ ሳይሳካልኝ

ሀብተሽ በሀብቱ—አብረን የምናገኘው

የጋራችን ነው (ለባልና ለሚስት ብቻ)

ሀብትሽ በሀብቱ ተባብለው ተጋቡ

ሀብተ ቢስ—ዕድሉ የደካም ብቻ የሚሆንበት
ሀብተ ቢስ ነው፤ ለፍት መና ነው
ሀብተ ነፍስ—ጽድቅ
ሀብተ ሥጋና ሀብተ ነፍስ ይስጥህ፤ የዚህንም የወዲያኛውንም ዓለም ሀብት
ያድልህ
ሀብተ ቀና—ታጩት
እንግዲህስ ሀብተ ቀንቷል፤ ብዙ ከቆየች በኋላ
ለትዳር የሚሆናት እርሷ አግኝታለች

ሀተመ :

ግህተመ ድንግልና — ክብርና
ግህተመ ድንግልናዋን አስከብራ ፍራሎች ፤ ክብርናዋን አላስወሰደችም

ሀይ :

ሀይ አለ — አባረረ
ሀይ በል አለ—ጀመረ
ሀይ በል ካለ እልቱ ሥራ አይቆምም ፤ አንዴ መሥራት ከጀመረ ሥራ
ውን በፍጥነት ይጨርሳል
ሀይ ሀይ አለ—1. አጣደፈ
ሀይ ሀይ ብላችሁ አስታርቋቸው፤ ከፍለቱም ጥፋት አይጠፋም
2. ጠበቀ
ወፍ ሀይ ሀይ ሲል ዋለ ፣ ወፍ ሲያባርር ዋለ

ሀለት :

ሀለት መላስ—ሐሰትና እውነት ደባላቴ
ለምን ሀለት መላስ ትሆናለህ? ለምን ፊት ያልከውን ታፈርሳለህ?

ሀሉ :

ሀሉ ለማረሽ—ያየችውን ሀሉ የምትከጅል
ሀሉ አማረሽን እገቢያ አታውጧት
ሀሉ ለገርሽ—የሄደበት ሀሉ የሚሰማግው
እሱ እኮ ሀሉ አገርሽ ነው፤ ግንኛውም አገር ይሰማግዋል

ሀዋላ :

ሀዋሊት—ፊጥኝ
የሀዋሊት አስረውት ነበር፤ የፊጥኝ አስረውት ነበር
ሀዋላ ሀዋላ አለ—አፈገፈገ
ቅደም ፣ ለምን ሀዋላ ሀዋላ ትላለህ?
የሀዋላ ሀዋላ—ቆይቶ ቆይቶ
የሀዋላ ሀዋላ የሚቀር አይምሰልህ፤ ምንም ቢቆይ መምጣቱ አይቀርም

ሄዶ

ሂያጅ—አመንዝራ
ከርሱ የበለጠ ሂያጅ አለ? እንደርሱ ያለ አመንዝራ የት አለ?

ህሊና :

ህሊና ቢስ—ይሉኝታ ቢስ
ህሊና ቢስነት በሰው ዘንድ ያስጠላል፤ ለሰው አለማሰብ
ህሊናውን ሳት—1. ልብ ቢስ ሆነ
ለምን ሁልጊዜ ህሊናህን ትስታለህ? ለምን ሁልጊዜ ሐሳብ ቢስትሆናለህ?
—2. እንደ ዕብደት አደረገው
የልጅዋ ሞት ህሊናዋን አስቷት ነበር

ህቅ :

ህቅ አለ—ሞተ ፣ ዐረፈ
በድንገት ህቅ ብሎ ቀረ፤ በድንገት ሞተ
ህቅ ህቅ ለደረገው—ሲቃ ያዘው

ህግ :

ህግ ተላለፈ—ወንጀል ሠራ
ህግ ለፈረሰ—ቆቡን ጣለ ፤ ክህነቱን አፈረሰ
ህግ ካፈረሰ ብዙ ጊዜ አልፎታል ፤ ምንኩስናውን፣
ክህነቱን ካፈረሰ
ህግ ወጥ—ባለጌ
ህግ ወጥነት ያስቀጣል ፤ ሕግን መጣስ
ህግ ገባ—ልጃገረድ አጫ
ከበደ ህግ ከገባ ዓመት አልፎታል ፤ ያላገባች ካጫ

ሆነ :

ሆነ—ታማኝ
ሆነታው ለይፈቀደም—ለመሥራት ያዳግታል
ሆነ ያለው ይሆናል—የፈለገው ይፈጸማል
ሆነልኝ—የምፈልገው ነገር ተሳካ
ሆነብኝ—የማልወደው ነገር ደረሰብኝ
ሆነ ብሎ—ዐውቆ
ሆናለታል—ቀንተታል፤ ኅብዷል
ሆናም—ይሁም ይሁንና ፤ ከዚህም በላይ
ሆናም ለያወቀ—ተፈጽሞም አያውቅ ፣ ተከጅሎም
ተሞክሮም አያውቅ
ለሆነ ነገር—ለአንድ ነገር

ሰው ሆነ—ወደ ሰውነቱ ተለወጠ
 ሰው ሆነ—አደብገዛ
 ሰው እንዳይሆን የለም—መሳሳት አይቀርም
 ሲሆን—ከተቻለ
 ሳይሆን—ወይንም
 ስለሆነ—በመደረጉ ምክንያት
 በሆነ ባልሆነ—በየምክንያቱ
 በጥሩ ፣ በመጥፎ አካላት—በጥሩ ፣ በመጥፎ አሠራር
 ቢሆን ባይሆን—የፈለገው ቢደረግ
 ባልሆነ—ባልተደረገ
 ባይሆን—ካልሆነ
 ተሆነ ተሆነ—የሚቻል ከሆነ
 ነፍስ ሆነ—ተወደደ
 አልተጓደነም—አልተስማማንም
 አካላት—ያለበት ሁኔታ
 አይሆን—አይደረግ
 አይሆንም—አይስማማኝም
 አይሆንም—ጥሩ አይደለም
 አይሆንልኝም—አልቻልኩም
 እንደ መሆኑ መጠን—ሰለሆነ
 እንደ ሁኔታው—እንደ ተፈጥሮ
 እንደየሁኔታው—እንደየነገሩ
 እዚህ ሆነ—እዚህ ተቀመጥ
 እንዳልሆነ ሆነ—ተበላሸ
 ከበደ አብዝቶ ስለጠጣ እሰው ፊት እንዳልሆነ
 ሆነ ፣ ስክር አስታወከ
 እንዳልሆነ ሆነ—ተዋረደ
 የያዘው በገታ እንዳልሆነ አደረገው ፣ ንጽሕናውን
 እንዳይጠብቅ አደረገው
 ከሆነማ—ከተቻለ
 ከሆነማ ጥሩ ነበር ፣ የሚቻል ከሆነ አይከፋም
 ዋስ ሁሉ—ዋስ ላድርገህ
 የሆነ ሰው—አንድ ሰው ፣ አንድ ሰው
 የሆነ ሰው—እበራችን ቆጂል
 የሆነው ሆኖ—ያለፈው አልፎ
 የሆነ ያልሆነው—ማንኛውንም ነገር
 የሆነው ቢሆንም—የመጣው ቢመጣም
 ይሁን ይሁን አለ—ተስማማ
 የሆነው ይሁን—የመጣው ይምጣ
 የሆነው ይሆናል—ከልኩ አያልፍም
 የሚይዝን ነገር—አጥል ነገር
 የተ ሆነው—የት ነበርክ
 ያልሁት አልሆነም—አልተፈጸመም
 ይሁን—አሜን

ይሁን—እጂ
 ይሁንልህ—የፈለከው ይድረስልህ
 ይሆናል ብሉ—የሚፈጸም መሰሉት
 ይሆና ሁን—ደህና ሰንብት

ሆኑ ፡

ሆይ መጋዝ—ከፋ ሰው
 ባታውቀው ነው እንጂ ሆይ መጋዝ እኮ ነው ፣ የመጨረሻው ከፋ
 ሆይ ሰራ—ታጋሽ
 ያስጠቃው ሆይ ሰራነቱ ነው ፣ ትዕግሥተኝነቱ ነው
 (ሆይ) ቀረተ—የፀነሰች
 (ሆይ) ቅሪት ከሆነች ሁለት ወር አልፏል ፣ ካረዘች
 ሆይ ቡቡ—ርገሩን
 እናት ሆይ ቡቡ ነች ፣ እንደፊት ሆይ ትላለች
 ሆይ ባሻ—በቶሉ የሚቀየም
 ሆይ ባሻነቱ አሁንም አለተቀዋም ፣ አሁንም እንደ ወትሮው
 ወዲያው ይከፋዋል
 ሆይ ገር—የጥህ ሰው
 ሆይ ገርነቱን አይቀው ይጫኑል ፣ ገራምነቱን
 ሆኑ ሽከረ—ቅሬታ ገባው
 የአለቃው ንግግር ሆኑን አሸክርታል ፣ ቅሬታ አላድርበታል
 ሆኑን ቀረጠው — 1. እጅግ አላዘነው
 የተናገረኝ ነገር ሆኑን ቀርጦታል ፣ አስተይተኛል
 — 2. ሆኑን አመመው
 ሆኑ ባለበት—አሸንፈው
 ሆኑ ከባለቤቱ ብላው ፣ ሆኑ ከበለጠቡ
 ሆኑ ጠበቅተው—አይርበውም
 ሆኑ አይበልጠውም—ብቻውን አይበላጥ
 ሆኑ በልጦኝ አያውቅም ፣ ተደብቶ ብቻውን በልጅ አላውቅም
 ሆኑ ገሽ—በነገር ተነካ
 ያችን ቃል ከተናገርከው ጀምሮ ሆኑ ገዢ ፣ ሆኑ
 ሻከሯል ፣ ከፍተኛ
 ሆኑም—በቡ የሚበላ
 ሆኑምነቱ ሁለት እንጂ ከጨረሰ በኋላ ምስተኛ ይከፈላል
 ሆይ—ቁጥፊ
 ሆኑ ፣ እባክህ ብላኝ ፣ የምድህ
 ሆይ ሆይ—ውስጣዊ ስሜትን
 ሆኑ ሆኑን በላኝ ፣ ስሜትን ነካኝ
 ሆኑ ሆይን ለላኝ—ሰለ ሆኑ አጥል ተናገረኝ

ሆድ ለሆድ—ሐሳብ ለሐሳብ
ሆድ ለሆድ ተገናኝተዋል፤ በሐሳብ ተስማምተዋል

ሆድ ሰጠ—አሳቡን ነገረ
ለማንኛውም ሰው ሆድን መስጠት ጥሩ አይደለም፤ ለማያውቁት
ሁሉ ምስጢርን ማካፈል

ሆድ ሲያውቅ ዶሮ ማታ—ራስን መደለል
ሆድ ሲያውቅ ዶሮ ማታ ሆኖበታል፤ ልቡ እያወቀው
የማያገኘውን ይመኛል

ሆድና ጀርባ—ፈጽሞ አለመግባባት
ሆድና ጀርባ ከሆኑ ብዙ ጊዜያቸው ነው፤ በመካከላቸው ስምምነት ከጠፋ

ሆድ ዕቃ— 1. ሰውነት
ሆድ ዕቃዬ አሯል፤ ተበሳጭኛለሁ
— 2. በሆድ ውስጥ ያለ የሰውነት ክፍል ሁሉ

የሆድ—ምስጢር
የሆድን ነግፊው ነበር፤ የልቤን

ለ

ለመነ ፡

ለመናተ—በግብረ ሥጋ እንገናኝ አላት
ለምኗት ነበር፤ እርሷ ግን አልፈቀደችውም፤ ለግብረ ሥጋ ጠይቋት ነበር
መለመኛ ለጣ—ፈጽሞ ደኸየ
የልመና አህል—ኮስማና

ለመደ ፡

በዘልማድ—በተለምዶ
በዓሉ በዘልማድ የሚከበር ነው፤ ምክንያቱ ግን አይታወቅም
አይለመድ—ሁለተኛ አይደገም
እንዲህ ያለው ነገር ሁለተኛ እንዳይለመድ፤ ሁለተኛ እንዳይሠራ
አይለመደኝም—አልደግመውም
አባዬ አይለምደኝም፤ ሁለተኛ አላደርገውም

ለማ ፡

ለልሚና ለሚ—ኮከባቸው የሚገጥም
እኔና እርሱ አልሚና ለሚ ነን፤ በማንኛውም ነገር እንስማማለን

ለሰለሰ ፡

ተለሳለሰ—ሥራ ፈቶ ተቀመጠ
ሥራ እንደሌለህ ተለሳልሰሃልሳ፤ ተዝናንተህ ተቀምጠሃልሳ፤

ለሰን ፡

ልሳኑ ተዘጋ—መናገር አቃተው
ልሳንህን ይዝጋው፤ መናገር ይከልክላህ፤

ለቀለቀ ፡

ለቀለቀኝ—በከለኝ (ለነገር)
አንተ በሠራሽው እኔን ለምን ትለቀልቀኝለህ
የወንጀል ግብረ አበር ለምን ታደርገኛለህ?
ዋንጧ ልቀለቃ—የአንገት እስክስታ

ለቀመ :

ልቀም ያለች—እጅግ ባለሞያ

ልቀም ያለች ሌት ወይዘሮ ናት ስትር ያለች ልብሰብ ያለች ፡ ክሸን ያለች

ለንደበቱ የተለቀመ—ሲናገር ጠንቃቃ

እንደርሱ አንደበቱ የተለቀመ ሰው አላጋጠመኝም ፤
ንግግሩን የሚቈጣጠር

ለቀቀ :

ልቃቂት ለቀቀ—ልቃቂት አወጣ

የለቀቅኳቸው ልቃቂቶች አንድ አገልግሎት ሞልተዋል

ልቀ—ስድ ፤ ያልተቀጣ አንድ ልቡ የሚናገር

ልጁ ልቅ ሆኖ አድጓል ፤ ያልተቀጣ ባለጌ ሆኖ

ልቀ ወጣች—ባዶ እጅ ቀረች

ሚሰቱን ለቀቀ—ሚሰቱን ፈታ

ይህችን የመለሰች ሚስት ባትለቅ ይሻልሃል ፤ ባትለያይ

ለፋን ለቀቀ—ለፈለፈ

አፋን መልቂቅ ይወዳል ፤ እንዳመጣለት መናገር

ውሸቱን ለቀቀው—ሳያፍር በብዛት ሞሽ

ብዙ ሰው በተሰበሰበበት ውሸቱን ሲለቀው ነበር

ከብቱን ለቀቀ—አስማራ

ከብቱን እተራራው ሥር ለቀቃቸው

ለበለበ :

በነገር ለበለበው—አስቃየው

ኧረ እባክህን በነገር አትለብልበኝ ፤ አታስቃየኝ

ንባቡን ለበለበው—በፍጥነት አንበበው

ዳግቱን ለበለበው ፤ ባንድ ጊዜ ወጣው

ጠጁን ለበለበው—በሚገባ ጠጣው

ዐሥራ ሁለቱን ብርሌ ጠጁ ለበለበቡት ፤ እያጣጣምኩ ጠጣሁት

ለበሰ :

ሀፍረት ለበሰ—በጥፋቱ አፍሮ ፈገዝ ቀረ

ጉፉ ስለ ወጣበት ታፍረት ለብሰ ቀረ ፤ ከው ብሉ ደንግጦ ቀረ

ለብሰሽ ፍጅው—ጨርሸው (ለአዲስ ልብስ)

ልብስ ተማረ—በአለባበሱ የተማረ የሚመስል

በየቦታው ልብስ ተማረና አፈ ተማረ ሞልቷል ፤

በአለባበሱም ሆነ በአነጋገሩ ተማረ የሚመስል

ልብስ ገፋሪ—1. የራሳ ልብስ ወሳጅ

—2. ቀማኛ ወንበዴ

ለለባበሱ—ደበቀ

ለምን ጉዳዩን አለባበሰከው ፤ ሸሽግሽው

ለልብሽኝ ለንተርሽኝ—አምላቂኝ

ለመላቀሱ ለበሰ—አደገደገ

ጆሮ ዳባ ለበሰ—ሰምቶ ያልሰማ መሰለ

ጸጋ ለበሰ—ጸጋ አደረበት

ጸጋ ለበሰ—በረከቱን ይሰጥህ

ለበቀ :

ለበቃ ፤ ለባቃ—ጥንካሬ የሌለው ፤ ወለም ዘለም የሚል ሰው

ከርሱ ጋር ጓደኝነት አትገጠም ፤ ለባቃ ነው ፤ ጠንካራ አቅምም የለውም

ለበጠ :

የለበጣ ለነጋገር—የሸንገላ አነጋገር

ከልቡ ሳይሆን ንግግሩ የለበጣ ነው ፤ የማታለል

ለብ አለ :

ለብ ለለው—ትንሽ ሰከረ

እንዲህ የሚያናገረው ለብ ስላለው ነው ፤ ትንሽ መጠጥ ስለጠጣ

ለብታ—ትንሽ ሰከረ

ለከት :

ለከተ የለለው—መጠን የለለው

ለብልግናው ለከት የለውም

ለከፈ :

ለከፈ—ቀጣመሰ

ቁርሱን ለከፈ ነው የወጣሁት ፤ በደንብ ላልበላ

ልክፍታም—ጠበኛ

ያንን ልክፍታም ሰውፉ ገላግሉኝ ፤ ሰይጣናም

ልክፍት—የእእምሮ በሽታ

በሽታ ለከፈው—ነገር ፈለገው

ሰውየውን በሽታ ለከፈታል ፤ ነገር ነገር ይለዋል

ለለከፈ—አቃመሰ

አንድን እንጀራ ለራታችን ላላከፈችን ፤ ቆራርሳ አዳረሰችን

ለተልከፈኝ—በነገር አትነካከኝ

እንግዲህ አትልከፈኝ ፤ የሚያስቀይም ነገር አትናገረኝ

ውሻ ለከፈው—አረከሰው
ምግቡን ውሻ ለከፈታል ፤ ምግቡን ውሻ በአፋ ነክቶ አበላሽቶታል

ጋኔን ለከፈው—ርኩስ መንፈስ አደረበት
ጋኔን ከላከፈው ውሎ አድሯል ፤ አስምሮውን ከሳተ

ለካ ፡

የሰውን ልክ—የሰውን ችሎታ
የሰውን ልክ ማወቅ ያሻል ፤ አንድን ሰው ማን እንደሆነ ማወቅ

በልክ—በመጠን
በልክ በልተህ በልክ ጠጭ

አለልክ—ያለወሰን
አለልክህ ለምን ልብስ አሰፋህ ?

ከልኩ አደልፍሽ—የሆነው ይሆናል
ከልኩ ላያልፍ ለምን ብዙ ትናገራለህ ፤ የሚሆነው ሊሆን

ከልኩ አለፈ—መጠኑ ጨመረ
ሚዛኑ ከልኩ እያለፈ አከሰራቸው ፤ አብዝቶ እየመዘነ

ለኩስ ፡

ነገር ለኩስ—በነገር ሰውን አጣላ
ነገሩን ለኩስ ገለል አለ ፤ ሰውን በነገር አጋጭቶ እርሱ ጠፋ

ለወሰ ፡

አያላውስሽ—አያፈናናንም ፤ አያዘናናም
አዲሱ ሕጋችን በዚህ ረገድ ብዙም አያላውስ ፤ እጅግ ጥብቅ ነው
ለዋሳ—ዐቅመ ቢስ ፤ ፍትሐትል
በዱላ ለወሰው—እስኪበቃው ድበደበው
አስቲ ልውስ ተልፍ—ትንቀሳቀስና
እስቲ ልውስ በል ፤ እስቲ አንድ እርጮጃ ተራመድ ፤

ለወጠ ፡

ሃይማኖቱን ለወጠ—ሃይማኖቱን ካደ
ሃይማኖቱን የለወጠ ሰው ማተሱን በጠሰ ይባላል
ልብሱን ለወጠ—1. ሌላ ልብስ ገዛ
ልብሱን እንዲለውጥ ገንዘብ ሰጠሁት ፤ ሌላ ልብስ
እንዲገዛ
—2. ቀየረ
ልብሱን ለወጠ ፤ የለበሰውን አውልቆ ሌላ ለበሰ

ሰውነቱ ተለወጠ—1. ፊቱን አጠቆረ
አንድ ነገር ብነግረው ሰውነቱ ተለወጠ ፤ መከፋፈቱን ገለጸ
—2. ታመመ

ሰውነቱን ምን ለወጠው ? የመታመም መልክ ለምን ይታይበታል ?
ሽታው ለወጠ—መጥፎ መሸተት ጀመረ

ትናንት የተሠራው ወጥ ሽታውን ለውጧል
ለገረቷ ለውጥ ያሻታል—ዕድገትና መሻሻል

ይለዋወጣል—እመሱ ይቀያየራል
ለምን በየሰዓቱ ትለዋወጣለህ ? ለምን በየጊዜው አዳዲስ ጠባይ ይታይ
ብሃል

ለው ለው አለ ፡

ለው ለው ለትበል—አትንቀልቀል

ለዘበ ፡

ለለዘበ—አባበለ ፤ አግጻባ
እስቲ አለዝበህ ያዘው ፤ በብልሃት እያባበለክ

ለዛ ፡

ለዛ ሙጥጢ—ከቸሮ ፤ ለዛ ቢስ
ለዛ ቢስ—ከቸሮ ፤ ደረቅ
ከለዛ ቢስነቱ በላይ መልክ ጥፋነቱ

ለየ ፡

ለው ለየ—1. አዳላ
—2. ዐወቀ ፤
ለብዙ ጊዜ ሰው መለየት አቅጥት ነበር
ፈደል ለየ—ቂጠረ
ልጁ በሁለት ቀን ውስጥ ፈደል ለይቷል ፤ በሁለት ቀን ውስጥ ፈደል ዐውጸል
በልዩ—በዕውቅ
በልዩ የተሰፋ ልብስ ፤ በተለይ ትእዛዝ
እናቱን ለየ—ዐወቀ
ለይተ ለየ—ነጥሎ አየ
ይህን ጉዳይ ከዚያ ለይተህ ማየት የለብህም

ለደፈ ፡

ነገር ለደፈብኝ—ሳያስብ ክፉ ተናገረኝ
ምንድነው ነገር መለደፍ ? ነገር በሰው ላይ መላከክ ?

ለጋ :

ለጋ ገበዝ—ልጅ እግር

ለጋ ገበዝ ልጅ አድርገው ለአፍላ ጎረምላ

ለጋ ቀቢ—ትኩስ ቅቢ

ሰውነትህን በለጋ ቅቢ ታሸው ሰውሉ ባላደረ ቅቢ

ለጋ ደመና—ጥቁርነት የሌለው ደመና

ለጋ ወረቃ—በርሃኗ ገና ያልደመቀ

ባታላጋን—1. ባታገላታኝ

ችጋር ሲያላጋው ውሉ መጣ ስራህላ ሲሰቃይ ውሉ መጣ

—2. ባታቆራቁሰኝ

ለጉመ :

ልጋም ለጥባቂ—ፈረ

ልጋም ጣስ—አልታዘዝ አለ

ልጋም መጣስ አምጥቷል ለአሻፈረኝ ማለት

ለጠለጠ :

አለጠለጠ—አማረበት

መልኩ እያለጠለጠ ሐዲል ለእያብረቀረቀ

ለጠፈ :

በሀሰት ለጠፈበት—ያላጠፋውን አጥፊ ነህ አለው

በሐሰት ለጥፎብኝ ነው እንጂ እውነት ሠርጅው አይደለም
በጥፈ ለጠፈበት—አጠናፈረው

ለፋ :

ለፍተ መና—ትርፍ የለሽ ደካም

የኔ ነገር ለፍተ መና ሆኗል ሠርጅ ሠርጅ ምንም

አልተጠቀምኩም

በዱላ ለላፋው—ደግሞ ደጋግሞ ደበደበው

እንደዚያ ሌባ በዱላ የለፋ ሰው አይኛም አላውቅ ለ

በዱላ የተቀጠቀጠ

ላመ :

ዐይነ ልም—ተንኮለኝ

ያንን ዐይነ ልም ሲናገር ሰማኸው ? ነገረ ሠራ

ላሰ :

ላሰ ለደረገው—1. እሳት ፈጽሞ አቃጠለው

ከምሬን እሳት ላሰ አደረገው ለጩራ አቃጠለብኝ

—2. ጩራ በላው

አንድ መሰብ እንጀራ ላሰ አድርጎ ሐደ

መሬት ላሰ—ተለማመጠ

መሬት ልሶ ነው የተሾመው ሰበዘው ምልጃ

ለላሰ—ማር ጨመረ

ጠጁ ደርቋል ማር አልሰው ሰማር አጣፍጠው

መሬት ለስላሰ—አዋረደ

መሬት ሳላስልሰ አልለቀውም ሳላምበረከክ

ማርም አልሰሰ—በጣም ጠግቤያለሁ

ተላላሰ—ተመሰጋገነ

ለምን ከልባችሁ አትዋደዱም ? መላላስ ምንድነው ?

አበበና ከበደ መላላስ ይዘዋል ለአንዱ ሌላውን ማምካሸት

እሳት የላሰው—መሌ : ብልጣብልጥ

እሳት የላሰው ልጅ ወጥቶታል

የሚላስ የሚቆመስ—የሚበላ የሚጠጣ

የሚላስ የሚቀመስ የለም

ጥሬ ላሰ—በጥፈ ተመታ

ላሸቀ :

በዱላ ለላሸቀው—አበከር መታው

ለእምርው ላሸቆል—አስተካከሉ ማሰብ አትቶታል

ላባ :

ላባ ቀረሽ—ዕብድ

ላብ :

ላብ ላብ ለለው—1. ፈራ

አለቃው ሲመጣ ሥራ ፈትቶ ተቀምጦ ስለ ነበረ

ላብ ላብ አለው ለደገጠ

—2. ሰውነቱ ሸተተ

ላብ ላብ ብሎኛል ለቀዝቃዛ ውሃ ሰውነቱን መታጠብ አለብኝ

—3. ደከመው

ላብ ላብ እስኪለው ነው የሠራው ለእስኪ ደከመው

ላክ ፡

ላክ አደረገ—በፍጥነት ዋጠ
አንድ ወጪት ገንፎ ላክ አድርጎ ነው የመጣው
ሲበሉ የላኩት—ልቦ ቢስ
ሲበሉ የላኩት ይመስል ልብህን ምን አጠፋው ፤ ዝንጉ ለምን ሆነን ፤
የሰይጣን መልዕክተኛ—ከፋ ሰው
የሰይጣን መልዕክተኛ ይመስል ደግ ወሬ ይዞ አይመጣም

ላይ ፡

ላይ ላይን ሌደ—ገረፍ ገረፍ አደረገ
መጽሐፉን ላይ ላይን ነው የሔድኩበት ፤ አለፍ አለፍ ብዬ ነው ያነበብኩት
ላይ ታች ለለ—ወላወለ
እባክህ እንግዲህ ላይ ታች አትበል ፤ የሚሆነውን ነገር አድርግ
ሐሳብህን አትለውጥ
ላይ በለ—ትውክታ
ትናንት በጣም አሞኝ ታች በሌና ላይ
በሌ ስል ነበር ፤ ተቅማጥኖ ማስመለስ
የበላይና የበታች—አለቃና ታዛዥ
በሥራ ላይ—በመሥራት ላይ
በሥራ ላይ ሰው ማነጋገር አልወድም
ከለንገት በላይ—ከልብ ያልሆነ
ከአንገት በላይ ማቅ ያስታውቃል ፤ እውነት ያልሆነ ማቅ
ላይኞች—ባለሥልጣኖች

ላጠ ፡

ላጤ መላጤ—ፍጹም ደሃ
ላጤ መላጤ ሆኜ ቀረሁ ፤ ያለ አንዳች ንብረት
ሲተ ላጤ—ያላገባች
ወንድ ላጤ—ያላገባ
ልጦ ገርዶ አወጣ—ፈትነ ፤ አበጥር
የብረት ልጥ—ጠንካራ ክንድ
የብረት ልጥ የሆነውን ነው ያገባችው ፤ ጉልበታውን

ላጪ ፡

በደረቁ ላጪ—አታለለ
እባክህ በደረቁ አትላጪኝ ፤ አታሞንኝ

ላፈ ፡

ቤቴን እሳት ላፈው—አቃጠለው
እሳት የላፈው—ጮሌ
እሳት የላፈው ነጋዴ ወጥቶታል ፤ ብልጣብልጥ

ገንዘቢን ላፈኝ—መነተፈኝ
ወሽቱን ላፈው—አብዝቶ ዋሽ

ሌላ ፡

ሌላ ሌላ ለለ—ጣዕም ለወጠ
ጠላው ሌላ ሌላ ብሏል ፤ የታማ የታማ ብሏል
ሌላ ነው—በጣም ጥሩ ነው
ወጥሽ ሌላ ነው ፤ ይጣፍጣል
ሌላ ሌላውን—ጥሩ ጥሩውን
እባክህ ይህን ተውና ሌላ ሌላውን ንገረን ፤ ተሰሚነት
የሚኖረውን

ሌባ ፡

ሌባ ሚዛን—አሳንሶ የሚመዝን ሚዛን
ሌባ ውንጉ—ድንገተኛ የውጋት ሕመም
ሌባ ዝናብ—ሳይታሰብ ድንገት የመጣ ዝናብ
ሌባ ጣት—ከአውራ ጣት ቀጥሎ ያለ እመልካች ጣት
ለሠለጥ ሌባ—የቤት ሌባ
ገንዘቢን የሰረቀኝ አሠለጥ ሌባ መሆን አለበት ፤
ውስጠ አወቅ
በይነ ሌባ—በዐይኑ የሚከፈል ፤ ሲሰኝ
ሌባ ሻይ—ልዩ መድኃኒት በመጠጣት ሌባን የሚጠቁም ፤
ወይንም መድኃኒት አጠጭው

ሌጦ ፡

ከቁንጫ ሊጦ ማውጣት—ጥቃቅን ሳንክ በሰው ላይ መፈለግ
ከቁንጫ ሊጦ ማውጣት ይውቃል ፤ ሥራ አይበሉት እንጂ ፤
የሰውን ስሕተት ማጉላት

ልሳን ፡

ልሳነ እሳት—የእሳት ነበልባል

ልብ ፡

ሁለት ልብ—ወላዋይ
ሁለት ልብ አትሁን ፤ አታመንታ
ልብ ልል—ደካማ
ብዙ ጊዜ ልብ ልል መሆን አያዋጣም ፤ አለመድፈር
ልብ ሙሉ—ደፋር ፤ ጎበዝ
ልብ ሙሉነት አያስደፍርም ፤ ቀራጥነት

ልቡ ቆረጠ—አንድ ነገር ለመፈጸም ወሰነ
 ልቡ ቆርጧል ፤ ልታከላከለው አትችሉም
 ልቡ ቆሰለ—ተበሳጫ ፤ ተናደደ
 በሰዎቹ ተንኮል ልቡ ቆሰሏል
 ልቡ ቋመጠ—ከጀለ ፤ ጎመጀ
 የኔን በቅሎ ለመግዛት ልቡ ቋምጧል ፤ በጣም ፈልጓል
 ልቡ ባከነ—በሥራ ብዛት የሚይዘውንና የሚጥለውን አጣ
 ልቡ ተሸበረ—ፍርሃት አደረበት
 ልቡ ተቀሰቀሰ—ተነሣሣ
 ዘመዶቹን ለመጠየቅ ልቡ ተቀሰቅሷል ፤ አሁን አሁን
 ብሎታል
 ልቡ ተቃጠለ—ተናደደ ፤ ተበሳጫ
 እየነዘነዘችሁ ልቤን አታቃጡት ፤ እብስጭት ላይ አትጣሉኝ
 ልቡ ታወክ—ቅሬታ አደረበት ፤ ተሸበረ
 የወንድሙን መታመም ከሰማ ጀምሮ ልቡ ታውኳል ፤ ተሸብሯል
 ልቡ ዐረፈ—ሐሳቡ ሞላለት
 —ትዳር ከያዘ ጀምሮ ልቡ ዐርፏል ፤ ብዙ ከማሰብ ድኗል
 ልቡ ላላረፈም—ልቡ ተሰቀለ
 ልቡ ወላውለ—አመነታ
 ልሒድ አልሒድ እያለ ልቡ ሲያወላውል ነበር ፤ ይሒድ
 አይሒድ ግን አላውቅም ፤ ሲያቅማማ
 ልቡ ከዳው—ፈሪ
 ልቡ ወደደ—አፈቀረ
 ልጅቷን ልቤ ወደታል ፤ በፍቅሯ ተነድፈዋለሁ
 ልቡ ዋለለ—አመነታ ፤ ተጠራጠረ
 ዘላለም ልብህ ዋልሎ እንዴት ትዘልቀዋለህ ፤ ዋኸቆ
 ልቡ ገባ—1. አእምሮው ተመለሰ
 ልጄ ከአደጋው አምላጡ ስለመጣ ልቤ ገብቷል ፤ ተረጋግቻለሁ
 —2. ወደደ
 ሲትዩዋ ልቤ ገብታለች ፤ አፍቅሬያታለሁ
 ልቡ ፈረሰ—1. ልቡን አመመው
 —2. አንድን 'ነገር' ከፋኝ አደረገ
 ልቡ እስኪፈርስ ሣቀ ፤ በጣም ሣቀ ፤ ተንከተከተ
 —3. መሰለው
 ተምረህ ልብህ ፈርሷል ፤ ልብህ ወልቋል
 ልቡና ይስጥህ—አእምሮ ግዛ ፤ ጨዋ ሁን
 ከእንግዲህ ወዲያ ልቡና ቢሰጥህ ጥሩ ነው ፤ ብትጨምትና ረጋ ብትል
 ልቡን መታው—1. በብዛት አስደነቀው
 የተናገርክኝ ነገር ልቤን መትቶታል ፤ አንጀቱ ገብቷል
 —2. ትዝ አለው
 የሰውዬውን ታሪክ ስትናገር ልቤን መታኝ ፤ ሌላ ነገር
 አስታውሰኝ

ልቡን ማረከው—አስደሰተው ፤ ወደደው
 ልቤን የማረከው አንደበተ ቀናነቱ ነው ፤ የሰረቀው
 ልቡን ሰለበው—ወፈፍ አደረገው
 ዐልፎ ዐልፎ ልቡን ሰለብ የደርገዋል ፤ እንደ ማሳበድ ያደርገዋል
 ልቡን ሰለበችው—በፍቅር ነደፈችው
 ልቡን ስለ ሰለበችው በቤቷ አካባቢ ሁልጊዜ ያንገጥባል ፤
 ልቡን ስለ ወሰደችበት
 ልቡን ሰቀለው—ሐሳብ ያዘው
 ሕፃን ልጅ እጉረቢት ትታ ስለ ሄደች ልቧ ተሰቅሏል ፤ ሐሳብ ገብቷታል
 ልቡን ሰወረው—እንደ ማበድ አደረገው
 ዐልፎ ዐልፎ ልቡን ሰወር ያደርገዋል ፤ ይዘባርቃል
 ልቡን ሰጠው—ምስጢር ገለጠለት
 ስለማያምነው ልቡን ሊሰጠው አይፈልግም ፤ ምስጢሩን ሊያክፍለው
 ልቡን ሸነጠው—ተደፋፈረ ፤ ተነሣሣ
 ልቡን ሸነጥ ሲያደርገው የሚይዘውንና የሚጥለውን አያውቅም ፤
 በል በል ሲለው
 ልቡን ቆረቆረው—ጥርጣሬ አደረበት
 የነገረው ነገር ልቡን ቆርቆሮታል ፤ ቅሬታ አሳድሮበታል
 ልቡን በላው—1. አሳዘነው ፤ ነካው
 የሰውዬው ሁናቴ ልቡን በላው ፤ ቆረቆረው
 —2. የልጁ ሁናቴ ልቡን በላው ፤ ቆጨው
 ልቡን ነሳው—1. አሳበደው
 ልቡን ከነሳው ውሎ አድሯል ፤ እንደ አብደት ካደረገው
 —2 ፍቅር ያዘው
 ልጅቷ ልቤን ነሥታኛለች ፤ እጅግ አፍቅሬያታለሁ
 ልቡን ነካው—1. በመደነቅ ፤ በርኅራኄ ዐይን አየው
 —2. እንደ ማበድ አድርጎታል
 ልቡን ከዳው—ወፈፍ አደረገው
 ልቡን ስለሚከዳው ጳውሎስ ሆስፒታል ይመላለሳል
 ልባም — አስተዋይ
 ልባምነትህ ነው ከዚያ ችግር ያዳነህ (ጥንቁቅነትህ)
 ልብ ለልብ — አሳብ ለአሳብ
 ልብ ለልብ ተገናኝተዋል ፤ አንዱ የሚያስበውን ሌላው አውቆታል
 ልቤን ማረከችው—ወደድኳት
 ልቤን ስለ ማረከችው ነው በድንገት የተጋባነው ፤ ፍቅር
 ስለ ጣለችብኝ
 ልቤን አልነካኝም—ሰሜት አልሰጠኝም
 ልብ ከዳ—ፈሪ አደረገ
 እባክህ ልብህ አይከዳህ ፤ የትም የት ብለህ ትጥራለህ ፤
 ድፍረት ይኑርህ

ለዝላቅ—አሰልፎ፣ ነገርዛ
ምን ያሰኘው ልዝላቅ ነህ፣ ገትጋታ ነህ

ልዩ—ለትግር ደራሽ
 ለጎሰዎና ለደሰታ ብቻ ሳይሆን ልዩነት በይበልጥ
 ለትግርኛ ሙሉን አለበት

ተረከዘ ስሜ—ተረከደ የሚያምር ለሌት ብቻ

ሱጥ ሱጥ ለለ—አውደለደለ
በየበታው ሱጥ ሱጥ አታብዛ

መለስ ፡

ማስመለስ— 1. ማስታወክ
 — 2. የተረፈውን ገንዘብ መቀበል
 በሦስት ብር ዕቃ ስንዛ የቀረውን አስመለስሁ ፤ ተቀበልሁ
 ምላሽ ጠራ—መሸሮችን ቤት አሳየ
 ሰርገና ምላሽ—ትልቅ ደስታ ፤ ፈንጠዝያ
 ነገር ለመላላሽ—ሰብቀኛ
 ነገር አመላላሽ ከጊዜ በኋላ መጋለጡ አይቀርም ፤ ነገር የሚያዛምት
 መለስ ቀለስ ለለ—ተመላለሰ
 መለስ ያለ— 1. አንስ ያለ
 ካምናው መለስ ያለ ነው ያመረተው
 — 2. ሐሳቡን የለወጠ
 መለስ ያለ መስሎኝ ባነጋግረው የባለ ተቆጣ
 ቤት በመለስ—ቤት ውስጥ ያለ ሁሉ
 ሰውዬው ሰክሮ ቤት በመለስ ጋበዘ ፤ በቤቱ ውስጥ የነበረውን ሁሉ
 ለአምሮው ተመለሰ—ልቡ ገባ ፤ ተረጋጋ

* መለከተ ፡

ለመለከተ—ነገረ
 ሰፈራችሁን የሚያመለክተኝ አጥቼ ስህር ጥልሁ ፤ የሚጠቁመኝ
 ለስመለከተህና—አሳሰበህና
 ምን አስመለከተህና ነው ይህን ስጦታ ያበረከትክልኝ፤
 የበይ ተመልካች— 1. ለመብላት ዕድል ያልገጠመው
 ዕድሜውን መሉ የበይ ተመልካች ነው ፤ ተሳክተለት አያውቅም
 — 2. በሕመም ምክንያት ያማረውን የማይበላ

መላ ፡

መላ ጣይ—እንዲህ ሳይሆን አይቀርም ባይ
 መላ ጣይ ነህ መቼም አንተ እስቲ አንድ ነገር በለን ፤ መላ መቼ
 በመላ ሃይ—በዳበላ
 በመላ ሔዶ በመላ ተመለሰ ፤ በግምት

* ይህ ምልክት የሚታይባቸው የግሥ
 ስሮች በተግባር አይውሉም

መላ መታ—ተነበየ ፤ ጠነቆለ
 እናሽንፋለን ብሎ መላ መቶ ነበር ፤ እንዳለው ሆነለት ፤ አስቀድሞ ተናግሮ
 ነበር
 መላ ቅጡ—ዝብርቅርቄ
 መላ ቅጡ ጠፍቶብሃል ፤ የምታደርገው ግራ ገብቶሃል ፤ ተማቶብሃል
 መላበስ—ደንጋራ
 መላበስነቱ ነው እኛግር ላይ የጣለኝ
 መላቅጡ የጠፋ ነገር—መያዣ መጨበጫ የሌለው
 መላ ቅጡ የጠፋ ነገር ሆኖብኝ ነው የከረምኩት ፤ የማደርገውን አጥቼ
 በመላ ተናገረ—ሳያውቅ ሳይረዳ አወራ
 ሳታረጋግጥ በመላ አትናገር ፤ ሳይሆን አይቀርም ብለህ

መልክ ፡

መልክ መልካም—ያማረ ፤ የተዋበ
 መልክ ጥፋ—ፋንጋ

መረረ ፡

ለመረረ— 1. ጥል አነሣ
 ለምን በሰዓቱ አትገባም ብሎ ቢጠይቀው ለምን ተጠይቄ ብሎ አመረረ ፤
 ተቆጣ
 — 2. ቆረጠ
 ከእንግዲህስ አምርሯል ፤ ወደ ትውልድ አገሩ አይመለስም ፤ ከልብ ቆር
 ጧል
 የቆንጆ መረረ—ክፋ
 የቆንጆ መረረ ነች ፤ እባክህ ባታነጋግራት ይሻላል
 ደመ መረረ—ነገር የሚገንበት
 ደመ መረረ ስላልሆነ ምንም ቢናገር ሰው አይከፋብትም ፤ የሚናገረው
 በተንኮል ስለማይያዝበት
 ምርር ለለ—አዘነ
 ምርር ብሎ ለለቀሰ ፤ የደረሰበትን በደል ሲያወራ ፤ ተንሰቅስቆ

መረቅ ፡

ሰነፍ መረቅ — ቀላል መረቅ ፤ ጨውና ቅቤ የሥጋ ውሃ ያለበት
 በሰነፍ መረቅ ፈትፍታ አጎረሰችው
 ከመረቅ ለቃመው—ከነጭስ
 አጠገብ ላጠገብ ስለ ነበሩ ከነመረቁ ነው ያቃመው

መረዘ ፡

ምርዝ ለደረገ—ጠላ
 እውነቱን ስለ ተናገርኩባት ምርዝ አድርጋኛለች ፤ ጠምዳ ይዛኛልች
 ምርዝ ያዘ—አምርሮ ጠላ ፤

መረገ ፡

ምርገ—ዝምተኛ ሰው
 ምርጊት ፊት—ፊቱ የማያምር ልድፍ ዐይነት ፊት

* መረጠ :

መርጥ ለወጣ—ሸክላው ተሰነጠቀ

መራ :

መራውን ወጣ—መጀመሪያ ገደለ

መሬት :

መሬት ይቀለለው—መቃብር አይከበደው፡ አፈሩን ገለባ ያርገልት፤
መሬት ይቅለለውና ለሀገሩ አላቢ ለወገኑ ተቆርቋሪ ነበር

መር :

መር ጥርስ—ገጣጣ፡ ጥርሳም

መሰለ :

ምስለ ቢስ—መልክ ጥፋ፡ መልኩ የማያምር
ያች ምስለ ቢስ እያጀ እንዳትደርስ፤ ያቺ መልክ መጥፎና ዐመለ መጥፎ
ምስለ ለፍሳሽ—ማዕድን እያቀለጠ ምስለ የሚሠራ፡ አንጥረኛ ቅርጽ ቅርጽን
የሚያወጣ
የልብ ምስል ያለበት ቀለበት አሠራለሁ፡ እምስል ለፍሳሽ ቤት ሐጃ፤
ብር ወይም ወርቅ ወይም ሌላ ማዕድን ሠራ ቤት
ሰው በመሰል ይሞታል—ሰው በይሆናል፡ እሱ ሳይሆን ስይቀርም ተብሎ
በጥርጣራ ይገደላል
ተምሳሌተ ብዙ—አትካሄድ የለሽ፡ የሚያናድደው ነገር የማይኖረው፡ ነገሮችን
አለሳልሰ የሚይዝ
ሽግግሉው ተምሳሌተ ብዙ ናቸው፤ ሌላውን የሚያናድደው ነገር እሳቸውን
አይነካቸውም
ለይመስሉ መስሉ—ከሳ፡ ጠቆረ፡ ጉሰቆለ

መሰከረ :

ለመሳከረ—አስተያየ
ሁለቱን መጻሕፍት አመሳከረ፤ ልዩነታቸውንና አንድነታቸውን
አወዳደረ
ለስመሰከረ—ያለበት ወይም የደረሰበት ደረጃ እንዲታወቅለት አደረገ
ልጅቱ የትምህርት ደረጃዋን አስመሰከረች፤ ትምህርት የፈጸመችበትን
ወረቀት አገኘች
ለውራ ምስክር—ዋና ምስክር
ቃሉ ከሌሎች የምስክርነት ቃል ጋር ሲወዳደር ወይም ሲነጻጸር ከፍተኛ

ግምት የሚሰጠው

አውራ ምስክራን ይገድ እቀርባለሁ፤ ጉዳዩን በይበልጥ የሚያውቀውን

ዝርዝር ምስክር—ተራ ምስክር

ለምስክርነት የሚሰጠው ቃል እንደ ማንኛውም ሌላ ምስክር የሚ
ወሰድ፡ ቃሉ እንደ አውራ ምስክር ቃል ክብደት የማይሰጠው

* መሰገነ :

ምስጋና ቢስ—ነጥቆ በረር

ያን ሁሉ እርዳታ አድርጌለት ምስጋና ቢስ ሆነ፤ ተመልሶ ጠይቆኝ እያ
ውቅም

ምስጋና ይገኛል—መጥኔውን ይሰጠው

ምስጋና ይገኛልና ከባድ ሐዘን ነው የደረሰበት፤ ብርታቱን ይሰጠውና

ምስጋና ይገባል—ይሁንለት፤ ይቅረብለት

ምስጋና ይገባልና ያደረገልኝን እርዳታ አልረሳም፤ ለእሱም የሚረዳው
ይዘዝለት

ለመስጋን ለማሳኘት—አቆላጭ፤ እያቆላመጠ ሰውን በራሱ እንዲሞኝ የሚያደ
ርግ፡ የሚያደልል

መስቀል :

እርፈ መስቀል—መቆረቢያ ማንኪያ

መስከረም :

መስከረም ሲጠባ—መስከረም ሲገባ

መስከረም ሲብተ—መስከረም ሲጀምር

መስከረም ነጋ—መስከረም ተጀመረ

መስክ :

መስክ ለመስክ—ሚዳ ለሚዳ

መስክ ለልፋ—ሥራ ፈት፡ ሲረገጥ የሚውል፡ ሥራ የማይሠራ

መሸ :

ምድር መሸበት—ጨለመበት፤ ገራ ገባው

ትምህርቱን ሳያጠና ቀርቶ የፈተናው ዕለት ምድር መሸበት፤ የሚይዘውን
የሚጨብጠውን አጣ

መቀስ :

መቀስ ለፍ—ተናጋሪ፤ ሲናገር የማይቆጥብ

መቀስ እፍን ልጅ በጊዜው ካልገቱት አባቱን ያዋርዳል፤ ለእኩ ወሰን ስለማይኖረውና እንደ መጣለት ስለሚናገር

መተረ :

ዘር መተር—ዘር ጨራሽ

ዘር መተርነቱ አሳዝኖታል፤ ዝርያው እሱ ላይ ሲደርስ ማብቃቱ

መታ :

ልቡን መታው—1. ትዝ አለው

የጠፋበት ነገር ደንገት ልቡን መታው፤ ደንገት ታወሰው

—2. ለበቀው ፤ አቅላሽለሽው

አጉል ምግብ በልቶ ልቡን መታው፤ ላስታውክህ ላስታውክህ አለው

መሰንቆ (ክረር) መታ—ከረከረ ፤ ተጫወተ

መታ ያለ—አጠር ብሎ በመጠኑ ውፋሪ ያለው ሰው

መላ መታ—ዘዴ ያለበት ሐሳብ አቀረበ

መላ ምቱ ያዘለት ፤ ዝናቡ ዘነመ ፤ ግምቱ እውነት ሆነ

መንገድ መታው—ረጅም ጉዞ ተገዞ ጉዳዩ ሳይሳካለት ቀረ

መንገድ አይምታህ ፤ አትልፋ

መቶ ለደር—በየጊዜው የሚያገረሽ በሽታ

መቶ መታው—ትኩሳት ያዘው

በገመምተኝነት ላይ እንዳለ ምቶ መታው ፤ ትኩሳቱን ማብረሻ ያሰፈ ልገዋል

ራስ ምታት—ራስ ሕመም

ስልክ መታ—ስልክ ደወለ

በረዶ መታው—በረዶ አረገፈው

የደረሰውን ጤፍ ደንገተኛ በረዶ መታው ፤ በረዶ ወረደበት

በር መታ—አንኳኳ

ባለቤቶቹ ሰምተው እንዲከፍቱለት በር መታ ፤ በር ደበደበ

በገና መታ—በገና ደረደረ

በገና ምት—በገና ድርደራ ፤ በገና ጨዋታ

ባዝራዋ ተመታች—ባዝራዋ ተጠቃች ፤ ተሰረረች

ቤት መታ—1. ግጥም ገጠመ

—2. በር ቆረቆረ

ተልባ መታ—ተልባውን በውሃ በጠበጠ

ለስመታ—አሰረረ

ለደማ መታ—ሸመቀ ፤ ለእንድ ዓላማ ተሰማማ

የዘይት ፋብሪካው ሠራተኛ ዐድማ አይመታም፤ የሚፈልገውን በአብዛኛው አግኝቷል

ለገር ተመታ—በጦርነት ጠፋ

በጣሊያን ጊዜ ብዙ አገር ተመታ ፤ በጦርነቱ ወደመ

ለንበጣ መታው—ለንበጣ በላው

እህሉን አንበጣ መታው

እሳት መታው—በውግ በሰለ ፤ ተንቃቃ

እሳት ያልመታው ሹሮ ያቅራል ፤ በደንብ ያልተንተከተከ

ዝናብ መታው—ዝናብ ጣለበት

ግንኪራ መታ—ጨፈረ

ጠበል ለስመታ—በውሃ አስጠመቀ

ፀሀይ መታው—ፀሐይ አቃጠለው ፤ አጠፋው

ሰብሉን ፀሐይ አበላሸው ፤ ዋግ መታው

መቼ :

መቼ ለጣሁት—እኔ እውቀዋለሁ

መቼ እንዲህ ለልሁ—(እኔ) አልተናገርኩም

መቼ ጠፋኝ—እውቀዋለሁ

መቼም መቸ—ምንጊዜም

እውዳት ስለነበር መቼም መቸ አትረሳኝ፤ ሁልጊዜ አስታውሳታለሁ

መቸውንም—ሁልጊዜም ፤ ምንጊዜም

መነኮሰ :

ቀጡም የምንከሰና ነው—እንዲህ አርጎም የለ

ብዕር እያያዙን አላምሯል ፤ የሚጽፈው

ነገር ዋጋ ባይኖረውም

መነዘረ :

ስሙን መነዘረው—በሐሚት አጠፋው

የአለቃውን ስም መነዘረው ፤ አለሰሙ ስም ሰጠው ፤ ስሙን አበላሸው

ለለቃና ምንዝር—አለቃና ጭፍራ

መነገገ :

መነገገ ወሰደ—ቀምቶ ወሰደ

መነጠረ :

መንጥር አጠብ—አጥርቶ አጠብ

ጀርባውን መነጠረው—አጠንክሮ ገረፈው

መነጠቀ :

በጋይል ተመነጠቀ—ተሰፈንጥሮ ሐዶ

መንገደኛው ከጓደኞቹ በጋይል ተመንጥቆ ሐዶ ፤ ጥሏቸው ሐዶ

መግቢያ

መንግሥት ድብን ለሰ—ተናደደ
ብድሩን ስለ ከለከልሁት ምንጭሩ ድብን አለ ፤ ተበላጧ

መና ፤

መና ቀረ—አጣ
ለፍቶ ለፍቶ መና ቀረ ፤ ባይ እጁን ቀረ ፤ የተረፈው ነገር የለም

መንታ ፤

መንታ ልብ—ልብ ወላግዬ
ልቡ መንታ ሆኖበታል ፤ ላድርግ አላድርግ እያለ ያወላውላል

መከራ ፤

መከራ ስጋ—ችግር ሥቃይ
መከራ ለሳየ—አስቸገረ
ከረግላ አስለምደውት የሚያገኘውን ሰው ሁሉ መከራ አሳዩ ፤ አምሉ
እያለ አስቸገረ
መከራ ቀመሰ—በሉላው ላይ ያየው የነበረው ችግር እሱም ላይ ደረሰበት
መከራ ቀምጧል መሰለኝ ሥራ ሥራውን ብቻ ነው አሁን የሚያዘውረው ፤
ችግር ደርሶበታል መሰለኝ
መከራውን በላ—ተሠቃየ ፤ ተገባላቸ
ያላቅሙ ሥራ ጀምሮ መከራውን በላ ፤ እጅግ ተቸገረ

መከታ ፤

—ተቋቋመ ፤ ቻለ
አጭገው ኮት ብዙ ዓመት መክቷል ፤ ቻሏል ፤ ሳያልቅ
የደሀ መከታ—ለድሆች ተቆርቋሪ ፤ አጋዥ

መከን ፤

ጉዳዩ መክኖ ቀረ—ሳይሳካ ቀረ ፤ ግቡን ሳይመታ ቀረ
ብዙ የተደከመበት
ዕቅዱ መክኖ ቀረ ፤ በተግባር አልታየም

መከዳ ፤

መከዳ ለቃረ—የእልፍኝ አሽከር

መከን ፤

የወላድ መከን—1. ልጅ የማያድግላት
የወላድ መከን ነች ፤ ልጇቷ ሁሉ ሞተዋል
—2. ልጇቷ ያልተሳካለችው
እናቷቱ የወላድ መከን ነች ፤ ልጇቷ ሁሉ ሞላገዎች ፤ አረጉራዎች ናቸው

መዘዘ ፤

ለረገ መዘዘ—1. ዘር ቁጠረ
የትውልድ አረገ በመምዘዝ እንጀራ ይገኝ ይመስል ሲታለል ኖረ ፤
የክሌ ዘር ነኝ በግለት

—2. ቀረጠ

አረገ ምዘዝና ስጦኝ ፤ አረገ ቀረጥና

ለንገቱን መዘዘ—1. ወራ ፈለገ

አንገቱን ከመዘዘ አይመለስም ፤ ካቆበቆበ

ለንገቱን መዘዘ—2. አፋን አምጠዋለሁ

ለነገር አንገቱን መምዘዝ ይወዳል ፤ ለነገር ያቸትላል

ዱላ መዘዘ—ተጣላ

መደረ ፤

መደር ለስጋጠ—1. ድል ነጣ

የኢትዮጵያ ጦር ጠላቱን ምድር ለስጋጠው ፤ ረፈረፈው

—2. ከመሬት ረገጠው

ሳልግሳው ወጣቱን ምድር ለስጋጠው ፤ ደበደበው

መደር ለቀቀ—1. ነጋ

ምድር ሲለቅ እንድትቀሰቅሰኝ ፤ በጧት

—2. ወደላይ ተነሣ

አይሮጥላት ምድር ሲለቅ ልቤን ሰለበኝ

—3. ታበየ ፤ ተኩራረ

ሰውዬውን ካዘለቀለት አሁንስ ምድር ለቋል ፤ አለኔ ሰው የለም ብሏል

መደር መታች—ገንዘብ ሳይናራት ወዲያ ወዲህ ብላ ለባሏ

ምግብ አዘጋጀች

መደር ቀለጠ—1. የተፋፋመ ጠብ ሆነ

መድፍና መትረየስ መተኮስ ሲጀመር ምድር ቀለጠች ፤ ተናወጠች

—2. ሳትና ጨዋታ ተፋፋመ

በሳትና በጨዋታ ምድር ቀለጠች ፤ በከፍተኛ ደሰታ

—3. ተናደ

መደርና ሰማይ ዞረበት—ተደነጋገረው

መደር ተፋችው—1. ከከባድ አደጋ ዳነ

ምድር ተፋችው እንጂ ዳነ አይባልም ፤ ያ ሁሉ ሰው ሲያልቅ

—2. ኃጢአቱ ተገለጠ

ገፋን ተመልክታ ምድር እንኳ ተፋችው ፤ መታብሩ አበጠ

—3. ድንገት ወደቀ

በዚያ በጭቃ አፈፍ አፈፍ ሲል ምድር ከፋችው ፤ አዳልጦት ወደቀ

—4. ሳይሳካለት ቀረ

ምድር ከዳው እንጂ ጎበዝ ገበረ ነበር ፤ መሬቱ አላፈረም አለ እንጂ

መደር ዞረበት—1. ወደቅ ወደቅ አለው

መጠጥ ሲጠጣ አምሸት ምድር ዞረበት ፤ ሰከረ

—2. ገራ ገባው

ከግያውቀው ከተማ ገብቶ ምድር ዞረበት ፤ የሚያደርገውን አጣ

ምድር ዋጠው—ጨርሶ ጠፋ

ምድር ዋጠው መሰለኝ አሁንማ አይታይም ፤ ተሰውሯል

ምድር ያዘ—1. ደከመ

ሴትዬዋ ዳገቱን ስትወጣ ዐረፍ እንዳለች ምድር ይዛቀረች ፤ አልተነግተችም
እዚያው እንቅልፍ ያዛት

—2. አመቻችቱ አስቀመጠ

ጋኑን ምድር እንዲይዝ አድርጎ ካለቀመጡት ይወድቃል

—3. ብዙ ይዟል

ምድር ይህና ዋይ ለለ—ፈጽሞ ኮራ ፤ ታበየ

ኢሁንማ ተሾሞ ምድር ይህና ዋይ ብሏል ፤ ተዘባኗል

ምድር ፊት—የማያምር ሰው

ይዝ ምድር ፊት ሲያኮርፍ የባሰውን ያስጠላል

አይነ ምድር—ሠገራ

መደብ ፤

ያንበሳ መደብ—1. ያንበሳ መኖሪያ

—2. ጓሮ ቤት

—3. መጸዳጃ ቤት

መገመገ ፤

ከንፈሯን መገመገው—አጥብቆ ሳመው

መገበ ፤

ምገበ ነፍስ—ጾም ጸሎት

ምገበ ስጋ—እህል ውሃ

መገዘዝ ፤

መገዘዝ ፊት—የደስታ ፊት የማይታይበት ፤ አይጠደ

መጠጠ ፤

ለጡ መጠጠ—ኮመጠጠ

ሥጋው መጠጠ—ጠፍ አለ

ቁስሉ መጠጠ—ቁስሉ ደረቀ

አይቻ መጠጠ—ኮምጠጥ አለ (መጣጣ ዐይብ)

ቁቃው መጠጠ—መድረቅ ጀመረ

ፊቱ መጠጠ—ፊቱ ከሳ

መጣ ፤

ምጥ መጣ—ጭንቅ ሆነ

አይሮፕላኑ በምቡን በከተማው ውስጥ ሲነሰንስ ምጥ መጣ ፤ መጨነቅ
መጠበብ ሆነ

በምጥ መገርያም ለለ—አማጠነ ፤ ለመነ

ዛር ስትወልድ ቢያይ የሚያምጥ—እርግብግብ ፤ ርገሩን

የመጣው ቢመጣ—የሆነው ቢሆን

የመጣው ቢመጣ የምኖርበትን ቤት አልለቀም ፤ የፈለገው ቢሆን

መጥኔ ፤

መጥኔውን ይስጥሽ—ትዕግሥቱን ይስጥሽ

ይህን ሁሉ ደባ ችለሽ መኖርሽ (ብርታቱን ይስጥሽ)

መጭ

መጭ ለለ—ተፈተለከ

መላት ፤

(ጥላን ተመልከት)

ለባ መላት—በጣም ቸር

አይሞላለት—አያልፍለት ፤ አይሳካለት

የማይሠራ ሰው ምንጊዜም አይሞላለት ፤ ችግር አያጣውም

አድሚው ሞላ—ጉለመሰ ፤ አካለ መጠን ደረሰ

ዕድሜው ሞላ እንግዲህ ትዳር መያዝ ሲያስፈልገው ነው

ከሞላ ጉደል—1. ከሙሉ ትኖሽ

ከሞላ ጉደል ትርፋን አግኝቷል ፤ በመጠኑ

—2. በከፊል

ከሞላ ጎደል ምስጢሩን ነገረው ፤ በከፊል

ሙራ ፤

ሙራ ለፍ—ተከፈ ፤ አኩራፊ

ሙራ አፍ ልጅ ምሳው እራቱ ይሆነዋል ፤ አፋን የሚለጉም ለምን ብነ

ካሁ ባይ ፤ አኩራፊ

ሙራ ለፍ—አሳባቂ

ሙዝ ፤

አፈ ሙዝ—የጠመንጃ አፍ

ሚን ሚን ፤

ከንፈሩን ሚን ሚን አደረገ—እንደ መሳቅ አለ

ሚዛን ፡

ሊባ ሚዛን—የሚያገድል ሚዛን

ሊባ ሚዛኗን ይዛ እንበያ ትወጣና የሰው ትቤ ታጭበረብራላች ፤ ልክ ያልሆነ

ማለያ ፡

መማለጃ በላ—ጉቦ ተቀበለ

መማለጃ በልቶ ስለ ተገኘ በጽኑ እስራት ተቀጣ ፤ መሸገያ ወስዶ

ማልዶ ማልዶ—ዘወትር

ማላ ፡

ማላ አፈረሰ—ምሎ ካደ

ማላ ፋቱ—ሲምል የማይፈራ

ማር ፡

ላህያ ማር አይጥማትም—ልማድ ስላልሆነ አትፈልገውም

ላህያ ማር አይጥማትም ፤ መብታ ብጋብዛት ትንሽ ሰምታ ፤ ጥላው ወጣች

ማርም አይልስ—ፈጽሞ መግባል

እየደግሱ ሲቃርም አምሸቶ አሁን ማርም አይልስ ፤ አሁን ምንም አይበላ

ማሰ ፡

ጉድጓድ ማሰለት—የሚጠፋበትን ፈለገለት

ፈገግታውን እያሳዩ ጉድጓድ ሲምስለት ዝም ብሎ ያያል ፤ የሚጠፋበትን

ሲያዘጋጅለት

ማን ፡

ከማን ለንሺ—ተገደርዳሪ

ማንቆርቆሪያ ፡

ማንቆረቆሪያ ለፍንጫ—እናገላ ሰፊ

ማድ ፡

ማድ ረጋጭ—ገበታ ላይነሳ የሚፈኝ ፤ ባለገ

ከዚህ ማድ ረጋጭ ጋር ሁለተኛ ገበታ አልቀርብም ፤ የማዕድን ሥነ ሥር

ዓት የማያክብር ፤ ዘላን

ማእድን አማገጠ—የቀረበለትን ዘድንብ ሳይበላ ቀረ

ማገ ፡

በታደረገ ለማገሁልህ—መልሼ ስድብሁህ

ማገረ ፡

በጦር ማገረዘት—በኃይል ወጋው ፤ ገደገደበት

ዘንዶ ማገር—ወጋግራውን የሰበሰበውን ባላ የሚሸከመው

ማገድ ፡

እነገር ውስጥ ማገደው—ሳይፈልግ እነገር ውስጥ ጨመረው

ማገጠ ፡

የሰው ሚስት ለማገጠ—የሰው ሚስት ተገናኘ

ማዶ ፡

ማዶ ማዶ—መንቃራ

ማዶ ማዶ ስታይ እህሉን ደፋችው ፤ አስተውላ ስላልተራመደች

ማዶና ማዶ—የማይገናኝ ፤ ያልተያያዘ

ነገራችን ማዶና ማዶ ነው ፤ በዚህ አልሸጥም ፤ ጥጋው አልተቀራረበም

ማግ ፡

ሁለቱ ድርና ማግ ሆነዋል—በፍጹም ተስማምተዋል

ባልና ሚስቱ ድርና ማግ ሆነዋል ፤ እለመግባባት አይታይባቸውም

ምራቅ ፡

ምራቁን ዋጠ—ጠፍተኛ ሆነ

ከእንግዲህ ወዲህ እሱ ምራቁን የዋጠ ሰው ነው ፤ የሚያደርገውን የሚያውቅ

የሴት ምራቁ ደንዳና ነው—በዙም አትበላም

ምርቅ ፡

ምርቅና ፍተፍተ—ከፋና ደግ

ምስሶ ፡

የሀገር ምስሶ—ለሀገር ለወገን አላቢ ፤ መሪ ፤ የሀገር አውራ

የሰው ምስሶ—1 እህል ፤ ሰውን በሕይወት የሚያኖር

—2 አውራ ሰው ፤ የቤተሰብ አላፊ

የጦር ምስሶ—የጦር መሪ ፤ አርበኛ ፤ የጦር ዕቅድ ዐዋቂ

ምሳ :

ምሳ አደረገ (ጥ.አ)—ጋበዝ
የጣርያም ምሳ—የመጀመሪያ የአራስ ገንፎ
ያይን ምሳ—የግያምር ነገር
ላጅቷ ያይን ምሳ ናት፤ ዐይን የምትግርክ ናት

ምስጢር :

ምስጢር አወጣ—ምስጢር ተናገረ ፤ ምስጢር ገለጠ
ምስጢር ለየ—ቤተሐሌም (ደጃብርን) ገባ
ዲያቅን ለመሆን ምስጢር ታዩ ሁለት ወር ሆኖታል፤ ሥጋ ወደው የግ
ዘጋጅበትን ቦታ ታየ
ምስጢር ለፈላ ሆነ—ምስጢሩን ሁሉ ዐወቀው ፤ ምስጢሩን ሁሉ አወራው

ምን :

ምኑ ቀጠ—እጣያደርገው ምን ሊኖር
የሰርተ ለት የግሪፍነው ምኑ ቅጡ ፤ ተነገር ሊያበቃም
ምኑና ምኑ ተይዞ—እንዴት ሊላክ
ወከረምት ሰርግ ምኑና ምኑ ተይዞ ነው የግሪፍነው ፤ እንዴት ተደርጎ
ቢሆን ነው የግሪፍነው
ምናምን—የግሪፍነው
ደገና ሽንኩርት እንዲገባ ብለከው ምናምን ሁሉ አጋብሶ መጣ
ምናምን—ወራዳ ፤ የግሪፍነው
ምን ቀርጠተ—ምን ቢያገደው ፤ እንዴት ቢታበይ
ምን ቀርጠተ ትእዛዜን አይቀበልም ፤ እንዴት ቢከራራ
ምን ብዩ—እንዴት አድርጌ ፤ ምን ተናገረ
ምንህ ነው—በምን ትገናኛላችሁ ፤ በዝምድና ነው በጓደኝነት
ምን ተዳዩ—ገድ የለም
እኔ ምን ተዳዩ ምሳህን ባትበላ ፤ እኔ ምን ትገረኝ
ምን ለባቱ —1. ወራዳ
—2. የመጣው ይምጣ
ምን ለባቱ ባልሔድስ ፤ ባልሔድ ምን እሆናለሁ
ምን ለገደኝ—እንዴት ደፍረ
ምን ለገደኝ ክፉ እናገርሃለሁ ፤ እንዴት ብደፍር
ምን ሞገስህል—እንዴት ተከራራህ
ምን ለለብኝ—ምን ይነካኛል ፤ ግንኙም አልፈራ
እሱኮ ምናለብኝ ብሏል የግሪፍነው አጥቷል
ምን ለባቱ ልሁን—ምን ይበጀኝ
አሁን የመጣብኝ እንደሁ ምን ለባቱ እሆናለሁ ፤ ቢመጣ ምን ግድረን
አትላለሁ
ምን ያምር—እንዴት ያምር

ምን ከፋኝ—እስማግላሁ
ምን ከፋኝ ከረዳኝ ፤ ከረዳኝ ምን ትገረኝ
ምን ይበጀኝ—1. እንዴት አድርጌ ከዚህ ትግር ልውጣ
—2. እንዴት ልሁን (ለመከራ ጊዜ) ፤
ምን ገደደኝ—ምን ትገረኝ ፤ ይሁን ፤ እስማግላሁ
ለምኔ—ምን ይሠራልኛል
ለምኔ ብዩ ልዋሽ ፤ ውሸቱ አይጠቅመኝም
ምን ቀረጠኝ—እንዴት ብዩ
ምን ቀረጠኝና እንዲህ ያለውን አጉል ሥራ እሠራለሁ ፤
እንዴት ብደፍር

ምንቸት :

የእንጨተ ምንቸት—ራሱ የግድድን ፤ ሌላም የግድድን
እንዲያው ደራቱን ያሳያል እንጂ የእንጨት ምንቸት ነው (ሌላው ቀርቶ
ራሱን አያድገም)

ምንጭ :

ምንጭ ቆረጭ—ባለግሏ ፤ ታማኝ
ዛሬም የነበረበ (በቀበሌ አካባቢ) ምንጭ ቆረጭ ሆኗል ይባላል (ታማኝ
ሠራተኛ)

ምለጫ :

ሙልጭ ለድርገ ሰይበ—ፈጽሞ አዋረደ
ሙልጭ ለለ—ሹልክ አለ
ከአጠገባችን ሙልጭ ለለ ፤ ሳናየው ተሰወረ
ሞልጫኝ ሂደ—ገፎኝ ሐደ
ሞላጫ ሊባ—ዐይን አውጣ ሌባ
ሙረጫ ወጣ—ባዶ እጁን ተባረረ
በዐዳ ተከሶ ንብረቱን ስለ ተወረሰ ሙልጭ ወጣ ፤ ንብረቱ ተወሰደበት

ምላ :

ለለይን ሞላ—ገዘፈ ፤ እደገ
ምን ለዐይንህ አልሞላህ አልኩ ፤ ናትኸኝ
ሰዓቱ ሞላ—ደረሰ
ሰዓቱን ሞላ—ዘወረ ፤ አስተካከለ
ሙሉ ልጃገረ—የ15 ዓመት ቆንጆ ፤ ለአቅመ ሔግ የደረሰች
ሙሉ ሰው—የ30 ዓመት ገልጣሳ
ሙሉ ለካል—ሕፃኑ የሌለበት ፤ አካለ ጉደሉ ያልሆነ
ሙሉ አካል እያለው የግሪፍነው ወራዳ ነው ፤ ሊሠራ እየቻለ
በጉደለ ሞላ—አስተካከለ
መልእክቱን በጉደለ ሞልቶ ተናገረ ፤ አመቻችቶ

ቢተ ሞላ—ሰንኙ ገጠመ
 ተዳሩ ሞላ—ባለጸጋ ሆነ
 ውሃ ሙላት—ጉርፍ
 ውሃ ሙላት ወሰደው ፤ ፈረሰኛ ውሃ ተሸክሞት ሔደ
 ጉዳዩን ሞላ—ፈጸመ
 ጉዳዩን ከሞላ በኋላ ብቅ ብሎም አያውቅ ፤ የፈለገው ከሆነለት በኋላ
 በንግዱም በግብርናውም ትዳሩ ሞላ ፤ ከበረ
 ፈቃድ ሞላ—ፈጸመ
 ያባቱን ፈቃድ ሞላ ፤ የታዘዘውን አደረገ
 አሞላ—ድልድል ሆነ
 በዚህ ዓመትስ አሙልቷል ፤ ተመችቶታል መሰለኝ ፤ ወፍሯል
 አሞልቶ ሰጠው—ያላው
 አሟልቶ የሰጠው ችግርን አያውቅም ፤ ተደላድሎ የተሰጠው

ሞረድ ፡

ረሀብ ሞረደው—አጥብቆ ራብው
 በትምህርት ሞረደው—በደንብ አስተማረው
 ልጁን በትምህርት ሞረደው ፤ አሠለጠነው

ሞረድ ፡

የእቡይ ሞረድ—ትእቢተኝን ገሪ
 አስተማረው የእቡይ ሞረድ ናቸው ፤ አሁን ልክ ያስገቡታል ፤ የናጠጠን
 ልክ የሚያስገቡ

ሞቀ ፡

ሞቀ ሞቀ አለ—ደመቅ ፤ ደመቅ አለ
 ሠርገኛው ገባ ፤ ዳሱ ሞቅ ሞቅ አለ
 ሞቀ አለው—1. በመጠኑ ስከረ
 በሁለት ቢራ ሞቅ አለው ፤ መጠጥ አይደፍርም ፤ ለብታ ታየበት
 —2. ልቡ ተነሣ
 ትንሽ ከሞጋገቡት በኋላ ሞቅ አለው ፤ ይሜወት ጀመር ፤ ተዘናና
 ተዳሩ ሞቀ—ሀብታም ሆነ
 የሞቀ ቢት—የደራና የተደራጀ ቢት
 እሱማ እሞቀ ቢት ገብቶ እንደ ልቡ ይኖራል ፤ የሚያስፈልገው ነገር የተ
 ግላዘት ።
 ጨዋታው ሞቀ—1. ደራ ፤ ሁሉም ይለፈልፍ ጀመር
 ስለሴት ማውራትማ ቢጀመር ጨዋታው ሞቀ ፤ ደመቅ ደመቅ አለ
 —2 ተፋፋመ
 አንድ ገብ ከገባ በኋላ ጨዋታው ሞቀ ፤ ብዙ እንትስታሴ ይታይበት ጀመሩ

ሞተ ፡

ልቡ ሞተል—ሰንፈል
 በቁጭ ሞተ—1. ተሳዳ ፤ ተሳባቂለ
 አሁንማ በቁጭ ሞተል ፤ በየበረንዳው ያድራል ፤ ራሱን ጥጋል
 —2. ጥጋ ቢስ ሆነ
 በቁጫ ሞቻለሁ ፤ ቁጭቱን ካልተወጣሁ በሕይወት አለሁ አልልም
 —3. ተዋረደ
 ሙት ለሙት ያለቀሳል—ቢያጋገፍም እርባና የሌለው
 ሙት ለማጣኝ—ሙትን የሚገዝት
 ሙት አማጣኝ አትሁን እባክህ ፤ ጻፎ ነበር መበርታት ፤ ስለ በቃ ነገር
 አትፎከር
 ሙት ደረቀ አይበላም—ማንኛውም ሙት እንዳትመ ይቆረብለታል
 ሞቲን ሞት ወሰደው—የኔን ሞት የጠላቱ ሞት አስቀረው
 ሞት ሞት ሸተተው—አደጋ ታየው
 ሞት ሞት ሸተኛል ፤ አንተ ሰውየ አትጠቃኝ ፤ እገድለህ ወይም ትገድለኝ
 ይሆናል
 ሞት ሞት ሸተተው መሰለኝ—አንቀዥትገራታል
 በሞት ከጥ—ተተኪ
 በሞት ከዳ ተቀጥሮ ዛሬ እትልቅ ደረጃ ላይ ደርሷል
 እሳቱ ሞተ —1. ጠፋ
 እሳቱ ከሞተ በኋላ ትቆስቁሳለች
 —2. እልሁ
 እሳቱ ከሞተ በኋላ ቢሙራ አያምርም ፤ ወኔው
 ዐይኑ ሞተል—አያይም
 ዛፋ ሞተ —1. ደረቀ
 —2. አውራው ሞተ
 ዛፋ ሞተ ፤ እንግዲህ ቢተሰብን ማን ያሰባስበው ይሆን?
 የሞተ ሞተ—የተለየ አይመለስም
 የሞተ ሞተ ለቆመ ነው ግዘን ፤ ያከተመ አክተመ ፤ የሆነ ሆነ
 የሞተ ሞተ —1. የመጨረሻው ውድቀት
 አሁን ያለበት የሞት ሞት ነው ፤ ከዚህ የሚብስ አይደርስበትም
 —2. ያትምን ያህል
 የሞት ሞቱን ተሸክሞ ለመራመድ ቢሞክር ወደቀ ፤ የመጨረሻ ጋይሱን
 ገዝቶ
 —3. የመጣው ይምጣ ብለው
 የሞት ሞቱን አመለጠ
 የሞተ እንጀራ—1. በመሰብ ያለ
 ለሞተ እንጀራ ነፈገችኝ ፤ ቁዙ ለማይቆይ ፤ ለሚዘላለኝ ነገር
 —2. ለማይረባ
 ለዚህ ለሞተ እንጀራ ሌት ተቀን እዋትታለሁ ፤ ጥጋ ለሌለው

ሞኝ ፡

ሞኝ ያገኘው ረሊጥ—ያሚረበት የሚመስለው አስከፊ ነገር

ሞከረ ፡

ተሞካከረ —1. ተፈታተነ
—2. ተፈታተሽ

ወገቡን ሞከረ—1. እጻፈ ወጣ

ባላገሩ እሜዳ ላይ ሔዶ ወገቡን ሞከረ ፤ ሰገራ ወጣ

—2. ጉልበቱን አየ

ኃልግሳው ወጣቱን ትግል ገጥሞ ወገቡን ሞከረ ፤ ዐቅሙን ለየ

ሞገስ ፡

ሞገስ ለገሃ—ተወደደ

ብርቱ ሠራተኛ ስለሆነ ከአለቃው ሞገስን አገኘ ፤ መውደድን

ሞገተ ፡

ሰውነቱ ተደግተብኝ—በጉዳዩ ጥርጣሬ አደረብኝ

ሞጠሞጠ ፡

ሙጢ ለፍ—ነገረኛ

አሳዳጊ የበደለው ሙጢአፍ መንገደኛውን ሁሉ ያዋርዳል ፤ ለፍላፊ ፤ ተሳዳቢ

ለፉን ያሞጠሙጠል—ይቅለበለባል ፤ ለመናገር ይቸኩላል

ሚሸ ፡

መሬት አምሽ—ሰው ባልተቀበረበት ቦታ ተቀበረ

ለፉን አምሽ—ቁርስ በላ

አፈን ላሚሸበት እህል ሰዊኝ ፤ ቁርስ አቅርቧልኝ

እጅ ማምሻ—እጅ ማስለመጃ

እጅ ማሟሻ አንድ እመም አውጣና አላየኝ ፤ ሥራ መለማመጃ

ሚጠጠ ፡

ለዛ ሙጥጢ—ጣመ ቢስ

ለዛ ሙጥጢ ስለሆነ ጨዋታው ወዲያው ይሰለቻል ፤ ደረቅ ስለሆነ

መምጣጫ—መጨረሻ ፤ መቁረጫ ልጅ

ሙዋጣጭ ሊባ—ሳያስቀር የሚሰርቅ

ፍቅር ለምጠጠ—ፍቅር ወሰኑን አለፈ

በየሚሳው ልሳምሽ እያለ ፍቅሩን አሟጠጠ ፤ ፍቅሩን አበላሸው

ረ

ረመጠ ፡

ከፉ ነገር ረመጠብኝ—ላሳሰበው ከፉ ነገር ነገረኝ

ረሳ ፡

ረሳ—ሳተ

ሸማግሌው ረስተዋል ፤ አርጅተዋል

ሞተ ይርሳኝ—መዘንጋት አልነበረብኝም

ሞት ይርሳኝ እቱ ፤ ላንተ ሳልቀዳህ አለፍኩህ ፤ ምን አዘነጋኝ

ረቀቀ ፡

ነገሩ ረቀቀ—ጥልቅ ሆነ

ረበረበ ፡

ተረባረበ—እጅ በእጅ ተጣደፈ

በሥራው እንረባረብበት ፤ እንረዳላበት

ረባ ፡

ረባ—ተስፋ ያለው ሆነ

ልጁ የማይረባ ሆነ ፤ ወስላታ ጥቅመቢስ ሆነ

ርባ ስባ—ውለድ ፤ ብዛ ፤ ይዳህ

ርባ ስባ ብለው መረቁት

ርባና ቢስ—(ጥቅመ መጥፎ)ፋይዳ የለሽ

ለዕርባፍቢስ ነገር ሕይወቱን አሳለፈ ፤ ጥጋ ለሌለው ነገር

ረታ ፡

ሰውነቱ ተረታ—ደከመ

ዛሬስ ሰውነቱ ተረትቷል ፤ እቢት ውሏል

ለንደበቱ ረታ—አንደበቱ ሰላ

እንደቢያ ሲኮላተፍ ፍር ልጅህ አንደበቱ እየረታ ሔደል ፤ ጥሩ ተናጋሪ

እየወጣው

ገልበቱ ተረታ—ደከመ

ረከሰ ፡

መድኃኒቱ ረከሰ—አልሠራ አለ
ሴተ አስረካሽ—ጋለጥታ
ርካሽ—ቀላል ዋጋ
በርካሽ ስላገኘሁ ገዛሁት ፤ በገታሽ ዋጋ
ርካሽ ቦታ—አልባሉ ሰፈር
ርካሽ ቦታ ሲልከሰከስ እገኘሁት ፤ ወራዳ ቦታ

*ረከበ ፡

እንደ ተረከበው—እንዳትሙ
እንደ ተረከበው መፅውቶ አለፈ ፤ እንደ ተቻለው

ረከፈከፈ ፡

ለርከፈከፈበን—ትንሽ ትንሽ ሰጠን
ጥይቱን ለርከፈከፈበት—በብዛት ተሰሰበት
የነገር ርክፍካፍ—ትርፍ ታል
በነገር እርክፍካፍ ወንጭሮኝ አለፈ ፤ ባጉል እነጋገር

ረካ ፡

ንገገሩ ለላረካውም—ደስ አላሰኘውም

ረድኤት ፡

ረድኤታም እህል—በቶሉ የግያልት እህል
ረድኤታም ሴት—የሠፈችው የሚበረክትላት

ሐገረን ፡

ለታረገርገብኝ—አትኩራራብኝ

ረገባ ፡

ረገብ ለደረገ—ተወት አደረገ
ሐሳቡን ረገብ አደረገ ፤ ላላ አደረገ
ፋብ ረገብ—ያዝ ለቀት

*ረገዘ ፡

ቂም ለረገዘ—ቂም ያዘ
ነገር ለረገዘ—ቂም ያዘ
ነገር ካረገዘ በቀላሉ አይመለስም

ለይኑ ለረገዘ—ሊያለቅስ ደረሰ
ለጥሩ ለረገዘ—ሊፈርስ ደረሰ
ይም ያረገዘ ጣት—ሙሉና የሚያምር ጣት

ረገድ ፡

በረገድ በረገዱ—በወገን በወገኑ

ረገጠ ፡

ረገጠ —1. አጠበ
እወንዝ አውርደህ ካልረገጥኸው ሸማው አይጸዳም ፤ በደንብ ካላፈኸው
—2. አበካ
ጭቃ ረጋጩ ሰውነቱ በጭቃ ተለዋውሷል ፤ ጭቃ የሚያጥውደው
—3. በኃይል ዘነበ
ትናንት የዘነበው ዝናብ በኃይል ረገጠው ፤ በኃይል አወረደው
ርጋጭ ርጋጭ ይላል—የታማ የታማ ፤ እምክ እምክ ይላል
ርጋጭ ርጋጭ የሚል ውሃ ጠጥቼ ሆዴን ይቆርጠኛል
ርገጠን ንገረው—እውነተኛውን
ስበተን ረገጠ—ተጫነ ፤ አሰረ
የወዲላውን ስበት ረገጠ ፤ ጥሩ አድርጎ አጥብቆ አሰረ
ቆላና ደጋ ረገጠ—ዘላበደ
ምስክርነት ቀርቦ ቆላና ደጋ ረገጠ ፤ ቀላመደ
ቢረገጥ ይገል—ደንደላም ፤ ኃይለኛ
ብቅል ረገጠ—ብቅል አበቀለ
ነገሩን ረገጠ—ታገሠ
ለጊዜው ነገሩን ርገጠው ፤ ቻለው
ለረገገጠ መሰከረ—ቀልጭ አድርጎ በሚገባ መልከረ
ለረገጠ—አዋሰነ
ሽማግሌዎቹ መሬቱን አራገጡት ፤ ከለሉለት
ለንገቱን ረገጠው—ጨቁኖ ያዘው
አስረገጠህ ንገረኝ—አስተካከለህ ፤ እቅጩን
አውድሚን ረገጠ—ደመደመ ፤ አስተካከለ
እርግጥ—እውን
ወይን ረገጠ—ወይንን ጨመቀ
ሴትዬዋ ወይን ትረግጣለች ፤ ትጠምቃለች
ዳኝ ረገጠ ሂደ—ፍርድ ቤት ናቀ
ድንበር ረገጠ—ወሰኑን አላየ
የሀገር ሽማግሌዎች የመሬቱን ድንበር ረገጡ ፤ ከለሉ
ገበታ ረገጧ—ባለጌ
ጠመንጃው ተራገጠ—ወደኋላ ነዘረ ፤ ተገፋተረ

ረገፈ ፡

ረገፈ—1. ሞተ

በዙ ሰው በጦርነቱ ረገፈ ፤ ሞተ

—2. ነክተ

ሰውነቱ ረገፈ ፤ በጣም ደክመኝ

—3. ጻጎ

ፈንጣጣው ከፊቱ ረገፈ ፤ ጠፋ

ርጋፍ—እንቶ ፈንቶ

ሰውነቱ ረገፈ—ዛለ

ለረገፈ—1. ሙሉ ሞት አያረጋ

ያለ የሌለውን አራግፍ ወሰደ ፤ ሙጥ ስድርኝ

—2. አጠፋ

ኪሱን አራግፍ መጣ ፤ ያለ የሌለውን ገንዘብ አውጥቶ

ለረገፈ—አጣራሽ

ከዚያ ከአራጋፊ ባደኛው ጋር አትግጠም አላልኩህም ፤ ያህን አብሮ ከሚገኝ ጥጥ

ለረገፈ—አውጥቶ

የሆዱን አራግፈ ነገርኩት ፤ ምስጥሬን ዘክዝኬ

እርግፍ እርግፍ ለለቸ—እስከስታ ወረደች

እርግፍ ያርገኝ—በሱ ፈንታ እኔ ልሙት

እርግፍ ያርገኝና በልጅነቱ ሞተ ፤ እኔን በሱ ቦታ

እንባው ረገፈ—አለቀሰ

ደም ገባቱ ረገፈ—ውበቱ ጠፋ

ጥርሱን ለረገፈው—አወለቀው

በቡጢ ጥርሱን አረገፈው

ረጋ ፡

ልቡ ተረጋጋ—ተጽናኖ

ልቤ ረጋ—ተንፈስ አለ

የጀመርኩትን ሥራ በሰዓቱ ስለ ጨረሰሁ ልቤ ረጋ ፤ መጨነቱ ቀረ

ረጋ ሰራሽ—መናኛ ሥራ

ረጋ ሠራሽ ሸክላ ገዝቼ ወዲያው ተሰባረ

ርጋ —1. አትቱነጥነጥ

አንድ ቦታ ረግተህ ተቀመጥ ፤ ወዲያና ወዲህ አትዙር

—2. አትለያይ

ከሚስቱ ጋር ረግቶ ይኖራል ፤ ሳይፋታ

ሰላም ረገቷል—ጦርነት ፤ ብጥብጥ አቀሟል

ባለህበት ረጋ—አትሸበር

ቤቱ ተረጋጋ—ጸጥታ ሰፊ

የቤተሰቡ አውራ ከበሽታ በመጻት ቤቱ ተረጋጋ ፤ ቤቱ ተጽናኖ ፤

አስተማሪዋ እክፍሉ ስትገባ ቤቱ ተረጋጋ ፤ ውካታው አቆመ

አገር ረጋ—ሰላም ሆነ

ጦርነቱ ካበቃ በኋላ አገር ረጋ ፤ ሁከት ቀረ

የረጋ ነው—አደብ የገዛ ነው

የረጋ ወተት—ያልቸኮለ

የረጋ ወተት ቅቤ ይወጣዋል

ረጠበ ፡

ረጠበ—አገዝ

ትንሽ ገንዘብ ረጠበው ፤ ረዳው

ርጥብ ራሳ—ትኩስ ሬሳ

ርጥብ ቁርበት—ተገሮ ያልሰነበተ ቆዳ

ረጠበ—አገኘ

እጁ ረጠበ ፤ ገንዘቡ አገኘ

ርጥባን—የእርዳታ ገንዘብ

ለረጠበ —1. ምጥ ጀመረ

—2. ትንሽ ትንሽ እርዳታ ሰጠ

እርጥብ ልጅ—አራስ ፤ ጨቅላ

እርጥብ ናት—ወላጅ ናት

ርጥብ ነው—ዕድላም ነው

ርጥብ እጣኝ—አዲስ ምስክር

አገረ ርጥብ—ዕድል ይዞ የሚመጣ

ረጨ

ረጨ—አባክን

ገንዘቡን ረጨ ፤ ባልሆነ ቦታ አዋለ

በመጠጥ ተረጨ—እንደ ልቡ ጠጣ

በነገር ረጨኝ—በክለኝ

በእንባ ተረጨ—ተላቀለ

እንባ በእንባ ተራጭተው ተለያዩ

እንባ ረጨበት—በጣም አዘነበት

እንባውን ረጨ—በጣም አዝና አለቀለ

ራሰ ፡

ልቡ ራሰ—የፈለገው ሆነለት

አርሶ ዘነበ—አጥግቦ ጣለ

ለራሳት—አራጠባት

ወላጁ ሴት ምጡ ስላጸረሳት እያራራሳት ነው

አንጀቱ ራሰ—የፈለገው ሆነለት

አንጀቷን አርሰኝ —1. ተበቀልልኝ

—2. አስደሰተኝ

የተናገረው አንጀቱን አርሶታል

ራስ ፡

ራስ ዘናና—ጭንቅላታም

ራስ ክፍት—ብልህ

ራሱን ባት—ትክክል ማሰብ አቃተው ፤ አበደ

ለራስ ያሉት —1 ለብቻ ያስቀመጡት

—2 ወዳጅ ያደረጉት

ወረቀቱን ራስ ራሱን እያለ ጨረሰው ፤ ከላይ ከላይ እያነግ

ራሱ ዞረ—ተናደደ ፤ ተበሳጩ

ያላደረገውን አድርጓል ብለው ወንጀለውት ራሱ ዘሯል

ናላው ተናውጧል ፤ እንደ ማበድ አድርጎታል

ራሱ ጠና—ነፍስ ዐውቀ

ራስ ከጠና ወዲያ እንግዲህ ልጅነት የለም ፤ የሚያደርጉትን ካወቁ በኋላ

ራሱን ሰወረ—ባለመታወቅ ኖረ

ራሱን ቻለ —1. ከጥገኝነት ወጣ

ከየካቲት 66 ጀምሮ ጭሰኛ ሁሉ ራሱን ቻለ ፤ የራሱ ጌታ ሆነ

—2. ትዳር ወጣ ፤ ሰውነቱን አዘዘ

ራሱን ቀበረ—ተሸሸገ

አለሁ አለሁ ሲል የነበረ ሰው ዛሬ ራሱን ቀብሯል ፤ እንዳይታወቅ ተደብቋል

ራሱን ነቀነቀ —1. አለመስማማቱን ገለጸ

—2. ዛታ

ራሱን ነቀነቀብኝኩ እባክህ ፤ ሊያሣሥረኝም እንደሁ አያለሁ

ራሱን አወቀ—አእምሮው ተመለሰ

ካደጋው አንሥተው ሆስፒታል እንዳደረሱት ራሱን ዐወቀ ፤ ነፍስ ዘራ

ራሱን አወጣ—ከችግር ተገለለ ፤ አተረፈ

ያም የምታውቀው ሲራራ ነጋዴ ዛሬ ራሱን አውጥቷል ፤ አትርፎ ከችግር ወጥቷል

ራሱን አዋረደ—ትሁት ሆነ

ራሱን አዋርዶ ያሽከሮቹን እግር አጠበቀ ፤ ራሱን አሳንሶ

አራስ የሌለው—ይሉኝታ ቢስ

ራሱን ጣለ—አልባሌ ሆነ

አሁንስ የረባ ልብስም መልበስ ተወ፤ ራሱን ጣለ ፤ ለራሱ ግድ የሌለው ሆነ

ራስ ላይ ወጣ —1. እስከረ

መጠጡ ራሴ ላይ ወጣ ፤ ናላየን መታኝ

—2. እዘሉኝ አለ

ሁሉን ነገር እሼ እያልኩ ሰውራለት ጊዜ አሁንማ ራሴ ላይ ወጣ ፤

አድርግልኝ የማይለው ነገር የለም

ራስ ምታት—ራስ ሕመም

ራስ ራሱን—ዋና ዋናውን

ራስ ሳይጠና ጉተና—ዐቅም ሳይፈቅድ

ራስ ስሞሽ—ጥብቅ ልመና

ራስ ስሞሽ አለበት መሰለኝ ሥራ ካሳስገባህልኝ ብሎ አላሰኬድ ፤ አላላቀም አለኝ

ራስ በራስ—ላይ በላይ

ራስ በራስ ወለደች ፤ አናት ባናት ፤ በላይ በላይ

ራስ የለውም—አያስብም

እኔ ራሴ—እኔው

ራቀ ፡

ልባቸው ተረርቋል—ተቀያይመዋል

ሩቀ ለገር—ዳር አገር

በዋጋ ተረራቁ—አልተሰማውም

ለሳብ ሩቀ—የመጠቀ

አሳቡ ሩቅ ነው ፤ አስተዋይ

ለራራቂ—ሰው አጣይ ፤ አለያይ

የሩቀ ዘመድ —1. ቶሎ የማይደርስ

—2. የቅርብ ዘመድ ያልሆነ

የቀርብ ሩቀ—ባይን ሲያዩት ቅርብ የሚመስል ፤ በቅርብ እያለ የማይገናኝት

ጉዳዩን ለታርቀው—አታከብደው

ራብ ፡

በራብ አለንን ተገረፈ—ይልሰው ይቀምሰው አጣ

ራብ—ናፍቀቱ ፤ አምርቱ

መሬቱ ተርቧል—ዝናብ አጥርታል

ራሳ ፡

ራሳ ሆነ—1. ዛለ

ሰውነቱ ራሳ ሆነ ፤ ተዘለፈለፈ

—2. ቀጠነ ፤ ኮሰመነ

ይኸ ራሳ ሰደበኝ ፤ ይኸ ኮልማና

ርስት ፡

ለፀመ ርስት—ከአያት ከቅድመ አያት የመጣ ርስት

ርእስ ፡

ለርእስት ነገር—ሥረ ነገር

ርእስ ለንቀጽ—መንደርደሪያ ትችት ፤ ለጋዜጣ

ርስ በርስ—ድር ማጉም የቤት

ርስ በርስ የተሠራ ኩታ ነው ፤ የእጅ ፈትል

ለንድ ራሱን—ብቻውን

ርር :

ርር አይመረው—ጥቃት አይከብደው
ርር አይከብደው ነው፤ ከዚያ ሁሉ በኋላ ተመልሶ አዳብሎቹ ይላል፤
በደል አይሰማ

ርጦ :

ሲርጡ ያሰሩት—በውል ያልታሰረ፤ በችኮላ የታሰረ
ሲርጡ ያሰሩት ሲርጡ ይፈታል
ለሯሯጠው—አጣደፈው
አጥል ምግብ በልቶ ተቅማጥ አሯሯጠው
ያልም ሩጂ —1. ሳይሮጡ የሮጡ የሚመስል
—2. ከንቱ ሐሳብ
ይሯሯጣል—ያዝኩህ ያዝኩህ ይላል
እንዲያው ይሯሯጣል እንጂ ቋቂ ጠብ አላለለትም

ሰ

*ሰለጠ :

መስቀል ተሰላጢን—የዓለሙንም የሃይማኖቱንም የተማረ
ስልጣኑ ተያዘ—እንዳይቀድስ ተከለከለ
ጳጳሱ የመምራ አሰጋኸኝን ሥልጣን ይዘውበታል፤ አገደውታል
ሰለጠነባቸው—በኋላ መጥቶ የበላያቸው ሆነ
ስልጡን አፍ—አለሁ አለሁ ባይ
ስልጡን አጅ—የሰው ዕቃ ከማንነት የማይቆጠብ
ድህነት ሰለጠነ—እየከፋ ሐይ
ድህነት በሠለጠነበት በዚያ በቀውጢ ቀን፤ በተሰፋፋበት
ድንቁም ሰለጠነች—እንዲህ ያለም እውቀት የለ!
ክፉ ስልጣኔ—ተንኮል
እንዲህ ያለውን ክፉ ሥልጣኔ ብትተውስ፤ ሸር

*ሰለፈ :

ለነገር ተሰጡ—ለሙግት፤ ለክርክር አቆቦቆቦ
ለነገር ተሰልፈህ እስከ መቼ ትዘልቀዋለህ ለጭትጭት ተዘጋጅተህ
ሰልፍህን አሳምር—ከሰው ተሰማማ
ሰልፍ ወጣ—ለሰልፍ ሐይ
ለ.... ለተሰለፍ—አትተባበር
ለክፉ ነገር አትሰልፍ፤ አትተባበር
ሰልፍ አበላሽ—እይገቡ የሚገባ

ሰመረ :

ሰመር ገጠሙ—አንቆ ያዘ
ሲታገሉ ሰመር ስለ ገጠመው ራሱን ማስለቀቅ አቃተው
ሰመር ገባ—ተያዘ፤ ተሸነፈ
ሰመር ስለ ገባለት አንሥቶ አፈረጠው፤ ሰቅሶቆ ስለ ያዘው

ሰማ :

ለሰማ ገራ ነገር—ደስ የማያሰኝ
ለሰማ ግራ ነገር ነው ፤ የሚቀፍ
ለደስሙላ—ለማስመሰል ያህል
የሚናገረው እንዲሁ ለደስሙላ ነው ፤ ዘልቡ አይደለም
ምጣዱ ሰማ—ጋለ

ባልሰማ ምጣድ ላይ ለምን ትጋግረያለሽ?

ሰማ በለው—ዐዋጅ
በተሰማ ይሻላል—ጉዳዩን ብታጤነው ፤ ብታሰላስልበት
የሰማ ሰማ—የወሬ ወሬ
ያልሰማ ጀር—ለነገሩ እንግዳ

ዳኛው ሰማ —1. ክሱን አዳመጠ

—2. ወዳንድ ወገን እንዲያደላ ሆነ ፤ ከጉቦ የተነሣ

ሰማንያ :

ሰማንያ ከነፃ—የተከሰሰን ለማቅረብ ውል ገባ

ሰማንያዋ ወረደ—ከባሏ ተፋታች

ሰማንያዋ ሳይወርድ እንዴት ልታገባት ቻልክ ፤ በሕት መሠረት ከባሏ
ሳትለያይ

የሰማንያ ሚስት—የሕግ ሚስት

ሰማይ :

ሰማይ ተደፋበት—ግራ ተጋባ

የአባቱን ሞት ድንገት በረዳ ሰማይ ተደፋበት ፤ መላ ቅጡ ጠፋው

ሰማይ ለሰማይ—በአየር ላይ

ሰማይ ሰማይ አትይ—መንገድህን እይ

ሰማይ ቀጡ—በጣም ረጅም

ሰማይ ዳሱ—በጣም ረጅም

ሰማይ ጠቀስ—በጣም ረጅም

የሰማይ ቁጣ—የእግዚር ቁጣ

ይህ የሰማይ ቁጣ እንጂ ሌላ ምንም ሊሆን አይችልም ፤ የአምላክ መዓት
የሰማይ ቢቱ—መንግሥተ ሰማያት

ሰም :

ሰም ለበስ—ውስጠ ክፉ

አድራጎቱ ሁሉ ሰም ለበስ ነው ፤ ተገነባል ያበቀ

ሰምና ወርቅ—በጣም ሰምም

ሰምና ወርቅ ሆነው ይኖራሉ ፤ ያለሩ ገባባት በመካከላቸው ሳይፈጠር

ሰምና ፈትል—ፍጹም ገብረት

ሰምና ፈትል ሆናችኋል—ተሰማምታችኋል

ሰረሰረ :

ቤት ሰረሰረ—ለመስረት ቤት ሸነቀረ

አቤቱ ሰርሳሪ ገብቶ ነበር—ሌባ ገብቶ ነበር

ነገር ሰረሰረ—ነገር ጉለጉለ

ነገር ሰረሰረ የራሱን ጉዳ አወጣ ፤ ሲያነፈንፍ

ሰረቀ :

ልቡን ሰረቀው —1. አጥወለወለው

እጥቃት አገር ስሐድ ልቤን ይሰርቅኛል

—2. ዝንጉ አደረገው

ምነው ልብህን ሰረቅ ያደርግሃል? ለምን ትረላለህ?

መሰራረቅ—ተደባብቆ መተያየት

ያልተለማመዱ ልጆች ማዶ ለማዶ ሆነው ይሰራረቃሉ

ሰርቆሽ በር—የምስጢር በር

በሰርቆሽ በር ወጥተው ሔዱ—ማንም በማያያቸው መውጣት

ሰርቅ ያለ—ድብቅ ያለ

ሰርቅ ያለ ፍቅር ይጣፍጣል

ሰርቅ ሰርቅ አለው—ትን ትን አለው

ዐይኑ ሰረቀ—የማያይ መስሎ አየ

ዐይኑ ሲሰርቅ ያዝኩት ፤ ያልታየ መስሎት ሲያይ

ሰረነቀ :

ሐሳብ ተሰረነቀብኝ—ድንገት ሐሳብ ገባኝ

ሰረዘ :

ወዳጅነቱን ሰርዣለሁ—አቁሚያለሁ

ሰረገ :

ሰርገኛ ምላሽ—ታላቅ ደስታ

እኛ ቤት ሰርገኛ ምላሽ ሆኖ ሰነበተ ፤ ትልቅ ፈንጠዝያ ሆኖ

ሰርገኛ :

ሰርገኛ መጣ በርበሬ ቀንጥሎ—ላንድ ጉዳይ ቀድሞ በመዘጋጀት ፈንታ
ጊዜው ሲደርስ መንደፋደፍና መቻኮል

ሰፈገላ :

ሰፈገላ ቁልፍ—ውስጥ ለውስጥ የሚዘጋ ቁልፍ

ሰፈገላ ውግ—ሰውር ሰፈት

ሰረገላ ገባ—ሰረገ : ሰጠመ
ውሃው ሰረገላ ገብቷል ፤ እመሬት ሰጥሞ ቀርቷል
የነገር ሰረገላ—ሰውርና ድብቅ
እንደሱ የነገር ሰረገላ የሚያውቅ የለም ፤ ነገር መጉንጉን

ሰራ ፡

ሁለተኛ ሰራ—ተጣርቶ ያልተሠራ አዳጋሚ ሥራ
ሁለተኛ ተሰራ—በጠና ታሞ ዳነ
ከዚያ በሽታ ድኖ ከተነሣ ሁለተኛ እንደ ተሠራ ነው የሚቆጠረው ፤
አዲስ ሕይወት እንዳገኘ

ለይምሰል ሰራ—ለይዩኝ ሥራ
መገል ሰራ—አቀረ
ቁስልህ መግል ከሠራ መፍረጥ ይኖርበታል ፤ ከያዘ

ሰርተ አፍራሽ—1. እግዚአብሔር
ሰለሠርቶ አፍራሹ ምሳዩን ጣሉልኝ ፤ ፈጥሮ ሰለሚገድለው
—2. እናጢ

ሰራ ስራውን—የያዘውን ብቻ
ሥራ ሥራውን ነው እንጂ ለወራ ጊዜ አይሰጥም

ሰራ ስራውን—ተንኮል አድራጊውን

ሰራ ያዘ—እሥራ ገባ

ሰራ ቤት —1. የማድ ቤት ሠራተኛ
—2. ነገረኛ ፤ እሳት አፍ

ሰራ ፈታ—ቦዘነ
ሰራ ከፈታሁ ሁለት ተን አልፎኛል ፤ መስራት ካቆምኩ

ሰራ ፈት—ማጋጣ ፤ ዋልጌ

ሰራዩ ብሉ—ሆን ብሎ

ማወናበዱን ሥራዬ ብሎ ይዞታል

ሰራም አይዝ—የማይረባ

ሥራም አይዝ ዕቃ አላንቀራጥጥም ብለሽ ፤ እዚህ ገባ የማይባል

ሰራት ለበሰ—ዋስ ጠራ

ሰራት ቢስ—ሕገ ወጥ

በሥራተ ቢስነት መኖር አይቻልም ፤ ሕግን በመጣስ

ሰራህ ብዙ —1. የሚደነቅ

የእግዚአብሔር ነገር ሥራው ብዙ ነው ፤ የሚያም

—2. አማች ፤ አደናጋሪ

ይህ ተገኝታል የነሥራህ ብዙ መሆኑ አያጠራጥርም

ብረት ሰራ—ቀጠቀጠ

ብረት ሰራ—ቀጥቶም ፤ አንጥረኛ

ነገረ ሰራ—አናካሽ

ነገር ሰራ—አሳበቀ

የሰይጣን ሰራ—ክፋት

ይኸ የሰይጣን እንጂ የሰው ሥራ አይደለም ፤ ጥመት

የቤት ሰራ —1. ከገበያ ያልተገዛ
—2. እቤት ተወስዶ የሚሠራ ጥናት

የወዳያ ሰራ—ከውጭ የመጣ (ዕቃ)

ነገር ሲሠራ ደረሰኩበት ፤ ነገር ሲጉነጉን

ነሳ ሰራ—ይህን ያህል ትከፍላለህ አለ

ወንጀል ሰራ—ሕግ ተላለፈ

ገበታ ሰራ—አዘጋጀ

የምሳ ጊዜ ደርሷል ገበታ ይሠራ ፤ ማእድ ይቅረብ

ገፍ ሰራ—በደለ

በሰው ላይ የግፍ ሥራ መሥራት ጥሩ አይደለም ፤ ወንጀል መፈጸም

ጠገር ሰራ—አሸመ

ጥያዋ ጠገር መሥራት ነው ፤ ማበጃጀት

ሰቀለ ፡

ልቢ ተሰቀለ—ሐሳብ ገባኝ

በንደኛዬ ሕመም ልቤ ተሰቅሏል ፤ እትካዜ ላይ ወድቄያለሁ

መስቀልኛ መንገድ—ተጽራጭ መንገድ

መስቀልኛ ጥያቄ—ምስክርን በልዩ ልዩ አቅጣጫ መጠየቅ

ሰቀላ ቤት—አገድም አራት ማዕዘን ቤት

ቁም ስቀል ለሳዩ—ወጥሮ ያዘ

ልጆቼ ትንሽ እንጀራ ሰላነሳቸው ቁም ስቅልኝ አሳዩኝ ፤

በጣም አስጨነቁኝ

ዐይኑን ሰቀሉ ለየ—ትኩር ብሎ አየ

ዋጋ ሰቀለ—ከፍ አደረገ

ለምን ዋጋ ትሰቅላለህ ዝቅ አድርገህ ሽጥ እንጂ ፤ ታስወድላለህ

የመስቀል ወፍ—ቆይቶ ቆይቶ የሚታይ

ሰበረ ፡

ልቡን ሰበረው—አሳዘነው

የአጉዩ መታመም ልቡን ሰበረው ፤ አስተካዘው

ሕገ ሰበረ—ሕግ ተላለፈ

ሕገ የሚሰበር ሁሉ ይቀጣል ፤ የሚጥስ

ምክሩ ለጥንተ ይሰበራል—ጠልቆ ይገባል

የሰጠኝ ምክር አጥንቱን ሰበር ገብቷል ፤ ምንም አይረሳኝ

ሰባራ ፡

ሀብተ ሰባራ—ምንም ቢደክም የማይሆንለት

መንገድ ለሰበረ—አቋረጠ

መንገዱን እያሳበርኩ በቀሉ ደረሰኩ ፤ ቅርብ ቅርቡን በመሔድ

ሰባራ ስንጥር—ማንኛውም ቁሳቁስ

ሰባራ ስንጥር ሳይቀራት ይዛ ሐደች ፤ ያገኘችውን ሁሉ

ቀስሎ ተሰዘረ—ሰሜኑ ቀዘቀዘ
በፈተኛ አንደኛ መውጣት ለምዶ መጨረሻ ስለ ወጣ ትሰው ተሰዘረ ፤
አንገቱን ደፋ

ለምባር ሰበረ—ድንግልና ገሠሠ
ለንድ ሰበር—ልጅ ከብት
ሶስት ሰበር—ዕድሜው የገፋ ከብት
ለንገቱን ሰበረ—አዘነ

አንገቱን ሰበረ ብኖር ደግሞ እየመጣህ ነገር ትፈልገኛለህ፤ ከነገር ገለል
ላይ

ዋጋ ለሰበረ—ዋጋ አዋረደ
የሰው ዋጋ ማሳበር ጥል ያስከትላል፤ ዝቅ ማድረግ

ለከንባሉ ሰበረ—እመጫት ከሆነች በኋላ ባል ለመጀመሪያ ጊዜ ተገናኛት
እንጨት ሰባራ—ለማገዱ የሚሆን ዕንጨት ለታሚ
ከብቱ ጥርሱን ሰበረል—ሽርቷል

ኪላ ለሰበረ—ወሰን ጣሰ

ኪላ ሰበር—ቀፊ ሥልጣን ለሰጠት የውጭ አገር ሸቀጥ

ዐይነ ሰባራ—ዐይነ አፋር

ዘሚው ለሰበረ—የዜማው ስልት ጠፋ

ዘሚውን ሲሰበረው ዝም ብለህ ታደምጣለህ፤ የሚነግውን ሲጥል የሚጣ
ለውን ሲያነግ
ሠራዊቱ ደጀኑን ሰበረ ፤ አሸነፈው

የሰው ስም ሰበረ—አጠፋ

እባክህ ስሜን በየቦታው አትሰበር ፤ ልታገድ

ደሰበር ደጋ፤—ከአንገዲህ አልሠራም

ደጀኑን ሰበረ—ጥሶ ሐደ

ፋኛን ሰበረ—ወደ በላይ ፋኛ ሐደ ፤ የታችኛውን ገፋ

ጓዶ ሰበረው—ተሸመደመደ

ጓዶ ከሰበረው ጊዜ ጀምሮ አስተካክሎ መራመድ አትታል ፤ ሽባ ካደ
ረገው ጀምሮ

ፈጸሰበ :

ልባህን ለብስብ—አታንከርፍፍ

መላስክን ለብስብ—አትናገር ፤ አደብ ግዛ

ሰብስብ እመቤት—የማትዘረከረክ

ሰብስብ—ጨዋ ፤ አንደበተ ልቅ ያልሆነ

ሰብስብነቱ ከብዙ መከራ እድገታል ፤ ራሱን መግታቱ

ሰብሳብ የተወለደ—የትም የተወለደ

ለመልህን ሰብስብ—ጨዋ ሁን

እንግዳ ፊት ዐሙልን መስብስብ ያሻል ፤ የግድረባ ነገር አለመናገር

ለሰባሰብ—አንድ ቦታ እንዲገኙ አደረገ

እስከሰባሰብ ስለጠፋ ተበታትነን ቀረን

እጅህን ለብስብ—የሰው ዕቃ አትገኝ

እገርህን ለብስብ—ዘረት አታብዛ

እግሩን ለብስቦ ተቀምጧል ፤ በየቦታው መዞር ትቷል

ሰባ :

ልባ ሰባ—ታበየ

የክፍል ኃላፊ ከሆነ ጀምሮ ልቡ ሰብቷል ፤ ኩራት አድርቦታል

ሰብቷል—ደልቶታል

ሰማ ወንድሜ እሱ እኮ ሰብቷል ፤ ታብዩዋል

የሰባ ነገር—ሊቀረጥ የደረሰ ነገር

የሰባው ነገር እንደገና እንደታች አስርገባ ፤ ውሳኔ ሊያገኝ የደረሰው

አስብት አረጅ—ሰውን እያታለለ የሚገቡ

እንቅፅፍ ይሰባ—እንቅፅፍ ይሚጫን

ሰነከለ :

ሀብቱን ሰነከለበት—እንዳያደግ አደረገው

ለምን የሰው ሀብት ትሰነከላለህ፤ ለምን የሰው እንጀራ ትዘጋለህ

ሰንካላ—መራመድ የሚያትቀው

ሰንካላ ምክንያት—በቂ ያልሆነ ምክንያት

ሰንካላ ምክንያት እያቀረብክ ከሥራ መቅረትህን ተወኝ ፤ የግያላምን
ምክንያት

አደሚው ተሰነከለ—አጠረ

ያልታወቀ በሽታ ዕድሜውን ሰነከለው ፤ በልጅነቱ ሄለው

እጆ ሰነከለ—የማይሠራ

ያን እጅ ሰነከለ ከፊቱ አርቅልኝ ፤ ያን ሰነፍ

ሰነዘረ :

ሐሳብ ሰነዘረ—ሐሳብ አቀረበ

የሰነዘርከው ሐሳብ የሚከፋ አይደለም

መሰናዘሪያ ቦታ—መፈናፈኛ

ጉጾህ እምብዛም መሰናዘሪያ የላትም ፤ ጠባብ ናት

ሰንዘር—ድንክ

ሰንዘር መረት—ትንሽ መረት

ሰንዘር ሲሰጡት ጋራ—ትንሽ ሲሰጡት ተጨማሪ የሚጠይቅ ፤ ጋት ሲሰጡት
ሰንዘር

እጁን ሰነዘረ —1. ሊሰጥ ፈለገ

እጁን ሲሰነዘር ንገዙብ ሊሰጠኝ መስሎኝ ነበር ፤ ሲዘረጋ

—2. መታ

የሰው ላይ እጅህን አትሰንዘር ፤ ሰው አትማታ

እገርህን አታሰናዘር—ባለሀብት ቁም

ሰነጋ :

መሬት ሰነጋ—አከፋፈለ
ቃሪያ ሰነጋ—ውስጡን በሽንኩርት በዘይትና በጨው አጣፈጠ

ሰነጠቀ :

ልቦ ተሰነጠቀ—ደነገጠ
ያጉቲን ልጅ ከረጅም ጊዜ በኋላ ድንገት እመንገድ ላይ ሳያት ጊዜ ልቤ
ተሰነጠቀ ነው አልኩ
ጠጥር ስንጠቃ—አጉል መራቀቅ
ሰንጣቃ አንጨት—ቁንቅ
በሰንጣቃ እንጨት ልለፍ የሚያሰኝ ጊዜ ነበር፤ መውጫ ቀዳዳ የጠፋበት
ሰንጣቃ—ለፍላፊ
ለምን ሰንጣቃ ትሆናለህ ? ሳታረጋግጥ ታወራለህ ?

ሰነፈ :

ሰነፍ ምርት—ከገለባው ያልተላቀቀ ምርት
ሰነፍ ቀሉ—ገለባው በተላሉ የሚለቅ የገብስ ዐይነት ቀሉ
ሰነፍ እርቀ—ከልብ ያልሆነ ዕርቅ

ሰነፈጠ :

ገዥው በሕዝብ ላይ ሰነፈጠ—አገዛዙ በረታ ነው ከበደ

ሰኔ :

ሰኔና ሰኞ—ድንገተኛ አጋጣሚ
በድንገት መገናኘታችን ሰኔና ሰኞ ሆነብኝ፤ ያልጠበቅሁት ሆነብኝ
ሰኔ ነገ በኔ—የማይደርስ ነገር የለም

ሰንኮፍ : ሸንኮፍ :

ሰንኮፋ አልወጣም—ቂሙ አልበረደም
የሁለቱ ዕርቅ ገና ሰንኮፋ ያልወጣለት ዕርቅ ነው፤ ገና ቅሬታ አለ
የልብ ሰንኮፍ—የልብ ቂም
የልብን ሰንኮፍ አስወግድና ከአንጀታችን እንታረቅ፤ ቅሬታህን

ሰንጋ :

ለባ ሰንጋ—የከብት በሽታ

ሰኘ :

ዝም አሰኘ—መናገር ከለከለ

ሰከረ :

ልቦ በደስታ ሰከረ—ከልክ በላይ ተደሰተ
ተማሪው ጥሩ ማርክ ማግኘቱን ሲሰማ ልቡ በደስታ ሰከረ ነበር
ለሳከረ—አማታ
እባክህ በወግ ያስቀመጥኩትን ሒሳብ አታሳክርብኝ፤ አትደባለህቅብኝ

ሰከነ :

ልቦ ለልሰከነም—ከልጅነት ባሕርይ አልወጣም
ሰውዬው አልሰከነም፤ አልበሰለም
ለመሉ ለልሰከነም—ጋል ጋል ማለቱን አልተወም

ሰው :

ሰው ሆነ—ራሱን ቻለ
ከእንግዲህ ወዲያ ሰው መሆን አለብህ፤ ኑሮህን አስተካክለህ መኖር አለብህ
ሰው መሆን አይቀርም—መሳሳት አይቀርም
ሰው አይረገው—ራሱን አስቻለው
ሰውነት ቢስ—ቁም ነገር የሌለው
የሰው ሰው—1. የሌላ ሰው የራሱ ዘመድ ወገን ያልሆነ
የሰው ሰው ለምን ትናገራለህ፤ የማታውቀውን
—2. ከሰው ሁሉ የበለጠ ሰው
የሰው ሰው ማለት ከበደ ነው
የሰው ቤት—የራሱ ያልሆነ ቤት
የምኖረው በሰው ቤት ነው፤ በእንግድነት፤ በደባልነት
የሰው አገር—1. የባዕድ አገር
በሰው አገር ስንከራተት ከርሜ ተመለስኩ
—2. የሠለጠነ አገር
የሰው አገር ማለት የፈረንጅ አገር ነው
የሰው ዐይን በላው—ቡዳ በላው
የሰው ዐይን ሆነበት—አገረሽበት

ሰይጣን :

ሰይጣኔ መጣ—እልኬ መጣ
ተው ሰይጣኔን አታምጣብኝ፤ አታናደኝ
ሰይጣናም—ንዴታም፤ ግልፍተኛ
ይህን ሰይጣናም አትናገሩብኝ
ሰይጣን ለተሁንብኝ—ከፋ ሥራ እንድሠራ አታደርገኝ
እባክህ አንተ ሰው ሰይጣን አትሁንብኝ፤ ወንጀል አታስፈጽመኝ
ሰይጣን ይዞታል—ሁልጊዜ የሚሠራው የተንኮል ሥራ ነው
ሰይጣን ደፋር—ልብ ቀራጥ
ሁልጊዜ ሰይጣን ደፋር መሆን አያጥጣም፤ ደረቅ መሆን

የሰይጣን ቁረብ—ጩካኝ
እሱ እኮ ሰው አይደለም የሰይጣን ቁረብ ነው፤ በጣም ክፉ
የሰይጣን ነገር—ክፉ ነገር
የምትነግራኝ የሰይጣን ነገር እንጂ በት ነገር አይደለም ፤ ተና ያልሆነ
የሰይጣን ፈረስ—ያለክፉ ሌላ ነገር የማያውቅ

ሰደደ ፡

ሰዶ ማሳደድ—የያዙትን ለቶ ፍለጋ መሔድ
ሰድ—ባለጌ
ሰድ ቤት—አጥር የሌለው ቤት
ሰድ ለደገ—ያልተቀጣ ፡ ማንዘራሽ
ላጅን ተቈጣጥረው ካሳደጉት ስድ አደግ ይሆናል ፤ ባለጌ
የሰደድ ለሳት—ድንገት የተነሣ የጫካ እሳት

ሰገረ ፡

መሰገርት—አመንዝራ ሴት
ክዚያች መሰገርት ተጠንቀቅ ፤ ለሰኝ

ሰጠ ፡

ሆኑን ሰጠ—ምስጢር ገለጠ
ለበበ ሆኑን ሰጥተኛል ፤ የሚያስበውን ሁሉ ነገርኛል
ለመዝራ ሰጠ—ዳረገ
መዝራ አልሰጠም—አዝመራ አላግረም
ቃሉን ሰጠ—መስከረ
አዳኛው ፊት ቀርበን ቃላችንን ሰጠን ፤ ያየውን የሰግነውን ተናገርን
ቃሉን ሰጠኝ—ውለታ ገባልኝ
እሴት መተሳሰ አንደምትጠይቀኝ ቃልህን ሰጠኝ ፤ አረጋግጥልኝ
ተከሻ ሰጠ—ተከራሪ
የግዕረግ ዕድገት ካገኘበት ጊዜ ጀምሮ ትከሻ መስጠት ይዟል ፤ መጀን ፤
ሰውን መናቅ
እጁን ሰጠ —1. ተያዘ (ወንበደ ፡ ሽፍታ)
ወንበደው እጁን በሰላም ካልሰጠ ታደኛ እንዲገደል ውሳኔ ተሰጥቷል
—2. የሰው እጅ ጨበጠ
እሰጥ ለገባ—መገት
ካንተ ጋር እሰጥ ለገባ አልጀምርም ፤ ከክርክር
የሰጠ ነው—የተመቸ ነው
የመራቱ አተግመጥ የሰጠ ነው ፤ በጣም የተመቸ ነው
የሰጡትን ይይዛል—የዘሩትን ያበቅላል
የኢትዮጵያ መሬት የሰጡትን ሁሉ ይይዛል

የሰጠ ይታከታል—አይበቃኝ ባይ
ላንተ የሰጠ ይታከታል ፤ መቶ በቃኝን ታውቃለህ ፤

ሰጠመ ፡

በላብ ሰጠመ—ክፉኝ አላበው
በሐዘን ሰጠመ—በርቱ ሐዘን ያዘው
በሐሳብ ሰጠመ—በሐሳብ ጭልጥ ብሎ ሔደ

ሰጥ ለጥ አለ ፡

ሰጥ ለጥ ብሎ ተገዛ—ሳያንገራግር ተገዛ ፤ ያለተቃውሞ
ሰቅኝ ግዛት ሰጥ ለጥ ብሎ የተገዛ አገር አልነበረም ፤ አሜን ብሎ

ሰፈረ ፡

መሀል ሰፋሪ—ከማንኛውም ወገን ያልሆነ
በዓለም ፖለቲካ የመኻል ሰፋሪነት አቅዋም ያላቸው መንግሥታት ጥቂ
ተች አይደሉም ፤ ይህንም ያንንም የማይግፉ ፤ የሚቃረኑ

ሱሪ ፡

ሱሪ ቢጣልባት የምታረገዝ—ወንድ ከደረሰባት ማርገዞ የማይቀር
ሱሪ ባንገት ማውለቀ—የማይቻል ነገር ማድረግ
ትእዛዝህ ሱሪ ባንገት ማውለቅ ሆነብኝ ፤ ፍጹም ሊፈጸም የማይቻል
ሱሪ አለበስኩም!—ወንድ አይደለህም ፤
አንተ የፈለከውን ካደረከሃ ሱሪ አለበስኩም ማለት ነዋ ፤ ፈሪ ነኝ
ባለሱሪ—ወንድ ፤ ከምጣጣ ፤ ከፍጣፍ

ሱቅ ፡

ሱቅ በደረቲ—ሸቀጥ አዘረ

ሲጥ ፡

ሲጥ ለደረገው—አፍኖ ገደለው ፤ ባንዳፍታ ገደለው
እምቢ ካለ ሲጥ ነው የማደርገው ፤ ከመቅጽበት ዝም አሰንጥለሁ

ሳለ ፡

ለንደበተ ስል—ጥሩ ተናጋሪ

ሳለ አይሰጥ ፡

ሳለ አይሰጥ—ደንደስ ፤ የጀርባ አጥንት

ሳመ :

መሬት ለሳመው—አዋረደው
 የሰጠሁት መሬት አስሜ ነው
 ራሱን ሳመ—አደራህን ይህን ነገር አድርግልኝ አለው
 ምነው ራሱህን ስሜ ለምኘህ ተለማምደህ
 ሳምልኝ—ሰላምታ አቅርባልኝ
 ሲስደድት ቀርቶ ሲስባት—ሲለማመጧት እምቢ ብላ ሲያስገድዷት
 ራስ ተስቀው—በዘዙ ልምምጥ
 ራሱን ተሰሜ ነው በዚህ ዋጋ የሸጥኩት ሰንት ተለማምጠውኝ
 ቤተ ክርስቲያን ሳመ—ወደ ቤተ ክርስቲያን ሐደ
 ለላዋቂ ሳሚ—ምነ ሥርዓት አልባ
 እጅ ሳመ—ተለማመጠ
 እጅህን ተስመሃል ይህን ልትነገረኝ የመጣኸው ? ተለምነሃል
 እገር ሳመ —1. ስትሕትና ሰላም አለ
 —2. ተለማመጠ
 እገር ሰም ነው የወሰደው ፤ በጣም ደስ ብሎት ነው የወሰደው

ሳሳ :

ለልጅ ሳሳ—ጉዳት ይደርስበት ይህን ብሎ አለበ
 ገበታው ሳሳ—እንጂራው አነሰ
 እባክሽ ገበታው እስኪሳሳ አትጠብቂ ፤ እንጂራ ዉምረበት
 ዐይኑ ይሳሳል—ገብቶ ነው
 የግብላ ምልቀ እንዲያው ዐይኑ ይሳሳል ፤ ቢስ ነው

ሳር :

ሳረ በል—
 —1. የወንድሙን ግሊት የወረሰ
 —2. ከእግቱ የተገናኘ
 ሳር ቅጠሉ ሁሉ—ሰው ሁሉ
 ሳር ቅጠሉ ሁሉ ይወደጥል (ግንጥ)
 ሳር እገር—ተዋጎ እገር

ሳቀ :

ለብር ሳቀ—አብሮ አላገጠ
 ሰዉዬዉ ከጠፋቱ ጋር አብሮ ሲሰቅ ነበር ፤ ሲያሾፍ

ሳበ :

ሳበ ረገብ አደረገ—ያዝ ለቀቅ አደረገ

ሳተ :

መዝፋ ሳተ—አዝመራው ሳይሰጥ ቀረ
 ዘንድሮ መዝር ስለሳተ አገር ውስጥ ራብ ሳይገባ አይቀርም
 ሰውየው ሳተ—እረጃ
 መላት ከጆመረ ብዙ ጊዜ ሆኖታል ፤ መዘባረት ፤ ክእረጅና የተነጣ
 ሳተ አደረገ—ፈሱን ፈሳ
 እሰው መኻል ሳት ስላደረገ አናር ዘሉ ወጣ

ሴሰኛ :

ልጅ ሴሰኛ—ያገኘውን ሁሉ የግያነግ

ሴራ :

ሴሪ ሆነ—አገሩን ረጋ
 ሴሪ ጉዳ—አምባገርኝ
 ሴሪ መታ—አሲረ
 በአለቃቸው ላይ ሴራ ሲመቱ ተደረሰላቸው ፤ ሲያድሙ
 ሴሪ ቀረጠ—ዐድማ አደረገ

ሴቲ :

ሴቲ መሬት—ወፍራምነት የሌለው ተላል መሬት
 ሴቲ ቀንቁ—ገር ቶንቶ
 ሴት ለውል—ከሴቶች እካባቢ የማይጠፋ
 ያን ሴት አውል እልክ እገባጥለሁ
 የሴት ልጅ—ያልተቀጣ ፤ ባለገ
 የሴት ለለለ—ባጿ እቢት ሲውል እጃህ እደባባይ ወጥታ የምትግንት
 የሴት መያለቻ—ጎዳ

ሴም :

ለመኛ—ሰበበኛ
 ይህን ስመኛ ገላገሉኝ ፤ ነገረኛ ፤ ከሰው ራስ ላይ የማይወርድ
 ልመን ተከለ—በሠራው ታዋቂ ሆነ
 ለእካባቢው ሕዝብ የሠራው ት/ቤት ስሙን ተከሰለታል ፤ ዝና እትርፎ
 ስምህን ቄስ ይጥራው—መት
 ስም ለጠፋ—አማ
 ስሜን ሲያጠፋ አግኝቼው የግንባውን አደረኩለት ፤ ሲበክል
 ስም አንዳለው—እንደ ጥፋ ሰው
 ስም ጥር—ገናና
 አገራችን ብዙ ስሙ ጥር ሰዎች አፍርታለች ፤ ታዋቂ
 ስም ጥቁ—ዝነኛ

ሰር :

ሰረ ነገር—የነገር መነሻ
 ሥረ ነገሩን ስለማላውቀው እስቲ በዝርዝር ንገረኝ፤ የጉዳዩን መሠረት
 ሰር ስሩን—ውስጥ ውስጡን
 ጉዳዩን ሥር ሥሩን ተመልክቶለሁ፤ ጠለቅ ብዬ መርምረዋለሁ
 ሰር ሰደደ—ተጠናክረ
 ይኸ በሽታ ሥር ሳይሰድ መታከም አለብህ፤ ሳይጠና
 ሰር ነቀል—ተስፋገጣሪ
 በአገራችን የተደረገው ለውጥ ሥር ነቀል ነው፤ የጥገና ለውጥ አይደለም
 ሰር የለሽ—ዘሩ የማይታወቅ፤ ለሰው
 ሰር ያዘ—ተጠናክረ
 ጉዳዩን ሥር ሳታሰዘው አትሒድ፤ መሠረቱን ሳትጥል
 ሰር ጠምዛኝ—አስማተኛ
 ሰር ነቃይ—ሥር ማሽ፤ አስማተኛ

ሰንክሳር :

ሰንክሳሩ በዛ—ወንጀሉ በዛ
 እሳክህ ሰንክሳሪን አታብዛ፤ በደሌን አታብዛ

ሰንኳን :

ሰንኳን—አይሆንም
 ሰንኳን፤ እርሱን አልተበልጥ

ሰጋ :

ሰጋ ሆነ—ሰው ሆነ
 ክርስቶስ ሥጋ ሆነ፤ ካምላክነት ወደ ሰውነት ተለወጠ
 ሰጋ ለሰጋ—አጥንት ሳይነካ
 ጥይቱ ሥጋ ለሥጋ ነው ያለፈው
 ሰጋማ—ወፍራም፤ ጠብደል
 ሰጋ ወደሙ—ቁርባን
 ሰጋዊ—ዓለማዊ
 ሰጋዩ—ዘመዶ
 ሥጋዬን እንዴት አድርጌ እጠላለሁ፤ የተወለድኩትን
 የሰጋ ከብተ—ለድሎቱ ብቻ የሚያስብ
 የሰጋ ዘመድ—ተወላጅ
 የገንባር ሰጋ—ደፋር
 እንገላኮ የገንባር ሥጋ ነው፤ ያየውን ክፉ ነገር ከማውገዝ ወደኋላ አይልም
 የጥርስ ሰጋ—ጨቅጫቃ፤ ነዝናዛ
 ንብረ ሥጋ—ፈቃድ ሥጋ

ሸ

ሸለ :

ሸል ያለ—ራሱ ትንሽ፤ አካሉ ወፍራም የሆነ ሰው

ሸመቀቀ :

ሰውነቱን ሸመቀቀው—አላፈረው፤ ያየው ነገር አሳዘነው

ሸለተ :

ሸለተ—አታለለ
 ልጄን ሸለተው፤ አጥገው

ሸመተ :

መከራ ሸመተ—መከራ አተረፈ
 በሽታ ሸመተ—በሽታ ያዘው

ሸመጠጠ :

ውሸቱን ሸመጠጠው—ለውሸቱ ለክት አጣ፤ እውነቱን ትቶ ሐሰት ብቻ ተናገረ
 ጆርውን ሸመጠጠ—ጋለበ
 ረረሱ ጆርውን ሸመጠጠ

ሸማ :

ሸማ ለባሽ—መንዳካ ደህ
 ሸማ በየፈርጁ ይለበሳል—ሰው በየጠባዩ ይወደዳል

ሸረበ :

ነገር ሸረበ—በሰው ላይ አላበቀ
 ሥራ አይበሉት እንጂ ነገር መሸረብስ ይችላል፤ ሰውን ማላብስ

ሸረከተ :

በነገር ተሸረከተ—ውሸቱን ሳያፍር ለቀቀው
 ሸርካታ—ቀጣፈ

ሸርጥ :

ሸርጥ ለሸርጥ—ጉን ለጉን

ሸሸ :

ባህር ሸሸ—በከረምት የሚሞላ ፤ በበጋ የሚደርቅ ኩሬ
ዝር ሸሸ—ቀትረ ቀላል
ጸጉር ሸሸ—ተመለጠ

ሸቀጠ :

በነገር ሸቀጠ—አታለለ
ይህ በነገር መሸቀጥ አንድ ቀን ያጋልጠዋል ፤ በነገር ማሞኘት

ሸበሸበ :

ለሸበሸበ—እስከስታ ወረደ
ገምባሩ ተሸበሸበ—ተቆጣ
ፊቱ ተሸበሸበ—ተጨማደደ

ሸበበ :

ሸበሸበ ለደረገ—መላልሶ ጠለፈ
ሸቢያ ጋለበ—ሥር የሌለው ነገር ተናገረ
ነገርን ሳታረጋግጥ በሸቢያ አትጋልብ ፤ በሰሜ ስሜ አቃናፋ
ለፋ ተሸበበ—እንዳይናገር ተከለከለ

ሸበተ :

የንጠተ ሸበተ—ሸብቶ ሳለ ግብሩ መጥፎ የሆነ ሰው ፤ ከልምድ የማይማር ፤
የሽማግሌ ቀላል

ሸበጠ :

ሸባጥ—ያለ ሥራው የገባ ሰው ፤ የርን ዝንብ

ሸተተ :

ባይሸት ይሻላል—ውጪ ባይወጣ ፤ ባይታወቅ
ነገር ሸተተው—1. ነገር ነገር አለው
—2. የነገር መምጫው ታየው

ከነገር ሸተተ ለለ—ራቀ ፤ ከዳ

ባነገሩ ገብቶ ሲያውጠነጥን ከርሞ አሁን ሸተተ አለ

ቶላ ሸተተው—በትር ፈለገው

ልጁ ዱላ ሸተተታል መሰለኝ፤ ተው ያልኩትን ሁሉ ማድረግ ጀምሯል

ሸተት አለ :

ሙልጭ አለ ፤ አፈገፈ፡

ሸነቆጠ :

ሀዘን ሸነቆጠው—ደራርቦ ደረሰበት
ረዛብ ሸነቆጠው—ክፉኛ ራበው
በነገር ሸነቆጠው—ወቀሰው

* ሸነፈ :

ተዳሩን ለሸነፈ—ራሱን ቻለ
ለለምን ለሸነፈ—እውነትን ወደደ ፤ በመፅን ጠላ
ለይቱ ተሸነፈ—ማየት አቃተው
ጉልበቱ ተሸነፈ—ጉልበቱ ደከመ

ሸኘ :

መሸኛ ደብዳቤ—ዋና ደብዳቤ
ሸኘው—ገደለው
በጥርስ ሸኘው—1. በሳቅ ፤ በፈገግታ
—2. ሸንግሎ መለሰው
ያን ፁሉ መንገድ ደክሞ በጥርስ ሸኘው ፤ ምንም ሳያደርግለት
እንገዳውን ሸኘ—አስተናግዶ ፤ ደግሶ
ዘመዱን ሸኘ—ዘመዱ ሞተበት

* ሸከመ :

ሸከሚ ወረደልኝ—ሐሳቤ ተቃለለ
ሸከም ሆነ—አስቸገረ
ዐቅመ አዳም ከደረሰም በኋላ ለቤተሰብ ሸከም እንደሆነ ነው
ተሸከመ—ፈዳ
ዕድሜህን ሙሉ ልሸከምህ አልቸልም
ዘጠኝ ወር ተሸከመች—አረገዝች
ያገር ሸከም—ያገር ፅዳ
ወርቆት ተሸከመ—ወርደት ተቀበለ

ሸከሸከ :

በጦር ሸከሸከው—ደጋግሞ ወጋው
ወጋት ሸከሸከው—ወጋት አመመው

ሸጉጡ ፡

ሸጉጡ ጠጭ—በገዛ እጁ ጥተ ፤ በራሱ ላይ ተኩሶ

ሸጓጣ—1. ኩሰግኖ

—2. ተለግግጭ

ሸጠ ፡

መሸጠ—ባሪያ

ዳቀላሉ ሸጠኝ—አታለለኝ

ለሻሻጭ—ሴትኛ አላሪ

ሸፈተ ፡

ልቡ ሸፈተ—ነገሩን አልቀበል አለ

ወተቱ ሸፈተ—ቅቤ ግፁጣት ጀመረ

የሚናጠው ወተት ሸፍቷል ፤ ቅቤ ግፁጣት ጀምሯል

ሸፈጠ ፡

ቁስሉ ሸፈጠ—ድኖ የነበረው አመረቀዝ

ቁስሉ ሸፍጦ መጠሃጠዝ ጀምሮኛል ፤ አገርሸቱ

ሻ/ሻ ፡

ሻ ለደረገ—በተን

አረቄው ሆይን ሻ አደረገልኝ ፤ የቀበረኝን አቃለለልኝ

ሻ ለለ—ፈለገ

ያለለግቱ ምግብ ሻ አለኝ ፤ ራሱኝ

ሻ ለለው—ልቡ ሲከፋው ከሄለ

ጠመንጃ ደግኖ ድንገት ቢመጣበት ልቡ ሻ አለው ፤ ፈራ

ሻ ብተን—መለያየት ፤ መጥፋት (ልጆች በጫዋታ ጊዜ የሚሉት)

ሻከረ ፡

ሆፋ ሻከረ—ነገር ገባው

እውነት በውሸት ሲለወጥ ደጋግጦ ስላየ ሆፋ ሻከረ

ሻጫ ፡

ነገር ሻጠብኝ—ድንገት ጣል አደረገኝ

እቢርጭ እየመጣ ነገር ስለሚሸጥብኝ ሥራዬን ያስጥክልብኛል

ተሸጠ—ጥገኛ ሆኖ

እሰው ሥር ተሸጦ ሰውን ያተራምሳል ፤ የሰው ደባል ሆኖ

ሸንት ፡

ሸናበት—አላገጠባት

እንዲህ አድርጎ በሰው ይሸና ፤ ሦስት ጊዜ ተጥርጎ ጠፋኩ ፤ ያሹፍ

ሸንታም—ፈሪ በቅቧቃ

ሸንተ—ዘር ፤ ልጅ

ሸንተ መልካም—ጥሩ ዘር ያለው

ብረቱ ሸንተበታል—ዝጓል

ለሸናው—አንቦቀቀው

ፖሊሶች ሊይዙህ በመምጣት ላይ ናቸው ብሎ አሸናው ፤ አስፈራው

ውሃ ሸንተ—ሰጋራ ያልሆነ

ውሃ ሸንት መክፈያው የት ነው ፤ ሸንት መሸኛው

የጣይ ሸንተ—የደጋ ርጥበት ፤ ጠል

የጎም ሸንተ—በጎም ጊዜ ቀስ በቀስ የሚዘንብ ዝናብ

የሸና—የበሰበሰ

የሸና ባትሪ ድንጋይ ገዢ ራዲዮኔን አበላሸው ፤ የወረሃ

ይሸናል—ግፍሰስ ጀምሯል

እንስራው ስለነቃ መሸናት ጀምሯል ፤ ግዠት

(እ) ሾህ ፡

ነቁ አሾህ—መርዘኛ

እሱ እባክህ ነጭ አሾህ ነው ፤ ድንገት ነው በነገር ጠቅ የሚያደርገህ

አሾህን በሾህ—እርስ በራሱ

አሾህ በሾህ ነው የሚወጣው ፤ ሌባን የሚያገኘው ሌባ ነው

አሾህ ለፍ—ተላጸቢ ሰው

አሾህ አይውጋህ—ከቶ አይንካህ

ሾለ ፡

ሾለሱን አሾለ—ለነገር ተዘጋጀ

ሾል ቂጥ—ዐርፎ የማይቀመጥ

አፋን አሾለ—ለነገር አቆተመ

ገና በሙ ሲጠራ አፋን አሾለ ፤ ለነገር አቆበቀበ

አፈ ሾል/ሾለፍ—ነገረኛ

ሾለከ ፡

ሾለከ—አመለጠ

ከመከራ ሾለከ

ሾለካ—ቀጣፊ

ሾለካ ነው ፤ አትመነው

ሸላ ፡

ሸላ በድፍን—ያልተገለጠ ነገር

ያንተ ነገር ሸላ በድፍን ነው፡ ፀሐይና ደብሰል፤ ድብት ነው

ሹመ ፡

ሹም ሸር—ሹመት

ሹመት ያግብር—ሹመቱ እየጨመረ ይሒድ (ልተሾመ)

ሹመት ለይይንገጥ—እንደ ተሻርክ አትትር (ሹመቱን ላጣ)

ዛሬ ተሾመ—ዛር ተነግ

ይመናው ተሾመ—በእየር ላይ ተንሰራፋ

ጋት ተሾመ—ጋት ተሞላ

ሹረ ፡

ለለለቃ ይሾራል—ይሰላል ፤ እየተንቀጠቀጠ ይታዘዝል

ሺ አለ ፡

ሺ አለ—ፈለሰ

ሺልንጉ አስፋልቱ ላይ ሺ አለ ፤ ተበተነ

ቀ

ቀለለ ፡

መሬት ይቀለለው—መቃብሩ ይስማማው

በለው ሬት ቀለለ—ተዋረደ

ቀ/ል ያለ—ቀትረ ቀላል

በሽታው ቀለለው—እየተሻለው ሒድ

ቀላል ሰው ነው—ለቲም ነገር የሚበቃ አይደለም

ቀትረ ቀላል—ከውካዋ ፣ ቆሌ ቢስ

ብስል ተቀሊል—ጥሩና መጥፎ ፣ ትንሽና ትልቅ

ተቃለለ—እያንስ ሄደ

ለቃለለ—አራከሰ

ለነጋገሩ ቀለለ—ውሸት ሆነ

አግሩ ቀለለ—ፈጠነ

እግሩ ቀለለው መሰለኝ በቶሎ ደረሰ

ፈተና ቀለለ—ሳይከብድ ቀረ

ይቀለኛል—አልፈራውም ፣ አላጥረውም

ካበለ ጓደኞች ሁሉ አማረ ይቀለኛል ፤ ሳልፈራ አነጋግረዋለሁ

ቀለመ ፡

ቀለም አገባ—ነከረ

በሐዘኑ ምክንያት ቀሚሰና ከታዋን ጥቁር ቀለም አገባች

የቀለም አባት—አለተማረ

ቀለም ገባው—ትምህርቱን ተማረ ፤ እየገባው ሒድ

የቀለም ሰው—የትምህርት ሰው

የቀለም ቀንድ—ሊቅ ፣ ዐዋቂ ፣ ተመራማሪ

ቀለለ ፡

መለስ ቀለለ—መላለስ

መለስ ቀለለ ብሎ በሸተኛው ጊዜ የቀ ፤ ደጋግሞ

ለንጉን ቀለለ—አዘነ ፣ ተከዘ

ጉጆ ቀለለ—ቤት ሠራ

ብዙ ጊዜ በደባልነት ቆይቶ በትርቡ ጉጆ ቀለለ

ቀለበ ፡

ቀለባት—ወዲያው ወሰዳት

ተምህርት ቀለበ—ቶሎ ገባው

ቀለጠ ፡

ልጁ ቀለጠ—ተበላሽ

እንደ ቀለድ ቁማር መጫወት ጀምሮ ልጁ ቀለጠ ፤ ባለፈ ሆነ

መከቱ ቀለጠ—እጅግ ሰባ

ቀልጥ ለለ—1. እዚያው ቀረ

አተላከበት ቅልጥ ብሎ ቀረ ፤ እሑደበት በታ ቆየ

—2. ደራ

በዱላ ቀለጠ—ተደበደበ

በጥሬ ቀለጠ—ተመታ

ሴባው እንደ ተያዘ በጥሬ ቀለጠ ፤ በጥሬ ተጠፈጠፈ

ለቀለጠኝ—አታለለኝ

ለቃለጠ—ወሬ አዳመቀ ፤ ቀላጥቢ ሆነ

አልልታው ቀለጠ—አማረ

ዘፈኑ ቀለጠ—ደመቀ

ገንዘቡ ቀለጠ—ጠፍቶ ቀረ

የተሰረቀው ገንዘብ ቀለጠ ፤ ሳይገኝ ቀረ

ጨዋታው ቀለጠ—ተፋፋመ

እየመሸ ሲሔድ የፋር ጨዋታው ቀለጠ

መሽሮች ሲገቡ ዘፈኑ ቅልጥ አለ ፤ ደመቀ

ቀለጠመ ፡

ባለቀልጥም—በጉልበቱ የሚኖር ኃይለኛ

ቀለጠጠ ፡

ቀልጥጥ ቀብጥጥ ለለ—ዝንጀሮኛ አየ

ቀላ ፡

ለይቱ ቀላ—አስተያየቱ የምቶኛ ሆነ

ቀላወጠ ፡

ተምህርተ ቀላወጠ—በየቦታው እየዞረ ተማረ

ለቀላወጠ—ትንሽ የሚበላ ሰጠ

ቀላድ ፡

ቀላድ ጣለ—መሬት ለካ

ቀልብ ፡

ቀልብ ደረቀ—ለዛ መጥጤ

ይኸ ቀልብ ደረቅ ድንገት ቢመሀብኝ አካሌ ስንጥቅ አለ ፤ ከሞሮ

ቀልብ ቢለ—ውቃሴ የረቀው

ቀልብ ሙራ—ጥላካ ፤ የማይጨመድ

ቀልቡን ለላጣሁት—ረፍት ነሳሁት ፤ አራጠጥሁት

ቀልቡ ወደደው—ልቡ ፈለገው

ቀልብ ገዛ—አስተጥይ ሆነ

በሥራ ተጠምዶ መዋል ከጀመረ ወዲህ ቀልብ ገዛ

እቀልቢ ገባ—ውቃሴዬ ወደደው

ቀመመ ፡

ቀመመ—በትንሹ የሚበቃ

ሴትዬዋ ቅመም ነች ፤ ነፍሱ ትዘራባቸዋለች

ነገር ቀመመ—አሳመረ

ቀመሰ ፡

መዘረ ቀመሰ—ተሠቃየ

መድኃኒት ቀመሰ—ኮሶ ጠጣ ፤ መድኃኒት ጠጣ ፤ ጥጠ

ስድብ ቀመሰ—ቲጣ ደረሰበት

ተቃመሰ—ትንሽ ትንሽ ተዳረሰ

አፈር ቀመሰ—ሞተ ፤ ተቀበረ

የፊትን ጦር ቀመሰ—በፊት ገጠመ

ዱላ ቀመሰ—ተመታ

ቀመጠለ ፡

ቀምጠላው ጠፋ—ሕሊናው ጊዳት

ቅምጠላዋ ጠፋ ፤ አርጊቷ ልጅዋ ክምተች በኋላ ፤ እንደ አብድ አደረጋት

ቀረ ፡

ላባ ቀረሽ—ዕብድ ፤ ጨርቁን የጣለ

ልቡ ቀረ—ሐሳብ ያዘው

ቀርተ ላይቀር—ልቡ ላይቀርጥ

ቀርቶ ላይቀር ከፋ አናገረኝ

ልብ ቀርቶ ጫካ መግባት አያዋጣም ፤ በሐሳብ እየዋለሉ

ሲቀር ይቀራል—እንዳልነበር ይሆናል

ሲቀር ለሚቀር ነገር ከዘመድ አዝማድ ጋር መጣላት

አያስፈልገም ፤ እንዳልሆነ ለሚሆን

ቀር ቀር ለለው—ውል ውል አለው ፤ እመነታ

ቅር ቅር ሲለኝ ሐጂ ቦርሳዬን እረስኼው ኖሯል ፤

ልማድ ሆነና ቅር ቅር አለኝ ያደግሁበት ቀዬ ፤ ባይኔ ይረ

በዋለ ቀረ—አልተመለሰም

ዘመዶቼን እጠይቃለሁ ብሎ በዋለ ቀረ

ገንድ ለይቅር—በነቂስ
የሀገር መሪውን የከተማው ሰው ገንድ ለይቅር ወጥቶ ተቀበለው ፤ እንዳለ ወጥቶ

ባጭር ለስቀረ—ቀሠፈ
የባረቀ ጥይት ባጭር ለስቀረው ፤ ገደለው

እንደ ዋለ ቀረ—መና ሆነ
ያሁሉ ገበሬ የዋለበት ሰብል እንደዋለ ቀረ፤ ተበላሽ
ለፍቶ ለፍቶ ተምሮ እንደዋለ ቀረ ፤ ብልሃት የሌለው ሆኖ

የቀረው ቢቀር—ሲሆን ሲሆን
የቀረው በቀር ክፍል አልፋለሁ ፤ ቢያንስ ቢያንስ

ይቅር ለገዢ—ቂም አልይዝም ፤ ቂሜን ትቻለሁ
ይቅር ላንተ—ላንተ ብዬ ትቼዋለሁ
ይቅር ባይ—ታጋሽ
አምላክ ይቅር ባይ ነው

ይቅር ተባባሉ—ተስማማ
ሽማግሌዎች ከገቡበት በኋላ ይቅር ተባብለው ተመለሱ ፤ ታሪቀው

ይቅር ለለ—ታረቀ
ያባት ገዳይም ይቅር ይባላል ፤ ቅርሾው ይተዋል

ይቅር ለሰኝ—አስታረቀ

ይቅርታ ጠየቀ—ተማፀነ
በአጠፋው ጥፋት አዝኖ ይቅርታ ጠየቀ ፤ እንዲረሳለት ለመነ

ዱላ ቀረሽ—የዱላ ያህል የሚገመት
ዱላ ቀረሽ ስድብና ግልምጫ ነው የወረደባት ፤ ከድብደባ የማያንሳ

ጭራ ቀረሽ—ላባ አስተኔ ፤ ዕብድ
ባይሳካ ቀረ—አልተያዘም ፤ አልተዋጣም ፤ አጉል ሆነ
ቀሬታ ገባው—ሳይደሰትበት ቀረ

ቀረሽ ፤

ቅርሻ ቅርሻ ለለ—ደነፋ
ለታቀርሽብኝ—ቂሻሻ ነፃር አትናገር

ቀረቀረ ፤

በፋን ቀረቀረ—ዘጋ
ነገር ቀረቀረብኝ—ሐሳብ እንዲገባኝ አደረገ

ቀረቀበ ፤

ቀረቀቡ—በላ
ደህና አድርጌ ቀርቅቤያለሁ ፤ በጣም ጠግቤ በልቻለሁ

ቀረበ ፤

ቀረቡ—ሞኝ ሰው ፤ ብርታት የሌለው
ቀርብ ለቀርብ—ጉን ልጉን
ቀርብ ዘመድ—ዝምድናው ያልፈቀ
አልተቀረረቡም—በዋጋ አልቀስማሙም
ውቃቢ የቀረበው—ውቃቢ የታረቀው
የማያቀርብ ስራ—የተንኮል ሥራ
የማያቀርብ ሥራ ነው የሠራሽኝ ፤ ያላልኩትን አለ ብለሁ

ቀረበተ ፤

ቀርበታ ሆድ—ሆዶ ትልቅ

ቀረደደ ፤

ወሽቱን ቀረደደው—ኳብዝቶ ዋሽ

ቀረጠ ፤

ቀርጠ ቀላል—ቀትረ ቀላል
አሁንማ እያደር ቀርጠ ቀላል እየሆነ ሄደ ፤ አቅል እያጣ
ቀርጥ የለሽ—ቁመና ቢስ
ገንዘብ ቀረጠኝ—ገንዘብ ሠረቀኝ

ቀረጠፈ ፤

ቀርጥፍ ለርጎ በላ—ጭርስ አድርጎ
ቡዳ ቀረጠፈው—ቡዳ በላው
የቀረበለትን ቅርጥፍ አድርጎ ነው የበላው ፤ ምንም አላስቀረ
ቀርጥፍ ያለ ውሽታም—እልም ያለ
ውሽቱን ቀረጠፈው ፤ ሳያፍር ዋሽ

ቀረፈ ፤

ቂሙን ቀረፈ—ቂሙን አስወገደ ፤ ተወ
ቂሙን ቀርፎ ታረቀው ፤ ቂሙን አስወገደ
ቂም መቀረፊያ—ማመካኛ
ቂም መቅረፊያ አታድርገኝ ፤ በኔ ፤ አታመካኝ
ዋጋ ቀረፈ—አሳነሰ

ቀሰመ ፤

ቀስሙ ተሰበረ—ተሰፋ ቆረጠ
ውሸት አንጠልጥሎ መጥቶ ቅስሙ ተሰበረ ያላሰበው ፤ ደረሰበት
ትምህርት ቀስሙ—ተማረ

ቀሰረ ፡

እጁን ቀሰረብኝ—ቀተብኝ

ቀሰቀሰ ፡

ለውረ ቀሰቀሰ—እስያነበረ

እጉረው ተኝቶ የነበረውን አውረ ቀሰቅሶ ሳሚቲን እስነከሰ ፤

የተረሳውን ጉን ቀሰቀሰ—እስታወሰ

ይቅርብኝ አልሰማም ብለው እምቢ ብሎ የረሳሁትን ጉን ቀሰቀሰብኝ ፤

ላስታውሰው ያልፈለግሁትን

ቀሰተ ፡

ቀስቱን ለጠጠ—ቀስቲን ወጠረ

ቀቀለ ፡

በነገር ቀቀለኝ—በነገር እናደደኝ ፤ እበሸቀኝ

ቀበለ ፡

ልብሱ ተቀበለው—ልብሱ አማረበት

መከራ ተቀበለ—ተሰቃዩ

በጓደኛው ምክንያት ብዙ መከራ ተቀበለ ፤ ጉዳት ደረሰበት

ቀበረ ፡

ምስጢር ቀበረ—ሸሸን ፤ ቀበረ

የነገርኩትን ምስጢር እስከ ዛሬ ቀብሮ መያዙ ያስመሰግንዋል ፤ ደብቆ

ቀብሮ አቆየ—በሥራ እንጻናድኝ አደረገ

ለብዙ ዓመታት በአንድ ደመወዝ ቀብሮ አቆየው ፤ ደመወዙን ሳይጨምር

በቁሙ ቀበረው—ደባ ሰራበት

ወዳጄ መስሎ እንገን ጉኑ እያለ በቁሙ ቀበረው ፤ ዐይኑ እያየ ተንኮል ሠራበት

ቀበጠ ፡

ተቃበጠ—1. ተጫወተ

ልጆቼ ሲቃበጡ መስተዋቱን ሰበሩት ፤

—2. ተዳራ

ጉረምሳውና ወጣቷ መቃበጡን ከጀመሩ ቆይተዋል

ቀበጢና—ዐርፎ የማይቀመጥ ፤ የእንገርት ቂጥ

ቀባ ፡

ቀባ—ስም አሳደፈ

ያ ተንኮለኛ ስሙን በአጉል ነገር ቀብቶት ፤ የሚያውቀው ሰው ሁሉ ሸሸው አጉድሮት ፤

ቀባ—ሾመ

ገና ሲፈጠር የተቀባ (ዐይነት) ሹመት ዐልፎት አያውቅም

ቀበ ቢስ—1. ለዛቢስ

ይኸ ቅበቢስ ሰው ሲሰለቸውም አይገባው ፤ ለዛ መጥጦ

—2. ዕድለቢስ

ቅበቢስ ነው መሰል ማስተዛዘኛ እንኳን ደርሶት አያውቅም ፤ ያህል ሎተሪ እየገዛ

ቀቢ ለንጋች—እወደድ ባይ

አዛኝ ቅቤ ለንጋች ልነጠፍልህ ይላል ፤ የፈለገውን እስኪያገኝ ፤ ቅርበት ፈላጊ

ቀቢ ጠባሽ—አከንፋሽና እወደድ ባይ

ተቀባባች—አማመረች

ለንጀቱ ቀቢ ጠባ—የፈለገው ተሳካለት

ለፈ ቀቢ—አንደበተ ልስልስ

ክፉ ስም ቀባ—ክፉ ስም ሰጠ ፤ አዋረደ

ደም ተቃባ—ደም ያፋሰሰ ጠባኝነት

አሁንም ወንድሙን ስለ ገደለበት ደም ተቃብተዋል ፤ ባርቆብኝ ነው

ቢልም አላመነውም ፤ የደም ቁርሾ ተያይዘዋል

ቀተረ ፡

ቀተረ ቀላል—1. ቅርጠ ቀላል

ይኸ ቀተረ ቀላል ኮቴው አይሰማም ፤ ሞገስ የሌለው

—2. ከውካዋ

ሰማይ ሰማይ እያየ ሲከንፍ ፤ ይኸ ቀተረ ቀላል ወጥቶብኝ ነበር

—3. ብር ሸሽ ፤ ረድኤት የሸሸው

ባለ ቀተር—ደሙ የፈለ

ቀተር ቀተር—ግትር ግትር ፤ መመናቀር

ቅትር ቅትር ስትይ በእናንዳችን ቆመሽ ነበር ፤ ስትመናቀሪ

* ቀነበተ ፡

ቀነበቻ ሆድ—ሆድ ጉስር ሰው

ቀነተ ፡

የማርያም መቀነተ—ቀስተ ደመና

መቀነተሽን ለጥብቂ—ሀዘኑን ቻይው

መቀነቷ ተፈቷል—ወንድ ደፍሯታል

ቀነደበ ፤

ቀነደበ—1. መታ

በጽላ ቀነደበው ፤ ከፋኝ መታው
2.—ጠጣ

እንድ ሽከና ጠላውን ከቀነደበ ሰው ያለ አይመስለውም
ቀነደበ መሸለል—በኩል ግጋጠም

ቀነጠሰ ፤

የፀተ ቀነጠሰው—በልጅነቱ ወሰደው
አለምን ቀነጠሰች—ግሰጋን አየች
የተግረ ሰው አግብታ ዓለጋን ትቀነጥሳለች ፤ ትደሰታለች

ቀና ፤

ልቡ ቀና—ጥሩ ሆነ
ልቡ ቀና ስለሆነ ምንም ቢናገር ሰው አይተየመውም
መሬቱ ቀና—ለእርሻ እንዲያገለግል ሆነ
መንገዱ ቀና—ጉዳዩ ተሳካ
የሕደበት መንገድ ቀንቶታል መሰለኝ ፈቱ በደስታ ያበራል ፤ ተሳካቸዋል
ቀና ቀናውን—ደግ ደጉን
ለጊዜው ከሥራ ብትወጣም አጉሉን ትተህ ቀና ቀናውን ተመኝ
ሲያቀና ዋለ—ሲገበይ
የያዘውን ሸቀጥ ሲያቀና ውሎ ግታ ተመለስ ፤ ሲሸጥ ሲለውጥ
ቀኝ አገር—በኃይል የያዙት አገር ፤ የሌላ ግዛት
በሬው ቀና—ተገራ
አገሩን ለቀና—አገሩን ለመኖሪያነት እንዲያመች አደረገ
ወደ ዳገቱ ሲያቀና—ዳገቱን ሲያያዝ
ይቀናህ—ይሳካልህ
ዲካው ቀና—ጫካው ተመነጠረ ፤ ለእርሻ

ቀን ፤

ቀነ ቀጠሮ—መዋቻ
ቀነ ቀጠሮው በደርስ ነው ራሱን ብሎ ድንገት የሞተው
ቀነ ነው—የኔ ጊዜ ነው
ቀነ ሆነ—በጣም ረፈደ
ቀነ ለቀን—ሳይመሽ
ቀን ለቀን ገብቶ ነው ዘርፏቸው የሕደው ፤ ብርሃን እያለ
ቀን በቀን—በብርሃን
ቀን በቀን ነው ዘርፏቸው የሕደው

ቀን ቀን ለለው—አየለ የሚሆንበት ጊዜ
ጊዜ የሚረከብበት ቀን ቀን አለው

ቀን ሲያዘነበል—ቀን ሲከፋ
ቀን አይቶ—ጊዜ አይቶ
ቀን አይቶ ከዳው ፤ አጋጣሚ ፈለገ
ቀን ወጣ—ከፋ ጊዜ ዐልፎ ደግ ዘመን መጣ
ቀን ወጣለት—ጥሩ ጊዜ አጋጠመው
ቀን ጉደለበት—መከራ አገኘው
ቀን ጣለው—ከፋ ጊዜ አጋጠመው
ከፋ ቀን—የችጋር ጊዜ ተውጢ ቀን
ደገ ቀን—የጥጋብ ጊዜ
ጉደሉ ቀን—አጉል ቀን

ቀንበር ፤

ቀንበር ለበረ—ሕግ አፈረሰ ፤ ዳንዴ ሆነ
ቀንበር ተሸከመ—ግንኛውንም ሥራ ያለመሰልቸት ሰራ
ቀንበር ዉነ—አገዛዝ አጠነከረ
የባዕድ አገዛዝ ቀንበር ተጭናባቸው ይሰቃያሉ ፤ ጭኔ

ቀንድ ፤

ቀንደኛ—ዋና እፈት እፈት ባይ
ቀንደኛውን እስካላወቁት እንደገና መረበቹ አይቀርም ፤ አግዥን ፤ የአድግ
መሪውን
ቀንዱን ለሳየ—ተጀነነ ፤ ግን ይነካኛል አለ
ቀንዳ ቀንዳ ለለ—እበልጥ እበልጥ አለ
ቀንዱን ተመታ—መግሪያውን አጣ
አለ እኔ ዐዋቂ የለም ሲል ቀንዱን ተመታ ፤ አላዋቂነቱ ተገለጠ ፤ ቀስሎ
ተሰበረ
ቀንድ ለሸሽ—ፈረ
ቀንዳም—ተገነባለኝ
አንድ ቀንዳም ካለ ሁሉም ነው የሚታመሰው ፤ አንድ አዋኪ
በቀንዱ ለፈር ያዘ—ጠብ ፈለገ ፤ አጫረ
የቀለም ቀንድ—ዐዋቂ
የዉረቃ ቀንድ—ሉጋ ዉረቃ

ቀኝ ፤

ቀኝ እጅ—1. ጥሩ ወዳጅ
—2. ረዳት
ቀኝ ቀኙን ያስመልክተህ—ደግ ደጉን
ሰዎች አጉል በያሰቡበህም አንተ ቀኝ ቀኙን ያስመልክትህ ልጄ
በቀኝ ጉን ተነሳ—መልካም አጀግመር ነበረው

ቀዘቀዘ :

ስሜቱ ቀዘቀዘ—ቅሱሙ ተሰበረ
ቀዝቃዛ ጦርነት—የፖለቲካ ጦርነት
ወኔው ቀዘቀዘ—ወኔው በረዶ
ፍቅሩ ቀዘቀዘ—በረዶ

ቀዘዘ :

ቀዝዝ ለለው—ቅፍፍ አለው

ቀደመ :

ቀደም ሲል—ዱሮ
ቀደም ቀደም ለትበል—አለሁ አልሁ አትበል
ቀደም ተከተል—ፊትና ጳጳ
በቀደምለት—ባለፈው ሳምንት ባንዱ ቀን
እየቀደም—እያያር

ቀደሰ :

ቀደሰ—ጀመረ
አሱ በቀደሰው እኔ ገባሁበት
ቀዱስ ባለጊ—የተለየ ልዩ ባለጊ
ቀዱስ ቀዱስ ለለ—አሞካሽ
ሰውዬው ቅዱስ ቅዱስ ሲሉት ስለሚወድ ሥራውን እንዲሠራ ያደርገዋል
ቀዱሴ ታጉለ—ተዳፈነ ፤ ሳይቀደስ ቀረ

ቀደደ :

ልብስ ለስቀደደ—ልብስ አስለካ
ልብሳን ቀደደች—በጣም አበኝች
መንገድ ቀደደ—መንገድ አወጣ ፤ አበጀ
ቀዳዳ—ነገር የማይቋጥር ሰው
እሱ ቀዳዳ ነው ምስጢር አትንገረው ፤ የሰማውን በልቡ አይዝም
ቅድ አፍ—ወሬኛ ፤ እንዳገኘ የሚናገር
ቁሱን ቀደደ—ምንኩስናውን አፈረሰ
በይ ቀደደ—በይ አወጣ
ወሸቱን ቀደደው—ሳያፍር አብዝቶ ሞሽ
የልብስ ቀድ—የልብስ አሰፋፍ ዐይነት
የለበስኩሁ ልብስ ቅድ ዘመን አመጣሽ ነው
ጉህ ቀደደ—ፀሐይ ወጣ
ፈሉን ቀደደ—ፈሉን ፈሳ

ቀዳ :

መጽሀፉን ቀዳ—መጽሀፉን ገለበጠ
ካንድ ወንዝ የተቀዳ—ነገረ ስራቸው የተመላለለ
ወረ አቃዳ—ወሬውን ከአንዱ ወያ ሌላው አዳረሰ

ቀጠለ :

መንገድ ቀጠለ—ጉዞውን ካቋረጠ በኋላ ሔደ
ቆርጦ ቀጥል—ቀጣፊ
ተምህርቱን ቀጠለ—ትምህርቱን አጠና
አቀጠለ—እንደገና መለምለም ያዘ
እድሜው ቀጠለ—ረጅም ዕድሜ እንዲኖረው ሆነ

ቀጠቀጠ :

ረሀብ ቀጠቀጠው—ረሀብ ጠናባት ፤ አፈታበት
በዱላ ቀጠቀጠው—በብርቱ ደበደበው
ቀጥቃጣ —1. ገፋጣ
—2. ፈሪ
ተምህርቱን ቀጠቀጠ—ጥሩ አድርጎ አጠና ፤ ተማረ
ዝናብ ቀጠቀጠው—ዝናብ አበሸቀጠው

ቀጠበ :

ቀጥቡ ሞላ—ዕድሜው አለቀ
ቀጥብ—ዕለተ ሞት

ቀጠነ :

ወሃ ቀጠነ—በማያስከፋ ነገር ተነሚነጩ
ከሚሰቱ ጋር ውሃ ቀጠነ ብሎ ይጣላል
ቀጠነጠን አድርጎታል—ተቅማጥ ይዞታል
ቀጥኝ ቢያዩኝ—እንዳልሆነ ሆኜ
ቀጥኝ ቢያዩኝ ጅማት ለመነሻ
ቀጥኝን አመቢት—ራሴን የቻለች
ፍርድ ቀጠነ—ፍርድ ጉደለ

ቀጠፈ :

ቀጠፈ—ሞሽ ፤ አበለ
ባጭር ተቀጠፈ—በልጅነቱ ሞተ

ቀጣ ፤

መቀጣጣ—ለሌሎች ምሳሌ የሚሆን ቅጣት
እንበያ ላይ በመግረፍ መቀጣጫ አደረጉት
በረሃብ ተቀጣ—ረሃብ ጠነከረበት
ለይቀጡ ቀጣት ቀጣ—አጉል ቅጣት

ቀጩ ፤

ስንደዶ ቀጩ—ስንደዶ ነቀለ
ቀጩ መታው—አለፍራ አስቀረው
ቀጩታም—አንገቱን ደጋግሞ ወለም የሚለው
ባጭር ቀጩ—ባጭር አስቀረው ፤ ዕድሜው ሳይደርስ ገደለው
ለንገት ቀጩ—አንገት ወለም አለ
አቀጩን ተናገረ—ቁርጡን ተናገረ

ቀፈቀፈ ፤

ቀፈቀፈ—ወለደ
ህዙ ልጆች ቀፈቀፈች ፤ በላይ በላይ ወለደች

ተፈፈ ፤

ቀፈፈ—ለመነ
ሲቀፍ ዋለ ፤ ሲለምን ዋለ
ቀፍፍ ያለ—መልክ ጥፋ

ቀፎ ፤

ቀፎ ለቀፎ—ውስጥ ለውስጥ (ለጥይት)
ቀፎው የቀረ—ተበልቶ ያለቀ
አሁንስ ሰውነቱ ሚሟል ፤ ቀፎው ነው የቀረው
ከቀፎው አንደወጣ ንብ—አንደበረገን ንብ

ቁመኝ ፤

ቁመተ ስን—የሥጋ መቆም ፤ ምድራዊ ሰውነት
ቁመተ ዶሮ—አጭር ሰው
የቁም ከብተ—የቀንድ ከብት

ቁረ ፤

ቀረ ይጮህበታል—አገሩ ይፈታል ፤ ጠፍ ይሆናል
የቀረ መልክተኛ—ተልኮ መልስ የማያመጣ
ያ የቀረ መልክተኛ በዚያው ቀረ

ቁርበት ፤

ቁርበት መጣል—መኝታ ማሰናጃት
ለእንግዳው ቁርበት ጣሉለት ፤ መኝታ አዘጋጁለት
ቁርበት ሞኝ—ሲያዩት አላዋቂ የሚመስል
ቁርበት ክ—ሥር የሌለው ነገር
ቁርበት—ሞኝ
ይኸ ቁርበት ሲያሾቀበት አይገባውም ፤ ደላጉ ፤ እንቅዝ
ቁርበት የለለው—ጋደም የሚልበት
ቁርበት ጣሉለት—መኝታ አንጥፋለት
የእንግዳ ቁርበት—ሴትኛ አዳሪ

ቁርንጭ ፤

ለመለ ቁርንጭ—መጥፎ ጠባይ ያለው ሰው

ቁብ ፤

ቁብ የለሽ—ገድ የለሽ
እሱ ክሥራ ቢወጣም ቁብ የለሽ ነው ፤ ደንታ የሌለው

ቁቲት ፤

ቁቲት በጣሽ—ሸማኔ

ቁና ፤

መሪት ቁና ሆነ—መጨነቅና መጠበብ ሆነ
ቁና ቁና ተነፈሰ—ድካም ታየበት
መቶ ኪሎ ተሸክሞ ቁና ቁና እየተነፈሰ ደረሰ
በሰፈሩት ቁና—በሠሩት ሥራ
በሰፈሩት ቁና መሰፈር አይቀርም ፤ ያደረጉት በራስ ላይ ይደርሳል

ቁጣ ፤

ልጁን ተቆጣው—ምክረው
ስር ተቆጣ—አበጠ
ቁስሉ ተቆጥቷል—አቂሟል ፤ አመርቅዟል
ቁጣየን ቀመኝ—መናደድ ያለብኝ እኔ ሆኝ ሳለ በዳዬ ተናደደ
የሰማይ ቁጣ—1. መብረቅ
—2. አበሳ ፤ ድንገተኛ ችግር
የአባቱ መሞት የሰማይ ቁጣ ነው የሆነበት
የፈሲታ ተቆጢታ—የጥፋተኛ ተቆጢ
የፈሲታ ተቆጢታ ፤ እሱው አጥፍቶ እሱው ይከፋዋል
ጠላው ተቆጣ—ሆመጠጠ

ቁጥቁጥ ፤

የቁጥቁጥ ኑር—የቁጥብ ኑር

ቁጭቁጭ ፤

ቁጭ ቁጭ ለደረገ—በጥቂት በጥቂቱ አወጣ

ቂም ፤

ቁስሉ ቂም ያዘ—አገረሽ

ቂሙን ቀረፈ—በድሩን መለሰ

ቂም በቀል—የበቀል ቂም

ቂም በቀሉን ረስቶ ታረቀ ፤ እንደ ተበደለ ላይበድል ተስማምቶ

ቂም ያዘ—ቂሙን በልቡ አላደረ

ቂጣ ፤

ቂጣ—አእምሮው ያልተገራ

ቂጣ ቆረጥ—ገንደልባ፤ ወደል

ቂጥ ፤

ቂጡ ቂጢማ ቆረጠ—ተደስተ

ቂጡን ጣለ—ተራቆተ

ቂጡን—አሳየ ገመናውን ገለጠ

ቂጥ ለቂጥ ገጠመ—ተመስማ ፤ አበረ

ቂጥ ለቂጥ ገጥመው እውነቱን በሐስት ለወጡበኝ ፤ ፍጹም ተባብረው አደሙ

ቂጣም—ወፍራም

የቂጥ ማረፊያ—ትንሽ የራስ መሬት

የአንዝርት ቂጥ—ቂጡ ዐርፎ የማይቆመጥ

እሱ መቸም የእንዝርት ቂጥ ነው ፤ ለሐዘኑ እንኳ ዐርፎ አልተቀመጠም

ቃል ፤

ቃለ ከባድ—ተስሚነት ያልው

ቃሉ ጉደለ—1. ያዘዘው ሳይፈጸም ቀረ

—2. ተስፋ የሰጠውን ሳይደርግ ቀረ

ቃሉን አከበረ—በቃሉ ጠና

ቃሉን አጠፈ—ከዳ

ቃሉ ነው—በያለሁ

ቃል ለምድር ለሰማይ ለሰ—1. ማላውን አጸና

—2. የማይናወጥ ተስፋ ሰጠ

ቃል ማሰሪያ—የጋብቻ ውል መፈጸሚያ

ቃል ሰጠ—ተናገረ ፤ ውለታ ገባ

ቃል በቃል—በቀጥታ

ቃል በቃል ነው የተረገመው ፤ ከቋንቋው ሳያስማማ

ቃል በቃል—አፍ ላፍ

ቃል በቃል እንጋገርበት ፤ በደብዳቤ አላጥጣም ፤ ፊት ለፊት

ቃል ለባይ—ዋሾ

ቃል ኪዳን ተጋባ—ተዋዋለ

ቃልዎ ይድረሰኝ ለሰ—ተገዘተ

ቃል ገባ—ውል አደረገ

በቃል ነገረው—በአፍ (በጽሑፍ ሳይሆን)

በቃሉ ጸና—በተስማማበት ረጋ

ተርፍ ቃል—የነገር ርክፍካፍ ፤ የማያስፈልግ ንግግር

የቃል ጽህፈት—በቃል እየተነገረ የሚጻፍ

የአረኛ ቃል—ያልተቀጣ ሰው ንግግር

የአረኛ ቃል ሰምቶ ይሽን ያህል መናድድ ተገቢ አይደለም ፤ የባለፈ

ጥሪ ቃል—ሳይተረጉም እንዳለ የተተው ሐሳብ

ቃመ ፤

ጠመንቻውን አቃመ—አጎረሰ በብዛት

አሻሮ ቃ ሚ—ደሃ

ሚት ቃመ—ሜት አንከ

ቃረ ፤

ሆኖ ቃረ—ተቀየመ

እውነቱን ስለ ነገረው ሆኖ ቃረ ፤ ከፋው

ቃር አያውቅሽ—ታሞ የማያውቅ

ተቃቃረ—ተቀያየመ

ቃረመ ፤

ቃርሚያው አያሳይም—ያሁኑ የዱሮውን አያመለክትም (ለውበት)

ተምህርት ቃረመ—በመጠኑ ተማረ

የቃርሚያ ሩጫ—አስቸጋሪ የሆነ ሩጫ

ቃሪያ ፤

ቃሪያ ድምጥ—ድምጡ ገና ያልተገራ

ቃሪያ—ንክር ፤ ያልበሰለ

ቃሪያ ነገር—ጮርቃ ነገር

ቃሪያ ጥሬ—በመዳፍ ጀርባ የሚመታ ኃይለኛ ጥፊ

ቃኖ ፡

ቃናው ተለወጠ—ጣዕሙ ሌላ ሆነ

ቃጣ ፡

መናገር ቃጣኝ—መናገር ከጀለኝ
እጅ ቃጣ—እጅ ሰነዘረ

ቅል ፡

ቀላጥቢ—ክልፍልፍ ፤ አለሁ አለሁ ባይ
ቀለን ጨርቂን አለ—ሰበብ አበዛ
ቅለን ጨርቂን ሲል ስላቆኝ አውተቡስ አመለሞኝ ፤ ሲፍተሰተል
ቀለም ይኸው ነው—ወገ ወገም
ቀል ራስ—ባዶ ራስ ፤ ራስ የሌለው
ቀል ለንገት—የደጋን ግርግብንቢያ
አየቀል አየቀሉ—አየብቻ
የጉድፍ ልቀ—አዋተቢስ ሞኝ ሰው
ድፍን ቀል—ደንቆር ፤ ያልተግረ

ቅኔ ፡

ቀኔ ቆጠረ—ቅኔ አሰበ ፤ አዘጋጀ
ቀኔ ነገረ—ቅኔ አስተግረ
ቀኔ ለተናገር—የተሰወረ ነገር አትናገር
ባለቀኔ—ቅኔ ዐዋቂ

ቅኝ ፡

ቀኝ ገዛት—በጦር የተያዘ አገር

ቅጠል ፡

ቀጠል የለሽ—ለዛቢስ

ቅጥ ፡

ቀጠ መልካም—ሁኔታው ያግረ
ቀጠ ቢስ—የግያምር
ቀጠም አንዲያ ነው—ወገም
ቀጥየለሽ—ሥርዓት የለሽ
ቀጥ ያጣ—መላው የጠፋ

ቆለለ ፡

ቆለለበት—ላከከበት
እሱ ነው የወሰደው ብሎ ቆለለበት ማንበት
ተቆለለ—1. ኮራ ፤ ተጀነነ
—2. አኮረፈ
ተቆለለበት—ወጣበት
አንበሳው ተቆለለበት
ዋጋ ቆለለ—አብዝቶ ተናገረ
ጥምጥሙን ቆለለ—ጥምጥሙን በረጅሙ አሠረ

ቆለፈ ፡

ሆኖ ተቆለፈ—አልርበው አለ
ሆኖን ቆለፈ—ምስጢር አላወጣ አለ
መቆለፍ—መተሳሰር ፤ በጉብረ ሥጋ ጊዜ (ለውሻ)
ቆልፍ ሰው—ዋና ሰው
ቆልፍ ቦታ—መሪ ቦታ
ለንጀቱ ቆልፍ አለ—1. ወሰፋቱ ተዘጋ ፤ ያግብ እምቢ አለኝ
—2. አስተያየቱ ተሰወጠ ፤ ተቀየረ
ሽግግሉውን ያወጣት ሲሳደብ ሰምኛለን አንጀቱ ቆልፍ አለ

ቆላ ፡

ቆላ ደጋ ረገጠ—የግያምርገውን አጣ

ቆሌ ፡

ቆሌቢስ—ቀትረ ቀላል
ቆሌው ተነስቷል—ተቆጣ ብሎታል
ቆሌው ተገፏል—ረድኤት አጥቷል
ቆሌያም—ሰይጣናም

ቆመ ፡

ልቡ ቆመ—ሐሳብ ገባው
ማህሊት ቆመ—ምስጋና አደረሰ
ቆመናማ—ቆመተ መልካም
ቆመት አለብኝ—የቤተ ክስያን አገልግሎት አለብኝ
ቆመናቢስ—ቀትረ ቀላል
ቆም ለቆም—1. ቀወለል
ይች ቁም ለቁም እግር አግሯን እያየች አትሔድም ፤ ሰውነቷን የማትቆጣጠር
—2. ከረፈፍ
ይኛ ቁም ለቁም ሳታየኝ አለፈች
—3. እንደቆመ
ቁም ለቁም ሰንጥቀው ፤ በቁሙ

ቁም ስቃይ—የሥጋ መከራ
ቁም ስቃል—ጭንቅ ስቃይ
ቁምጢ ነገር—ውለኛ ሥራ
ቁም ስቃል አሳዩ—አወከ
ጫማ ካልገዛሽልኝ ብሎ ቁም ስቅሌን አሳየኝ፤ ነዘነዘኝ

ቁም ነገር—ሐቅ፤ ርግጥ
ቁም ነገራም—ታማኝ፤ የተናገረውን የሚፈጽም
ቁም ለፍ—ሹል አፍ፤ ነገረኛ
ቁም እስር—ከዚህ አትለፍ የተባለ ሰው
ቁም ከብት—እንስሳት፤ የቀንድ ከብት
ቁም ዘሜ—ጽናጽል ከበር የሌለበት ዋና ዘሜ
ቁም ጽህፈት—ጉልህና ማለፊያ ጽፈት
ቁሞች—እንስሶች

ቁምጢ—1. በሕይወት ያለ ሰው
—2. አላላፊ፤ አስተናባፊ

ቁምጢ ንብረት—የማይንቀሳቀስ ንብረት
ቁምጢ—ሞገተልኝ
ቁምብኝ—ጠበቃ ሆነብኝ
ቀማ ቀር—ሳታገባ የቀረች፤ ባል ያጣች ልጃገረድ
ጓደኞቿ ሁሉ ሲያገቡ እኔ ቀማ ቀረች፤ ባል ሳታገኝ

በቁሙ—እንዳለ ሳይለወጥ
በቁሙ ተመለሰ—ቸኩሎ (ከሔደበት)
በቁምህ—በሥራው ላይ እንደ ቆምህ
ተቋቋሙ —1. ትዳር ያዘ
—2. ኑሮ ጀመረ

ተቋቋሙ—1. አቻ ለአቻ ሆነው
—2. ቻለው

አቋቁሚኝ—ለክርስትናው አብረሽኝ ሁኝ
አፋን አቆሙ—ለመናገር አምጠሞጠ
እጁን አቆሙ—መስጠት ተወ
ዝናሙ አቆሙ—ዝናሙ አቋረጠ
የቆሙ—የከረመ
የቆመ ሰው ብዙ ነገር ያያል፤ ዕድሜ የሰጠው
ገበያ ቆሙ—መገበያየት ተጀመረ (መሸጥ መግዛት)
ጠበቃ አቆሙ—ነገሪ ፈጅ አደረገ

ቆረቆረ ፤

ተቆረቆረ—1. አለበ
—2. አዘነ
—3. ተከዘ
መሬት ሲቆረቆር አግኝቼው አጽናናሁት
—4. ከነከነ

መዝገያ ቀረቆረ—መዝገያ አንኳኳ
ከተማ ቀረቆረ—ከተማ መሠረተ

ቆረበ ፤

በጠጓሪህ ይቀረባል—አይቀጡ ቅጣት ትቀጣለህ
ሞተ ይቆረብለህ—ይሙትና
በሱ ቀርበዋል እንደ—ያለ እሱ እንዳይሆን ታግደሃል ወይ?
ቁርባን—ለሙት ድግስ

ቆረጠ ፤

ሆኑ ቀረጠ—ጨከነ
ሆኑን ቀረጠው—ነገሩ ከነከነው
ልበ ቀረጥ—ደፋር
ልቡ ቀረጠ—ወሰነ
መቆራረጥ—መጠላላት፤ መለያየት
ምን ቀረጠኝና—ምን አገባኝና
ምን ቀረጠኝና አለው ጭቅጭቅ ውስጥ እገባለሁ?
ምን ቀርጠኝ—እንዴት ብደፍር
ምን ቀርጠኝ የርሱምን ልጅ እማታለሁ? ምን ቢያገደኝ
ስራ ተቆረጠ—ሥራ ተዋዋለ
ቀባ ቀረፍ—ከገደል ላይ ማር አውጧል
ቀሮ ቀረፍ—ከቀፎ ማር አውጧል
ቀረጫም—ፍጹም ድሃ
ቁርጡ ታወቀ—ርግጡ፤ እውነቱ
ቁርጥ ሆነ—ተረገጠ
ቁርጥ ነገር—ያሰቀ፤ የደቀቀ ጉዳይ፤ የመጨረሻ ውሳኔ
ቁርጥ ስን—ጥሬውን የሚበላ ሥጋ
ቁርጩ ደካ—መናጢ ድሃ
ቀራጭ ለላጭ—እንደ ፈቀደው አድራጊ፤ እምባገነን ገዢ
ቀርጦ ሂደ—ፊቱን ሳይመልስ
ቀርጦ የሔደ በልመና አይመለስም
ቀርጦ ቀጥል—ቀጣፊ፤ አባይ፤ አስመስሎ ተናጋሪ
በቁርጥ ስራ—1. በተወሰነ ጊዜ አልቆ የሚያስረክቡበት፤ የሚረከቡት
—2. በቡጭት ቡጭት ሥራ
በቁርጥ ለደር—በታወቀ ጥቅም፤ ደምወዝ
ባህሩን በዋና ቀረጠ—ተሻገረ
ተስፋ ቀረጠ—ተስፋ ቢስ ሆነ
ተቆረጠ—ሥራ ሊሠራ ተዋዋለ
ለንጀቱ ቀረጠ—ወሰነ
ለንጀቱን ቀረጠው—1. አላስቀምጥ አለው
—2. አመመው
ለንጀቱ ተቆረጠ—ተስፋ አማ

እጃን በቀረጠኝ ባለደረግሁት
 ላንተ እርዳታ ያደረግሁለት እጃን በቀረጠኝ ፤ እሚያሰናከለው ነገር በኖረ
 ካር፤ ቀረጠ—ደረሰኝ ወሰደ ፤ ሰጠ
 ካር፤ ቀረጧ—የመንግሥት ገንዘብ ሰብሳቢ
 የሰጋ ቀረጧ—ዘመድ
 የቁርጥ ዋጋ—የመሸጫው ዋጋ
 ቁርጥ ዋጋውን ተናገርና ሽጥልኝ ፤ የመጨረሻውን ተመንህን
 የሰይጣን ቀረጧ—ጭራሽ ክፉ ሰው
 የነገር ማቆረጫ—ነገር ማሳጠሪያ
 የነገር ቀረጧ—ያልተሟላ ነገር
 የነገር ቀረጧ አንጠልጥለህ እየሔድህ ሰውን አታጋጭ
 ደምወዝ ቀረጠ—ደምወዝ ወሰነ
 ጉዳይ ቀረጠ—ጉዳይ ወሰነ
 ፈሱን ቀረጥ አደረገ— ፈሱን ፈላ
 ፈሱን ቀረጠ — እጅግ አድርጎ ተሰቃየ
 ፈሱን ሲቆርጥ ከርሞ መጣ

ቆሰለ ፡

ፈቡ ቆሰለ—ተናደደ ፤ አዘነ
 ልብ አቀሰለ—አናጻጅ ፤ መናጢ
 ቢነግሩት ቢነግሩት የማይገባው ልጅ ወልዶ ልቡን ያቆሰለዋል
 ቀላ ቁስል—መርዘኛ ቁስል
 ቁስለ ስጋ—ቁምጥና
 ቁስለ ሰፋ—አመረቀዘ
 ቁስለን ነካው—በጣም የሚሰማውን ነገር አነሳበት
 የውሻ ቁስል—ቶሎ የሚሸር ቁስል

ቁስቁስ ፡

ቀስቀሰ—አነደደ
 ቀስቁሶ ቀስቁሶ—ነካክቶ ነካክቶ
 ቀስቁሶ ቀስቁሶ እልሄን አስመጣው
 ነገር ቀስቀሰ—ነገር አራገበ ፤ እንዲጠጠር አደረገ
 ለትቀስቁሰኝ—የተኛውን ልቤን አታስነግጥኝ

ቆሽት ፡

ቆሽቱ አረረ—በጣም ተናደደ
 ቆሽት ለንድድ—ልግመኛ አባያ

ቆብ ፡

ቆቡን ጣለ—ምንኩስናውን አፈረሰ ፤ ዓለማዊ ሆነ
 ቆብ ጫነ—መነኮሰ
 ያደን ቆብ—ትንድብ

ቆቻ ፡

ቆቻ ዋለ—ከሁለት ጎበዝ ፤ ወዳደረ

ቆነደደ ፡

ቆነደደ—ቶጣ
 እምሳ ብር ቆነደደው ፤ ሃምሳ ብር አስከፈለው (በቅጣት)
 ረዛብ ቆነደደው—ክፉኛ ራሰው
 ብርድ ቆነደደው—አብዝቶ በረደው

ቆነጠጠ ፡

ቆነጠጠ—1. አልቻል አለ
 ኑር መቆንጠጥ ጀመረ ፤ ኑር ከዐቅም በላይ መሆን ጀመረ
 —2. ከበደ
 ጋው ቆነጠጥ ቢያደርገውም ዕቃውን ወዶታል ፤ በዛ ቢልበትም
 —3. ገሰፀ
 ያልተቆነጠጠ ልጅ ቤተሰቡን ያዋርዳል ፤ ምግባር ያልተማረ
 ቆንጣጭ—ቀጪ
 ቆንጣጭ የሌለው ልጅ መረን ይወጣል ፤ ጎሳጭ የሌለው

ቆንዳ ቆንዳ ፡

ቆንዳ ቆንደ አለ —አለሁ አለሁ አለ

ቆየ ፡

ቆይታ ያዘ—ከባለግሉኝ ጋር መከረ
 መቆየ—1 መክሰስ
 —2 እንግዳ ማስተናገጃ
 ቆይ—ወደፊት አሳይሃለሁ
 የፈረ ዛቻ ቆይ ብቻ ቆይ ብቻ
 ቆይቶ ቆይቶ—ዐልፎ ዐልፎ
 የቆየ—የታገሠ ፤ የኖረ

ቆዳ ፡

ቆዳ መረት—ታርሶ ታርሶ ያረጀ መሬት
 ቆዳ—ሞኝት ፤ እንፈፍ
 ቆዳ ተማረ—አእምሮው ትምህርት የማይቀበል ተማሪ
 ቆዳው ሞኝ—ብልጥ
 ቆዳውን አስወደደ—ራሱን ከፍ ከፍ አደረገ

ቆጠረ ፡

ሀጢአታቸውን ተቆጠረቸው—ያዛቸው
ለጋብቻ የሚቆጠር—ለሙሽራ የሚቀርብ የጋራ ሀብት
ሆይ ተቆጠረ

—1. አልርበኝ አለ

—2. ቂም ያዘ

ምስክር ቆጠረ—እማኝ አበጀ

ቆጠረ—ሰጠ ፡ ሸለመ

ለሙሽራይቱ አምስት ቂም ቆጠረላት

ቆጠረበት—አየበት

ግፉን ቆጥሮበት ፍዳውን ያያል

በጥይት ቆጠረበት—ደጋግሞ በጥይት መታው

ተቆጠረ—የዘር ግንዱን ተናገረ ፡ አረግ መዘዘ

አሳሩን ቆጠረ—ተጨነቀ

ኮከብ ቆጠረ—ጠነቆለ

ዘር ቆጠረ—የዘር ግንዱን ተናገረ

ለትቁጠርብኝ—አታሳብብኝ

አንድ ገርሻ ስለበላሁ አትቁጠርብኝ ፤ አትገምተኝ

እልሁን አስቆጠረ—እልሁን እንዲጨርስ አደረገ

የተቆጥሮ ዝምድና—የሩቅ ዝምድና

የተወለደበትን ቀን አስቆጠረው—መወለዱን አስጠላው

ፊደል ቆጠረ—ፊደል መማር ጀመረ

ፊደልም የቆጠረ አይመስል—ትንሽም የተማረ አይመስል

ቆጠቆጠ ፡

ቁጥቁጥ አደረገ—ልብን ከነኩነ

ቆጠበ ፡

ቁጥብ ቁጥብ—ትንሽ ትንሽ

ቁጥብ—የተገታ ፡ ወሰን ያለው

ቆሰቆሰ ፡

ነገር ቆሰቆሰ—ነገር እነሳሳ

የተወውን ነገር እየቆሰቆሰ የባሰ ጠብ ውስጥ ገባ ፤ እያራገበ

መኪናውን ቆሰቆሰ—መኪናውን አስነሣ

ቋቋ ፡

ቋቋ አለው—አንገረገፈው ፤ ሰለቸው

ቋት ፡

ቋቱ ጠብ አለ—ጥቂት ጥቂት ተገኘ

ቋቱ ጠብ አላለም—አልተሳካም

ከቋት ከቋቱ—ወዲያው ወዲያው

የነገር ቋት—ወሬኛ

የአህል ቋት—ሆዳም

ቋንቋ ፡

ቋንቋ ለቋንቋ—ሐሳብ ለሐሳብ

ቋንቋ ለቋንቋ ተግባብተዋል ፤ ልብ ለልብ

ቋንቋው አልገባውም—ምስጢሩ አልገባውም

እንደት ያለ ቋንቋ ነው—እንዴት ያለ ሁኔታ ነው?

የወፍ ቋንቋ—ሲሰሙት የማይገባ ቋንቋ

ቋጠረ ፡

ሆዱ ተቋጠረ—አልርበው አለ

ቂም ቋጠረ—ቂም ያዘ

ተቋጠረ—1. የዝምድና ሀረግ ተጓተተ

—2. ተወሰነ

ጉዳዩ ደገና ተቋጥሯል ፤ ውሳኔ አግኝቷል

ነገር ቋጠረ—1. ቂም ያዘ

—2. አድማ አደረገ

ተሰባስበው ነገር ሲቋጥሩ ነው የዋሉት ፤ ሲያልቱ

የቋጠረው የማይፈታ—የወጠነው የሚያስቸግር

ገንዘብ ቋጠረ—ገንዘብ አከማቻ

ፊቱን ቋጠረ—ፊቱን ኮስተረ ፤ ጨመደደ

በለስ :

በለበለስ—እንዲቀናህ ተዘከረኝ
በለስ ቀናው—አደን አገኝ
በለስ አገኝ—ገደለ (አደን)
በለስ ጣለ—ግዳይ ጣለ

በላ :

ሆዱን በላው—አሳዘነው
የሷ ነገር ሆዱን ሲበላው ይኖራል
ልንም በሊታ—የበለጠ ተናጻጽ
ለበላ!—ሊንኝ !
ሰው መብላት—ሰው ማማት
ሰውነቱን በላው—አሳከከው
ስጋ በል—አውራ
ቁስሉ በላው—ቁስሉ አሳከከው
በሊታ—በዙ የሚበላ
እንደርሱ ያለ በሊታ ኢጋጥሞኝ እያውቅም ሆኖም
በጽና ተበይ—አጥፈና ጠፊ
ቡዳ በላው—አሳመመው ለ አሳበደው
በላ ባለኝ—ባደለኝ
በላ ተባለ—አንዱ ሌላውን የሚተማበትና የሚበድልበት ክፉ ጊዜ
ከዚያ ከብላ ተባለ ዘመን በጤና ወጣሁ
ተበላ—በቁማር ገንዘብ ከሰረ
ተባለ—ተማማ
እረ እባካችሁን እርስ በርሳችሁ አትባሉ ለትባሉ ለትጠቃሙት
ተበላለ—ተዋሃደ
ብቅሉና ጊሾው ተበላልቷል ለ ተዋሃደል
ነገሩን ለብላለው—ጥሩ አድርገህ አስብበት
ነገር በላ—የነገር ስልት ዐዋቂ
በጉዳዩ ነገር የበላ ሰው እንደምርበት ለ የበለለ ሰው
ነገር የበላ—የነገር ስልት ዐዋቂ
ችግርህን ነገር ከበላ ሰው ጋር ብትማከር ጥሩ ነው
አሳሩን በላ—መከራ እየ
እሰው አገር ሕጄ አሳፊን ስበላ ከርሜ መጣሁ ለ ስሠቃይ

ለበበላሽኝ—አጋለጥከኝ
ለብላለው 1—እንዲዋሀደው አደረገ
2—እንቀጥቀጥው

እንጀቱን በላው—1. አሳዘነው
ያንን በሽተኛ ሕፃን ባየሁ ቁጥር አንጀቱን ይበላኛል ለ ያስተከዘኛል

—2. ቆጠው
የተሰረቀው ገንዘቤ ጉዳይ አንጀቱን ሲበላው ይኖራል ለ ያናድደኛል

ለይጥ ለበላ—ግብ አገባ
የነከበደን ቡድን 5 አይጥ አበላነው

ለደራ በላ—አደራ አስቀረ
የሰው አደራ መብላት በጣም አጸያፊ ነገር ነው ለ አስቀምጦልኝ የተባለን
ነገር ማጥፋት

ለፈር ብላ—መት
ሰውን አፈር ብላ ብሎ መራገም ጥሩ አይደለም

ለፈር ይብላኝ—አዝናለሁ
አፈር ይብላኝና ምን ነካብኝ ለ ያንቶን ለኔ ያድርገው

ከተማ በላው—እከተማ ውስጥ ጠፍቶ ቀረ
ከነ እርሙ በላ—መርዶ ባለመስማት ለእመኔ ሳያለቅስ ቀረ
ወሻ አይበላው ጥል—ቅጥ ያጣ ጥል
የናንተ ጥል ደግሞ ወሻ አይበላው ጥል ሆነ ለ መልክ የሌለው

ወሃ በላው—1. ሰካራም ሆነ
ሰውን ወሃ ከበላው እርባናም የለው ለ መጠጥ ካበዛ

—2. ሰጥሞ ሞተ

—3. ከንቱ ሆኖ ቀረ
እንዲያው ጉዳዩን ወሃ በልቶት ይቅር ? እንዳልሆነ ሆኖ ይቅር?

የሰው ሥጋ መብላት ይወዳል—ሐሜተኛ ነው
የበላን ይብላለዋል—ያለው የበለጠ ይፈልጋል
የብሎት ቀን—ሥጋና ቅቤ የሚበላበት ጾም ያልሆነ ቀን
የወሎ አበል—ለሥራ ለወጣ መንገደኛ የሚከፈል ገንዘብ
ይበላል—ደመወዝ ያገኛል
ከበደ በወር ስንት ይበላል? ስንት ይከፈለዋል?

ይብላኝለት —1. ሁኔታው አሳዛኝ ነው
ለሱ ይብላኝለት እንጂ ለኔስ ግድ የለኝም

—2. የሠራው ሥራ ጥሩ አይደለም
ይብላኝልህ እስከ መጨረሻው ለ እንዴት ትዘልቀዋለህ

ጉቦ በላ—ጉቦ ተቀበለ
ጠፍር በሊታ—ተናጻጽ
በሆነ ባልሆነው ጠፍር በሊታ አትሁንብኝ ለ አትነጫንጭ
ፊት በላሁ—በብሩህ ገጽ ተቀበለኝ

በል ፡

በል በል አለች—አድርግ አድርግ አለኝ
 ወንጀሉን የፈጸመው ሳያስበው ሲሆን እንዲያው በል በል ብሎት ነው ፤
 ስሜቱ ገፋፍቶት
 በል ልበልህ —1. ተናገር ልናገር
 —2. አጠጣኝ ላጠጣህ ፤ እንገባበዝ
 በል እንጂ—ተናገር እንጂ

በሰል ፡

ሰውነቱ በሰለ—1. ዛለ ፤ ተዳከመ ፤ በጣም ተናደድኩ
 የሰጠኸኝ ከባድ ሥራ ሰውነቱን አብስሎታል ፤ አዳከሞታል
 —2. ተናደድኩ
 እባክህ አትነዝነኝ ፤ እኔ እንደሆነ ሰውነቱ
 በስላል ፤ በቂጣ ተሞልቻለሁ
 ቃርያው በሰለ—ጉመራ ፤ ተቀጥፎ ለመበላት ደረሰ
 በትምህርት በሰለ—በዙ ተማረ ፤ ዐውቀ
 ለዚህ ሥራ በትምህርቱ የበሰለ ሰው መቀጠር አለበት ፤ የጠለቀ ትምህርት
 ያለው
 በሰል ሰው—1. አዋቂ ፤ ጠንካራ
 —2. ብልጣ ብልጥ
 በሰል ተቀሊረ—ጥሩውም መጥፎውም ያለበት
 ብስል ተቀሊል እያደረግህ አድላቸው ፤ ከዚህም ከዚያም ፤ እየቀላቀልክ
 በሰል ከጥራ—ጥሩና መጥፎ
 ብስል ከጥሪ ሆነብኝ ፤ የተቀላቀለ
 ተባሰለ—ተበሻሸቀ
 ሁለቱ በጣም ተባስለዋል ፤ ተቂያቂመዋል
 ነገሩ በሰለ—ግልጽ ሆነ ፤ ጥሩ ውጤት አገኘ
 ነገሩ ስለ በሰለ የዕርቅ ነገር እንደሚጣደድ አያጠራጥርም ፤ በሚገባ
 ስለታሸ ነገሩን አብስለነዋል ፤ ጥሩ ፈር ይዟል
 አባጪ፡ በሰለ—ሊፈርጥ ተቃረበ
 አበሰለ/አበሰለች—ሊፈቃድ ሥጋ አባባላት (ያራዳ አማርኛ)
 የበሰለ ቀቤ—የቆየ ቅቤ
 የበሰለ ዋስ—መሉ ዋስትና የወሰደ ሰው
 ገንፋኑ በሰለ—እየዳነ ሔደ

በረረ ፡

ልሱ በረረ—አልሸከፍ አለ ፤ ርቆ ሔደ
 በራሪ ወረቀት—ለደረሰኝ ተቀባይ የሚሰጥ ወረቀት
 በር ብሎ ሔደ—ሮጦ ሔደ
 ብር ብለህ ሔደህ ከሱቅ ግዛና ና ፤ ፈጥነህ ሔድና
 ተባራሪ ነገደ—ዘዋሪ ነጋዶ

ተባራሪ ወራ—ምንው የማይታወቅ ወራ
 ተባራሪ ጥይት—ያልታለመለትን ነገር የመታ ጥይት
 ዐይኑ በረረ—1. ፈቱ ቁው አለ
 —2. ካንድ ነገር ጋር ዐይኑ ተከትሎ ሔደ

በረበረ ፡

ሆዱን በረበረው—ሆዱን አመመው
 ምን እንደሆነ አላውቅም እንዲያው ሆዱን ይበረብረኛል
 ረሀብ በረበረኝ—ከፋኝ ራብኝ
 ዐውድማ በረበረ—የሚወቃ እፅል አገላበጠ

በረከት ፡

ለበረከቱ—ለረድኤቱ
 ለበረከቱ ያህል ነው ጠዲቁን በኪሴ የያዝኩት
 በረከተ ሥጋ—ሀብተ ስጋ
 በረከተ አጣ—ቅቡጭ አለ
 በረከት ወረደ—የጥጋብ ዘመን መጣ
 በረከተ የለሽ—አድሬገፋኝ
 ይችን በረከት የለሽ እንዳ አታስገቧት ፤ መቅዋ ቢስ

በረከክ ፡

በረክ በረክ አለ—ፈራ
 ለምን በረክ በረክ ትላለህ ፤ በፍርሃት ትንቀጠቀጣለህ
 ከስልጣኑ ስር አምበረከከው—ስጥ ለጥ ብሎ እንዲታዘዝ አደረገው

በረዘ ፡

በረዣቸ—ያልሆነ ትምህርት እስተማሪዎች
 በረዥ ከላሽ—በካይ
 በርዕዮተ ዓለማችን ላይ በራዦችና ከላሽ በየገዜው ተነሥተውበታል
 ለአምሮው ተበርዞል—ከፋ አሳቢ ሆኗል
 ትእቢት እንደምሮውን በርዞታል ፤ አበላሽቶታል

*በራየ / አበራየ ፡

በዱላ ለበራየው—ከፋኝ ደጸደበው

በረደ ፡

ረሀሱ በረደ—ታገሠ
 ረሀቢን ካዘረድኩ ወደ ሥራዬ እመለሳለሁ ፤ ገብ ካለልኝ
 ስለቱ በረደ—ደለደመ
 ይህ ቢላዋ ስለቱ በርዷል ፤ እባክህ ትንሽ ሞርደው

ሰውነቱ በረዶ ሆነ—ሰውነቱ በጣም ቀዝቀዘ
 ሰውየው በረዶ—ከልጅነት ወደ አዋቂነት ተሻገረ
 በቀለ ከአምናው ዘንድሮ እየበረደ ሔደል ፤ አደብ አየነዛ
 ቁጣው በረዶ—አቆመ
 ቁጣው ከበረደለት በኋላ በወግ መጫወት ጀመረ ፤ ከታገሠለት በኋላ
 ብርድ ብርድ አለው—ፈራ
 አብራሻ—ነፋሻ
 ሰውነትህን ከሞቀህ አብራሻ ቦታ ላይ ቁም
 ወራው በረዶ—ቀዝቀዘ
 ጠሩ በረዶ—ቆመ
 ጦርነቱ ሳይበርድ ወደ ሌላ አገር መሔዱ ጥሩ አይደለም ፤ ሳይደክም
 ጥርሰ በረዶ—በጣም ነጭ ጥርሶ ያለው
 ጥጋቡ በረዶ—ሰከነ
 ጥጋቡ አልበርድለት ሰላለው ነው እንዲህ የሚያናግረው

በራ ፡

ቀኑ በራ—ፀሐይማ ሆነ
 በራ ቀን—ዝናብ የሌለበት ቀን
 ራቱ በራ—ፈገግ አለ
 ከመደሰቱ የተነሣ ፊቱ በራ ፤ የደስታ ምልክት ታየበት

በራ ፡

በራ ወለደ—የውሸት ውሸት
 ያን በራ ወለደ ሰውዬ ሲቀጥፍ ለማሸው ? ውሸታም
 በራ—እንከፍ

በር ፡

በርቆሽ በር—ተደብቆ መግቢያና መውጫ በር
 በረፍ—ደጅ
 በር ለበር—1. አጠገብ ላጠገብ (ለገራሊቤት)
 —2. በየቤቱ ደጃፍ
 በር ለበር እየሔደ ትእዛዝን አስተላልፏል
 በረኛ—በር ጠባቂ
 ግብ ጠባቂ (ስፖርት)
 በር መታ—እንኳኳ
 በር ለሚመታ ሁሉ መክፈት አደገኛ ሊሆን ይችላል ፤ አስገቡኝ ለሚል
 በር በሩን አየ—አሁን አሁን ይመጣል ብሎ በጉጉት ተጠባበቀ
 በር ከፋች—1. ቁልፍ ያዥ
 —2. አንድን ነገር የሚጀምር
 በር ዘገ—የመልክኛ አሽከር ፤ እርስት ጠባቂ

የወንድ በር—በጠላት ሠራዊት መካከል የጉበዝ መተላለፊያ መንገድ
 የወንድ በር አሳየው ፤ ጉብዝናውን አስመሰከረበት
 የጎድን በር—ሥጋ የሚገባበት በር

በሰበሰ ፡

በሀብት የበሰበሰ—በዙ ሀብት ያለው
 በሰበሰ—ሞልቃቃ ሆነ
 ተበሳበሰ—ተሞላቀቀ
 አትበሳበሰብኝ ጃል ፤ አታብዛው ፤ አትሞላቀቅብኝ
 በሶ ለበሰበሰ—በውሃ ለወሰ

በሳ ፡

ለፍንጫውን በስተ ያዘው—አንድ ነገር እንዲያደርግ አስጨነቀው
 ልጄ አፍንጫዬን በስተ ስለያዘኝ አንድ ጥብቆ ገዛሁለት

በሽታ ፡

ለበሽታዬ ያህል—ላምሮቲ ያህል
 መኪናዬ በሽተኛ ሆናለች—በየጊዜው ትበላሻለች
 በሽታው ለቀቀው—ንዴቱ በረደለት
 በሽታው ሲለቀው ብታነጋግረው ይሻላል ፤ ሰይጣኑ ሲለቀው
 በሽታው ወጣለት—በሽታው ለቀቀው
 በሽታው የወጣለት—የተጠናቀቀ
 በሽታዬን አውቀህልኛል—ችግረን ተረድተህልኛል
 በሽታ ይዞታል—1. እእምሮው ትክክል አይደለም
 ይህ ሰውዬ በሽታ ይዞታል? እንደ ማበድ አድርጎታል?
 —2. ጥል ይከጅለዋል

በቀለ ፡

ለበቃቀለ—ቁመቱ
 የልጁ አበቃቀል መልካም ነው ፤ ጥሩ ዛላ አለው
 ጠብ በቀለ—ጠብ ተነሣ
 በመካከላቸው ጠብ ከበቀለ ውሎ አድሯል

በቃ ፡

ለሹመት በቃ—ተሾመ
 ለሹመት የበቃው አገሩንና ወገኑን በሚገዛ ስላገለገለ ነው
 ለዕውቀት በቃ—ተማረ
 ለዕውቀት ከበቃህ አገርህን ከልብህ ማገልገል አለብህ

ለዘር በቃ—ጉለመስ ፤ ወለደ
ማብቂያው ሆነ—መጨረሻው ሆነ
በቃ በለው—ማረው

በቃ በቃ ተባባሉ—ታረቁ
በቃ በቃ ከተባባሉ በኋላ ከርፈያው ምንድነው?

በቃኝ በቃኝ—እዚህ ላይ ይቁም

በቃ ማብቂያታት—ማቻቻል

በታውን አብቃቅታችሁ ካልተቀመጣችሁ ክፍሉ ብዙ ሰው ሊያዝ
አይችልም

ማብቂያው ሲሆን እስታወሰኝ ፤ ለማለት ሲዳረስ

ሞት በቃ—የሞት ፍርድ

ሞት በቃ ከተፈረደበት በኋላ ይግባኝ ጠየቀ

ተባቃ—ተጋደለ ፤ ተማታ

በዱላ ሲባቁ ነበር ፤ ሲማቱ

ነገር ማብቂያታት—ትንሹን ትልቅ ማድረግ

አባቃ / አብቃቃ—እንዲዳረስ አደረገ

አስበቃ—አስጨረሰ

አርፈህ ተቀመጥ ታስበቃናለህ ፤ ታስፈጀናለህ

አንዱ በቃኝ—ትልቅ

የናት እንጀራ አንዱ በቃኝ ነው ፤ አጥጋቢ

የርሱ ነገር በቃ—ሰለቸ

የበቃ—ጸድቅ

የበቁ ሰዎች በገደማት ይጥራሉ

በቅሎ ፤

በቅሎ ነች—መሆን ነች

የዛር በቅሎ—ቀዥቃገጥ

ያን የዛር በቅሎ እምክር ውስጥ አታስገቡት ፤ ከውካዋ ፤ ትዕግሥት አለባ

የፍን በቅሎ—ሰጋር በቅሎ ፤ ባለቤቷ ብቻ የሚቀመጣት

በተነ ፤

ሐሳቡ ተበታተነ—አልሰባሰብ አለ

አሁን ሐሳቤ ስለተበታተነ ነገ ርና እነጋግረኝ

ብትን ስራ—ያልተዋሃደና ያልተቀነባበረ ስራ

ብትን ቃል—የቃላት ክምችት (ማሰሪያ አንቀጽና ባለቤት የሌለው)

ብትን ትኩረት ወጣ—ምስቅልቅሉ ወጣ

ብትን ንባብ—ጥሩ ንባብ ፤ ትርጓሜ የሌለው

ብትን ወረቀት—ያልተጠረዘ ወረቀት ፤ ሉኔ ወረቀት

ብትን ድልህ—ስልቅ በርበሬ

ቆሚሷን በተነች—የተኮማተረውን ዘረጋጋች

ተበታተነው ቀሩ—ተለያይተው ቀሩ

ነጠላዋን በተነች—ተንፀለለች

ንንዘቡን በተነ—በከንቱ አጠፋ

በትር ፤

በትር ቀመሰ—ተመታ

በትሩ ሀይለኛ ነው—አመታቱ መርዛም

የጠመንጃው በትር ሀይለኛ ነው

የቂል በትር—እስተዋይነት የጉደለው አመታት

የእገዚአብሔር በትር—የእገዚአብሔር ቂጣ

በነነ/አበነነ ፤

በዱላ ለባዛው—ደህና አድርጎ መታው

በብናኝ ገደለት—በመድኃኒት

ብን ይርገህ—ያጥፋህ

ካገር በዙ—ካገር ጠፋ

በክለ ፤

ስሙን በክለው—ስሙን አጠፋው

በነገር በክለው—ስሙን አጠፋው

የሰው ስም በከንቱ ለምን ትበዛላለህ? ታዋርዳለህ

በነገር በክለኝ—እነገር ውለጥ አስገባኝ ፤ የሌላሁበትን

በዛ ፤

በዛሁ ቀንሱልኝ ለለ—የያዘውን አጣ

በጅ ፤

በጅ ለለ—1. እሺ አለ

—2. ጉቡ ሰጠ

ዳኛው በጅ ካላሉት የሰው ጉዳይ እስተካከሉ አያይም ይባላል

በገና ፤

በገና መታ—ደረደረ

በገና ደረደረ—መታ

በግ ፤

በገ ፈጅ—አንድ በግ ሙሉ የሚቀቅል ድስት

በገ ሰማይ—ዐሳማ

በገ—ቂሉ ፤

በበገ አይሻልም—ሞኝ ነው

የበገ ለምድ የለበሰ—ውስጡ ተንኮል ያለበት

በጎ ፡

በጎ ሆነ—ዳነ ፡ ተሻለው

በጎ በጎ—ጥሩ ጥሩ

በጎ በጎውን እንጫወት

በጎ አድራጎት—ምግባረ ሠናይ

እሺ በጎ—ማመንታት

እሺ በጎ እያልክ ጊዜ ከምታሳልፍ ለምን አሁኑኑ ሥራውን አትጀምርም

ከፋና በጎ—መጥፎ ነገር

ከፋና በጎ ምን ያናግርሃል

በጠረ / አበጠረ ፡

ለበጥር ያውቃል—ጥሩ አድርጎ ያውቃል

ጉዳዩን አበጥሮ ስለሚያውቀው ለርሱ ቢመራላት ጥሩ ነው

ለበጥር ፈለገ—ጥሩ አድርጎ እስኪገኝ ድረስ ፈለገ

እባካችሁ አበጥራችሁ ፈልጉ ፤ አንድም ቦታ አይቅራችሁ

በጠሰ ፡

ማተቡን በጠሰ—ሃይማኖቱን ካደ

ማተብ በጣሽ—ክሃዲ

ቀጠል በጣሽ—ጠንቋይ ፡ መድኃኒትኛ

በጣሽም—አጉል አኩራፊ

ያን ብጣሽም ዝም በለው ፡ ተነፍቶ ይቀመጥ

በኩራት ተበጣጠሰ—በጣም ተጀነነ

እባክህ በኩራት አትበጣጠሰህን ፤ አትኮፈሰሰህን

አንጀቱ ተበጠሰ—ተቀየመ

እመጣለሁ ብሎ በመቅረቱ አንጀቱ ተበጠሰ ፤ አዘንኩ

እህል ውሳው ተበጠሰ—ኑርው አክተመ

አድግው ተበጠሰ—እድሜው አጠረ

የዓለሙን ክፉውንም ደጉንም ሳያደ ፊድሜው ተበጠሰ ፤ ያለ ጊዜው ሞተ

በራ ፡

በራ ከረዩ ለለ—ፎከረ

በራ ከረዩ ማለቱን ተውና እስቲ ቁጭ ብለን በጉዳዩ እንወያይዘን ፤ መፎከሩን

በጉዳ ፡

ለወደው በጉዳ ነው—የማያውቀው ነገር የለም

በጉፍ አለ ፡

በጉፍ ለለ—ቶሎ ተቆጣ

ቢል አለ ፡

ቢል ያለች እንጀራ—ሰስ እንጀራ

አንዲት ቢል ያለች እንጀራ አቅርበውልኝ ምን አድርጌ ልገብክ?

ቢል ያለች—ሰውነት የልላት ፤ ኮላላ

ቢስ ፡

ቢስ ለይይህ—ከፋ ነገር አይግጠምህ

ቢስ ገላ—ቲምጥና

ቢስ ገላ ይዞታል

የቢስ የቸር—የከፋ የበጎ

ቢያክ ፡

ቢያክ ቢያክ ለለ—አጥላላ

ቢጤ ፡

ቢጤ ከቢጤው—ካምሳያው

እንደ ቢጤት መኖር—እንደ ዐመል መኖር

የኔ ቢጤ—ለማኝ

የኔ ቢጤ እውጭ ቆጂል ፤ እባካችሁ ተዘከሩት

ባህር ፡

ሆደ ባህር—ቻይ

ከበደ ሆዱ ባህር ነው ፤ ታጋሽ ነው

ባህር መዝገብ—ትልቅ መዝገብ

ባህር ማዶ ውጭ አገር (አውርክ)

ባህር ሸሽ—ዳር ዳሩ የሚደርቅ ሐይቅ

ባህር ነው—ቸር ነው

ባህር አሳት—ፍልውሃ

ባህር ወለደ—የብዙ ልጅ እናት

ባለ ፡

ባላልጋ—ጉጥ

ባለቤት —1. የአንድ ነገር ባለንብረት

—2. ባል ፤ ሚስት

ባላባት—ከትልቅ የተወለደ ፤ ባለርስት

ባላንጣ—ተወዳዳሪ ጠላት

ባለ ፀግ—የቤተ መንግሥት ሹም

በቤተመንግሥት ሥርዓት ለባለጠግ ባለውት ቅድሚያ ይሰጠው ነበረ

ባለደም—ለበቀል የሚፈላለጉ
ከባለደሜ ጋር አንድ ገበታ ላይ ተቀምጦ አልበላም፤ ከባላጋራጭ ጋር
ባላገር—ያልሠለጠነ ገጠሬ
ባላጋራ—ጠላት፣ ከላሽ

ባላ፡

ባላ ለቁሞ—በሰፊው
ባላ አቁሞ ነው ያስቆረጠን
ባላና ደንቆር—ባላ ያለውና የሌለው የድር ማድርያ
የቤተሰብ ባላ—አውራ

ባል፡

ባሊን ለሞኘሁት—የቤት ፈትል መሳይ የፈረንጅ አገር ድር
ባልና ሚስት ቀልፍ—ተሰካኪ ቀልፍ
የጀገኖች ባል—ከጀገኖች በላይ የሆነ ጀገና

ባር፡

ባር ባር ለለው—ፍራት ፍራት አለው

ባርያ፡

ባርያ ሰደድ—ጠንካራ ገብስ
ባርያ ድንጋይ—ጥቁር ድንጋይ፤ በቶሎ የማይሰበር ድንጋይ
ባርያ (ጣለው)—የሚጥል በሽታ
ባርያ ፈንጋይ—የባርያ ነጋይ
አሰለጥ ባርያ—ከባርያ የተወለደ፤ ቅልቅል ዘር

ባት፡

ባትህን ለሳየኝ—ቶሎ ቶሎ ተራመድ
ምነው አዘገምክላ፤ እስቲ ባትህን አታሳየኝም! ፈጠን አትልም!

ባከነ፡

ምስጢር ባከነ—ተገለጠ
በሐሳብ ባከነ—በሐሳብ ተዋጠ

ባዘተ፡

ሰውነቱ ባዘተ—ደቀቀ
ረጅሙ መንገድ ሰውነቱን አባዝቶታል፤ አዘሎታል
ባዘተ ገላ—አካለ ለሰላላ
ለባዘተ—አሚተኛ
የሰው ስም እያነጣህ ለምን ታባዝታለህ

ባዝራ፡

ባዝራ ተደንገላ—ሴትና ወንድ
ባዝራ ተደንገላ ወለደች፤ መጀመሪያ ሴት ቀጥላ ወንድ ወለደች

ባዶ፡

ባዶ እጅ—ሰጦታ ያልያዘ እጅ
እንዴት ባዶ እጅህን አባትህን ልትጠይቅ ትሔዳለህ
ባዶ ለባዶ—ያለምንም ግብ
ጊዮርጊስና መቻል ባዶ ለባዶ ተለያዩ፤ ዜሮ ለዜሮ
ባዶ ባዶ—የታማ የታማ
አፋ ባዶ ባዶ ይሸታል
ባዶ ቤት—ምግብ የሌለበት
ምነው በባዶ ቤት መጣህብኝ፤ መስተንግዶ ሳይኖር
ባዶ ልፍ—ጠሙን
ባዶ አፈን ነው ተነሥኛ የመጣሁት
ባዶውን ቀረ—ያለ ምንም ነገር ቀረ
ያለ የሌለውን ፁሉ ሰጥቶ ባዶውን ቀረ፤ ያለንብረት፤ ያለ ነንዘብ
ባዶ—ጭንቅላት የሌለው
ባዶ እንጀራ—መበያ የሌለው
ለምን ባዶ እንጀራ ትሰጧልዋለሽ
የሰው ባዶ—ደንቆር

ባጣ፡

(አጣን ተላላክ)

ባጣ ቆዩኝ—1. ትንሽ ደሳሳ ጉጂ
—2. ሌላ ባይገኝ
ምነው ባጣ ቆዩኝ አደረከኝ? ሌላ ስላጣህ ወደኔ መጣህ
ባጣ ባጣ—ምንም ቢጠፋ
ባጣ ባጣ አንድ እንጀራ ራቴን አላጣም

ቤት፡

ቤተ ሠረ እላ ይመጣል—ያለቀውን አንገ ይነቅፋል
ሁለት ቤት—በጣም ተዋደዋል
አየለችና ተዋበች ሁለት ቤት ሆነዋል
በየቤቱ—በየፊናው
ባልተቤት—ሚስት
ቤት በረከተ—ጥቂቱ ብዙ የሚሆንበት
ቤተ ፈት—አግኝቶ ያጣ
ቤተኛ—የቅርብ ወዳጅ
ታደሰ ለነአቶ መገርሳ ቤተኛ ነው

ቤቱ ረረሰ—ትዳሩ ተዛባ ፤ ሚስቱን ፈታ
 የመንደር ወሬ የሰውን ቤት እስከ ማፍረስ ይደርሳል
 ቤቱን ሰው አያውቀውም አያበላም ፤ አያጠጣም ፤ ንፋግ ነው
 ቤቱን አሸነፈ—ራሱን ቻለ
 ሰው ባለው ገቢ ቤቱን አሸንፎ ሞጥሮ አለበት ፤ አብቃቅቶ
 ቤቱ ቤቱ አለ—ትዳሩን አምቀ
 ከጊዜ ወዲህ አበራ ቤቱ ቤቱ ማለት ጀምሯል ፤ ኑሮውን ማስተካከል
 ቤት ለቤት—እቤት ውስጥ
 ቤት ለንቦሳ—እንኳን ላምህ ወለደች
 ቤት ለንግድ—እቤት ግብ ፤ ዕረፋ
 ቤት መለስ—ባልትና ፤ ሙያ ፤ ዘዴ ፤
 ቤት መምቻ—የቅኔ ሰንኝ
 ቤት መታ—ሰንኝ ገጠመ
 ቤት ያልመታ ቅኔ ፤ ቅኔ አይባልም
 ቤት ማይ—አዲስ የተጋቡ የሚያግሱት ድግስ
 ቤት አሳየ—መልስ ጠራ
 ቤት አዛዥ—አሳዳሪ
 ቤት አፈረሰ—1. ሰንኝ ለወጠ
 ይህ ግጥም ቤት አፍርሷል ፤ አልገጠመም
 —2. ትዳሩ አፈረሰ
 በሰው ጉዳይ እየገባህ ቤት አታፍርስ
 ቤት ከቤቱ ገባ—የሚሰት ወገን ለባል ወገን ተዳረ
 ቤት የመለሰው—በቤት ውስጥ ያለ ማንኛውም ዕቃ
 ቤት የእንዚር ነው—እንግዳ መቀበያ ነው
 ቤት የፈራው—እቤት የሚገኝ ምግብና መጠጥ
 ቤት የፈራውን ነው ያቀረብኩት ፤ ልዩ መሰናዶ አላደረኩም
 ቤት ይቁጠረው—በጦርነት የሞተው ሰው እጅግ ብዙ ነው
 በሁለተኛው ዓለም ጦርነት የሞተውን ሰው ብዛት ቤት ይቁጠረው
 እንደየቤቱ—እንዳቅሙ
 የምስጥ ቤት—ኩይሳ
 የሴት ቤት—የሴትኛ አዳሪ ቤት
 ወንጀለኛው ፤ ፖሊስ ከተማውን እያሰሰ ሲፈልገው ከቆየ በኋላ ፤ እሴት
 ቤት ተገኘ
 የቀበጠ ቤት—ያማረ ቤት
 ተደላ የቀበጠ ቤት ሠርቷል
 የቤት ልጅ—ዲቃላ
 የቤት ስራ—ተማሪ ፤ እቤት የሚያከናውነው ትምህርት
 የቤት እመቤት—ሚስት
 ሥራዋ የቤት እመቤትነት ነው ፤ ሌላ የውጭ ሥራ የላትም
 የቤት ውልድ—እንታው ቤት የተወለደ አገልጋይ
 የቤት ጉድ—መጥፎ ጠባይ
 የቤቱን ጉድ በይፋ ይናገራል
 የቤት ጣጣ—የትዳር ነገር
 የቤት ጣጣ አልለቀኝ ብሎ ሳልጠይቃችሁ ብዙ ጊዜ ቆየሁ

የነገር ቤት—ጨቅጫቃ ፤ ጭቅጭቅ የበዛበት ቤት
 የኩልቤት—አዛዥና ታዛዥ የሌለበት
 ምንው ይህ ቤት የኩል ቤት እየሆነ ሐደ ፤ ሥነ ሥርዓት የማይከበርበት

ብልህት ፡

ብልህት አለቀበት—መውጫ ቀዳዳ አጣ
 ብልህት ስላለቀብኝ ነው ወዳንተ የመጣሁት ፤ ስለ ተጨነቅሁ
 ብልህት የለውም—ዋጋ የለውም
 የርሱ ነገር ብልህት የለውም ፤ የሚያምር አይደለም

ብልት ፡

ብልት ለወጣ—ሥጋ አወራረደ
 ብልት ማውጣት ካለውትህ ለምን በጉን አረድከው
 ብልቱን ያመዋል—አባለዘፍን
 ብልቱን መታው—የነገሩን ቡጥ ደረሰበት
 ብልት አዋቂ—የሥጋ ዐይነት ዐጥቂ
 የነገር ብልት ያውቃል—አስተዋይና ዘዴኛ ነው

ብረት ፡

ባይኔ በብረቱ—በእርግጥ
 ባይኔ በብረቱ አይቺዋለሁ ፤ ባይኔ አይቺዋለሁ
 ብረት ለበስ—በለስላላ መጠጥ የተደባለቀ ጠንካራ መጠጥ
 ብረት ነው—ጠንካራ ነው

ብር ፡

ብረ ሸሽ—ኮላሳ ፤ ዘለግ ያለ ሰው
 ብረ ወጥ—ትምህርቱን እንደጨረሰ በሥራ ላይ ያለ ደቀ መዝሙር
 ብሩ አጠር ያለ—ብዙ ፍሬ የያዘ እህል
 ብር ቂንጥ—ቲር ቂብ
 ብር ቂንጥ አለ ፤ ሮጠ ፤ ተቀመጠ
 ብር ብር አደረገ—ዕረፍት ነፃ
 ሰሞኑን የያዘኩት ሥራ ብር ብር ሲያሰኘኝ ሰነበተ ፤ ሲያካልበኝ
 ብር ነቀል—ትምህርቱን ጨርሶ ሥራ የጀመረ ሰው

ብርሃን ፡

የብርሃን ልጆች—የጽድቅ ልጆች
 ደጃ ብርሃን—ቤተ ልሂም ፤ የምስጢር ቤት

ብርክ :

ብርክርክ ለለ—ዐትም አነሰው

ከባድ ሥራ ስለ ገጠመው ከብዙ ሰዓት በኋላ ብርክርክ ለለ ፤ ደከመ

ብርክ ብርክ ለለው—ፍራት ፍራት አለው

አንበሳው ከጫካ ወጥቶ ዐይን ለዐይን ስንጋጠም ጊዜ ብርክ ብርክ ለለኝ ፤ ክው አልኩ

ብርክ ያዘው—ረራ

ሌባው ሲሰርቅ ባለቤቱ ብቅ ሲልበት ብርክ ያዘው ፤ በፍርሃት ተንቀጠ ቀጠ

ብሽ :

ብሽ ለለው—አቅለሽለሽው

ሰውፍውን ሲያስመልሰው ባይ ጊዜ እኔንም ብሽ ለለኝ ፤ ማንሲታ ወክ ከጀለኝ

ብቅ :

ብቅ ጥልቀ ለለ—ወጣ ገባ ለለ

መዋጥት ሳያውቅ እወንዙ ውስጥ ዘሉ ገባና ለነፍሱ ሲታገል ብቅ ጥልቅ ይል ነበር

ብቅል :

(,ዳተኝ ተመላክት)

ብቅል ረገጠ—ብቅል አበቀለ

ብቅሉ አናቱ ላይ ወጣ—ሰከረ

ወይዘሮ የኔነሽ ብቅሉ አናቷ ላይ ሲወጣ ጊዜ አስከስታ መውረድና መዝ ራን ጀመረች

ብቅል ለይጠንሰስ—ዘወትር ሰካራም

ብቅል ለውረጅ—ረጅም ሰው

ብትክ አለ :

ብትክ ብትክ ለለ—ተዘባነነ

ብቻ :

ቀይ ብቻ—ገደለም የሚገባህን ታገኛለህ ፤ ባቻ

ብቻ ገደለም—የሠራሽኝን አልረሳልህም

ብቻ ገደለም ፤ ጊዜ ይፍረደው

ብቻ ለብቻ—አንድ ላንድ

እስኪ ብቻ ለብቻ ይዋጣልን ፤ ሰው ሳይጨመር

ብው :

ብው ለለ—ተናደደ

ተሳስተሃል ብሎ ሲነግረው ጊዜ ብው ለለ ፤ ተቆጣ

ብው ብሎ ሰከረ—በጣም ሰከረ

ጌታቸው በትናንትናው ግብዣ ላይ ብው ብሎ ሰከሮ ነበር ፤ አለመጠን ጠጥቶ ነበር

ለሳቱ ብው ለደረገው—አቅጥሎ ጨረሰው

ብድር :

ብድር መለሰ—ቂሙን ተወጣ

ብድር መለሽ—ውለታ የማይረሳ

ለአደረክልኝ ውለታ ብድር መለሽ ያድርገኝ

ብድር ከፋይ—ውለታ መለሽ

ብድግ :

ብድግ ያህል—ትልቅ አንጻች

ቦረቦረ :

ሆኑን ቦረቦረው—ራብው

ቦይቦር ለለ—በገርነት በየዋህነት ተናገረ

ቦጨቀ :

ቦጨቀ—አማ

የሰው ስም እያዘው መቦጨቀ ብልግና ነው

+

ተልባ :

—ተንሸራታች
ቢከፍቱ ተልባ—ሲገለጥ ባዶ

ተመራ :

ርስት ተመራ—ርስት ተቀበለ
የተመራሁትን ርስቱን ምንም ቢሆን አልሸጥም
ቀኔ ተመራ—ቅኔ አዜመ

ተመተመ :

ለፋን ተመተመ—ዝም አለ
አፍህን ብትተመትም ይሻለሃል ፤ አፍህን ብትዘጋ

ተምበረከከ :

በእምብርክ አስኪደው —1. አስከረው
—2. ሰጥ ለጥ አደረገው
የወይዘሮ አልጋሃሽ ጠጅ በእምብርክ ያስኪዳል ፤ ናላ ያዞራል
እምብ ካልከ በእምብርክ አስኪድሃለሁ ፤ እንድትታዘዝ አደርግሃለሁ

ተምች :

ተምች መታ—በዙ ሰው ባንድ ጊዜ ገደለ

ተረተ :

መተረቻ ሆነ—ማሾፊያ ሆነ

ተረተረ :

መተርተር ልምድ ነው—መዋሸት
ለምን እንዲህ አድርገህ ትተረተራለህ ፤ ትቀላምዳለህ
በሳቅ ተተረተረ—በጣም ሳቅ
አንድ ነገር በጆሮዬ ሹክ ሲለኝ ጊዜ በሳቅ ተተረተርኩ

ተረከከው :

ተረከከው—ፈለጠው
በጽላ አናቱን ተረከከው ፤ ገመሰው
ፍሬው ተንተርክኳል—ዛቱ በብዛት ፍሬ አዝሏል

ተረፈ :

ለላስተረፈኝም—እጅግ በጣም ጉድተኛል

ተራ :

ሱሚ በየተራ—ሁሉም በየድሉ
ተራ መታ—ተደረደረ
ተራ ሰው—አልባሌ ሰው
ተራ በተራ—ለየብቻ
ተራ ነገር—ቀላል ነገር
ተራ ወታደር—ማዕረግ የሌለው ወታደር
ተራ ሰው—ኹመት የሌለው ሰው
ተራ ንግግር —1. ምስጢር ያላዘለ
—2. ብልገና ያለበት ንግግር
ጫዋ ሰው ሆነህ ሳለህ ለምን ተራ ንግግር ትናገራለህ?

ተራራ :

ልበ ተራራ —1. አርቆ አሳቢ
—2. ኩፋ ፡ የማይልከሰከሰ

ተርብ :

ተርብ ነው—1. ለሥራ ፈጣን ነው
እንዲህ ላለው ሥራ እንደ ግም ያለ ብርቱ ሰው ያስፈልጋል ፤ ቀልጣፋ
—2. በነገር ተናጻፈ ነው

ተርታ :

ተርታ ሰው—ተራ ሰው
ተርታ ነገር—ቁም ነገር ያልሆነ ጉዳይ

ተርፏ :

ልቡ ተርፏ ለለ—ደንገጠ

ተስፋ ፡

ተስፋ ሰጠ—ታገኛለህ እለ ፤ ውለታ ገባ
ተስፋኛ—ትራፊ የሚበላ (ተማሪ)
ተስፋ ለገሃ—ልቡ ሞላ

ተቃጠለ ፡

ቃጠሉ —1. ለፍላፊ
—2. በጣም ሞቃት
አገሩ ቃጠሉ እየሆነ ሔዷል ፤ በጣም እየሞቀ
በገደት ተቃጠለ—እምሮ ተቆጣ
ባልነሳ ተቃጠለ—መጠጥ ሰውነቱን ጉዳው
ለገጀቱ ተቃጠለ—እርሷ ትክን እለ
እርሷ ቀጥል አለ—በጣም ተናደደ
የረፍት ጊዜዩ ተቃጠለ—ዕረፍቱን ሳልጠቀምበት ዐለፈ
ገንዘቡን አቃጠለ—ባልባሌ ነገር አጠፋ

ተበተበ ፡

ነገር ተበተበ—አሲረ
በኔ ላይ ነገር ሲተበትብ ተደብቄ ሰማሁት ፤ ነገር ሲሠራ
ተበተባ—አንድበቱ ያልቀና
ተበተበ ነገር—የማይፈታ ነገር

ተባ ፡

ሞላሉ ተባ—ተናጋሪ ሆነ

ተነፋ ፡

በኩራት ተነፋ—ተጀነነ
ሎቶሪ ስለ ደረሰው በኩራት ተነፍቷል ፤ ተዘባኗል
ለተነፋ—አታኩርፍ
ለፍንጫውን ነፋ—አኮረፈ

ተናነቀ ፡

እንባ ተናነቀው—ሊያለቅስ ቃጣው
እገርሮው ላይ ተናነቀው—አልዋጥ አለው
ሁለት ጉርሻ እንደ ጉረሰኩ እገርሮዬ ላይ ተናነቀኝ ፤ አልገባ እለኝ

ተከለ ፡

ርስት ተከለ—ርስት ሰጠ
ላገራ ስላገለገለኩ መንግሥት ርስት ተከለኛል

ባል ተከለበት—የማይለቅ ባል ያዘው
ስሙን ተከለ—ዝነኛ ሆነ
በደረሰው መጽሐፍ ስሙን ተከፏል ፤ ታዋቂ ሆኗል
ስርሉን ተከለ—ሕግ አወጣ
ተካይ ነቃይ—ሸሚ ሻሪ
ታቦት ተከለ—ቤተክርስቲያን ሠራ
ተተክሎ ዋለ—ሳይንቀሳቀስ አንድ ቦታ ቆየ
ተክለኛ—ርስት ያገኘ ሰው
ተክል ድንጋይ—ዝርፍጥ
ለይነን ተክለ—ትክ ብሎ አየ
አዲሱ ልብሴ ላይ ዐይኗን ተክላ ነበር ፤ ትኩር ብላ ታይ ነበር
እመዝገብ ላይ / ውስጥ ተክለ—አሰፈረ
ወጭና ገበውን በየቦታው እመዝገብ ላይ ትክለው ፤ አስገባው
ውርርድ ተክለ—መወራረሻውን ጠራ
ገብሮ ተክለ—ግብር ዐወጀ

ተከነ ፡

ልብ አትክን—አናጻጅ

ተክለል ፡

ተክለል ሞላ—በተክለል አገባ

ተኮሰ ፡

መስቀል መተኩሻ—የደመራ ቦታ
መስከረም ሲተኮስ—ሲጠባ
በትኩሱ—ሳይቆይ
ትኩስ ነው—ቁጡ ነው
ለምን ትኩስ ትሆናለህ ፤ ፈጥነህ ትቆጣለህ
ትኮሰ—በስውር አየ
ተደብቆ ሲትቆዋን ሲተኮስ አየሁት ፤ አጠኛ ሲመለከት
ትኩሳታም—በሽታ የማይለየው
ትኩስ ትኩሱን—ወዲያው ወዲያው
ትኩስ ኃይል—ወጣት ትውልድ
ጉዳዩን ተኩሰ—አከናወነ
ጉዳዩን በፍጥነት ተኩሼ እመጣለሁ ፤ ጨርሼ

ተወ ፡

ተወ ባይ—መካሪ
ምነው ተወ ላይ አጣህ! ተቆጧ

ተወኛ—አትጫቅጭቀኝ
 ተወው—መከራ ይድረስበት ፡ ይበለው
 ተው ተው ለለ—ገላገለ
 ትቶህ ይሒድ—ለብሰህ ጨርሰው (ለአዲስ ልብስ)
 ትቶት ሒዲል—ጣዕም የለውም (መጠጡ)
 የተተወ—1. ትራፊ
 —2. የተናቀ

ተጣባ ፡

ሰውየው ተጣብቶኛል—ጥል ፈልጎታል ፤ ቂሙን አልረሳ ብሎኛል
 ኮሶ ተጣባ—ኮሶ ታየ
 ጡት ተጣባ —1. አለቅጥ ተወዳጅ
 —2. አባትና ልጅ ሆኑ

ተጫነ ፡

ክረምቱ ተጫነ—ከበደ
 ተጫጫነኝ—እመሙ በረታብኝ

ተፋ ፡

ምድር ተፋችው—አሸቅጥጠረችው
 ምን ምድር ተፋህ—ከዩት ከቸች አልክ
 ረሳውን ወንዝ ተፋው—አውጥቶ ጣለው
 ሞተ የተፋው—በጣም ታም የዳነ
 ተፋበት—አዋረደው
 ተፋታም—ሰካራም
 አንቀር ተፋው—ፈጽሞ ጣለው ፤ ከሆዱ አስወጣው
 ለክ አንተና ለለ—ከሆዱ አውጥቶ ጣለ ፤ ፈጽሞ ጠላው (ሰውን)
 አንተናተና ለለ—መረቀ
 አንተና አንተና ለለ—ጥላቻውን ተወ
 ከሞት ተፋው—አዳነው
 የተተፋ—የተገለለ
 የተተፋው ሳይደርቅ—በፍጥነት ፤ ፋታ ሳይሰጥ
 የወሰደውን ገንዘብ ተፋው—መለሰ

ቱግ ፡

ቱግ ለለ—ድንገት ተቆጣ
 ነገር አስተካክለህ ሳትሰማ ምን ቱግ ያሰኝሃል

ታቦት ፡

ታቦት ነገሠ—ታቦት ወጣ

ታች ፡

ታች ለብሽ ወረደ—የዝቃጭ ዝቃጭ ሆነ
 ታች በሌ—ተቅማጥ
 የሰው በታች—ወራዳ
 የበታች በታች—ማዕረጉ በጣም ዝቅ ያለ ፤ ጭፍራ

ታጠቀ ፡

ለጦርነት ታጠቀ—ተዘጋጀ
 ታጥቆ ተነሣ—ተዘጋጀ
 ታጥቆ—የጦር መሣሪያ
 ወገብሽን ታጠቁ—ተጠናከረ

ትም ፡

ትም አደረገ—1. ገንዘቡን ፡ ምግቡን ቶሎ ጨረሰ
 —2. ነጠቀ ፡ ዘረፈ

ትንትግ ፡

ትንትግ ተንትግ ለለ—ቶሎ ቶሎ ተቆጣ

ትከሻ ፡

በትከሻይ—በኔ ላይ
 የኖረው በትከሻዬ ነው ፤ እኔን ሲበዘብዝ
 ተከሻ ሰጠ—በንቀት ዐይን ተመለከተ
 ተከሻህን ለትሽ—አታወላውል
 ተከሻ ቢሰ—ቀትረ ቀላል ፤ ከውክዋ
 ተከሻ ለትከሻ—ጉን ለጉን
 ተከሻ ወረደው—ትከሻውን አመመው ፤ ተቀጪ
 ተከሻማ—ግርማ ሞገስ ያለው ሰው
 ተከሻም—ዕድላም
 ተከሻውን አሳይ—ተኩራራ

ቷቷ ፡

ቷቷ ለለ—ቶሎ ፈሰሰ

ቸር :

ቸር እገር ሔደ—ጥተ
ሲፈረ ሲቸር—ላድርግ አላድርግ ሲል ፤ ሲያወላውራ

ቸቦቸቦ :

ቸቦቸቦው—በርካሽ ሸጠው
ቸቦ ለደረገ—በፍጥነት ሸጠ

ቸንቧ :

ቸንቧ ቸንቧ ለሰ—እውኝ እውኝ ለሰ

ቸገረ :

ለቸገር—ለባሰ ጊዜ
ቸገር ለለው—የሚያደርገውን አጣ
ቸገረ—ፈላ ምላጭ

ቸፈ :

ቸፍ ቸፍ ለለ—ገዝገዝ ፣ ጭቅጭቅ ጀመረ

ቸለ :

ራሱን ቸለ—ራሱን አስተዳደረ
ራሱን አለመቻል ያህል መጥሮ ነገር የለም
ያስቸልህ—ቅእግሥቱን ይስጥህ
ቸሉት ተመለሱ—ዳኛ ተነሳ ፤ ፍርድ ቤት ተነሳ
ለልተቸለውም—አልተመቸውም ፤ አልደላውም
ለያስቸለውም—አይታገሥም
ለይቸልም—አይሆንም ፤ አይደረግም
ይቻላል—ይሆና ፤ ፤ ይደረጋል

ቸክ :

ቸክ ለለ—መዝዝ ለለ
ቸክ ምንቸክ ለለ—መነጥክ ፣ ተጂዘዘ

ነሰረ :

በነሰርም በከሰርም—በያተርፍም ባያተርፍም
በነሰርም በከሰርም ያው የጤፍ ንግድ ጥሩ ነው ፤ በያዋጣም ባያዋጣም
እስኪነስረው ነገረው—እስኪያንገሸገሸው ነገረው
አይነስረውም—ንፋግ ነው
ወጡን ቀቢ ነሰረው—ትቢ በገቡበቃል

ነሳ :

ልቡ ተነሳ—ለመሔድ ተቻኮለ
ልብ ነሳ —1. ልብ ሰወረ
—2. አደናገረ

መነሻ—ምክንያት
መነሻውን ብትነግረኝ ብልሃት ይፈለግለት ነበር ፤ ሥረ መመረቱን
መነሻ—ምክንያት
የጉዳዩን መነሻ ከነገርኩት በኋላ ነው ነገሩን የተረዳው

ስምህን ፎስ ያንሳው—ውት

እጅ መነሻ—መታያ
እጅ መነሻ ሰጠ ፤ ጉቦ ሰጠ
ሞተር ለስነሳ—እንዲንቀሳቀስ አደረገ
ስም ለነሳ—1. አማ

—2. አመሰገነ
ስምህን ያነሳው በደግ ነው
ስሜን (በክፉ) ሲያነሳ ሰማሁት

በሽታው ተነሳ —1. ንዴት ያዘው
—2. አመመው

ተነሳሳ—በል በል አለው
ይህን ለማድረግ ምን እነማህህ? ምን ገፋፋህ
ነገርን ነገር ያነሳዋል—ያስታውሳል
ነገርን ነገር ያነሳዋል እንዲሉ እኔም አንድ ነገር ትውስ አለኝ
ነፋሱ (ለባረው) ተነሳ—በጣም ነፈሰ ፤ በነነ
ንሽ—ዝናብ ዘንቦ ሲያበራ
ለመል ነሳ—አመለሰሲ ሆነ

አነሳሽ—ጉትጓች
 አንሳ—እመን (በሙግት ጊዜ ጥፋትን)
 አይነን አነሳ—አቀና
 አማኝ አነሳ—ቄጠረ
 አጅ ነሳ—ሰላምታ ሰጠ
 ክርስትና አነሳ—የክርስትና አባት ሆነ
 ወሬ አነሳ—መጫወት ጀመረ
 ስለ አበበ ወሬ አንጦትን ሰንጫወት
 ውሃ ያነሳል—ብዙ ውሃ ይፈልጋል
 ውሃ የሚያነሳ እህል ነው፤ ውሃ አይጠቅመውም
 ያንሳህ—ይግደህ
 አንተን ያንሳህና እንዴት በኔ ላይ ክፉ ትመኛለህ
 ቶኝነቱን አነሳ—እጻውን አመነ
 ድል ነሳ—አሸነፈ
 ፈረሱን ለስነሳ—ኮረኮረ
 ፊት ነሳ—በጥላቻ ተመለከተ፤ ተኮላተረ
 ለምንድነው ልጅህን ዘወትር ፊት የምትነግው? ፊትህን
 የምታኮላትረበት

ነቀለ :

ስር ነቀለ—የጥገና ያልሆነ ለውጥ
 ቃሉን ነቀለ—ለወጠ
 ነቃላ—ቀትረ ቀላል
 ንቃይ—አራመቻ
 ብልተ ነቀለ—አወራረደ
 ብእር ነቀለ ሆነ—ትምህርቱን ጨረሰ
 ነቀል ተከል—ዘላን
 እገሩን ነቀለ—ተራመደ
 እግርህን እንዳትነቅል ብዬህ አልነበረም እንዴ፤ የት ደርሰህ መጣህ?
 አትንቀሳቀስ
 ክርስት ነቀለ—አባረረ፤ አስወጣ
 ገብር ነቀለ—ግብር አነሳ

ነቀሰ :

በነቂስ ወጣ—በሙሉ ወጣ
 ሰው በነቂስ ወጥቶ እስብሰባው ላይ ተገኝቶ ነበር፤ ማንም ሳይቀር
 ተነቅሎ ተያዘ—ተለይቶ ተያዘ
 ነቂስ በነቂስ—አንድም ሳይቀር
 ነቃሽ—ምስክር
 ንቀስ ያለች—በጣም ቆንጆ
 ንቀስ ንቀስ አደረገ—ትንሽ ትንሽ በላ
 ጠመንጃውን ንቀስ—ቀና አድርገህ ያዝ
 ጠገኛን ነቀለ—አበጠረ

ነቀረ :

ለንቃር መታው—አስታወከው
 ለንቀር ተፋው—ከልቡ አወጣው

ነቀነቀ :

ንቀናቄ—የለውጥ አድማ፤ አመፅ
 ነቀነቀው—ሰውነቱን ሰበቀ
 ለልጋ ነቀነቀ—ንጉሱን ለማውረድ ሞከረ
 ለልጋው ተነቃነቀ—የንጉሱ ስልጣን እየተዳከመ ሄደ፤ ባላንጣ ተነሳበት
 ለንገቱን ነቀነቀ—1. እምቢ እለ
 አንድ ጊዜ አንገቱን ተነቀነቀ ምንም ቢሆን እሺ አይልም
 —2. ዛታ
 አንገቱን ከነቀነቀብኝ ወዲያ እኔና እርሱ እሳትና ጭድ ሆነናል ።

ነቀዝ :

ነቀዝ—ቢበላ የማይጠግብ

ነቃ :

ነቃ በል—ጠንቀቅ በል
 በንቹን ነቃ ብለህ አግድ፤ እዚህ በታ ቀበሮ ሞልቷል
 ነቃ ነቃ ለለ—ሰውነቱን ጠበቀ
 ከጊዜ በኋላ ነቃ ነቃ ማለት ጀምሯል
 ንቁ—ፈዛህ ያልሆነ
 ለነቃቂ—ኃይል፤ ጉልበት የሚሰጥ፤ አበረታች
 እግር እስኪነቃ ቢኪድ—የትም ቢኬድ
 እግር እስኪነቃ ብትሔድ ያንተን ሚስት የምትበልጥ ሴት አታገኝም
 የነቃ—የሰለጠነ
 የነቃ የበቃ—ጻድቅ
 እዚህ ገጻም ውስጥ ብዙ የነቁ የበቁ ባህታውያን አሉ

ነቅ :

ነቅ ገብቷል—ቅያሜ ገብቷል
 በኔና በርሱ መካከል ነቅ ገብቷል

ነበረ :

ለነበር ነበር—ለወሬ ወሬ
 ለነበር—ለስም
 ነበር ባይ—የቀድሞውን እያስታወሰ የሚኖር

ነበርን ባይ—ወገኛ፣ ያለፈውን የሚያጋገን
ነበር ቤት ለይሠራም—ባለፈ ታሪክ መኩራራት ለይጠቅምም
ነበር ነው—ያለፈ ጉዳይ ነው

ነበበ፤

በሹመት ነበበ—የበላይነት ተኾመ
ሐዘን ተነባበረበት—እየደጋገመ አጠቃው
ለነባበር—ወፍራም ድርብርብ፣ ያልባሳ አፍለኛ እንጀራ

ነበዘ፤

ነበዝ ለለ—ወየበ፤ ፈነዘ
ቀለሙ ነበዝ ብሏል፤ ለወጥ አድርጓል
ንብዝ ያዘው—ልብ ያጣ፤ ወደ ለጉል ነገር እያመራ ያለ

ነበ፤

ካብተ ነቢ—ጥሩ ደሀ፤ ምናምን የሌለው ሰው

ነባ፤

እንባ ቀረሽ—ሊያለቅስ ትንሽ የቀረው
ቁቅቁቁ እንባ ቀረሽ ነበር
እንባ በንባ ተረጢ—ሁሉም ተላቀስ
በዚያ ደግ ሰው ሞት እንባ በንባ ያልተረጢ የለም
እንባ ለቀረረ—ሊያለቅስ ቃጣው
እንባ ለቀው—ሲቃ ያዘው
እውቁ አገር ስላለው ልጅዋ ባወራላት እንባ አንቃት፤ ማልቀስ ከጀላት
እንባ እንባ ለለው—ማልቀስ ከጀለው
እንባ ለደርቀ—1 ከልቅስ በኋላ የሚቃመሱት ምግብና መጠጥ
—2 አለቃቀሱ የማያስደስት፤ ሰውን የሚያስቅ (በገዘን ጊዜ)
እንባ ጠባቂ—ተቆርቋሪ
እንደዚያ ሹም የደሀ እንባ ጠባቂ የለም፤ አዛኝ
የእንባውን ለገጥ—ያዘነበትን አገኝ
የዳህ እንባ—የደሀ በደል
በደሀ እንባ ማሳገጥ የኋላ ሂሳ የሕዝብ ዓመፅ እንዲነሣ ያደርጋል
ያዘ እንባ—የለበጣ ጎዘን

ነት፤

ነት ይንካው—ይዋል ይደር (የባልና የሚሰት የእርቅ ጉዳይ)

ነኝ፤

ነኝ ባይ—በራሱ የሚኩራራ

ነከረ፤

በሀብት ተነከረ—ከበረ
እስከ አፍንጫው ድረስ በሀብት ተነክሯል፤ በጣም ሀብታም ሆኗል
ነከረበት—ወጋው
ነከርቱ—ጅላጅል
ነከርት—በጣም ሞኝ
ነከረው ያወጡት—ቂል፤ ጅላጅል
ነከር—ነሁላላ

ነከሰ፤

ከሶ ያዘ—ፈጽሞ ጠላ
ጉዳዩን አላውቅም እንጂ ነከሶ ይዞኛል
ለዛዩን ነከሽ—የሚረዳውን ነጂ
እርስ በርሱ ተናከሰ—ተጣላ
ለምን እርስ በርሳቸው ተናከላቸው ትኖራላችሁ?
ለናከሽ—ነገረ ሠሪ
ድንጋይ መንከሰ—የማያገኙትን አገኛለሁ ማለት
ጠፍሮ ነከሽ—በአጋሰስ ነጋይ (ሰድብ)
ጥርሱን ነከሰ—ዛት
ባለፈ ባገደመ ቁጥር ጥርሱን እንደ ነከሰብኝ ነው

ነከተ፤

ምገቡን ለነከተው—ጨርሶ በላው
በዱላ ለነከተው—በዱላ መታው

ነከተ (እንከተ)

የለው እንከተ—እርባን የሌለው

ነካ፤

ልቡ ተነካ—አዘነ
የተናገረው ነገር ልቤን ነካው፤ አስተከዘኝ
ለማይ ነካ—ረጅም ሆነ
ሰማይ የሚነካ ፎቅ ስርቷል፤ ሰማይ ጠቀስ
ቂጥኝ ነካው—ተላለፈበት
በሽታ ነካው—ታመመ
በሽታ ነከተሃልንዬ? አመም ያደርገሃል

በነገር ነካው—አሽሙዋጠጠው

በነገር ነካው—በአግቦ ሰደበው

ንክ—አብድ

አተነካካች—በሽታዬን አታምጣብኝ

ለነካኪ—አጣይ

የዚያን ያነካኪ ወሬ ለምን ትሰማለህ?

እስክስታውን ነካው—ወሬረ

ለር የነካው አንጨት—ሁሉም የሚያጥላላው

ምነው አር የነካው እንጨት አደረከው ፤ ታጥላላዋለህ

ክብር ነካ—አዋረድ

የነካው—አብድ ፤ ወሬፈ

የነካው እንጀራ—ትንሽ ወጥ የተለቀቀ

የንካ ንካው ያለህ—እንዴት ያለ ውርጅብኝ ነው

የንካ ንካው ያለህ ራሱ ስርቆ ጓደኞቹን ሁሉ አስያዘ

የንክኪት በሽታ—ተላላፊ በሽታ

ገላ ክ—የውስጥ ልብስ

ጨዋታውን ነካው—አብዝተ ተጫወተ

ነወረ ፤

ነወር ለለ—እንግዳ ሲመጣ ተነሥቶ አክብሮ ተቀበለ

ነወረ ሥጋ—የሰውነት ኃጢአት

ነወር ጌጡ—ይሉኝ አይል ፤ ልክስክስ

ለስነወረ—ልጁንረድ ደፈረ

ነው ፤

ነው ብለህ—ነው እንዴ?

ነዘረ / እንዝርት ፤

ለወተት ነዘረኝ—ሰውነቴን እርገፈገፈኝ

እንደ እንዝርት ሾረ—ትእዛዝ በፍጥነት ፈጸመ

እንደ እንዝርት የሾረኝ ሚስት አግብቷል ፤ ቀልጣፋ

እንዝርት ቂጥ—ቀኝታገጥ ፤ አንድ ቦታ ረግቶ የማይቀመጥ

ጠራን ነዘረ—ጦሩን ሰበቀ

ነዘነዘ ፤

ዝናቡ ነዘነዘ—ያለማጽረጥ ዘነበ

ጥርሴን ነዘነዘኝ—ሕመሙ አልተው አለኝ

ነዛ ፤

ወሬ ነዛ—ወሬ እስራጩ

ንዝቡን ነዛ—ንዝቡን አባክነ

ጉሬውን ነዛ—ትምክህቱን ገለጸ

ነደደ ፤

በወርቅና በብር ነደደ—በጣም አገጠ ፤ ተንቆጠቆጠ

በድህነት ነደደ—እጅግ ተቸገረ

ነደደው—እጅግ ተቆጣ

ንዳድ—ወባ

ወይ ነዶ—እንዴት ያስቆጣል

ወይ ነዶ ወንድሜን ሳልሰናበተው ወደ ውጭ አገር ይሒድ!

ነደፈ ፤

በቀስት ነደር ጣለው—ወግቶ ጣለው

በነገር ነደፈው—አስቀየመው

ሰውን በነገር መንደፍን ሥራዬ ብሎ ይዞታል

በእርሳስ ነደፈ—በእል ሳለ ፤ በገረ

በፍቅር ተነደፈ—ፍቅር ያዘው

ተናጻፈ—በአንደበቱ ሰውን የሚያስቀይም

ንድፈ ሐሳብ—የሐሳብ ቢጋር

ንድፍ የመሰለ እንጀራ—በጣም ነጭ

እባብ ነደፈው—ነከሰው

ወባ ነደፈኛው—ያዘኛው

ነዳ ፤

በወንጭና የሚነዳ—እጅግ በጣም ብዙ

ቀዘን ነዳው—በብዛት አስቀመጠው

ገዛ ነዳ—በስልጣኑ ሥር አምበረከከ

ነድ ፤

ነደ እባተ—ለፍላፊ ተናጋሪ

ነዳጅ—ናፍታኝ ቢንዚን

ነገ ፤

ለነገዩ የሚይል —1. አርቆ የማያሰብ

—2. የማይቆጥብ ፤ የማይላባ

ነገ በኔ—በሌላው የደረሰው በራስም ይደርሳል

ተው በሰው ስቃይ አትቀልድ ነገ በኔ ነው!

እሺ ነገ—ሰውን ማገላላት
የነገ ሰው ይበለገ—ያቆየን
የነገ ሰዎች—መጣቶች

ነገሰ ፡

ሞኝ ለንግስ—ካቲካላ
ሸተ የሚነገሰበት—ሸቶ የሚገንበት ፤ በጣም የሚሸትበት
ታቦት ነገሰ—ከመቅደስ ወጥቶ ተከበረ
ለናገሰ—አሟሟቀ
ነገር ማናገስ ይወዳል ፤ ትንሹን ትልቅ አስመስሎ መናገር
ለንግሽ—ሕዝብ
ግማሹ ለአንጋሽ ፤ ግማሹ ለአወዳሽ (ካህናት)
ዛር ለነገሰ—በአል አደረገለት
ሴትዬዋ በየአመቱ ዛሬን ታንግላለች
ደህነት (ናርዛት) ነገሰ—እየተጠናከረ ሄደ ፤ ሰፊነ

ነገረ ፡

ልኩን ነገረው—እድቃ ማስረያው ድረስ ነገረው
በነገር ነገር ተነስቶ—አንድ ነገር ሲወሳ ሌላውን ማስታወስ
በነገር ነገር እያደረገ እውነቱን እንዲያወጣ አደረገው
በነገር ያዘ—1. ወሬ እያወራ አልለቅ አለ
—2. ሳያስብ የተናገረውን በሌላ ተረጉመበት
ነገረ ስራ—አሰራር ፤ ሁኔታ
ነገረ ስራው ሁሉ አያምረኝም (ጠባቂ)
ቀኔ ነገረ—የቋጠረውን ቅኔ አሰማ
ነገረኛ—ተንኮለኛ
ነገረ ዘርቅ—ቡዋልት
ነገረ ፈጅ—ጠበቃ ፤ ለጥብቅና የተወለደ
ነገረው—እውነቱን አውጥቶ ነገረው
እምቢ ካለ ብትነግረው ይሻላል
ነገሩ ሁሉ አያምርም—ሁናቲው ሁሉ
በነገር አሰለቸው—ጨቅጧቃ ሆነበት
ነገረ ሰራ—አሳባቂ ፤ ጆር ጠቢ
ነገር ለለሙን ትተታል—ግዴለሽ ሆኗል
ነገር አለሙን ከተወው ውሎ አድሯል ፤ ደንታ ቢስ ከሆነ
ነገር ለዞረ—ደጉን በከፉ ተረጉመ
እኔ ያልኩትን ትተህ ለምን ነገር ታዞራለህ ?
ነገር ለወጣ ለወረደ—አሰላሰለ
ዕድሜውን ነገር ማውጣት ማውረድ ነው ሥራው

ነገር ቆጠረ—ቂም ያዘ
በልብህ ነገር ቆጥረህ እንዴት ልታረቅ ትላለህ ?
ነገር ነገሩን—ወግ ወገን
ነገር ነገሩን ይዞታል
ነገር ነገር ለለው—ጥል ከጀለው
አንተ ሰው ዛሬ ነገር ነገር ብሎሃል ፤ አርፈህ አትቀመጥም ፤ ጠብ ማንግት
ከጅሎሃል
ነገርን ነገር ያሳዋል—አንድ ሐሳብ ሌላውን ያስታውሳል
ነገር ለላፊ—ትእግስተኛ
ነገር ለላፊ ባይሆን ፍር ማንም ሊያበርድዎ የማይችለው ጠብ አይነግም
ነበር እንዴ ?
ነገር ለሸተ—ነገር አነፍገሮ
ነገር ወዳድ—ጨቅጧቃ
አንዳንድ ሰው ሆነ ብሎ ነገር ወዳድ ነው ፤ ነገሰነ ነው
ነገር ዘረ—አናካሽ
ነገር የበላ—አስተዋይ ፤ አዋቂ
ነገር ከበላ ሰው ጋር መዋል እንደ ትምህርት ይቋጠራል
ነገር ጫራ—ጠብ አንሽ
ነገሩን የጫረው ማነው ? ሁከቱን ያነግጣው
ነገር ፈላጊ—ተንኮሽ ፤ ሰበበኛ ፤ አጫሪ
ነገር ፈላጊው አበበ ሳይሆን ዓለሙ ነው ፤ ጠቡን ያስነግው
ንገርት—ትንቢት
አይናገር አይገር ድዳ
የነገር መንገድ—ልዩ ልዩ ስልት
አባ ሽፈራው የነገር መንገድ ያውቃሉ
የነገር ያለህ—የጠብ ያለህ
ፋንታው የነገር ያለህ ካለ ብዙ ጊዜው ነው ፤ ጥል የሚፈልግ አጣ እንጂ

ነገደ / መንገድ ፡

ለመንገድ—ወደ ቤት ሲሄዱ ለመጨረሻ ጊዜ የሚጠጣ
ለመንገድ ሲሰሉ—መንገድ ሲጀምሩ
መንገደኛ—ሂያድ ፤ በጉዞ ላይ ያለ
መንገድ መንገዱን እየሆነ ሂድ—እሰው ላይ እንዳትወጣ
መንገድ ለመንገድ—በየመንገዱ ፤ በየቦታው
መንገድ ሳት—ተደናገረው
መንገዱ አያስኪድም—ያባባልህ አትጣጫ አይለቅም
መንገድ መታው—ሄዶ የሚፈልገውን ሳያገኝ ቀረ
መንገድ ትርፌ—ጥቅም አልባ
መንገድ ትርፌ ነው ፤ አርፈህ ብትቀመጥ ይሻልሃል
በየመንገዱ—መንገድ ለመንገድ
አገረ መንገድ—ወደ ሌላ ጉዳይ ሲከድ አብሮ የሚከናወን
አገረ መንገድህን አባታችንን ጠይቀህ ተመለስ

ከመንገድ ወጣ—ተሳሳተ ፤ የነገር ፈርጅ ለቀቀ
የውሃ መንገድ—ዘወትር የሚመለሱበት

ነጋ ፤

ነጋ ሌሊቱ ስጋ ሊጣቱ—ገግረኛ ፤ ረሀብ ፤
ነጋበት—አመሉን አመጣው
ነጋ አድርስ—አሳባቂ
ነጋ ጠባ—ሁልጊዜ
ነጋ ጠባ እቤቱ ይመጣ ነበር ፤ አሁን ምን እንዳስቀረው አላውቅም
ለነጋ—ሌሊቱን ሙሉ ሳይተኛ አደረ
ለይንጋብህ—ማደህ ሂድ
የነጋበት ጅብ—የተደናገረው

ነጉደጉደ / አንጉደጉደ ፤

ንባቡን ለንጉደጉደው—በፍጥነት አነበበው

ነጠለ ፤

በተናጠል—ለየብኝ
ነጠላ—ጥላቢስ
ነጠላ ሰው—ከውካዋ
ነጠላ ሚማ—ኩፍ ያልሆነ ሚማ ፤ ከፍት ሚማ
ተናጣላ ሆነ—ክስራ ተወገደ
ከፈተህ ይነጥለኝ—ልሙት ፤ (መሀላ)

ነጠረ ፤

በነጠረ ወጣ—ተለቀቀ
ንጥረ መብረቅ—የመብረቅ ብልጭታ
ለነጠረ—እስመስከረ
አንጠራ ገንዘብ—የራስ የሆነ ሀብት
እውነቱ ነጠረ—ታወቀ
እውነቱ እስኪነጥር ተይዞ ይቆይ ፤ እስኪገለጽ

ነጠረ / አናጠረ ፤

ለታናጥርብኝ—አትፎግልብኝ ፤ አትፎክርብኝ
ማንን ተማምኖ ነው እንዲህ እድርጎ በሰው ላይ የሚያናጥረው?
ለናጠረ ለልጋ—አረግራጊ አልጋ

ነጠቀ ፤

ሞተ ነጠቀው—እድሜው ሳይደርስ ሞተ
ሸክሙን ነጠቀው—ወደላይ ከፍ አደረገው
ነጠቀ—በዋገምት ሳበ
ነጠቀ አደረገው—ሲናገር መቆጠብ አቃተው
ለምን ነጠቅ ያደርግሃል ፤ ሽማግሌ ሰው ነህ እኮ!
ነጠቀ ነጠቀ አደረገ—እግሩን ፈጠን ፈጠን አደረገ
ነጠቀ ነጠቀ ያደርገዋል—በንግግሩ ቸኮል ቸኮል ይላል
ነጠቃ—ቀትረ ቀላል
ነጥቀ በረር—ሌባ
ተምህርት ነጠቀ—ተማረ
ጥሩ አጋጣሚ አግኝቶ ወደውጭ ከገር ሔዶ ትምህርትነጥቋል
ጥረዝ ነጠቀ—ግልብ ፤ ያልተማረ ፤ ጥልቅ ትምህርት የሌለው

ነጠፈ ፤

ምንጣፍ—ጅል ፤ ቂል ሰው
ተነጠፈለት—1. መኝታ ተዘጋጀለት
—2. ሽር ጉድ ተባለለት
ንጣፍ ሰጠ—በወሰደው መሬት ልክ መለሰ
ለነጠፈ—ዘረረ
በአንድ ቡጢ እነጠፈው ፤ እመሬት ላይ ዘረጋው

ነጣ ፤

ነጣ ለወጣ—1. ከባርነት አስቀረ
—2. በራሱ አሳብ አደረ
ነጣ ነኝ—ምንም የለኝ
ነጣ ናት—ባል የላትም
ነጣ ነጣ ለለ—በሽታ ሊይዘው ጀመረ
ነጣውን ሂድ—ባዶ እጁን ሄደ
ነጣ ውድድር—1. ሁሉም እንደ የአትሙ መሥራት
—2. ሁሉም መወዳደር የሚችሉበት ፤ የሚሳተፍበት

ነጪ ደሀ—ምንም የሌለው ደሀ
ነጪጭባ—መልኩ ወዝ የማይታይበት
ያለሳመና በመታጠቡ ነጪጭባው ወጥቷል ፤ ገርጥቷል

ነቢ ለባሽ—1. የሕዝብ ደህንነት ጠባቂ
—2. የመንግሥት ሰላይ

የተደበቀውን ሽፍታ ለመያዝ የሚሻለው መንገድ ነጭ ለባሽ መላክ ነው ፤
መለዩ የማይለብስ የሕዝብ ደህንነት ሰው

ቁ ለበስ (የለበስ)—የማይሠራ (የተለበት ሥራ)
ለናጣ—አጫረሰ

ከፋው ነጣ—በወንጀል ተባባሪ ያልሆነ
ከፋው ነጣ ስለሆነኩ ነው የተለቀቅሁት
ዝናቡ በገጠ ይዞታል—ሳይጨልም፣ ነገር ግን ባለማቋረጥ
የሰው ነፃ—ብዛት ያለው ሕዝብ
በትናንትናው ሰልፍ የሰው ነጭ ነው የታየው፤ እጅግ ብዙ ሕዝብ
የነጣ የገረጣ—በጣም የደኸየ
ከርሱ ሌላ የነጣ የገረጣ በሰፈራችን ግን አለና?

ነጥብ ፡

ቃል ለይነጥበውም—አይደናገርም
ነጥብ ቃል ለይናገርም—አንዲትም ቃል አይተነፍስም
ነጥብ የሌለው—ያለማቋረጥ የሚናገር
ለናጠበ—አቋረጠ
ስናገር ለምን ታናጥበናለህ
ለይነጥበውም—ምንም ነገር አይሰጥ

ነጩ ፡

ሪህብ ነጩ—በጣም ራብው
ያኮረፈን ልጅ እንዲበላ አለመለማመጥ ነው፤ ሪህብ ሲነጩው ስጡኝ
ግለሐኑ አይቀርም፤ ሲጥረሙረው
ነጩ—ተጣው
ያ ጩካኝ ዳኛ ሃምሳ ብር ነጩኝ
ቀልጥም ነጩ—ጋጠ
ትልት ቅልጥም ይዞ ሲነጭ ነበር
በርድ ነጩ—አጠንክሮ በረደው
ለናጩ—ሰውን ከሰው አጣላ
ሪቱን ነጩ—አጥብቆ አልቀሰ፤ አዘነ
አገር ውስጥ ገብቶ የነበረው የኮሌራ በሽታ ስንቴን ሕዝብ ፊቱን አስነ
ጨው

ነፃ ፡

በነፃ—ያለምንም ከፍያ
ነፃ ለነፃ—ያለምንም እዳ
ነፃ ለነፃ ወጥተናል፤ በእያንዳንዱ ላይ ሆነ ባንተ ላይ ዕዳ የለብንም
ሆቴል ቤት ገብቶ በነጻ ልብላ የሚል ሰው የጥህ መሆን አለበት

ነፈስ ፡

ዮሐንስ ነፈስ—እጅግ ተዋደዱ
ስብሀትና አየለ እጅግ ነፍሰጥል፤ እፍ እፍ ብለጥል
ለምለም ነፈስ—በጨንነት ተሰግሟ ነፋስ

ክልለክስ ነፋስ—ትቢያ የሚያነሳ ቀለል ያለ ነፋስ

መናፈሻ—መንሸራሸሪያ ቦታ

ተንፍሽ ለለ—ጥቂት ተናገረ

እስቲ ትንፍሽ ትልና፤ እስኪ አፍህን ከፍተህ ትናገርና

ነፈሰበት—መከበሩና መውደዱ አቆመ

አገር አስተዳዳሪው አምና ነበር እንጅ ክብሩን ጠብቆ የናፈው፤ ዘንድርስ
ነፍሶበታል

ፈለበት—ዐይን አላወጣም

እንጂራው ነፍሶበታል

ነፈስ ነፈስ ለለ—ግልብ ሆነ

ለናፈሰ—1. ወሬ ነዛ

—2. አዝናዋ

—3. ዘርግቶ ለነፋስ ሰጠ

ለይነፈስብሽ—ታጅለሽ ቅሪ

ወሬው ነፈስ—በብዛት ተወራ

ስሞኑን ጦርነት ሳይነግ አይቀርም እየተባለ ወሬው ይነፍሳል

ይንፈስብህ—ወደ ውጭ ወጥተህ ተንሸራሽር

ነፈረ ፡

በንደት ሆዱ ነፈረ—ተቃጠለ ፤ ተናደደ

ነፈረቀ ፡

ተነፈረቀ—1. አለቅጥ ቀበጠ

—2. ያለማቋረጥ አለቀሰ

ፍሪቃ—ጥልቃቃ

ነፈቀ ፡

ንፍቀ አገር—ሰንጣቃ አገር

ነፈነፈ ፡

ነፈነፈ—ጥሩ አድርጎ በላ (ለ')

ዝናቡ ነፈነፈ—በትንሹ እካፋ

ነፈገ ፡

ለላምታ ነፈገ—ለላምታ ከሰከለ

ጥሩ ሪት ነፈገ—ተኮሳተረ

ነፈጠ :

ንናጣም—ነሁላ

ለናፈጠ—1. በግድ አስከፈለ

አልከፍልም ብሎ ነበር ስንት በግድ እናፈጥኩት

—2. በቦክስ አፍንጫውን መታው

ነፍስ :

ለነፍሱ ሲል—ለራሱ አስቦ : ለራሱ ሲል

ስለነፍሱ—ስለ ጽድቅ

በነፍሱ—ለየብኛ

በነፍሱ ደረሰ—በወቅቱ ደረሰለት

እጭንቅ ላይ ነውና ያለነው በነፍስ ድረስልን ስንት እውጣን

በነፍሱ ደረሰ—ሳይሞት ደረሰ

አባቱ ሳይሞቱ በነፍሱ ደረሰ

በእጁ ነፍስ ለሳለፈ—ሰው ገደለ

ሰውዬው ሻያ ዓመት የተፈረደበት በእጁ ነፍስ ስለ አለፈበት ነው

ነፍስ ቢስ—1. ከውካዋ

እስከ መቼ ነፍስ ቢስ ሆነህ ትናፈለህ ስንት በል

—2. ባተሌ

እርሱ መቼ ጊዜ አለውና ሁልጊዜ ነፍስ ቢስ ነው

ነፍስ ጡር—እርጉዝ ሴት

ነፍስ ጥነ—ቶሎ የግይሞት

ነፍሱን መረመረ—ምጽዋት ሰጠ

ነፍሱን ሳተ—አእምሮውን ሳተ

ነፍሱን ለጣ—ደነገጠ ሄደ ስንት አለ

ነፍሱን ለዋለ—እያወቀ ሄደ (ሰሕጥን)

ነፍሱ—ፍቅሬ

ነፍሱ ነው—በጣም እወደዋለሁ

ነፍስ ሆነ—1. በጣም ተወደደ

በዛሬው ገበያ በርበሬ ነፍስ ሆኖ ጥለ

—2. በጣም ተወዳጅ ሆነ

ነፍስ ለወቀ—አደገ (ሰሕጥን)

ልጅሽ ነፍስ እያወቀ ሔደል

ነፍስ ለዋለ—እንጭሞ ሆነ

ነፍስ ለደገ—እንጀራ

ነፍስ ዘራ—ተገንቀሳቀሰ : አእምሮውን አወቀ

በሽተኛው ሞተ ከተባለ በኋላ ነፍስ ዘራ

ነፍስ—የተወደደ

ኑዛዜ :

ኑዛዜው ፈሰሰ—ኑዛዜ ተነገረ

ለናዘዘው—በግድ አናገረው

ናላ :

ናላ ቢስ—ይሉኝታ ቢስ ስንት ል የሌለው

ናላው ዘረ—አበደ

ናላው ከዞረ ሰው ጋር ምን ያነጋግርሃል ስንት ጋር

ናረ :

ናረት ሆድ—ሆድ ትልቅ

ናር ናር ለለ—ሀይለ ቃል ተናገረ ስንት ቁጣ አለው

ናቀ :

ባለምን ናቀ—መነነ

የጫደስንቅ—የጫደስ

የገዛኝት በቅሎ የግንገም በቅሎ ታስንቃለች

ናጠ :

ናጠው—1. አብዛቶ አስደነገጠው

ሲሰርቅ ባለቤቱ ስለ ደረሰበት ሁለ መናውን ናጠው ስንት ሳተ

—2. በትእዚት ተጀነነ

ፈስ ተናጠ—ጭንቀት ገባ

ኹሙ ድንገት ብቅ ሲል ጊዜ : ፈስ መናጥ ሆነ

ንስህ :

ንስህ ገባ—በክፉ ስራው ተፀፀተ

ንባብ :

ውርድ ንባብ—እያዘገመ ግንባብ

እራሱን ለነበበው—ራሱን መታው

ንጹህ :

ንጹህ አህተ—በግብረ ሥጋ የግትከጀል ወዳጅ

አበበች አብሮ አደገ ንጹህ አሁኑ ናት

ንጹህ ለይደለችም—የወር አበባዋ መጥቷል

ንጹሕነት የለውም—ሽረኛ ነው

ንጽሕናውን የጠበቀ—ከሴት ያልተገናኘ

አጁ ንጹሕ ለይደለም—ሌባ ነው

ከገረ ንጽሕና—ድንገልና

አሀዝ :

አሀዝ የሌለው—እቅድ፡ልክ፡ውሳኔ የሌለው
አሀዝ ቢስ—ዘብዛዓ ሀገር አብገር

አሀያ :

የአሀያ ምላስ—ተገኘለኝ ሀገራችን
የአሀያ ጠጪ—ላይታወቅበት ተገኘል የግጥሙ

አለ :

አለባልታ—ሀገራችን
አብሎ አይደለም—ፍጹም አጻይ
ያለ ለት—እድል ሲያጋጥም
ያሉኝ አይል—አዘር የግያይ ሀገራችን የግያረፈ
ያሉኝ አይል ያን ሁሉ ጉዳት ካደረሱበኝ በኋላ እርሳታ ሊወይቀኝ መጣ
ያሉኝ ቢስ—ደፋር ሀገሪቱ አውጣ
ተባለ—ተሰኘ
ማን ተባላለሁ—አምሀ ግንጦ
በሉም—ሆኖም
ከትናንቱ ብሉም ዛሬ ደሀና ነኝ ሀገሪቱ በመጠኑም ቢሆን
አይባልም—አይወራም
ተው እንደሱ አይባልም ሀገሪቱ ወይነት አትናገር
ይባል—ጥሩ ነው (ለትኔ)
ቅኔው ይበል ተባለለት

አለ :

አለሁ አለሁ ለሉ—ተክለፈለፈ
አለሁ አለሁ ባይ—አጉብዳቢ
ያለ የሌለ—
ያለ የሌለ—1.ጥሩና መጥፎ
—2.የታወቀና ያልታወቀ
—3.ባጠቃላይ

አለለ :

አለለ ዘለለ ለለ—1.ወልግጣህ ሆነ ሀገሪቱ ሆነ ሀገሪቱ ሆነ ሀገሪቱ ሆነ
—2.ግላጋ ሀገሪቱ ሆነ ሀገሪቱ ሆነ ሀገሪቱ ሆነ

አለለ ዘለለታ—ገዝህላልነት

አለማ :

ለገር ለለማ—አገር አቀፍ
ለልማ ሂስ—ጠቃሚ ሂስ
ፍቅርን ለለማ—ሰላምን አስፋፋ

አለም :

ለለመኛ ሆነ—ከአትሙ በላይ አስቦ
ባለም በደስታ—በሰላም
ባለም በደስታ ያገኛኝን
ለለመኛ—እንዳሻህ የምትመኝ
ለለም ለየ—ተደሰተ
ያለም ነገር ነው—የሥጋ ነገር ሀገር የምድራዊ ነገር
ያለም ያደርገው—የደስታ ያደርገው

አለሰለሰ :

(ለለሰን ተላላት)
ለለሰለሰ ተናገረ—ረጋ ብሎ ተናገረ ሀገሪቱን
ጠባቂን ለለሰለሰ—ትሁት ሆነ

አለቀ :

ልቢ ለለቀ—አረጃ
በረኅብ ለለቀ—ጥተ ሀገሪቱ
በውሃ ይለቀልህ—ለብሰህ ፍጆው
ለለቀ ይቀቀ—ተፈጸመ
ለለቀ አቃ—እያለቀ የሚተካ አቃ ሀገሪቱ ያልሆነ
አልቀ ይሁንበኝ—ፈጽሞ ይወሰድብኝ
አልቀ መሳፍርት የሌለው—በጣም ብዙ
ያለቀበት—ከሽያጭ መወረሻ የቀረ አቃ
ያለቀለት—ጥራቱን ያልጥጠ ሰው
ያለቀለት—ያረጋገጠች ገና ልጅ ነኝ የምትል

አለቀመ :

(ለቀመን ተላላት)
ሳር ለለቀመ—ሳር አበላ (ከብትን)
ለተከልቱ ለለቀመ—አትክልቱ በብዛት አፈራ

አለቀሰ :

ለቀስተኛ—አስተዛዝኝ
ለቀሶ መቀመጥ—ማስተዛዝን
ልቀሶ ቤት—ሀዘን ቤት
በሰው ንብረት አለቀሰ—ካልሰጣችሁኝ እሰ
አልቃሽ —1.ሀዘነተኛ
—2.መሸ አውራጅ

አለበ :

ሆኖን አለበው—አስቀመጠው
አለበው—አናገረው ፤ በጠበጠው
አልቦ መጋት—ርባና ቢሶ ሥራ
ገንዘቢን አለበኝ—ጨርሶ ወሰደብኝ

አለበሰ :

(ለበሰኝ ተመልከት)
ማላበሻ—ተጨማሪ ልብስ (ኩታ ፣ ነጠላ)
ማላውን አለበሰ—ማላውን መልሶ ዘራ
ተምህርቱን አለበሰ—ትምህርቱን ከለሰ

አለብላቢት :

(ለበላቤን ተመልከት)
አለብላቢት ምላስ—ከፋ ተናጋሪ

አለንጋ :

አለንጋ ጣት—ባለረጅም ጣት

አለዘበ :

(ለዘበን ተመልከት)
ትምህርቱን አለዘበ—መልሶ መላልሶ አጠና
ለልዝበህ ተናገር—አልላልሰህ
ዚማውን አለዘበ—መልሶ መላልሶ አይመ

አለጠ :

ጨዋታው አለጠ—ጨዋታው አሰልፏል ሆነ

አለፈ :

ማስተላለፊያ—ደንቃራ ፤ ጠስ
በነገር አለፈ—አንደበቱ ከሥነ ሥርዓት ውጭ ሆነ
ተላላፊ—መንገደኛ
አለፈ—ደረረ ፤ ትርፍ ነገር ተናገረ ፤ አለፈታ
አለፈለት—አገኘ ፤ ተረፈው
አለፈልኝ —1. ዋስ ሆነኝ
እገሌ አለፈልኝ (ተያዥ ሆነኝ)
—2. የልቤን አገኘሁ ፤ ከቅግር ወጣሁ

አለፈበት—ደኸየ ፤ ተቸገረ
አለፍከኝ—ደፈርከኝ ፤ ሰደብከኝ
አላፊ—ዋቢ
አላፊ አገጻጫ—ተመላላሽ
አላፊ ጠፊ—እንዳልሆነ ጳኝ
አልፎ አልፎ መጣ—አንዳንድ ጊዜ
አሳለፈ —1. ይቅር አለ
—2. አደለ
—3. እንዳልነበረ አደረገ
—4. አስተናገደ

አሳልፎ ሰጠ—እሌላ ሰው እጅ ጣለ
ለያልፋሽ—ጋለሞታ ፣ ሴትኛ አዳሪ
አልፈት—ሞት
እስኪያልፍ ያለፋል—ጊዜው እስኪያርስ ያስቸግራል
የሰለት አላፊ—የሌሊት መዘዋወሪያ ገደብ ግለፍ
የለፍ አልፈት—ከሥነ ሥርዓት ውጪ የሆነ አነጋገር
የለፍ አላፊ—የአፍ አልፈት
የይለፍ—የኬላ መውጫ ፈቃድ
ገልበት አለፈበት—የሥራውን ዋጋ ላያገኝ ቀረ

አለፋ :

ቁርበት አልፈ—ቁርበት አለሰላሽ
በከንቱ አለፋኝ—በከንቱ አደከመኝ
ቸጋር አለፋው—ቸጋር አደቀቀው

አሉታ :

አሉታና ጽድቅ—ክደትና እምነት ፤ ሸፍጥና እውነት

አላመጠ :

ሰውነቱን አላመጠው—ሰውነቱን ነተገተው
አላምጠው የተፋት—ንቀው የተውት

አላሰ :

(ላሳን ተላላት)

ማር አላሰ—በግር አጣፈጠ
መላላሰ—ላይ ላዩን መዋደድ
ማላሻ—ግር ሰ ግጣፈጫ
በስድብ አላሰ—በብዛት ሰደብ
በጥፈ አላሰ—በጥፈ መታ
እሳተ የላሰ—ራሌ

አላበ :

እገሊን ለልቦታል—1. ሰከሯል
—2. ፈርቷል

አላባሰ :

(ላሳን ተላላት)

አቀብሉ—1. ደገን የሚረዳ ሰው
—2. ይበዛት ሰጠ

አላባት :

አላባት—አልደገብ
አላባት ቁጥ ስቅሌን ሲያሳየኝ ጥለ

አሌ :

አሌ አላ—ካደ ሸፈጠ
አሌውን ከፈለ—አጥቂውን አጠቃ

አልጥት :

አልጥት ባይ ተጋዳይ—ሊገድልው የጥከረውን የሚገድል

አልባሌ :

አልባሌ መለለ—የግያስመስል ልብስ ለበሰ

አልኮሰኩሰ :

አልኮሰኩሰ በላ—ነካ ነካ እደረገ
አልኮሰኩሰ ለነበበ—እያዘናጉለ አነበበ

አልጋ :

ባለ አልጋ—ንጉሥ
አልጋ ወረሽ—ዙፋንን ወርሶ የሚገግሥ
አልጋ ባልጋ ነው መንገዱ—ቀና ነው መንገዱ
አልጋ ቀነቀ—መንግሥትን ከዳ ሰ ሸፈተ
አልጋው ፈረሰ—መንግሥት ወረደ

አልጫ :

ነገሩ አልጫ ሆነ—ሳይዝ ተረ
አልጫ—ፈረ
አልጫ ንባብ—ምስጢር የሌለበት ንባብ
አልጫ ድርሰት—ምስጢር የሌለበት ድርሰት
አልጫ ፍቅር—የሴተኛ አዳሪ ፍቅር
የሴት አልጫ—ጥያ የሌላት ሴት : ዝርክርክ
የወንድ አልጫ—የወንድነት ባህሪውን ያጣ

አመልክ :

ሲተዩዋን ያመልካታል—በጣም ይወዳታል
በእገሊ ለምላክ—ለእገሌ ስም ብለህ

አመለኩት :

(መለከትተላላት)

ለዳኛ ለመለከት—አቤቱታ ለዳኛ አቀረበ
ማመልከት—አቤቱታ ግቅረቢያ ደብዳቤ
ለመልካት—አቤት ባይ

አመለጠ :

ኸቀጡ ለመለጠው—ሌላ ሰው ገዝተ ወሰደበት
ነገር ለመለጠው—ያልተጠበቀውን ተናገረ
ለመለጠው—ፈሱን ፈላ

አመላለሰ :

ማመላለሻ ዘደ—መዳንግ (መኪና : በቅሎ)
ነገር ለመላለሰ—አላበቀ
ለመላለሰ—አስተያየት
ሁለቱን መጻሕፍት አመሰክከረ ለልዩነታቸውንና አገድነታቸውን አወ
ዳደረ

አመል :

አመል—ለልማድ ያህል

አመል ለወጣ—1.ክፉ ሆነ

—2.አልታዘዝ አለ (ለበቅሎ)

—3.ያልነበረ መልክ ያዘ (ለሰውነት)

አመል ቢስ—አመለ ክፉ

አመል ናሚ—ጨቅጫቃ ሰው

አመመ :

ነገሩን አስታመመ—ነገሩን ለብዙ ጊዜ አሰበበት

አስታመመ—ለብዙ ጊዜ ታገሰ

አመሳሰ :

የልጅ አመሳሰ የለውም — የልጅ እንግዳራ የለውም ፤ ልጅ አይጣልም ምንም ዐይነት ቢሆን

ወገድ ልጅዋ ሌብነት አያጣም ፤ ቢሆንም የልጅ አመሳሰ ስለሌለ ጉድለቱን አታይበትም

አመረቀዘ :

አመረቀዘበት—እርቁ ፈረሰበት

አመራመረ :

ያመራማረ ገንዘብ—የጠፋን ዕቃ ላስገኘ የሚከፈል ገንዘብ (ወርታ)

አመቀ :

ሀዘኑን በሆዱ ለመቀ—ሀዘኑን በሆዱ ቋጠረ

አመት :

ለላመት—ለከርሞ

ለመቱ ይበልጥ—ለመቱ ያደርስዎ

ለመት ባል—ባመት የሚከበር በአል

ለመት ለመት ደገመኝ—ለመጭው አመት አደርሰኝ

ለመት አለት ነው—ቶሎ ይደርሳል

አመዛዘን —

ነገሩን ለመዛዘን—ለይቶ ለማወቅ ሞከረ

አመድ :

አመድ ፈጭ—የሕፃን ባህርይ ያለው

አመዳም—ነጭጭባ ወዝ የሌለው

በአመዳችን — በቀኝያን

አመደ ቡን ለለ—ደንገጥሁ

አመደ ወጣ—ከሳሁ ፤ ደንገጥሁ

አመድ ላይ ተንከባላይ—ከህያ የማይሻል

አመድ መስክ—አጉል ነገር ድሎቱ

አመድ ለፋሽ—ከወዳጁ ወረታ የማያገኝ ፤ ሰጥቶ የማይመሰገን ፤

አመድ ያጠለቀው(ጉልቻ የላቀው)—ፍጹም ድሃ

አህያ ካመዱ—ሁሉም እንደብጠው

የሳት ልጅ ለመድ—የነበዝ ልጅ ሰነፍ

አመገለ :

ልቡን ለመገለው—አበሳጩው ፤ አናደደው

አሚን :

አሚን ሚስት—የሕግ ሚስት

አማ :

አንተን ለማሁ—አንተን ታዘብሁ

አሚታ ጠባቂ—እንዲህ አሉ ባይ

የታማ የታማ ይላል—ርጋጭ ርጋጭ ይላል

አማሰለ :

ማማሳያ እገር—ቀጭን እገር ፤ ወጥንጫት እገር

ነገር ለማሰለ—ነገር አማታ ፤ ነገር ሠሪ ሆነ

አማረ :

ምገብ ለማረኝ—መብላት ከጀለኝ

አማርኛ :

ለማርኛ—ሀብርነት ያለው ንግግር

አማታ :

ምኝ ለማታው—ትኩሳት ያዘው

ነገር ለማታ—ነገር ዘባረቀ

ለማታ—አጭበረበረ

አማኝ ፡

ያማኝ ዓፋ—ክፉ አማት

አማጠ ፡

አማጠ ተናገረ—መናገር አቃተው ፤ ፈራ ተባ አለ

አማጣ ፡

አማጣ—አጋባ

አማን ፡

አማን ስሉ መቀበል—ሳይከራከሩ መቀበል

አምሳያ ፡

(መሰለን ተመልክት)

አመ አምሳያ—እናቷን የምትመስል ጥጃ

አምቡላ ፡

አምቡላውን ለሳሳ—ጠጥቶ ሰከረ

አምባ ፡

አምባ ለአምባ ባይ—ዘዋሪ

አምባ አይምቀ—ጨዋታው የሚጥምለት

አምባ ገነን—በሀይሉ የሚገነ ፤ አጼ በተልበቱ

አምባጓር—ጥል

አምታታ ፡

አምታታ—ዘባረቀ ፤ በጠበጠ ፤ አወካ (መታን እይ)

አምራ ፡

አምራ ክንፍ—ጣራው የሶስት ግእዝንነት ቅርፅ ያለው

አምራው—ቀልጣፋው

አምት ፡

አምት ቢስ—ፈረ ፤ በቅቧቃ

አምቱ ዓውላ ለከለ—ሰነፈ ፤ ታከተ

አምቱ ፈሰሰ—ሰነፈ

አምት ያለው—ከምጣጣ ፤ ቆራጥ

አሟሸ ፡

ሰራ ለሟሸ—ሰራ ጀመረ

ቤቱን ለሟሸ—አዲስ ቤት ገባ

አፋን ለሟሸ—ለመጀመሪያ ጊዜ እህል ቀመሰ

አረመ ፡

ታረመ—ተስተካከለ

አረም ተዲነበት—ተደበቀ ፤ ነውሩ ተሰወረ ፤ ነገሩ ተደበቀ

አረም ለበሰ—አረም በላው ፤ አረም በላበት

አረሰ ፡

በጥይት ለረሰው—በጥይት ደበደበው

ታረሰች—በሚገባ እንክብካቤ ተደረገላት (ወልዳ)

ለርሶ አደር ሆነ—ጦም አደረ (መሬት)

ለርሶ በላ—ገበሬ ፤ አርሶ አደር

አረረ ፡

ልቡ ለረረ—በጣም ተናደደ

ልብስ ያረረበት—ልብስ ያለቀበት

ለርብኛል—ገንዘብ ተቸገረ ያለሁ

አንጀቱ ለረረ—ተናደደ ፤ ተቃጠለ

አረረ—ድንክየ ፤ አጭር ቀጭን ፤ ኮሰግና

እርር ምርር ላለ—በሀዘን ተጨበጠ

እርር ትክን ላለ—እጅግ በጣም ተናደደ

እርር እርር ላለ—ንድድ ገድድ አለ

እርር ከምትር ላለ—በጣም እዘን

እንጀራ ያረረበት—የሚበላው ያጣ

የጡት አረረ—የጡት መድረቅ

አረቄ ፡

አረቄ መርፈ—ትንሽ መርፈ

አረቄ ለወጣ—አረቄ ጠመቀ

አረቄ ወገብ—ወገብ ቀጭን ሴት

አረብ ፡

አረቢትን ለረቧት—በልጧን በልጧት

ለርቦ ወጥ—አዲስ ልብስ

አረደ :

መሬቱ ታርደል—ከፋኝ ተገምሷል
 ሞኝ ካራጁ ይውላል—ሞኝ ካጥፈው ይውላል
 በማኸራቱ አረደው—አሞኘው
 ለህያ አረደ—በወንድሙ ላይ ግፍ ሠራ
 አረደኝ—አታለለኝ
 በደነኩ አረደኝ—ቀለደብኝ
 የርድ ከብት—1. ለሥጋው የሚታረድ ከብት
 —2. እንፈፍ : የሚያሰትበትን የግያውት

አረዳ :

አረዳ መሬት—ቂሻሻና ፍግ መጠራቀሚያ መሬት ፤ የሰባ መሬት
 አረዳ ይናገር—ሕዝብ ይናገር ፤ እገር ይናገር
 አረዳውን ንገረኝ—ቁርጠኝን ንገረኝ

አረገ :

ማረገ ለሌቱ—መከበር የማይወድለት ፤ ማረገቢስ

አረገዝ :

መገል ለርገዟል—መገል ይዟል
 ቂም አረገዝ—ቂም ያዝ
 ነገር ለርገዟል—በሆኑ ነገር ይዟል
 ገድ አረገዝ—ገድ መጣ
 ገንቡ ለርገዟል—ሲፈርስ ደርሷል

አረገደ :

አረገደ—እጅ ነላ
 ላለው ቅንጭብ ያረገዳል ፤ ላለው ክብር የማይሰጥ የለም
 ለርጋጅ—ለባለስልጣን የሚሸቀጠቀጥ ፤ እጉብዳጅ

አረፈ :

ማረፊያ የለውም—ቢት የለውም
 አባይ ማረፊያ የለው ግንድ ይዝ ይዞራል
 አረፈ—ሞተ
 አረፈ—ረዳት አገኘ
 ልጅ ከወለደ በኋላ አርፏል ፤ ለጋዥ አገኝቷል
 ለሳረፈ—ዝም አሰኘ
 ለሳረፈው—1. ገደለው
 —2. ተሰብስቦ እንዲቀመጥ አረገው

ለርፈህ ብላ—ዝም ብለህ ብላ
 ለርፈህ ተቀመጥ—አትንቀሳቀሳት ፤ ተው
 ለርፍ ለርፍ—ቆርጦ ቆርጦ
 እረፍት ነሳኝ—አስቸገረኝ
 እረፍት የለሽ—ባተሌ
 እረፍት ቢስ—እፍይ የማይል
 እረፍት እረፍት ያለው—ደረጃ ደረጃ ያለው
 የገር ማረፊያ—የነገር ማቆሚያ ፤ እልባት
 ለነገርህ ማረፊያ አብጅለት

አራ :

በዳላ ለራ—ከፋኝ ተደበደበ
 ለሩን ሲበላ ከርሞ መጣ—እጅግ በችግር ላይ ከርሞ መጣ
 ለሩን ለበላው—አደባባይ
 ለሩን በላ—ተደበደበ
 የበጣጥሽ ለሩን ለራበት—አብዝቶ ቀለደበት
 ለራም—ፈሪ ፤ በቅቧቃ
 ለርተህም ፈስተህም—ከገባህበት ገብተህ
 ለርተ ንባ—ነፍስ ያላወቀ ልጅ
 ለር የነካው እንጪት—ሁሉም የማያስጠጋው
 ለይን ለር—የአይን እድፍ
 ለተራብኝ—አትሞላቀትብኝ
 ወፍ ለራሽ—በገዛ እጁ የበቀለ
 የብረት ለር—ዝቃጭ
 የሚናገረው ለር ለር ይላል—ያይይቶል
 የቀቢ ለር—ዝቃጭ ቀ

አራስ :

አራስ ነገር—ጋይለኛ ሰው

አርብ :

የአርብ ውሃ—አርብ ለት የተቀዳ ውሃ ፤ የሰንበት ውሃ

አርቲ :

አርቲ ቡርቲ—እንቶ ፈንቶ

አርጃኖ :

አርጃኖ ገላ—ገላው ቫካራና ቅርፍርፍ የሆነ

አሰላ :

ነገር አሰላ—ነገር አወጣ አወረደ
አስልቶ መታው—ተሸሸጎ መታው
አያሰላ ሂደ—እየዳበሰ ሂደ
ጭለማ ስለሆነ እያሰላ መሄድ ነበረበት

አሰሰ :

በጫጪት ታሰሰ—ታላቅ ጭንቅ ሆነ

አሰረ :

ማቀብ አሰረ—ክርስቲያን ሆነ
ምላሱ ተሳስሯል—1.ለመናገር ፈራ ተባ ይላል
—2.ተጠማ
ቃል አሰረ—ተጫጫ
ቁስ አስረውኛል—ቁሱ ገዝተውኛል
በቃል ኪዳን ተሳስረዋል—እንዳይከዳ ተማምለዋል
በጋብቻ ታሰረ—በጋላፊነት ተያዘ
ባውረ ጣቱ ላይ ክር አሰረ—ማስታወሻ ያዘ (ስለሚረሳ)
ለንጆቹን አሰረ—ሳይበላ ዋለ ፤ ምግብ ቆጠበ
አፉ ተሳሰረ—መናገር አቃተው
እስርስር አለ—1.ጾከመ
—2.መናገር አቃተው
እገፍ ተሳሰረ—መራመድ አቃተው
ወስፋቱ ታሰረ—አልበላ አለው ፤ ምግብ እምቢ አለው
የቁም ሕሰር—ከዚህ አትልቁ ተብሎ የተወሰነ

አሰረረ :

አሰረሽ ምኞው—መፈንጠዝ ፣ ፈንጠዚያ

አሰበ :

ልላሳው ያህል—ለነገሩማ
ለአሳው ያህል ለመራ አልጠፋሁም ፤ ለወጥማ
ታስቦ ዋለ—ተከብሮ ዋለ (በአል)
አሳብ ቢለ—ደንታ ቢስ
አሳቡን ጣለ—በሰው ላይ ተማመነ
አሳቢዬ—ተቆርቋሪዬ
ልሳብ ለአሳብ—ሆድ ለሆድ
አሳብ ለአሳብ ተገናኝተዋል
አሳብ የለሽ—ገድ የለሽ
ልሳብ ገባው—ነገር አልወጣለት አለ

ለስዝ ያለው—ተጨነቅ ያለው
አስብታ—ትውስታ

አሰጣ :

ስጥ ለፍ—ልቅ አፍ

አሰፋ :

ሊዋ አሰፋት—ሊጡን በምጣድ ላይ እዞረት
ቢቱ ይስፋት—ዉቴን ለቅቴላታለሁ
ከብፋ ይስፋ—በብዛት ይመስገን (ለእግዚአብሔር)

አሲዳም :

አሲያም—ነጠላ ትከሻ ፣ የማይበረክት ፣ የማይበረክትለት ፣
ባልቶ የማይጠረቅ

አሳማ :

አሳማ ሆድ—ብዙ የሚበላ ሆዳም ፣ በሊታ

አሳቀለ :

(በቀልን ተመልከት)
ነገሩን ለበላይ ለሳቀል—ይግባኝ አለ

አሳቻ :

አሳቻ መልክ—የሚመሳሰል መልክ
አሳቻ መንገድ—መለየት የማይቻል መንገድ
አሳቻ ሰው—ልዩነት የማይገኝ ሰው
አሳቻ ስራ—ጉልቶ የማይታይ ስራ

አሳሳ :

አሳሳ ልጃገረድ—ቆጣ ተር (ሰጠን ተመልከት)
ለስቀመጠው—አስቀዝነው

አስቀረ :

(ተረን ተመልከት)
ባጭር ያስቀርህ—ይገድልህ ፤ ተቀሰፍ
ተምህርት አስቀረ—ትምህርት ተሰመ
ለስታመመ—ልብዙ ጊዜ ታገሰ
ነገሩን አስታመመ—ነገሩን ለብዙ ጊዜ አስበበት
ለስገኛ—ከት ብሎ ላቶ

አስደገደገ፡

ለስደገደገ—አሸቆጠቆጠ

አሸ፡

ሆድን አሸ—አመመ ፤ ቆረጠ ፤ አጥመዘመዘ
ለሸ ገመዳ—አግሩን እያፈጋፈገ የሚሄድ ሰው
በሃገር አሸ—በሃገር አደከመ
በክርን አሸው—ደበደቦው
ቃሽ—ተኩራራ

አተተሻሽ—ራቅ ራቅ ብላችሁ ቁሙ
አይነን አሸ—ቅር ተሰግ
አሸት አደረገ—1. አለሳልሶ አሳመመ
—2. ዘመር፤ ጠምዘዝ አደረገ
የታሸ—የተኮላሸ
የታሸ ወርቅ—የተኮላ ወርቅ

አሸሽ፡

አሸሽ ከምሽሽ ለለ—ተጨበጠ ፤ አረረ
አሸሺ ገዳሚ—ፈንጠሃያ

አሸሶ፡

አሸሶ ፈት—ወዝ የሌለው፤ የገረጣ

አሸተተ፡

(በተተገ ተመልከት)

ለሸታ—ላመል በትንሹ
ለሸታ ያህል ነው ያረገችልኝ
ልታሸተወም የላት—ምንም የላት
የሚያሸተው ለጣ—የሚፈልገው አጣ
ለሻተተ—ትንሽ ትንሽ ሰጠ
የኔ ሸታ—ወደ፤ የኔ ፍቅር
ደም ሸተተው—ሕይወት ማጥፋት ወይም መሞት ፈለገው

አሹቅ፡

አሹቅ በድዳ የተደፈጠበት—በድህነት ያደገ

አሻራ፡

አሻራ ቢስ—እድለ መጥፎ፤ ገደቢስ፤ ወገኑ አልቆ ብቻውን የቀረ

አሽመር፡

አሽመር ገደ—የሸርክነት ገደ

አሽከር፡

የእልፍኝ ለሽከር—የውስጥ አሽከር፤ እስተናጋጅ

አሾለ፡

ምላሱን ለሾለ—ነገረኛ ሆነ ፤ ሞጥጧል ሆነ
ለፋን ለሾለ—ለመሳደብ አቆቆበ
አጁን ለሾለ—ለማንሳት አሰፈሰፈ

አሾተለ፡

አሾተለ—ከፋ ለመናገር ቸኮለ

አቀበ፡

አቀቢ ሰለት—የቤተ መንግሥት ቀጠር ያኾ
አቀቢ ስረይ—መድገኒት ቀማሚ

አቀበለ፡

አቀባበለ—ጠመንጃ አጉረሰ

አቀና፡

አቀና—1. ገራ (ለከብት)
—2. ሸጠ
እህል አቀና
አቀና—ወደላይ ሄደ
ለገር አቀኘ—ዱርና በረሃን መንጥር መጥሪያ የሚያደርግ

አቀፈ፡

ማቀፍ—አንድነት ማድረግ
ግህበራችን የገበሬ ግህበራትንም ያትፋል ፤ ይጨምራል
አቀፈ—ጨመረ
አቅዳችን እናገተን እያቅደም ፤ እናገተን እይጨምርም
ለለም አቀፍ—የመንግሥታት ስብሰባ
አቀፍ አቀፍ ማድረግ—ድጋፍ መስጠት
እናቴን አቀፍ አቀፍ እያደረገ ይዟቸው ገባ

አቃረ—የቦር መንግሥት
አቀፍ ቂል—ሲብስ ሞን ጥህን
አቀፍ አበባ—አንድ ላይ የታሰረ አበባ
ገፃታ አቃረ—የ፪ተ መንግሥት አሳለፈ

አቃጠረ :

አቃጠረ—ለፍትር አስተዋወቀ
አታቃጥር—ነገር አታመላልስ ፤ አታዋሽክ (አራዊ)

አቂመ :

ቂስሉ አቂመ—አንደገና ጌሳል

አትል :

አቀለ ቢሉ—ቀለበ ቢስ

አትም :

አቀመ ሂዋን—ኮጌና
አቀመ ቢስ—ደከማ
አቀመ አዳም አደረሰ—ጎላመል
አቀመን ለያውቀ—አሰኩያው ተገጠራረ
አንዳቀምቲ—አትም ተገኘና ፤

አቆለቆለ :

አቆለቆለ—ዝቅ ዝቅ አለ
አቆልቁሉ ለየ—በንቀት እያን አየ
የቆልቁሊት ፀረሻ—ሀብትህ ይሟግግ
ዓገተ ቆልቁለት—ወጣ ገዓ

አቆተ :

ነገር አቆተ—አሻመር ተናገረ

አበለ :

አባይ ሊባ ሻይ—ያልሰረቀውን የሚይዝ
አባይ ሚዛን—አጉዳይ ሚዛን
አባይ ቀላጢ—ያልተሻለን የሚል ቀላጢ
አባይ ቢላዎ—ስል መጥሎ ደነዝ ቢላዎ
የሚይታበል—አይሆንም ተብሎ የማይጠረጠር

አበረ :

ስም አበር—ጥክሼ
አበር ሂደጅ—የመንገድ ዓድ
አበር ለደገ—1.ጓደኛ
—2.የቆየ በሽታ
በሽታው አበር አደግ ነው ፤ የኖረበት ነው
ገበረ አበር—የጥፋት ጓደኛ

አበሰ :

አበሰውን ወረሰ—ብዙ መከራ ተቀበለ ፤ መከራውን አየ
አበሰኩ ገበርኩ—ከዚህ መከራ አድነኝ
ፊቱን አበሳ—ፊቱን ታጠበ

አበሳ :

አበሳ አሳየው—በጣም አሰቃየው
አበሳውን ቆጠረ—እጅግ ተቸገረ

አበደ :

አበደ ሰገን ለለ—ጠብ አነሳ
አሳበደኝ—በጣም ወደድህፋት
አበድሁለት—በጣም ወደድህፋት
አታሳበደኝ—አታናደኝ
አበዳን አየሁት—ራቂቱን አየሁት
አበድ የያዘው መልክ—ጥንቃቄ ያጣ ጥሩ ነገር
አበደት ነው—ቂልነት ነው
—ወሃ ላይጉድል መሻገር አበደት ነው ፤ ጅልነት ነው
አበድ የጣለው—ሚስቱ የተወቸው ወይም ባሏ የተዋት ባለሞያ
አበድ ያህል—በጣም ትልቅ
አበድ ያህል ሸክሞ ተሸክሞ አየሁት
አበድ ያለ—በጣም ጥሩ
አበድ ያለ ተሟስ ለብሳ ነበር
ጣቷ በወርቅ እብድ ብሎ ነበር ፤ ተንቆጥቂጦ ነበር
ኪስ አበደኝ—ድብድብ ተጀመረ (በኳስ ጨዋታ ጊዜ)

አበጠ :

ልቡ አበጠል—ተኩራፍቷል
አበጣ ጉባጣ—ያልተሳተካል መሬት
አበጣ ጉባጣ መሬት ላይ ተጋድሟ አድሬ ወገዬን እጥኛል ፤ ወጣ ገባ መሬት

ለባጪ—በጥባቢ
ለባጪም—ኮርማታ፡፡ ድውይ
ያበጠው ይፈንዳ—የመጣው ይምጣ

አባ ፡

አባ ወራ—የቤት ባለቤት
አባ ይረባ—ላለበላ ፡ አባውዳቂ ፡ አሚና

አባት ፡

ማን አባቱ—ማን ይፍሮኝ (የንቀት አነጋገር)
ማን አባቱ ይፍሮ መብቴን ይገፈጃል ፤
እንዴት የናጠጠ

ምን አባቱ—የመጣው ይምጣ
ምናባቱ ይበጀኝ—ምን ባደርግ ይሻለኛል ፤
ምን አባትሽ—ወራዳ
ባለባት—ወገኑ የታወቀ
አባት ትንሽ—ከድሃ የተወለደ
አባት ታናሽ—የድሃ ልጅ
አባት ለርቶ—አባት ያልሰራው ፡ ያላቆየው ፡ ባባት የሌለ ደንብና ስራ ፡ ትእዛዝ
አባት ለይግ—ከአባቱ የተሻለ
የነገር አባት—የባልና የሚስት የውል አባት
የጡት አባት—1. አሳዳጊ አባት (ያልወለደ)
—2. ወገን ፡ ደጋፊ

ያላባት—ያለስራት
የሰደበው ያላባት ነው ፤ ያላግባብ ነው

አቤት ፡

አቤት ባይ—ጉዳዩን ለበላይ አመልካች
አቤት ባይ እያንሰ ስልጃድ ፍርድ ቤቶች እምብዛም ሥራ የላቸውም
አቤት አቤት—ምን ጉድ መጣ
አቤት ባይ—1. ክስ አቅራቢ
—2. ጉዳት ደረሰብኝ ባይ
አቤቱታ—ለበላይ የሚነገር ጉዳይ

አብሾ ፡

አብሾም—ንክ ፡ ለፍላፊ
አብሾው ተነሳበት—አይሰሩ ስራ ያለራው ጀመረ

አብነት ፡

አብነት ነሳ—አላምር ስራ

አቦ አቦ ፡

አቦ አቦ ለሰ—አከባበረ

አተር ፡

አተራ—አተር የሚመስል የቂጥኝ በሽታ

አተቦ ፡

ማተቦ ቢስ—ሀገ ወጥ ስራ የሚሰራ
ማተቦ ተያዘ—በመጥፎ ስራው ከክርስቲያን ተለየ
ማተቦን በጠሰ—ክርስትናውን ካደ ፤ እምነት አጉደለ
ማተቦ የለሽ—የማይታመን ሰው

አቲሆ ፡

አቲሆ ባቲሆ—በችህ በችሆ ፤ የማይታወቅ ድንጋ

አቲቲ ፡

አቲቲ ቢስ—እድለ ቢስ
አቲቲያም—ግልፍተኛ

አንሳ ፡

ሁልጊዜ እንዳነሳው ነው—ደግ እንደ ተናገረለት ነው
ሚዛን ለነሳ—በሚዛን ላይ ከበደ
ስሚን ለታንሳ—ስሚን አትጥቀስ
ስም እየነሳ—ስም እየጠራ ፤ ስም እየጠቀሰ
አዝማሪው የጀግኖችን ስም እያነግ ሲዘፍን ነበር
ስናነሳህ—ስለ አንተ ስንነጋገር
ስናነሳህ ከተፍ አልክ
የሰው ስም ለነሳ—ሰውን አማ
በገጥም ለነሳ—በግጥም አመሰገነ
ብዙ ውሃ ለነሳ—ብዙ ውሃ ፈጀ (ለጠላ ድፍድፍ)
ነገር ለታንሳ—ነገር አትቆስቁስ
ለምባንር ለነሳ—ጠብ ቆስቆስ
ለስነሳ—1. ከደረጃው አላገደው
—2. ክርስቱ ነቀለ

ሀዝቡን ማዘጋጃ ቤቱ እስካው
እንዳይነሳ የለ—እሱም ሰው ሆነና
ክርስትና ለነሳች—የክርስትና እናት ሆነች
ክሊን ለነሳሁ—ክሊን ተውኩ

የሚያነሳው ለጣ—ረከሰ
ያህ—ይገደልህ
የንባ ለታንባ ጭቅጭቅ—የባለመብትነት ጭቅጭቅ
ጠብ ለነሳ—ጠብ ጀመረ
ጠጁ (ጠላው) ተነሳ—1. ተሸጠ
—2. ተቀድቶ እንስራ ውስጥ ገባ
ጥሉ ማንሳት—ሰድቦ አመሰገነ
ፎተገራፍ ለነሳ—በፎተገራፍ ተረዕ

አነቀ :

ሳቅ ለቀው—ሳቅ ያዘው
እንባ ለቀው—እንባ መጣበት
እንቅ እንቅ ያረገዋል—ያዘ ያዘ ያደርገዋል (በረላሽ)

አነባ :

እንባ ለዳርቅ—1. ለቀባሪ የሚቀርብ ንፍር
—2. ደምፀ መጥፎ አልቃሽ
እንባ ጠባቂ—እውነተኛ ዳኛ ለደሃ ተቀርቋሪ ሹም

አነክሰ :

ለንካላ ነገር—1. ያልተሟላ ነገር፤ እውነት ያይደል ቃል
—2. ማስረጃ የሌለው ክስ

አነክተ :

የማበን ለክተ—ጥሩ አድርጎ በላ

አነካካ :

ለነካካ—ወረ አዛምቶ አጣይ

አነጠሰ :

ለንጥስ ቢሱ ቀንጥለ—በጥቂት ነገር የሚሰናከል

አነጠፈ :

(ንጠፈን ተመለከት)
ለንጥረኛ—ቃላት ፈጣሪ
ለውነቱን ለነጠረ—እውነቱ እንዲገለጥ አደረገ

አነፈሰ :

ወረ ለናፈሰ—ወረ አስራጫ

አነፈነፈ :

ወረ ለነፈነፈ—ወረ ፈልጎ ሄደ

አናት :

አናት ወረደው—እንጥል ወረደው

አናካ :

አናካ—አጣይ

አናገሰ :

በሽታውን ለናገለበት—በሽታውን አነላላበት
ወረ ለናገለ—ወረ አስፋፋ

አናፈጠ :

አናፈጠው —1. በግድ አስከፈለው
—2. መታው

አንባ/አምባ :

ለንባ ገነን—1. የሰፈረ አውደልዳይ
—2. ፈላጭ ቆራጭ ገዢ
ለንባ ጓር—ጠብ : ክርክር

አንተ :

ለንተ ተበስ ለንተ ተበስ ተባባለ—ተከባበረ (በስራ : በነገር) ተዛዘነ ፤ ተላላበ

አንደበት :

ለንደበት ገገ—መኖሪያ የማይችል
ለንደበት ርቱለ—መኖሪያ የሚችል
ለንደበት ስል—የመኖሪያ ችሎታው ከፍ ያለ
ለንደበት ቀኖ—በንደበቱ ሰው የሚያስከፋ
ለንደበታም—ምላሰኛ : ነገረኛ : ለፍላፊ

አንድ :

አንዱ በቃኝ—የሚያስበር ጠንካራ መጠጥ፣ የማያዳግም
ላንዱ—ለሌላው

ላንዱ አሳልፎ ሰጠ

አንዱ ላንዱ ላይ—ተደራርቦ

አንዳንድ—አልፎ አልፎ

አንዳንድ ለያለ—ቀስ ለያለ፣ አልፎ አልፎ

አንዳንድ—በጭር ጊዜ

አንድህም—ሁላህም

አንድህም አንዳትደርስ፣ ማናቸውም ዝር እንዳትለ

አንድ ላንድ—እኩል በኩል

አንድምታ—ትርጓሜ መጻሕፍት

አንድ ቃል—የተባበረ የብዙ ሰው ነፃርና ድምፅ

አንድ በለኝ—1.አስተላኝ

—2.ጋብዘኝ

አንድ በቀል—ታናሽና ታላቅ የሌለው ልጅ

አንድ ላንድ—ተራ በተራ

አንድስ ያህል—በጣም ትልቅ

አንድፀ—እግዚአብሔር

አንድት :

በምን አንድት—በምን አቅሚ

አንድትን በላው—አላዘነኝ

አንድት ደንዳና—ቻይ፣ ታጋሽ

አንድት ጥኩርሀራሄ የሌለው

አንድት ቀቤ ጠጣ—የልቡ ደረሰ

አንድትም—ጠንካራ ፣ አሞታም

አንድትን ቁጥር—ተርቦ

አንድትን ቋጥሮ ያጠራቀመውን ገንዘብ ሌባ ሰረቀው

አንድት—የምወድህ (የምወድሽ)

አንድትን ለለበኝ—በጣም ራብኝ

አንድት ራሱ—የልቤ ደረሰ

አንድት ነው—ፍቅረ ነው

አንድት ርቀታል—1.ተርቧል

—2.ተዳክሟል

አንድት ለአንድት—ሀሳብ ለሀሳብ

አንድት ለአንድት ተገናኝተዋል

አንድት በጣሽ—ወሽጦት ቆራጭ ፣ አሳፋሪ

አንድት ለርሱ—የልብ አድርሰ

አንድት ለሳራራ—አናዳጅ

አንድት የለውም—ቆራጥ አይደለም

አንድት የሌለው—ጨካኝ

አናት አንድት—ሩህሩህ ነው

ሰውየው እናት አንድት በመሆኑ፣ በሽተኛውን ረዳው

ከአንድት ወደደው—በጣም ወደደው

አንድት ነው—ከምራ ነው ፣ ቀልድን አይደለም

ያንድትን ተናገረ—የልቡን፣ ያመነበትን ተናገረ

የአንድት ደረሰ—የፈለገው ሆነለት

አንገት :

አንገተ በባራ—1.ልብ ትን፣ የማይከራራ

—2.አይን አፋር፣ ጭምት፣ ትሁት

በአንገቱ ልታረድ አለ—አሻርረኝ አለ

አንገተ ቀልበልበ—ሸላካ፣ አስመሳይ

አንገተ ቢስ—አዘጋ የማያይ

አንገተ ወፍረም—ትእቢተኛ

አንገተ ደንዳና—1.ትእዛዝን የማይቀበል እብራተኛ

—2.የሚመጣበትን የማያውቅ

አንገቱን መዘዘ—ለወሬ አቆበቆበ

አንገቱን ነቀነቀ—ህተ

አንገቱን አዋቃ—ተንገሽገሽ

አንገቱን ደፋ—አዘነ

አንገቱን ጠመዘዘ—1.ፊቱን አህረ፣ አልሰማም አለ

—2.ቸል አለ

አንገታም አንገታህን—መለሎ መለሎውን

አንገት ለአንገት—ቅርብ ለቅርብ

አንገተ ቀድ—በላይ በላይ

አንገት የሌለው—ይሉኝታ ቢስ

አንገተ በላይ—ከልብ ያልሆነ ነገር፣ ለይስሙላ

አንክ :

የለው ለጋ ለታኝክ—አትማ

አእምሮ :

አእምሮ ገዛ—ልቡ ተመለሰለት፣ የሚሰራውን አወቀ

አከመ :

አከም ለለ—ፀጥ አለ ፣ ጨመተ

አከረረ :

(ከረረን ተመለስተ)

ፀገ አከረረ—ባህልን የሚጠብቅ ፣ ያለው አንዳለ እንዲቆይ የሚሻ

አከተመ ፡

አከተመ—አበቃ

የእሱ ነገር አከተመ ፡ አለቀለት ፡ ሞተ

አከናበ ፡

በስድብ አከናበው—በብዛት ሰደበው ፡ የሰድብ ናፋ አወረደዉት

አከናበ—ፈረደ

አምስት አመት አከናበው ፡ አምስት አመት እንዲታሰር ፈረደበት

አከከ ፡

አከከም ድሃ—መናጢ ድሃ

አከከኝ ልክክህ—የሌላኝ ልዩ ልዩ ፡ ልክክህ ፡ ልክክህ

አከከን ለረገረ—ቸገሩን ተወጣ

ያከከ—የደሽየ

አካል ፡

አካል መጠን—ጉልህነት

አካላት—የኔ ውድ ፡ የምወድህ ፡ የምወድሽ

አካሉ—ወንድሜ

አካል ስንኩል—አካል ጉደሉ

አካተተ ፡

አካተተ—ጨረሰ

አካረለ ፡

(ከላላን ተ—አከት)

ምስጢር ለካረለ—ምስጢር ገለጠ

አካፋ ፡

አካፋ እገር—ወልዶኛና ሰፊ እገር

አከርሚኝ

(ከላላን ተ—አከት)

አከርሚኝ—1. ትልቅ ቢት እስኪሰራ ድረስ የሚቀለል ትንሽ ጎሮ

—2. የትግር እህል ፡ እስኪያልፍ ድረስ የሚመገቡት እህል

አከማተረ ፡

ገምባሪን አከማተረ—ተቀየመ ፡ ተቀጣ

አኹን ፡

አኹን—በፍጥነት

አኹንለተ—በቀደምለት

አኹንሚ—ብሉ ብሉ

አሁንግ እራሴ ላይ ሊወጣ ምንም አልተረው

አኹንስ! (የመሰለችት ስሜት መገለጫ)—ከእንግዲህስ ወዲያ

አኹን ባሁን—ከምንጊዜው

አኹን ባኹን ሞለሠኝ

አኹን አኹን—ሳይቆይ ሳይዘገይ ፡ ምንም ሳይሆን ፡ በድንገት

አኹን አኹን ለላኝ—በለው በለው አልኝ ፡ ከጀለኝ ፡ ከሚረኝ

አኹንም አኹንም—መልሶ ቀልሶ

አኹን ካሁን—ከመቼ መቼ

አኹን ካኹን ይመጣል ልል ሁለት ልዩት አልፈ

አወረ ፡

ልቡ ታወረ—ግስተዋል አቃተው

አወረ ልብ—ደንቆር ፡ አላዋቂ

አወረን መጣሁ—አስቀድሜ ሳላውቀው በመላ ፡ በገምት መጣሁ

አወር እንጀራ—እይን የሌለው እንጀራ

አወር እከክ—እኔና መግል የሌለው እከክ

የወር የድንብር—የመዘላለፍ

ገንዘብ ልሳውርታል—ትእቢተኝ አድርጎታል

አወረደ ፡

(ወረደን ተ—አከት)

መሃላ አወረደ—እንዲህ ባለህ ግል አል

ሙሽ አወረደ—ሙሽ መራ

ሚወረደኝ—መጠጥ ፡ ከምንብ ጋር የሚቀርብ

ልስወረደ—ጽንሰ ወጣ (ያለጊዜው)

አወቀ ፡

መጣፍ ለዋቂ—ሊት

ሳላውቀ ነው የሰራሁት—ተላሰኜ

ስራ ለዋቂ—ባለሙያ

በወቅ የተሰራ—ጥሩ ሆኖ የተሰራ

ነገር ለዋቂ—ጠበቃ

ለላዋቂ—ደንቆር

ለወቅት—ተገናኝ (በግባረ ሥጋ)

ለዋቂ—1. በአድሚው የሰለለ

—2. የተገፈ ፡ የተመራመረ

ለወቂ ለረገሁት—ሆንባዬ አደረግሁት

ለውቀ ለበድ—ሳያብድ ያበደ
ለውቀ ረረንጅ—የፈረንጅን ውጫዊ ሁኔታ ብቻ የያዘ
ለውቀትህ ለውቀቱ ነው—ካንተ የተለየ አላውቅም
ለውቀልኝ—መስክርልኝ
ለውቀበት—በልሃተኛ ሁን
የልጅ አዋቂ—ጭምት፣ ቁምነገራም
የምድር አዋቂ—ጠንቋይ
የልብ ለውቃ—ሰልጡን አሸከር

አወደ ፡

አወደ አወደ—የሚገርም የሚደንቅ ነገር

አወደ ፡

አወደ አመት—ዓመት በአል
ለውድ ወደቀ—በሸንጉ ተጋለጠ
ለውድ ይጣልህ—መቀመጥ ውረድ

አወጀ ፡

ላዋጁ ያህል—ለይስሙላ
ለይን ላዋጅ ሆነበት—ሁሉን ፈለገ ፤ የሚመርጠውን አጣ
ያዋጁን በጆር—ግልጹን በምስጢር

አገጣጣ ፡

ምላሽ ለወጣ—መናገር ፣ መለፍለፍ ጀመረ
ምስጢር ለወጣ—ምስጢር አባከነ
መልክ ለወጣች—ቆንጆ ሆነች
መሪት (ርስት) ለወጣ—መሪት አገኘ
ሹመት ለወጣ—ሹመት አገኘ
ሸበት ለወጣ—ሸበት
ቀንድ ለወጣ—1.ጨስ ፤ ተናደደ
—2.በጣም አረጀ
ቂጥኝ ለወጣ—ቂጥኝ ያዘው
ተዝካር ለወጣ—ተስካሩን ደግሶ ጋበዘ
ተውጣጣ—ከየቦታው ተሰበሰበ
ነፍስ ለውጭ—አስደንጋጭ
ነገዱ ያዋጣል—ንግዱ ያተርፋል
ለመል ለወጣ—ጥሩው ጠባዩ ተለወጠ

ለረቂ ለወጣ—ለረቂ ጠመቀ
ለስወጣሁት—አስታወክሁት
ለወጣጡ ያምራል—ዛጋው ያምራል
ለወጣጣ—ምስጢር እንዲነገር አባበል (አዋጣው)
አዋጣ—የገንዘብ ተራድኦ አያረገ
አዋጣሁት—ምስጢር እንዲነገረኝ አደረግሁት (አወጣጣ)
ለውጣኝ—አድነኝ
ለውጫጭኝ—አፈርሳታ
ለውጣ ጠረን—ሀይለኛ ሰው
ለውጭኝ እገል—ሳምልጥ ፤ ልፈትለክ
ለይን ለወጣ—ባለገ ፤ ደፋር ሆነ
አይወጣውም—ንፋግ ነው
እንዳወጣ ያውጣ—እንደሆነ ይሁን
እውነት ለወጣ—ርግጡን ተናገረ
እገራ ለውጭኝ—እብስ ፤ ፈትለክ
እገር ለወጣ—መዞር ጀመረ
ከመከራ ለወጣ—ከመከራ አዳነ
የሚያዋጣ ጸሎት—የማያዛልቅ ጠባይ (አመል)
ገንዘብ ለስወጣኝ—ገንዘብ እንድከፍል አደረገኝ
ጡት ለወጣች—ጡት ኔገጠኝጠች
ጭራ ለወጣ—አበደ ተናደደ ፤

አዋለ ፡

ለገዳይ ለዋለ—ልእንድ ነገር አወጣ (ገንዘቡን)
ሴት ለውል—ከሴቶች የማይለይ ፣ ርምጥምጥ
ነፍስ ለዋለ—ነፍስ አወቀ (ህፃን)
ነፍስ ለውል—እንጀራ
እስሩን ለዋለ—ጽጠረ
ከብት ለዋለ—ከብት አገደ
ወሎ ለዋለ—ቀኑን ሙሉ ሲለቀስ ዋለ (ለሞተ ሰው)
ወሎ ለበል—ለመንገደኝ የሚሰጥ አበል
ጠም ለዋለ—ምግብ ከለከል

አዋሽ ፡

—1.ለጋስ
አዋሽ ነው—ለጋስ ነው
—2.ትልቅ
በአዋሽ በርሜል የተጠመቀው ጠላ አገር ምድሩን አሳከረው

አውራ ፡

አውራ ሊሊት—ውድቅት
አውራ መንገድ—ትልቅ ጉዳና
አውራ ሰው—1. የቤተ ሰብ ኃላፊ 2. እምነት የሚጣልበት ቁም ነገረኛ ሰው
አውራ በገ—ያልተቀጠቀጠ የበግ አውራ
አውራ ተሲያት—ቀትር ፡ ስድስት ሰዓት
አውራ ነገር—ቁም ነገር ፡ ርአስ ነገር ፡ የነገር መሰረት
አውራ ለዘል—ድርሰ ጊደር
አውራ ከተማ—ዋና ከተማ
አውራ ጠላት—ክፉ ደመኛ
አውራ ጣቱን ጠባ—አላዋቂ ሆነ
አውራ ጣት—ወፍራም ጣት
አውራ ፍየል—ያልተወቀጠ ፍየል

አውሽልሽለ ፡

ነገረ ውሽልሽል—ቁም ነገር የሌለበት ፡ ውል የለሽ ነገር

አውተፈተፈ ፡

ወተፍተፍ ስራ—የይድረስ ይድረስ ስራ

አዘለ ፡

ለቆ ለዘል—የግብር ይውጣ ረጂ
ሲያዝሉት ይነቁ—ሲረዱት ፡ ሲደግፉት ይጎዳ
ለዝሉ ኖረ—ሲረዳ ኖረ
ለይት እንባ ለዘለ—አይት እንባ ቋጠረ

አዘነ ፡

ለዘን ተቀመጠ—ለቅሶኛ ተቀበለ
ለዘን—ለሀዘነተኛ የሚወሰድ ምግብና መጠጥ

አዘዘ ፡

ለውነቱ ለልታዘዘው ለለው—ለውነቱ ደክመ
ለዘዘበት—1. መከራ መጣበት
—2. ክፉ አጋጣሚ አጋጠመው
ለዛኹ ናዛኹ—የበላይ አለቃ

አዛር ፡

አዛር ነብት—ተባላሽ

አዞረ ፡

ማዞረያ—የሰልክ ቤት
ራሱን ለዞረው—1. እደናገረው
—2. ራሱ ጽው አለበት
—3. አሰከረው

አዞ ፡

መታያ—ገጽ በረከት
መከራ ለየ—መከራ ደረሰበት
ምን ታይተታል—ምን አስቧል
ምን ለየዝኝ—ምን ነካው (ለታመመ ሰው)
ሰው ለየ—ፈረደ
የሰው እጅ ለየ—በሰውኝ አለ ፤ ደኸየ
በጠላት ላይን ለየ—እንደ ጠላት አየ
ቢስ ላይይህ—ክፉ ነገር አይግጠምህ
ባይት ቂጥ ለየ—ገረመመ ፤ በንቀት ተመለከተ
ለስተያየ—አወዳደረ
አታስተያየው—ስለእሱ አታስብ (ለቅልሽልሽታ)
አዙሮ የማያይ—ይሉኝ የማይል
ለየሁ ለላለም—አልበቃውም ፤
ሶስት እንጀራ በልቶ አየሁ አላለም
ለየሁለት—ታዘብሁት
ለየህ!—ልብ አልከው ፤
ለየህልኝ?—ነገሩን ተረድተኸዋል?
ለየበት—1. መብላት ከለክለው ፤ ሳይበላ ጠገበ
— 2. ፈረደበት
— 3. የልቡ ክፋት ችግር አስከተለበት
ለየኝ ለላየኝ ብሉ—ተደብቆ ፤ ፈራ ተባ እያለ
ለየኝ ለላየኝ ለለ—በሰራ ሰነፈ ፤ ተደብቆ ክፋት ሰራ
እሳት ለየው—እሳት ነካው (ቢበስልም ባይበስልም)
እገዢ ለየ—ፈረደ
ክፉ ላይይህ—ክፉ አይድረስብህ
የጎደን ለየ—አይኑን አጣጥ አየ ፤ በንቀት ተመለከተ

አያት ፡

ከለያት ከቆድማያት—ከብዙ ትውልድ ጀምሮ

አይን ፡

ለይነ ልም—ተንኮለኛ
ለይነ ሊባ—አመንዝራ ፡ ሸርመጣ
ለይነ ስጋ—በሕይወት
በአይነ ስጋ ለመገናኘት ያብቃን ፤ በሕይወት ቆይተን
ለይነ ስቡን ለለው—አይኑን አንጎደው ፤ መታው
ለይነ ሰውር—አይት የማያይ ፤ እውር

ለይነ ቀላዋቂ—ያየውን ሁሉ የሚከፈል
 ለይነ ቁራኛ—ህን ተበሉ የሚጠበቅ
 ለይነ በነ—ከጨንጎ ጋር አብሮ የሚገኝ ብልት
 ለይነ ጣህር—ባህር የሚመስል ብኅብኅታ
 ለይነ ወገ—ቡዳ
 ለይነ ተኩላው ጠፋ—መላ ቅጡ ታጣ
 ለይነ ውሃ—ያንድ ነገር አዝማግያ
 ለይነ ደረቀ—የማያፍር
 ለይነ ገህድ—ገምት
 በአጻን ገመድ ነው ለክቶ የሰጠኝ
 ለይነ ገብ—የሚግርክ
 ለይነ ገበኛ—ሰላይ
 ለይነ ጥላ—የሰንፍና መንፈስ
 ለይነ ቀለ—ቅናት ያዘው
 ለይነ ተንከራተተ—ጓጓ
 ለይነ ተገለገለ—ደንገጠ
 ለይነ ታወክ—አላይ አለ
 ለይነ ደገደገ—ፈዘዘ
 ለይነ ጠገበ—በማየት ረካ
 ለይነ ጠፋ—መያዣ መጨበጫው ጠፋው
 ለይነ ጣክ—ተቅበዘዘ
 ለይነ ብር ለለ—ከሳ ገንድጎይ
 ለይነን ባይኑ ለየ—አስመስሎ ወለደ
 ለይነን ተክለ—ትክ ብሎ አየ
 ለይነን ሰካ—ባለማቋረጥ አስተዋለ
 ለይነን ለፊጫይ—ተስፋ አደረገ ሲፈራ
 ለይነን ለነሳ—አይነን አቀና
 ለይነን ለያሳየኝ ለለ—መርዞ ያዘ ሲገምድ አደረገ
 ለይነን ገደለ—አይነን አጨለገ ሲጨነቅረ
 ለይነን ጣለ—ተመኘ ሲሰናወን ባንድ ነገር ላይ አደረገ
 ለይነን አጠቡኝ ለለ—ፈጽሞ እምቢ አለ
 ለይነን ገለጥኩ—ነገሩን ተረዳሁ ሲገዛው
 ለይነን ላፈር—እንዳላይህ ሲወራጃ ሲፈረተቢስ
 ለይነን ላፈር ለለ—ረገመ ሲጠላ
 ለይነን ላይን—ፊት ለፊት ሲበክላ
 ለይነን ላይን ተሳበረ—ተፈራራ ሲተፋፈረ
 ለይነን በቀና ይሰፍራል—የክፉ መጨረሻ ነው
 ለይነን ባይን—ወዲያውኑ
 ለይነን ለወጣ—ሀፍረት አጣ
 ለይነን ለዋጅ—ዘዋሪ አይን ሲገኝ የማይረካ ሲሆን የሚመርጠው ያጣ
 አይንን ለዋጅ ስለሆነበት እንዲገም ሳይዝ ሄደ
 ለይነን ለውጣ—ባለጌ ሲደፋር
 ለይነን የበላ—አይን አውጣ
 ለይነን ለፋር—አንገተ ሰባራ

ለይነና ለፈር—ተጣይ ሲባራ
 ወንድማማቾች ለይነና አፈር ከሆኑ ሰንብተዋል ሲከተሉ
 ያይን ቀብ—ያይን ሽፋን

አይጥ ፡

አይጥ በበላ ጻዋ ተመታ—እንጹ ባጠፋ ሌላው ተጎዳ
 አይጥ ለበላ—ግብ አገባ ሲሸነፈ
 አይጥ ለፍ—ሞግሟጣ
 አይጥና ድመት—ተጠቂና አጥቂ
 የአይጥ ምስክር—የወገን እርዳታ

አይለ ፡

አይለ ፈንታ—ጥዋ ሲፈርሻ
 ያልታደለ—እድለቢስ
 ያደለው—የተባረከ ሲሆን የተሳካለት
 ፍርድ ለደለ—በየ

አይመ ፡

አይመ መታ—ሴራ አደረገ

አይረ ፡

ለፍታ ለደረ—አሽከርነት ገባ
 ለገዢ ለደረ—የጽድቅ ስራ ስራ
 ላጻር ሳይሆን—ከወንድ ጋር ልታድር
 መሬት ለደረ—ሳይታረስ ቀረ
 መሬት ጠም ለደረ—ሳይዘራ ቀረ
 ማደሪያ—በአገልግሎት የተገኘ የወታደር መሬት
 ሳይታረስ ለደረ—ሳይታረስ ቀረ
 ሰይጣን ለደረበት—ሰይጣን ያዘው ሲተናደድ
 በጅ ለደር—ያለ
 አያደር—ቆይቶ ቆይቶ
 አያደርስ—ክፉ ነገር አይምጣ
 ለደረህን—እስኪ አግኝቷል!
 አደራህን ለእስኪ መቼ ተገናኝተን ነው ሲደብክኝ ያልሸኝ?
 ለደራ በላ—እምነት ቢስ ሲሆን ሸፍጠኛ ሆነ
 ለደራ ለለ—አፍረ
 ለደራ ከታች—የታመነ ሲሆን ወደ ሰው
 ለጻፋ ሞቀ—ራሱን ቻል ሲከበረ
 ለጻር ለደበለው—እንቅልፍ አልነበረኝም

አዳራ ብዩ—ትዳራ ብዩ ፡ ኑርዩ ብዩ
አዳር ቀና—አዳር ሰላ ፤ ማለፊያ ሆነ
አድር ብዩ—ተለማማጭ
አዳሪ አወጣ—ጨረለቀ
አዳሪ ወጣ—ወገቡን ሞከረ
ዘብ አደረ—ጠበቀ
ዱር አዳሪ—ወንበዴ
ጠም አዳሪ—ምስኪን

አደረቀ ፡

ምቸ አደረቀው—ምቸ ክፉኛ መታው

አደረገ ፡

ልብ አድርግ—አስብበት ፤ ተጠንቀቅ
ምን አደረገኝ—ምን በደለኝ
ሹም አደረገ—ሹም ሹመ
ቂል አደረገው—አሞኘው
አደረጋት—በግብረ ስጋ ተገናኝት
አድራጊ ፈጣሪ—ባለሙሉ ስልጣን
እንደተ አድርገ—እንዴት ሊሆን ይችላል

አደሰ ፡

አዲስ ነገር—ዘመን አመጣሽ

አደባባይ ፡

ባደባባይ—ሰው ባለበት
ደደባባይ ሰው—ነገር አዋቂ ፤
ባደባባይ ሰደበው ሰው ሁሉ እየሰማ ፤ በሰው ፊት
ደደባባይ ምስጢር—ሁሉም የሚያውቀው

አደብ ፡

አደብ ገዛ—ዝም አለ ፤ ጨመተ

አደገ ፡

ልቡ አደገ—ተበተ ፤ ተኩራራ
ማደገ—እሰው ቤት ያደገ (አባትና እናት የሌለው)
ስድ አደገ—ያልተቀጣ ፤ ማንዘራሽ

አሳዳጊ የበደለው—ያልተቀጣ ፤ ባለጌ
ለሽከር አደገ—ቤተ መንግሥት ያደገ
አብር አደገ—1. ጓደኛ (የልጅነት)
—2. የኖረ ጠባይ
አደገህኩ—ለዚህም ደርሰሃል ወይ ?
አደገህ አደገህ ለለ—አለሁ አለሁ አለ
እንዳደገ ይደገ—እድሉ ያውጣው
ድዛ አደገ—የደሃ ልጅ

አዳጠ ፡

ምላሱን አዳጠው—ነገር አመለጠው

አድባር ፡

የ፤ አድባር—የኔ ተንከባካቢ

አጀበ ፡

ሆደን አጅቦኛል—የበላሁት አልተሰማኝም

አጅራ

አጅራ—ጉበዙ ፤ ቆፍጣናው

አገመ ፡

ለገም ጠቀም—ያዝ ለቀቅ
ሰውየው ልጅቱን አገም ጠቀም ያደርጋታል ፤ አንዴ ስድብ አንዴ ምስጋና ያፈራርቅባታል

አገር ፡

ሁሉ አገርሽ—በየሄደችበት የምትለምድ
ባለገር—የገጫር ሰው
ባገር ፊት—በብዙ ሕዝብ ፊት
ባገር ፊት ነው የተናገረው
ለገሩ ሁሉ—ሕዝቡ ሁሉ
ለገራው—ኦሞረው ሕዝብ
ለገር ላገር—በየቦታው
ለገር ምድር—እጅግ በጣም ብዙ
ለገር ቂጥ—እጅግ የራቀ ፤ ታች አገር ፤ ላይ አገር

ለገረ ገብ—የልላውን አገር ልምድና ስርአት የልመኔ
ለገር ለዋይ—ጀገና
እንዳገሩ—እንደ ባህሉ
እንዳገሩ ይጥሩ እንደ ወገዙ ይሻገሩ
ያገር ቀንድ—ዋና ሰው፣ ሽማግሌ

አገባ ነገብ፡

አገባ ነገብ—ሚስት አገባ ፤ ተዳረ

አገና፡

አገና ተማታ—በዋጋ ተሰማማ

አገናኘ፡

ጥጃዋን አገናኘ—እንድትጠባ አደረገ

አገጭ፡

አገጪ መተ—እረፍተ ቢስ ፤ ዐይን አውጣ

አጉራ፡

አገራ ዘለል—ከባሏ ቤት ጠፍቶ የሄደች ሴት
አገራህ ጠናኝ—ጭብጥህ ጠነከረብኝ

አጋም፡

አጋም ለዙርበተ—ጥርስህን ተነቀሰው

አጠረ፡

ቃል አጠረው—መግለጽ አቃተው
ባጭሩ—ነገር ሳይበዛ፣ ባጠቃላይ
ባጭሩ ያደረው—እድሜ የሌለው
ባጭር ቀረ—ተቀጨ
ባጭር ለታልም—አሳብ ውሴን አትሁን
ለርቆ አጠረ—አደጋ ሳይደርስበት ጠላትን ተከላከለ፣ መጠባበቂያ አበጀ
(ለሚመጣ ክፉ ነገር)
ለጭር ቆርቋኝ—ታናሽ ታሪክ
ለጭር ቃል—ዝብዝብ የሌለበት ነገር
እጅ አጠረው—ገንዘብ አለቀበት

እጥረተ—አለመብቃት
እጥር ምጥን ለለ—ድልድል ሆነ
ወጥ / መጠጥ አጠረ—ሳይበቃ ቀረ

*አጠቀ፡

ባጭር ታጠቀ—ለስራ ተዘጋጀ

አጠቃ፡

በሬው ላሟን አጠቃተ—ላሟን ሰረራት

አጠቢ፡

ቢያጥቡ ለይጠራ—ቂመኛ ሰው
ታጥቦህ እርዳኝ—ስራ የማይሆንለት
ታጥቦ ጭቃ—ተመልሶ እዚያው፣ ቢመክሩት የማይገቡሁ
ለጥቦህ እዘን—ሲያጥ ቡት የሚለቅ ጥለት
ለጥቢ—ምላጭ ሌባ
እጄን አጠቢኝ—ክፉኝ ቆረጠኝ ፤ ጥለጫኝ
እጥብ ያለ—ዋና ሌባ
ገንዘቢን አጠቢኝ—እያጥዛ ወሰደብኝ

አጠነ፡

እንዳጠነ ታጠነ—ተሟሟሰ
ማጠኔው የተበጠሰ—ፈሴን የማይደገር

አጠነጠነ፡

ወረ አጠነጠነ—ወረ ከወዲያ ወዲህ አመላለሰ

አጠድ፡

አጠድ ክፉ—ምግባር ያነሳቸው አሽከሮች

አጠጠ፡

አጥጥ ሙጥጥ ለለ—ጨርሶ አነሰ

አጠፈ፡

ማጠፈያው አጠረው—መልስ ጠፋው ፤ ተደናገረው፣
የሚያደርገውን አጣ
ቀሉን አጠፈ—ከዳ

አጣ ፡

ባጣ ቀደኛ—የተሻለ ካልተገኘ
ተጅ ለተጣ—አትደሀይ
ለጣ ነጣ—ፈጽሞ ደሽዩ የየእንጀራ ገመዱ ተበጠሰ

አጣራ ፡

(ጠራን ተመልከት)

ለጣሪ ኮሚቴ—ጉዳይ የሚከታተል ኮሚቴ
ለጣራ—1. ጉዳዩን በወግ አወቀ
—2. በሙሉ ሸጠ

ለጣሪኛ—በሙሉ ወሰደብኝ
ለጣርተህ ተናገር—ገልጽ አድርገህ ተናገር
ለጣርተ ያነባል—ባይሳሳት ያነባል
ለጣርተ ያወቃል—ይህኛ አድርጎ ያወቃል
ጠጁን ለጣራ—ጠጁን አጠለለ

አጣፋ ፡

መታጠፊያ—መዞሪያ (ለመንገድ)
ማጣፊያው ለጠረው—መያዣ መጨበጫው ጠፋው
ለጣፋ—ሁለት ጊዜ በልጠ የእጅግ ላቀ
አጥፍ ዘርጋ የሚል—1. ወገበ ተቋን
—2. ተለግግቶ

አጥ ፡

አጥ ረገጥ—አካባቢ ፡ ፊት

አጥም ፡

አጥመ ርስት—ሲያያዝ የመጣ ርስት

አጥንት ፡

ባለአጥንት—ከትልቅ የተወለደ
አጥንት ጥሩ—የጤዋ ልጅ
አጥንት ገልጥሞቱ የሚያገለግል—ለእድሜ ሙሉ የሚያገለግል
አጥንቱ እየሆነ ሆኖ ይወጋህ ለለ—ፈጽሞ ረገመ
አጥንት የለሽ—ወሽጥኝ
የጀርባ አጥንት—በጣም አስፈላጊ

አጨበጨበ ፡

ገንድ እጅ ማጨዝጨዝ—የማይሳካ ሰራ
አጨዝጨቢ—አጋኖች ፡ አለሁ አለሁ ባይ
አስጨበጨበ—ይበል ይበል አስኖ
አጨዝጨቢ—አድርባይ

አጨደ ፡

ሆደ ማጨድ—ከፋ ሰው
ማጨድ አገር—ጉባዛ እግር
ማጨደ ነፍሱ—እጅ ደረቅ
አጨዳዩ ርገፍ አለ—ተጣደፈ
አጨዶ ገብ—ማን ዘራሽ

አጫረ ፡

ጠብ አጫረ—ጠብ አነሳ

አጸደ ፡

አጸደ ነፍስ—የነፍስ ስፍራ ፤ ገነት
አጸደ ስጋ—ምድር

አፈረ ፡

ለይነን ላፈር —1. ይሙት
—2. ፍጹም ጥላቻ

አለቃዬ አይገህን ላፈር ብሎኛል ፤ ያረገሁትን ሳላውቅ (እኔን ማየት
አስጠልቶታል)

አይፈር ለፊቱ—ጎበዝ ጨካኝ
ላፍረቱ ነው የተናገረው—በቸግረው ነው ፤ ይለው ቢያጣ
አይን አፋር—አንገት ሰባራ
አፍረተ ቀልን መስበር—ይሉኝ አይል መሆን
አፍረተ ስጋ—ገመና
አፍረተ ቢስ—ሰውን የሚያፍር ፤ የዶር አይን የበላ
አፍረቱን ጣለ—ተጋለጠ
አፍረት የለሽ—ግንባረ ደረቅ

አፈረሰ ፡

(ፈረሰን ተመልከት)

ቀስናውን አፈረሰ—ተራ ሰው ሆነ

አፈር ፡

አፈሩን ገለባ ያድርገለትና—ምህረት ይስጠውና
አፈር ሆነ—ወደ መሬት ተመለሰ
አፈር መለሰ—ቀበረ

አፈር መለስ—ሀይለኛ መጠጥ፣ ሞት አፋፍ የሚያደርስ
አፈር መስላል—ነጫጭባ ሆኗል
አፈር መሬት በላ—ሞት፣ እጅግ አድርጎ ተዋረደ
አፈር ቀመስ—ተቀበረ
አፈር ቃም—ሙት
አፈር በተነ—ሙትን ተሰናበተ
አፈር በተና ማለ—እንደአባራው ያድርገኝ አለ
አፈር ብላ—ሙት

አፈር አልባሽ—1. ባል ወይም ሚስት
—2. ቀባሪ

አፈር አፈር ይላል—እምክ እምክ ይላል
አፈር ይቀለለው—ምስጋና ይድረስውና
አፈር ይበላጃ—1. እኔ በፈንታው ልሙት
—2. እንደትገኝላለሁናል

አፈር ይፈጫል—ሕጃን ነው
አፈር ገራ—አራሽ፣ ገበሬ
አፈር ጠፈው—1. በባእድ አገር ሞተ
—2. አገሩ ተመልሶ ሞተ

አፈር ፈጭተው ያደጉ—አብረው ያደጉ
አፈር ፋር—አፈር መለል

አፈርሳታ፡

አፈርሳታ ለወጣ—አጥፈን ከጋለጠ (በስብሰባ)

አፈስ፡

ለመድ አፋሽ— የረዳው የማይከዳው በጣም ቸር
አፋሽ አከንፋሽ— ምን ላድርግላህ ባይ፣ እወዳሽ
አፋሽ አገንባሽ—1. ወጭ ወራጅ፣ ጎንገሽ ትልቁ ወዘተ
2. ምን ልስራ ባይ
ይም አፋሽ—ረዳት

አፈስስ

ቀስናውን አፈስሰ—ተራሰው ሆነ

አፈን፡

አፈነ—ሰውን ሰርቶ ፈንግሎ ወሰደ
አፈን አፈን ለደረገ—ሞት ሞት እደፈገ
አፍን—1. የተቀሰበ

—2. ተገድሶ የተወሰደ

አፍን አፍን ተወዳለች—እንክብካቤ፣ እጅብ እጅብ
የአፈና ጅብ—የተራብ፣ የማይጠግብ

አፈፍ፡

በአፈፋ በገደፋ—በቀፈፋ
አፈፍ ለለ—ፈጥኖ ተነሳ
አፈፍ ለደረገ—ቶሎ ያዘ
አፈፍ ለፈፍ ለለ—ብድግ ብድግ አለ

አፋፍ፡

ካፍ ከወጣ አፋፍ—ይነዛል፤ ሁሉ ይሰማዋል
አፋፍ ላይ ደርሶ ነበር—ማለቂያው ላይ ደርሶ ነበር
የሞት አፋፍ—ምጥ፣ ጣር፣ ጭንቅ

አፍ፡

አፈላማ—ከብት እሰው ማላ ገብቶ ሲበላ ባለቤቱ የሚከፍለው ገንዘብ
ልገም አፍ—ፊት ብሎ የማይናገር
ሙራ አፍ—ተከፈ
ሙጢ አፍ—ነገረኛ
ባፋ ተሾሙ፣ ተቀረደ—(በመናገር)
ሹል አፍ—ነገረኛ
ባፍባፋ አገረሰው—መላልሶ አገረሰው
ታፍታፋ—ላይጠራቀም፣ ሳይበዛ መስራት
አፈ መምህር—የመምህር ምክትል
አፈ ማር—ደግሞ፣ ጥሩ ንግግር የሚቻል
አፈ ሰላም—ክፉ የማይናገር
አፈ ቀቢ—ክፉ የማይናገር
አፈ ብልጥ—ንግግር አላማሪ
አፈፍ—ተናጋሪ፣ ለፍላፊ
አፈ ከባድ—ያገኘውን ሁሉ የማይናገር
አፈ ዘርጣ—ያገኘውን የሚናገር፣ ተሳዳሪ
አፈ ወረሳ—አፋ እንዳመጣለት የሚናገር
አፈ ጮላ—ንግግሩ የሚጣፍጥ
አፋን ነጠበው—ሳያስበው ድፍረት ተናገረ፤ ነገር አመለጠው
አፋን አዳጠው—ሳያስበው ክፉ ተናገረ
አፋን ከረከሙ—ዝም አለ፤ ከመናገር ተቆጠበ
አፋን አጠፋ—የተናገረው ሳይሆንለት ቀረ
አፋን ያዘ—ዝም አለ
አፋን ይበላዋል—ተናገር ተናገር ይለዋል፤ መለፍለፍ ይወዳል
አፋን ይይዘዋል—ጅክክል አይናገርም፤ እንደብተቀና አይደለም
አፋን ፊታ—መናገር ቻለ
አፈን ቡዳቦ—አልናገርም፤ ዝም እላለሁ

ለፊን ይገር—ከጠበቃዬ ጋር ሆኖ
 ለፍህ ለድርገት—በላ፣ ትመስ
 ለፍላፍ—ፊት ለፊት
 ለፍ ለስያዝ—መልስ ለሰጠ ሀገም ለሰኘ
 ለፍ ለስር—የግድግር
 ለፍ ለወጣ—ተናጋሪ ሆኖ
 ለፍ ለይቸልም—ቶንቶ አይቸልም
 ለፍ ለፋን ለለው—አላናገር አለው
 ለፍ ለላ ልብ ለፋ—ሸጋይ፣ አታላይ
 ለፍ ለፋን ለሉት—እንዳይናገር አደረጉት ለየተቀበለሉ ሰደቡት
 ለፍ ያለውጤፍ ይቀላል—ነገር አላማሪ
 ለፍህ ይረር—አትናገር
 ለፍህን ዝጋ—አትለፍልፍ
 ለርኩም ለፍ—የጥሰሽሻ አፍ
 ለሳት ለፍ—ለፍላፊ፣ ተናጻፊ
 ለስስት ለፍ—ውስጠ ክፉ
 ለሾህ ለፍ—በነገር የሚወጋ፣ የጥግግ፣ ሙጢ አፍ
 ካፍ ከወጣ ለፋፍ—ከተነገረ ሁሉ ሰው ይሰማዋል
 ከፍታፍ—ጅላጅል፣ ነሆለል
 ወረንጦ ለፍ—ነገር ለቃሚ
 የፈረንጅ ለፍ—የፈረንጅ ቶንቶ
 ያፍ ወለምታ—ባይታሰብ የተነገረ
 ፍላፍ—ለፍልፍ የግድታከተው

አፍላ :

ለፍላኝ እንጂራ—ወዲያው ተባክቶ የተጋገረ፣ ያልባካ
 ለፍላ እንቀልፍ—ገና የተጀመረ እንቅልፍ፣ ከባድና ብርቱ እንቅልፍ
 ለፍላ ጊዜ—የወጣትነት ጊዜ
 ለፍላ ጦር—ብርታት ያለው ጦር
 ለፍላ ጨዋታ—ዋናው፣ የሞቀው ጨዋታ

አፍንጫ :

የሽንብረ ለፍንጫ—እጅግ በጣም ትንሽ
 ለፍንጫ ለቀልጥ—ወርጭ፣ ብርድ

አፍኦ :

ለፍለ ወጣ—እላሪ ተቀመጠ

እህል :

እህላም መረት—እህል ግፍራት የሚያውቅ መረት፣ ለም መረት
 እህል በህል—1. የጦም ምግብ
 —2. ግጣፈጫ የሌለው ምግብ

እህል ቀንጅ—መልክን የሚያሳምር እህል ነው
 እህል እህል ለይልም—አይጥምም
 እህል ለላሰኘውም—ምግብ አልፈለገውም
 እህል ውሃ በለው—ምግብ ስጠው
 እህል ውሃው ለልቁል—በቅቶለታል ለክትሞለታል
 እህል የቀመሰች ለትመስልም—መንምናለች
 እንደ ሰው እህል የምትበላ ለትመስልም—ቆንጆ ናት
 የእህል ቤት—መብላት እንጂ ሥራ የማይሠራ

እለት :

እለት ሞት—የሞት ቀን
 እለት ቀን—ከጧት እስከ ማታ
 እለት ጠብ—ቀርቆ የሌለው ጠብ
 የእለቱ ለት—በዚያው ቀን
 የእለት የእለቱን—የየቀኑን
 ያንለት—አንድ ቀን

እልም :

እልም ለለ—ጠፋ
 እልም ያድርገው—ባይገለጥ ይቅር ለድራቹ ይጥፋ
 እልም ድርገም ለለ—ፈጽሞ ጠፋ

እመጫት :

ከመስመር በላይ በተጨማሪ የተጻፈ ጽሕፈት

እማኝ :

ርጥብ እማኝ—አዲስ እማኝ

እምር :

እምር ታህል—በጣም ትንሽ

እምቡጥ :

እምቡጥ ጣለ—ፍሬ ለማፍራት ጀመረ

እምዬ :

እምዬ ቀለት—አዩ ቅሌት

እራት :

የባሕር እራት—የከተራለት የሚበላፍ የሚጠጣ
 የዳኛ ራት—መጥን፣ መተያያ

፲፭፪ አራት-ትንሽ ክር (እመርፈው ላይ የሚቀር)
ታ አራት-ሲያረጁ የተገኘ አንጀራ፡ ሀብት፡ በስተሃላ የተገኘ ሀብት
ቲቀ-የኔ ፍቅር
፶፩ ራት-1. የባለቤት እራት
-2. እዲስ ማር

፶. አራት-ነገረ መራራ
አራት አራት ይላል-የሚናገረው ያስቀይማል

፶፱-እሩሀሩሀ

፷፫ቱ እሳት ሆኗል-አተኩሷል
ነታፍ-ለፍላፈ
ሳቱ እጅም ለልተወኝ-መዘዙ አለቀቀኝም
ሳት ሆኗል-በጣም ተወዷል
ሳት ለባሶ፡ እሳት ጉርሶ መጣ-ፈጽሞ ጫክኛ፡ ተቆጥቶ፡ በጣም ተናዩ
ሳት ነው-ጉበዝ ነው
ሳት ለእሳት-ሮሌ ለሮሌ
ሳት ካየው ምንለየው-በበስልም ባይበስል ግድለም
ሳት ያላሰ፡ ለሳት ያላፈው-በጣም ሮሌ
ሳትና ጭድ-አጥፊና ጠፈ
ሳት ጫረ-1. አጥል ነገር ቆስቆስ
-2. እሳት ከመንደር ወሰደ
ሰስት-ተገኘልኛ፡ ተለዋዋጭ
ሰደድ አሳት-የጫካ ቃጠሎ

ኣስከሆነ ድረስ-እስከ ተሳካ፡ እስከ ሰመረ
ኣስከ ማእዘኑ-ምን ማስቂያ አለው
እስከዚያው-እስከ መዳረሻው
እስከ ወዲያኛው-እስከ መጨረሻው
እስከ የሊለው-መጨረሻ አልባ

፲፱ :

አስከስታ መታ-ሰውነቱን ሰበቀ (በዘፈን) እስከስታ ወረደ
ሰክስ ለለብኝ -1. አለመጠብኝ ፤ አቂያቂያለኝ
-2. ጨፈረብኝ

እርም :

እርምን ለወጣ-ለዘመዱ አለቀሰ ፤ ተስፋ ቆረጠ
እርምን በላ-ለዘመዱ ሳያለቅስ ቀረ
እርምን ቢናገር-አንድ እንኳ ቢናገር
እርምን ቢናገር የሰድብ መአት ወረደበት
እርም ነው-ክልክል ነው
እርም ታኸል-በጣም ትንሽ
እርም አለ-ተወ
እርም ያሰው ስጋ-የሚርቁት ነገር
እርም ያባቲን ስጋ-ሁለተኛ አላደርገውም
እርምህን-አንተን ወዳጄን
እርም ያርገብኝ-ወደፊት አልነካውም

እሺ :

እሺ ነገ-ቃልን አለመጠበቅ
እሺ በጉ ለለ-ደግ ማለፊያ አለ
እሽባቦ እሽባቦ ለለ-አሽበለበለ
እሺ ባቦ ለለ-እንዳልክ አለ
እሺ ለለ-ታዘዘ ፤ ከለከለ (ዝንብ)
እሺ ለሰኝ-አስፈቀደ፡ እስቀበለ
እሺ ይበልጣል ከሺ-መስማማት አያለያይም ፤ ይበጃል
ዝንቢን እሽ ላይለውም-አይደፍረኝም

እቃ :

እቃ ገሲት-ቅራቅንቦ
እቃይን-ብልቲን
የወገ እቃ-የማእረግ እቃ
የውሃ እቃ-ውሃ መያዣ

እናት :

እናት ለደገ-ከናቷ የምትበልጥ
እናት መሪት-የሰጡትን የሚያበቅልና የሚያፈራ
እናትህ ውሃ ተጋትህ ለለ-የድካምን ዋጋ ከለከለ ፤ አስቀረ
እናት ናት-ሩሀሩሀ ናት
እናት ለይምራ-የክፉ ክፉ፡ ጫካኝ
የለገር እናት-1. በባላገር ከቤት እቤት እየዞረች የምትጦር አርጊት
-2. ሰው ደጋፊ

እንስት ፡

እንስት ሙረት—ወፍራምነት የሌለው ገብጋባ መረት

እንቁላል ፡

የለው እንቁላል—ከባለድ የተወለደ
እንቁላል ጣለ—እንቁላል ወለደ

እንቅርት ፡

እንቅርቲ ለረጠ—በጣም ደከመኝ

እንብር ፡

እንብሩን ሳት—ይደዘውን አጣ ሰጠኝ

እንብርት ፡

እንብርቱን የተተሰሰ—የሰጣውን የማይደብት
እንብርት የለሽ—ሆዳም

እንቧይ ፡

እንቧይ ሰበዘት—አካለ ሻካራ

እንቶ ፈንቶ ፡

እንቶ ፈንቶ—የማይረባ ፡ ተራ ነገር ፡ ርጋፎ ፡ ጥጋ የሌለው ነገር

እንካ ፡

እንካ በንካ—1. ውለታ መመላለስ
—2. ግድፋት ፡ አለግበርክት

እንዝርት ፡

እንዝርት ቂጥ—ቋንጥንጥ ፡ ዐርፎ የማይተመጥ

እንደ ፡

ለው እንዳይሆን የለም—መላላት አይተርም
እንደሌለ—እንዳሰኘው
እንዳመጣለት—ላያሰበ
እንደምንም—በጥገር
እንደ ምንም ክረምትን አላልፈው

እንደ ቂጥ ይህና—ነውር አልባ ያልሆነ
እንደ ጥክሬ—እንደ ፈለገው
እንደ ብጩው ይሁን

እንደ ነገሩ—1. ነካ ነካ

—2. እንደ ሁኔታው

ስራውስ እንደ ነገሩ ነው ፤ ውሸልሸል ነው

እንደ ውቃቢው—እንዳሰኘው

እንደ የቀሉ—እንደየአመሉ

እንደፍ ጥረቱ—እንዳሻው

እንዲሁ—ያለምክንያት

እንዲሁ መጣላት ይፈልጋል ፤ ያለምክንያት

እንዲህ ነው—ግለፈያ ነው

እንዲያ ነው እንጂ ፤—አበጀህ ፤

እንዲያ እንዲያ በሉት—1. አመስግኑት

—2. አስተናግዱት

እንዲያው—1. ሳይቸግረው

እንዲያው ሳይሆንለት ነካክቶ አስቆጣው

—1. ሳይቸግረው

—2. ከቶ

እንዲያው ምን ነካህ

እንዳለወገን ለደረገ—አላግባብ ሰራ ፤ አጉላላ ፤ ጉዳ ፤ አበላሽ

እንዲያው እንዲያው—ብታልፈው ፤

እንዲያው እንዲያው ብታስብበት ፤

እንደታ—በእርግጥ

እንደታ ፤ መጥቷል እንጂ

እንዳልሆነ ሆነ—1. ጠፋ ፤ ታጣ

—2. ተበላሽ

እንዳያያዙ—እንደ ሁኔታው

እንዳያያዙ ነው የነገር መሐጃው

እንዳረቀደው ይሁን—የመጣው ይምጣ (የተሰፋ መቁረጥ)

እንዳፍህ ያድርገልኝ—እንደ ተመኘህልኝ ይሁንልኝ

እንዴታ ፡

እንዴታ—በእርግጥ ነው እንጂ

እንዴት ፡

እንዴት እንዴት—እንዴት እንዲህ ሊሆን ይችላል

እንጂ ፡

ለእንጂረው ሲል—ለነርው ሲል
እንጂረ ሳበው—መተዳደሪያው ሳበው
እንጂረ በሬው—ሰስታም
እንጂረይ ነው—መተዳደሪያው ነው
እንጂረ ይገባህ—ሀብት እጣ
እንጂረ ወጣለት—ሀብት አገኘ
እንጂረውን ለበሰለ—ተለግሞ ለየረለውን አገኘ
እንጂረውን ይገገራል—ይለግመጣል
እንጂረ ልላጊ—ሰራ ረዳጊ
የእንጂረ ለባት—ያልወለደ አባት ፡ የናት ባል
የእንጂረ እናት—ያልወለደች ያባት ሚስት
የእንጂረ ገመዱ ተበጠሰ—አጣ ነጣ

እንገዳ ፡

እንገዳ ነገር—ድንገተኛ ነገር
እንገዳ ቁርበት—ሴትኛ አዳሬ ፡ ዘግዊት
እንገዳ ደራሽ—ሳያስቡት ድንገት የመጣ
የወር እንገዳ—የወር አበባ
ጥቁር እንገዳ—1. ጉንዳን
—2. ከባድ እንገዳ ፤ ትልቅ

እንፋጭ ፤

እንፋጭ—ጥኝ ሰው

አኞ ፡

አኞ—ችኮ ሰው

አኞኝ ፡

አኞኝ ለለ—ሰለኞ

አክደክ

አክደክ ሰይጣን—እንዴት የሚያስገርም ነገር ነው

አኩል ፡

አኩል ቀን—ቀትር
አኩል በኩል—ግጥሽ በግጥሽ

እከከ ፡

እከከ ለለኝ—ሰለኞኝ

እዝ ፡

እዝ (ተእዛዝ)—ቁጣ

እዣ፡

እዣን ጨረሰ—ትጣቱን ፡ መከራውን ፡ ስቃዩን ረደመ

አደረ ፡

አደረር—ቆይቶ ቆይቶ

እዳ ፡

ለእዳ ያለው—ለመከራ የዳረገው
ምን እዳ ለለበኝ—ምን ያስጨንቀኛል
ምን እዳዬ—ምን ቸገረኝ
እዳ ሆነበት—ኸክም ሆነበት
እዳ ሰርጉ—ተበደር የሚደሰት
እዳ በእዳ ሆነ—በእዳ ተነከረ
እዳ በደል—ካሳ
እዳ ተሚዳ—ያልታሰበ እዳ
እዳየ ሆኖ—እድል ሆኖ
እዳዩን ለሳዩኝ—እጅግ አስቸገረኝ
እዳው ለየልቀም—መከራው አያበቃም
ወይ እዳ—እንዴት ያለ ችግር ነው

እጅ ፡

ባለጅ—በረትና ወርቅ ሰሪ
ባዶ እጅ ቀረ—ምንም ገንዘብ አልተረፈውም
እጅ መርዝ—የመታው የማይደን
እጅ መናኛ—ባለቤትነት ሳይኖረው የሰው ገንዘብ የወሰደ
እጅ ርጥብ—ቸር ፡ እጅ የነካው የሚለመልም
እጅ ሰላም—አፈ ገራም ፡ የሰላም ሰው
እጅ ሰባራ—ግብዝ ሰራ የሰራ
እጅ ሰብ—ክፉ ሰው ፡ የሰው ማጥፊያ መድኃኒት
እጅ ሰራ—ቸር
እጅ ስንኩል—ጥያ የሌላት
እጅ ለእጅ—በመረዳዳት
እጅ በጅ—ወዲያው
የምሽጥልህ እጅ በጅ እንድትከፍለኝ እንጂ ለነገ እንድትከፍል አይደለም

እጅ ብልህ—ሰራ አዋቂ
 እጅ ደረቀ—የቀረጠው ተክል የማደርት
 እጅ ጠብቀ—ጠላቱን እንዳይተናኮል የሚጠራው ዋስ
 እጅ ለመድ ለፋሽ—የረዳው የሚከዳው ፡ በጣም ቸሮ
 እጅ ለጠረ—ፍላጎቱን ለማርካት ገንዘቡ እነሰበት
 እጅ ጣለው—የተደረገለት ውሊታ አጋልጠው
 እጁን ሰጠ—ተያዘ ፤ ተማረከ
 እጁን ከብብቱ ለገባ—ፈጽሞ ሰነፈ
 እጁን ጨበጠ—የራሱ አደረገው
 እጁን ተቆረጥሁ—ረዳቱን አጣፀ ፤ መሳሪያዬ ጠፋብኝ
 እጅ መንሻ—ገደብ በረከት
 እጅ በጅ—ወዲያው ወዲያው
 እንዱን እመም እጅ በጅ አርመው ጨረሱት
 እጅ ነሳ—ገንበስ ብሎ ሰላምታ ሰጠ
 እጅ ለላስገባም—አዝመራው አልታረመም ፤ አልታወደም
 እጅ ለስነሳ—ሰላምታ አሰጠ
 እጅ ለዛወረ—ለከላሽ ለቀቀ
 እጅ ለደረገ—ተረከበ
 እጅ ለውሰኝ—ምታልኝ ፤ በልልኝ
 እጅ እጅ ለለ—ሰለቸ ፤ ምግቡ መሸተት ጀመረ
 እጅ ከፍንጅ—ከተሰረቀው እቃ ጋር
 እጅ ፀፋ—ድምፅ አሰማ
 እጅ አደር—የራሱ የሆነ
 ከጅ ወደ ለፍ—ሰርቶ ለሆድ ብቻ
 ከጅ በገንጩ—በሩት ካለ አጠገብ ያለ
 የጁን ለገኘ—የሰራውን
 እጅህ ከምን—ምን ይዘሃል

እግር ፡

ልጅ እግር—ወጣት
 በአገሉ እግር—በእርሱ ፈንታ ፡ ተተክቶ
 እግረ መንገዱን ጠየቀ—መንገዱን ለቆ ጎበኘ ፤ በዚያው ሲያልፍ
 እግረ ሙቀ—የእግር ብረት ፡ ባለበት ሰለት
 እግረ ሰላቢ—ኮቴው የማይሰማ
 እግረ ቀላል—ፈጣን
 እግረኛ—በበትሎ ፡ በፈረስ የማይጓዝ ፡ በእግሩ የሚጓዝ
 እግረ ነፃ—አጥል ነገር አስከታይ ፤ ገደቢስ
 እግረ እርጥብ—እድላም
 እግረ ቁራር—ቀጭን እግር
 እግረ እውቁኝ—ሸሸት
 እግር መመለሻ—የመልከተኛ ድካም ዋጋ
 እግር በእግር—አከታትሎ
 እግር ተፈረሰ—በአስቸኳይ
 እግር እስኪነቃ ድረስ ቢኬድ—የትም ቢኬድ
 እግር ጣለው—ድንገት መጣ

እጣ ፡

እጣ ጣለ—እጣ የሚደርሰውን ለየ
 እጣ ሰበረ—እጣ አዘጋጀ
 እጣ ወጣ—ድርሻው ለባለእድሉ ተሰጠ
 እጣዬ ሆኖ—እድሉ ሆኖ
 እጣዬ ለይደለም—አንግባባም
 እጣ ክፍል—እድል

እጥ ፡

እጡ ዱብ ለለ—ደነገጠ ፤ ውቃቢ ራቀው
 እጥ የሆነ ስምጥ—ድንገት ጠፋ
 እጠ መሰወር—እንዳይታይ ማድረጊያ (አሰማት)
 እጡን የጣለ ሰይጣን—ተግባሩ የሰይጣን የሆነ

እጭ ፡

እፍ ለለ—1. እሳት አነደደ.
 —2. ሸተተው
 —3. መብራት አጠፋ
 —4. ወሰን የሌለው ሆነ (ለፍትር)
 እፍ ያለኝ እንጀራ—በጣም ስለ እንጀራ ፡ ብን ያለ እንጀራ
 እፍ ያለ—ነፋስ የጠረገው ለጥ ያለ ግላ ፡ ምንም የሌለበት
 እፍ ያለኝ—1. ያበደቸ ፡ የለየላት ፡ የወጣላት
 —2. የኮራች ፡ የተጀነነች
 እፍ እፍ ለለ—እጅግ ተጥደኛ

እፍፍ ፡

እፍ እፍ ለለ—1. ሽታ ተጠየፈ
 —2. እንዳለለ ፤ አራቀ
 —3. ጊዚያዊ ፍትር አኖረሰ
 —4. መላልሶ አነደደ

h

ክለሰ :

ተምህርት ክለሰ—ደግሞ ደጋግሞ አጠና
ክልሰ—ከነጭና ከጥቁር ዘር የተወለደ
ክልሰ ቃል—ከሌላ ቋንቋ የተዳቀለ ቃል
ክልሰ ብር—ያጤ ምኒልክ ብር
ክልሰ ጥይት—ከተተኮሰ በኋላ ቀለሙ እንደገና የተሠራ ጥይት
ጥይት ክለሰ—የተተኮሰውን ጥይት እንደገና ሠራ
ጥይት ክላሽ—የተተኮሰ ጥይት እንደገና የሚሠራ ባለሞያ

ክለበሰ :

ክልብስ ለደረገ—ጥጥት አደረገ

ክመረ / ተከመረ :

ተከመረ—ዘሉ ወጣ
አንበሳው እበሬው ላይ ተከመረበት
ለተከመርብኝ—አትጫኝ
ፎቶ ብለህ ተቀመጥ ስምን እሰው ላይ ትከመራለህ ?
እገሌ ተከምር ተቀምጧል—ከፍ ብሎ ተቀምጧል

ክመጤፍ :

ክመጤፍ ለይቂጥርም—ይገቃል
ልንጠይቀው እቤቱ ድረስ ብንፈድ ከመጤፍ አልቂጠረንም ሆኖ አለን

ክረመ :

ለክርሞ—ለሚመጣው ዓመት
የጣያክርም በሽታ—ቶሎ የሚገድል በሽታ
የክርሞ ሰው—የሚቆይ ሰው
የክርሞ ጥጽ—የጣያድግ ፣ የማይሻሻል
ምንም ብለትና ብደክም የኔ ነገር የክርሞ ጥጽ ሆኖ ቀርቷል

ክረረ :

ነገር ለከረረ—አጠበቀ ፣ አልሰማማ አለ
ነገርን ከከረሩት መስማማት አይገኝም
አታክርብኝ—አታጠንክርብኝ (ለነገር)
ክረረ—አጭር ፣ ድውይ
ክረር መታ—በክረር ተጫወተ
ክረር ገንባር—እድሜው የማያስታውቅ
የከረረ ጠጅ—የኖረ ፣ የደረቀ ጠጅ
የከረረ ጥል—የመረረ ጥል
በሁለቱ መካከል የከረረ ጥል ስላለ ባትገባበት ጥሩ ነው
ገረ/ቀኝ ለክረረ—ከመጠን በላይ ተስፋገጣሪ (ለፖለቲካ)
ጠመን ክር ዋለ—ላይበላ ላይጠጣ ዋለ
ጠጁ ፣ ጠላው ከረረ—ያለመጠን ደረቀ ፣ በሰለ

ክረተሰ/ክሮታስ :

ክርታስ ለናፈጠ—ክርታስ ገፈፈ ፣ ጠረገ

ክረከመ :

ተክርክሞ ተቀመጠ—ወዲያና ወዲህ ከግለት አርፎ ተቀመጠ
ለፋን ከረከመ—ከመናገር ተቆጠበ

ክርስ :

ክርሳም—ሆላም ፣ ቢበላ የማይጠገብ

ክሰለ :

ልብ ለክሰለ—አናላጅ
በንደት ክሰለ—በጣም ተናደደ
ለክሰለ—አናደደ
እናቱን ለክሰሎ ገደላት
የክሰለ እንጢት መስላል—ሰውነቱ ጠቋቂሯል
ክስል ክስል ለለ—ንድድ ገድድ አለ
ፊቱ ክሰለ—ጠቆረ

ክሰሰ :

ክስ በክሰ—እርስ በርስ
ክስ በክሱ የተሠራ ያበሻ ቀሚስ ለብላለች

ከሰከሰ ፡

እረሲን ይከሰከሰኛል—ራስ ምታት ያሰቃየኛል
ለጥሩን በላጋም ከሰከሰ—ጥቅጥቅ አድርጎ አጠረ
ከሰከሰ—ጥሩ አድርጎ በላ
እራቴን ከሰከሰኩኝ
ከሰከሰ ከደን—ጥቅጥቅ ፡ ልቅም አድርጎ በላር ከደን
ገንዘቡን ከሰከሰ—ገንዘቡን አወጣ
ጠላ ከሰከሰኩኝ—ጥሩ አድርጌ ጠጣሁ

ከሸን ፡

ተከሸና መጣ—ተዋውቦ መጣ
ከሸን ያለ ወጥ—በጣም እንዲጣፍጥ ሆኖ የተሠራ ወጥ

ከሸፈ ፡

ነገሩ ከሸፈ—ግቡን ሳይመታ ቀረ
ነገራችሁ ለምን እንደ ከሸፈ እስኪ ንገረኝ?
ለከሸፈ—አናጠበ ፤ አበላሸ ፤ አሰናከለ
እቅዳችንን ያከሸፈብን ያ መናጢ ሰው ነው

ከበለለ ፡

ለይኑን ከብላል ከብላል ለደረገ—ግራና ቀኝ አየ (በፍርሃት ፡ በግላዝን)
ልጁ ዐይኑን ከብላል ከብላል ሲያደርግ አይቼ የራብው መሆኑን በላ
ወቅሁ የሚበላው ሰጠሁት

ከበረ ፡

ከብርና ገሰሰ—ልጅ እንደሰ በግብረ ሥጋ ዐወቀ
የዱር ከብር—አዝመራ

ከበሮ ፡

ከበር ሆድ—ሆዱ የተቆዘረ

ከበበ ፡

ከቢ ሰረው—ደባ ጥለበት

ከበደ ፡

ለለይን የሚከብድ ሰው—ግርግ ጥገስ ያለው ሰው
ለለፍ የሚከብድ ነገር—ቢናገሩት የሚያሳፍር
እኔ እንዲህ ያለውን ለአፍ የሚከብድ ነገር አልናገርም

ለጆር የሚከብድ ነገር—ሲሰሙት የሚቀፍ

እባክህ ትናንት ለጆር የሚከብድ ነገር ሰምቼ በጣም አዝኛለሁ

ረሰ ከባድ—ገምናና

ረሲን ከዘዶኛል—ራሴን ያመኛል

ሰማይ ከበደ—ሲዘንብ ፈለገ

ቀተረ ከባድ—ግርግ ያለው

ቀኑ ከበደ—ወረገ

የሃሪ ቀን ከብደል ፤ ሳይዘንብ አይቀርም

ነገሩ ከበደ—ፍቸው ጠፋ

ምንው የናንተ ነገር እየከበደ ሐደ? መፍትሔ ፈልጉለት እንጂ

ነገር የማይከብደው—ግድ የሌለው

ነገር የማይከብደው ሰው ቢኖር አበራ ነው ፤ ደንታቢስ ሰው

እገረ ከባድ—ዝሆኔ በሽታ የያዘው

ከባድ መሬት—ጥቁር አረር

ከባድ ነገር—በተላሉ የማይፈታ ነገር

ከባድ ወጪ—ብዙ ወጪ

ባሁኑ ጊዜ ወደ ውጭ አገር መሔድ ከባድ ወጪን ያስከትላል

ከባድ ጥያቄ—አስቸጋሪ ጥያቄ

ከባድ ፈተና—አዋኪ ፈተና

ከብረሰች—አርግዛለች ፤ ልትወልድ ደርሳለች (ለላም ወዘተ.)

ከብደት ሰጠ—በጥምና ተመለከተ

ለጉዳዩ ከብደት ሰጥታታል ፤ በወግ ተመልከታታል

ከብደት የለለው ነገር—ቁም ነገር የሌለው

የከበደ ሰው—ትልቅ ሰው ፤ የሚታረር ሰው

የወለደች የከበደች—የተደላደለች ፤ ከህይወት ምንም ያልጉደለባት

ፊት ከባድ—የማይጠፋው ፤ ፈገግ የማይል

እዚያ ፊት ከባድ ሰው ፊት መብላት እንዴት ያስጠላል

ከተማ ፡

ከተማ ቀመሰ—የከተማን ኑር የሚያውቅ

ከተተ ፡

ነገራችን ለክቷል—አልቋል

ነገሪን ከተተው—የልቤን ብላት ደበቀው

ከተተ ሠረዌት—ለዘመኛ ተዘጋጅ

የከተ ልብስ—የቡድን ልብስ

የከተ—ድብቅ ፤ ውጭ የማይወጣ

ከመቼ ወዲህ ነው የከተ የሆነሽው? ወደ ውጭ የግትወጪው ፤ የምትደ

በቂው

ጸያፋን ከተተ—ነውሩን ሰወረ

ከቸለ :

ከቸለ—ለዛ መጥጢ ሰው

ከቸ :

ከቸ ለለ—በፍጥነት ደረሰ ሀከተፍ አለ

ከቸ ለደረገ—በፍጥነት አመጣ

ከነበለ :

እኔን ከነበለ ያድርገኝ—ያንተን ሞት ለኔ ይሰጠኝ

ከነበለ—ጠጣ

ስንት ጋን ነው እናንተ ቤት ትናንት የተከነበለው ፤ የተጠጣው

ከነበለ ለለ—ሞተ

ከነባላ—ደፋ ደፋ ባይ

ከነቸረ :

ተከንቸር ለደረ—እሴት ቤት አደረ (ጉጃም)

ከንቸር ያለ ንግግር—ደረት ንግግር

ያከንቸርህ—መት

ጠመን ተከንቸር ዋለ—ምግብ ሳይበላ ዋለ

ከነከነ :

ጉዳዩ ከከነኝ—እጅግ አሳሰበኝ

ያ ጉዳይ እስካሁን ሲከነከነኝ ይኖራል

ከነጻ :

መከናጃ ቦታ—መሰናከሪያ ቦታ

ቀኝ ክንድ—በጣም የቅርብ አጋኾ

ለከናጃኝ—አላካኝ

ከንዱን ተንተራሰ—አረፈ ፤ ሞተ

ከንዱን ሳልንተራስ አገራን አሳልፈ ለግንም አልሰጥም ፤ ሕይወቱ ሳያልፍ

እጅግ ለተከናጃ—ከመጠንህ አትልፍ

ከንደ ሊባ—አስበልጦ የሚሰፍር (የሚከነጻ)

ከንደ—ረዳቱ ፤ ወንድሜ

ከንድህን ለሳየው—ምታው

የነፍስ ዋጋ በአጠፊታ ከነጻ—ሁለት እጅ አድርጎ ክፈለ

ከነፈ :

ለሞረ ከንፍ—ሰተላ ቤት

ለከነፈ—አዋክበ

ለከነፈ—አቻጥለ

ከንፋን ጣለ—በጣም አዘነ

ከንፈር :

መታፈር በከንፈር—ተጠንቅቆ መናገር

ከንፈረ ስስ—ነገረኛ

ከንፈረን ነከለ—ዛተ

ውብሸት አንድ ቀን ተሳስቼ ክፉ ስለ ተናገርኩት ከንፈሩን እንደ ነከለ ብኝ አለ

ከንፈሩን ለሞጠሞጠ—ነገር ከጀለው

ከንፈሩን ለሾለ—ስድብ ከጀለው

ገና ምንም ሳትናገራት ከንፈሯን ግሽል ትጀምራለች

ከንፈር ለከንፈር—አፍ ለአፍ

ከንፈር ለከንፈር ገጥመው ያወራሉ ፤ በጣም ተቀራርበው

ከንፈር ወዳጅ—የሴት ወዳጅ

ከካ :

መጠጡን ከካው—በብዛት ጠጣው

የትናንትናውን ጠጅ ደህና አድርገን ከካነው

በዱላ ከካው—አናቱን በዱላ መታው

ከካም—ጭቅቅታም ፤ ልክስከስ

ከደነ :

ተከድኖ ይበሰል—ይዋል ይደር (ለነገር ፤ ለጉዳይ)

ለደነን ከደነ—ወፈነ

አይኑን ከድኖ የሰውጭን ንግግር በጥሞና ይሰግ ነበር

ለፍህን ከደነ—አፍህን ያለቦታው አትከፈት ፤ ዝም በል

ከደነ ለድርገተ—እያረፍን እንብላ

ከዳን የለሽ—ለከት የለሽ

ከጻ :

ልሱ ከዳው—ፈራ

ምድር ከዳው—ወደቀ

ለውነቱ ከዳው—ተዳከመ

80 ዓመት ስለሆነው ሰውነቱ እየከዳው ሔደል

ቸሉታው ከዳው—ተደናገረው ፤ እልያያህህ አለው

እኔን ይከዳኝ—እኔን ባንተ ፋንታ

ገልበቱ ከዳው—ሰውነቱ ደከመ

ጉልበቱ እየከዳኝ ከሔደ ብዙ ጊዜ ሆኖታል

ከፈለ :

ልጅ ከላባቱ ገልበት ይከፈላል —ይፀነሳል
 መከፈያ—ሽንት መሸኝ
 ሰበሱ ከፍሉናል—መሬት ጥሩ ይዟል
 ሽንቱን ከፈለ—ሽንቱን በእያ ላይ ሸና
 በየክፍሉ—በየወገኑ
 ብድር ከፈለ—አጻፋውን መለሰ
 ብድሪን ሳልከፍል የምቀር አይምሳልህ
 አክፈለ—አንድ : ሁለት ወይንም ሦስት ቀን ጠሙን አድር ጥለ
 ክፍሉ ነው—አጣፍ ነው
 የክፈል ክፈል ያለህ !—እኔ በዳ ተጓተተ

ከፈተ :

ልቡን ከፈተለት—ምስጢሩን ነገረው
 መካሪቻ ያለው—ተዘጊና ተካፋች
 ቢከፍቱ ተልባ—እርባና ቢሰ : ውስጡ ባይ
 አካፋች—የበር ግማሽ
 አካፍቻው—አፍፍሸው
 ለፍ ለተካፈቱ—አትሰዳደሱ
 ወስፋቱ ተከፈተ—መብላት አማረው
 ወስፋቱ ሁልጊዜ ክፍት ስለሆነ ምግብ ከልክሉኝ አያውቅም
 ክፍታፍ—ጥኝ ሰው : ነሁላላ : ዝምባም
 ክፍት—ተሰትራ ያልተቀመጠች ሴት : ዘልዛላ : ዝርከርከ

ከፈከፈ :

በልዩ ሽልማት ከፈከፈው—አስጊጠው

ከፋ :

ለከፋቱ—ለተንኮሉ
 ምን ከፋኝ—እስማማለሁ
 ለከፋፋ—አጥላላ
 እኔ ክፋ?—አንዴት በደለኛ ታደርገኛለህ ?
 እኔን ይከፋኝ—አዝንልሀለሁ
 ክፋ ልማድ—አጥል ልማድ
 ሲጃራ ማጠስ እንደ ክፋ ልማድ ይቁጠራል ?
 ክፋ መንፈስ—ሰይጣን
 ክፋ ሳል—አልነቀል የሚል ሳል : የሳምባ ነቀርሳ
 ክፋ ቀን—የቀጠና ዘመን : የእልቂት ዘመን
 ክፋ ቁስል—የቆላ ቁስል
 ክፋ ባለፉ—ተበድሮ የማይመልስ
 ክፋ ውሻ—ተናካሽ ውሻ

ከፋና በን—መጥፎና ደግ
 ክፋ ለመል—መጥፎ ጠባይ
 ክፋ ለሳቢ—ቅን የማያስብ
 ክፋኛ እርቦኛል—በጣም ርቦኛል
 ራቱን ለከፋ—አቀጧመ

ኩምችች :

ኩምችች ለለ—እፍር አለ
 የተናገረውን ሳስተባብልበት ጊዜ ኩምችች ብሎ ቀረ

ኩክ :

ኩክም—እድፋም
 ኩክ ማውጫ—አሳባቂ

ኩታ :

ኩታ ገጠም—ጎን ለጎን
 መሬታችን ኩታ ገጠም ነው

ኩየት :

በኩየት የፈለሰ—በርግጥ የሚመስል

ኩፍ :

ኩፍ ለለ—1. እዘነ : አኮረፈ
 በቅንሽ ነገር ኩፍ ይላል ፤ ይቀየማል
 —2. ተጀነነ
 ኩፍ ኩፍ ለለ—አኮራረፈ

ካሳ :

መሬቱ ክሶታል—ጥሩ ሰብል ይዞለታል
 ካሳ ቀረጠ—ወሰነ

ካራ :

የገራ ካራ—አመለ መጥፎ ሰው

ካበ :

በምስጋና ካበው—ከፍ አድርጎ አመሰግነው
 ያ አዝማሪ ጥላሁንን በምስጋና ሲከበው አመሸ

ተካካሉ—እርስ በርሳቸው ተመሰጋገኑ
ደረቅ ካብ—ደንጋዩ በደንጋይ ላይ የተካበ (ያለሲሟንተ)
ካቢ—አመስጋኝ

ካብ ካብ ለደረገው—1. በጎደለ ጥልቀ ተናገረለት
—2. እጅግ አስመስገነው

ከቦ መናድ—መርቶ ግፍረስ
የአንባይ ካብ—ቶሎ ፈራሽ
ሥራህ የአንባይ ካብ እንዳይሆንብህ ተጠንቅቀህ ሥራው

የካብ አባብ—ጥላጫ ፣ የማይያዝ
ጥሪ ካብ—እርስ በርሱ የተካባ

ካኔ ፡

በጭዎው ተከናዘታል—ጥሩ እድርን ያውቀዋል

ክር ፡

ለከፋ ተናገረ—ለእውነቱ ተናገረ
ከክረ ነፍ—እንግዳ ጥት (ለደር)
ክፋን (ማተቡን) የሰጠሰ—ሃይማኖቱን የከፋ
ክርና መርራ—በጣም የተሰማመ ፣ ስምም
ባልና ሚስቱ ክርና መርራ ናቸው ፤ የተሰማመ
የክፋን ልራ—የአሰበውን አደረገ

ክትክታ ፡

ከተክታ ነቃይ—ባላገር

ክች ፡

ክች ለለ—ደንገጠ

ክው ፡

ክዋ ቢስ—መጥር ጥላቢስ
ክው ልለ—ደንገጠ

ኮለል ፡

ኮሰል ለደረገ—ከፈለ ፣ እፈሰስ

ኮመጠጠ ፡

ኮምጣጣው—የማይበገረው

ኮራ ፡

የኮራ ዓለ—ወፈር ያለ ዓሌ

ኮሶ ፡

ኮሶ ስንብት—የኮሶ መድኃኒት ለጠጣ ሰው ከወዳጅ የሚዘጋጅ ምግብ
ኮሶ ተጋደደኝ—ግዴታ መጣብኝ
ኮሶ ተጣባኝ—ኮሶ ታየኝ
ኮሶ ታየው—ኮሶ ተጣባው
ኮሶኛ—ኮሶ የጠጣ ሰው
ኮሶ አስደገጠኝ—ሰውነቴን ስቀጠጠኝ
ኮሶ ለፍ—አፋ የሚከረፋ
ኮሶ ያገላው—የከፋው
ኮሶ ያገላው መስጋል
ኮሶ ረት—የጨረገው ፣ የማይጠዳው
የኮሶ ማገስት—ብዙ የሚርብበት ጊዜ
የኮሶ ረት—የሚመኙት ምግብ

ኮተኮተ ፡

ኮተኮተው ያሳደገት ልጅ—አስተምረው በወግ ያሳደጉት ልጅ

ኮቲ ፡

ኮቲ ቢስ—ቀትረ ቀላል
ኮቲው የማይሰማ—1. ዝምተኛ
—2. መምጣቱም መሄዱም የማይሰማ
ኮቲውን ተከትሎ ለገኘው—ተጠያይቆ የደረሰበትን አገኘው
ኮቲውን ሰበረው—እግሩን ሰበረው
ኮቲውን ተመታል—ቅስመ ተሰብሯል
ኮቲውን ተመታል ፤ ሁለተኛ ድርሻ አይልም
ኮቲውን ነው ያገኘው—በልቱን ነው ያገኘው
የኮቲ—በእግር የሚከፈል ገንዘብ

ኮነነ ፡

ለስኮናኝ—እሳዛኝ
ለትኮነን—ከፋ ነገር አትናገር (ሳታውቅ)
ኮነነ በምድር ነው—መከራ በመሬት አለ
ኮነነ ገባ—ኃጢአት ሰራ

ኮከብ ፡

ኮከብ ነጠላ—እድል ቢስ
ኮከባቸው ገጠመ—ተፋቀሩ ፤ ተዋደዱ
ኮከብ ሠራተኛ—በጣም ትጉ ሠራተኛ
ኮከብ ቆጣሪ—ጠንቋይ
ኮከብ ተዋናይ—ዋና ተዋናይ

ኳለ ፡

ባለኩል—ቆንጆ
ኩል የመሰለ ውሃ—የጠራ ውሃ
ተኳኩላ ቀረበች—ራሷን አላምራ
የተኳለ የተዳረ—ወግ ማረግ የደረሰው

ኩሰኩሰ ፡

የሚኩሰኩስ ባህርይ አለው—ለሰው የማይመች

ኩነን ፡

አታስኩነነኝ—አጉል አታናግረኝ ፤ የማላውቀውን

ኳስ ፡

ኳስ ሚዳ—የኳስ መጫወቻ ሚዳ
ኳስ ራስ—ድቡልቡል ራስ
ኳስ አበደች—በኳስ ድብድብ ተጀመረ
የመረብ ኳስ—መረብ እያዘለሉ የሚጫወቱት ኳስ
የቀርጫት ኳስ—በጉንጉን ክር ውስጥ እያገቡ የሚጫወቱት ኳስ
የእገር ኳስ—በእገር እየመቱ የሚጫወቱት ኳስ
የኳስ ዳኛ—ኳስ አጫዋች

ኳኳቲ ፡

ኳኳቲያም—ቅሪቅምቧም

ወህኒ ፡

ወህኒ ሆኗል—የሚያስቃይ ነው
ወህኒ ለገባ—አስረ

ወለለ ፡

ልቡ ወልል ለለ—ተሸበረ ፤ ታወከ
ለውላላ ሚዳ —1. ሰፊ ሚዳ
—2. የትም ፤ አልባሌ ቦታ
ወለላይ—የማታስቀይመኝ ፤ የማታስቀይሚኝ
ወለል ያድርገኝ—እኔን ያስደንግጠኝ
ወለል ለለ—ነጋ ፤ ጠራ
የዛሬው ቀን ወለል ብሎዋል
ወላላ—ሆደ ሰፊ
ወለል አደረገ—ከፈተ

ወለምታ ፡

ወለም ዘለም ለለ—አልጫበጥ አል
ምነው ወለም ዘለም አበዛህ ? በቃልህ አልረጋ አልክ
ያፍ ወለምታ—ሳያስቡት በንግግር መሳሳት
ያፍ ወለምታ በትቤ አይታሽም

ወልቀ ፡

ልቡ ወልቀል—መስሎታል
ሠራሁ ብሎ ልቡ ወልቀል
ልቢን ለታውልቀኝ—አትነዝንዝኝ
ልብሱን ለወለቀ—ራቱን ቀረ
ልብ ለውልቀ—ነዝናዝ
ሱሪ በራስ ለውልቀ—የማይቻል ነገር አድርግ ማለት
ያንተ ትእዛዝ ሱሪ በራስ አውልቁ ነው
ሉሪዬ በራሴ ወልቀል—የወንድነት አሞቱ ፈሷል ፤
ሲያዋርደኝ ዝም ታልኩትማ ሱሪዬ በራሴ ወልቀል ማለት ነዋ ፤
ቁራ ያወለቀው—ጉድጓዳ ዐይን
ቂጡ ወልቀል—ከስሯል ፤ ነፍሶበታል

ዐይኑ ወለቀ—ዐይኑ ብር ብሏል
ከቤት አውላቂ—ሌባ
ወላቃ—ደካማ : አቅመ ቢስ
ወልቀልቀ—ደካማ : የዛለ
ሰውነቱ ውልቅልቁ ወጥቷል ፤ በጣም ደካምኛል
ሚጣውን አወለቀ—ሚጣውን ከግሩ አወጣ

ወለባ :

ለወለባ—ለመታወቅ
ወለባህን ሚርበት—ቅግልህን አራግፍ ፤ ቅግላህን ንረ
ወለባ ሰኪ—እዩኝ እዩኝ ባይ
ወለባዩ—ኩራቴ

ወለወለ :

በጥረ ወለወለው—በጥረ ደጋግሞ መታወ
ወላውለ—ሀሳቡ የባከነ
ሬቱ አወለወለ—አግረበት ፤ አብረቀረቀ

ወለደ / ልጅ :

ልብ ወለድ—የፈጠራ ድርሰት
ልጃገረድ—ሴት ልጅ
ልጅ በልጅ ሆነ—በዘቱ ልጅ ወለደ
ልጅ እገር—ወጣት
ልጅህ እንደናታ ሆነች—ህጻን ተገለሰ
ልጅነቱን ያልጨረሰ—አዋቂ ሆኖ የልጅነት ጠባይ ያለው
ልጅ ወልዶ አረኝነት የሰደደ—ትልቅ ሰው
ሱሪ ቢጥሉባት ተወልዳለች—ወላድ
በሬ ወለደ—ዋሽ
እንደ ተወላለዱ—ዘመዳሞቹ ሁሉ
እንደ ተወላለዱ የተማሩ ናቸው
ከልጅ ልጅ ቢለዩ—ላንዱ ሰጥቶ ለሌላው ቢነሱ
ከተወለድ ተወለድ—ከዘመን ዘመን
ወለድ አገድ—ገንዘብ አበድሮ ንብረት የመያዝ ሁኔታ
ወልዶ ላይስም—መሆን
ወልደህ ለገር—ሞኝ : ቂል : ደንቆር
ወለድ ለለ—አስጧንቆ ያዘ ፤ አምጣ እያለ
የላም ልጅ—ወተት
የልጅነት ባህርይ—ልምድና ትምህርት ያላሻሻለው ባሕርይ
የመጥረቢያ ልጅ—ጥልቅ
የመቀጫ ልጅ (ግልገል)—ዘነዘና
የመት ልጅ—እናትና አባቱ የሞቱበት
የማር ልጅ—የሙት ልጅ

የጎሳ ልጅ—በባዕድ ቤት ያደገ (ከወዳጅነት የተነሣ)
የቀሬ ልጅ—የመሸተኛ ልጅ
የበረት ልጅ—ዲቃላ
የቤት ወልድ—እቤት ውስጥ የተወለደ አገልጋይ
የባህርይ ልጅ—ያጥንት ፍላጭ የሥጋ ቀራጭ
የንስሐ ልጅ—ኃጢአቱን በቄሱ ፊት የሚናዘዝ ሰው
የወላድ መካን—1. ወልዳ ያላደገላት
—2. የወለደው ቁም ነገር ያልያዘለት

የወፍጢ ልጅ—መጅ
የዛር ወላጅ—ሥጋ የለበሰ ጋኔን : ክፉ ሰው
የጎሽ ልጅ—ጥጃ
የጡት ልጅ—የተዛመደ ልጅ
ያልታሰበ ነገር ወለደ—ሐሳብ አፈለቀ
ያጥንት ልጅ—በቀኑ ያልተወለደ ልጅ
ገንዘቡ ወለደ—ትርፍ አመጣ
ጊዜ የወለደው—ጊዜ የፈጠረው
ጠበቃ ወለደ—ጠበቃ ገዛ

ወለገደ :

ነገሩ ተወላገደል—ተበላሽቷል ፤ ፈሩን ለቋል
ጠባዩ ወልገዳ ነው—መጥፎ ጠባይ አለው

ወላ ሽግላ :

ወላ ሽገላ ለለ—እፍ ሌላ ልብ ሌላ ሆነ ፤ ወላወለ

ወላንዳ :

ለመለ ወላንዳ—ለሰው የሚመች : አመለ መልካም

ወረረ :

ሰውነቱን ወረረኝ—እንደ ግመም አደረገኝ
ወረርሽኝ—ተላላፊ በሽታ
ወረረ—አገርን በግድ የሚይዝ
አገሪቷን ወራሪ ይዟታል ፤ ጠላት ይዟታል
ወርበላ—ወንበዴ : ቀግኛ : ሕገ ወጥ : ቶርቶ

ወረሰ :

ለወረረሰ—እገነዛዘበ
ቀማል ወረሰው—(እከከ) ቁስል ወዘተ. ወረሰው
አልጋ ወረሽ—የገንብ ተተኪ

እህልን ለረም ወረሰው—እረም በላው
እከክ ወረሰው—ሰውነቱ በእከክ ተሸፈነ
ወረሽ ቆራሽ—ሙሉ ወራሽ
የኔ ወራሹ ቆራሹ ከበደ ነው
ወርስ ለደረገ—ወርር አደረገ

ወረቀት ፡

በወረቀት ተጠራ—በደብዳቤ የተጠራ
ወረቀት ሆኗል—ሳስቷል
ወረቀት ጣራ—ደብዳቤ ጸፈ
ወረቀት ላክ—ደብዳቤ ላክ
ወረቀት የያዘው—የተመዘገበ

ወረታ ፡

በወረት በወረት—አልር አልር
በወረት የሚበላ—ሲያምር ሲያምር
ወረተኛ—ጊዜ አይቶ የሚከፋ፡ የጊዜ ወዳጅ
ወረቱ ለለቀ—ፍቅሩ ለለቀ
ወረታ መለሰ—እንዳደረጉለት አደረገ

ወረንጦ ፡

ወረንጦ ለኛ—ነገረኛ

ወረወረ ፡

ሁለት ብርጭቆ ጠላ ወርውጵል—ጠጥቷል
ለንግንድ ወረ ወርውር—አውራ
ለይኑን ወረወረ—አሻግር አየ
ያችን ቀንጆ ልጅ ዐይኑን ወርወር እያደረገ ሲያያት ተመልክቶለሁ
እቃውን ወረወረ—በትንሽ ዋጋ ሸጠ
ዕቃውን ለማይረባ ዋጋ ወረወርኩት ፤ በርካሽ ሸጥኩት
ወረውር ሂደ—1. በችኮላ ጠጥቶ ሄደ
—2. እንግንድ ነገር ተናግሮ ሄደ
ወረውርብን—ትንሽ ትንሽ ሰጠን

ወረደ ፡

ልብ ወረደኝ—በጣም ደከመኝ
ያን ቀጥ ያለ ጻንት ወጥኛ ስለ መጣሁ ልብ ወርዶኛል
ማስወረድ—ማስጨንገፍ
ሥጋ ለወረደ—አቀረበ

ቂጥኛም ከውርደ ይጫወታል—ቢጤ ከቢጤው
ባንገት ወረደ—እስከስ አለ
ተዋራጅ—ታዛዥ ፡ እሺ ባይ
ታች ለብሽ ወረደ—የሰው በታች ሆነ ፤ እጅግ ተዋረደ
ለወረደ —1. እዚመ
—2. አባለ ዘሩ አደገ (የልጅ)
—3. ጋበዘ

ለንድ ጠርመስ ለወረደ
ለወራረደ—1. ሁለት ሰዎች በገንዘብ አፍካከረ
—2. ብልት አወጣ
ሽንጡን አወራርደህ አቅርበው
ለዋረደ—1. አቃለለ ፤ ሰደበ
—2. ዋጋ ሰበረ

ለዋራጅ—ሰውን ዝቅ ዝቅ የሚያደርግ ፡ ተሳዳቢ
ለውራጃ—1. ያንድ ሀገር ትልቅ ክፍል
—2. ከላጠራ የተሠራ ረጅም ገበታ ፤ አውራጃ ገበታ
ለውራጅ—አቀንቃኝ ፡ ዘፈን መሪ
እየተወራረደ—እየተሳሳበ (ለዘር)
ከቅድመ አያቶቻችን ጀምሮ እየተወራረደ የመጣ ባህል ነው
እዳውን ለወረደ—እዳውን ተወጣ
ከፈረሰ ወረደ—ዱብ አለ
ወረደበት—ተቆጣው
አለቃው በሠራተኛው ላይ ወረደበት (ሙሽበት)

ወራዳ—ነውረኛ
ወራጅ—ቁም የግድግዳ እንጨት
ዋስተናውን ለወረደ—ግዴታውን ፈጽሞ ጨረሰ
ውሃ ወረደች—ውሃ ልትቀዳ ሄደች
ወራዳ—ያንድ ሀገር ትንሽ ክፍል
ወርዳም—ሰፊ ጉን ያለው
ዋስተናውን ለሰወረደ—አስለቀቀ
ውረድ በሌ—የሚያፈስ ቤት
ወርርድ—ቶክክር
ወርደት—የሚያሳፍር ተግባር ፡
በሚያሳፍር ሁኔታ ላይ መገኘት
ወርደ—ቂጥኝ ይዞት የዳነ
ወርድ ነገ—ትችት አቅራቢ
ወርድ ንባብ—በሚያሳዝን ድምፅ ማንበብ
ወርድ ከራሴ—ሀላፊነት የለብኝም ፤ እያስጠይቀኝም
ወርጃ—ማስጨንገፍ
ወርጃብኝ—ታላቅ ቂጣ ፡ ታላቅ መለት
ገበታ ወረደ—ገበታ ቀረበ
ፍሙ ለወረደ—ተንተረከከ

ወረረ ፡

ወረሩ ወረሩ ለደረገ—እየዘለለ ሰራ ነገ ነገ እያደረገ ሰራ
ወረሩ ወረሩ አደረገ—ላይ ላዩን ገሠጸ

ወረሳ ፡

ወረሳ መታ—ጋለበ ፤ ወረረ ነዘረረ

ወራት ፡

ወራት የባላው—መከራ ተከታትሎ የመጣበት
ወራቱን ጠብቆ የሚመጣ—ጊዜውን ጠብቆ የሚመጣ

ወረ ፡

ለወረ ብሎ—ቸኩሎ
ለወረ የሚመጥ—በናገሩት ደስ የማያስኝ
አረ የሠራው ሥራ ለወረ የማይመች ነው!
ለወረው ያህል—ለነገሩ ያህል
ለወረው ያህል አወራሁት እንጂ የሰማሁት ነገር የለም
በወረ ለተታለል—ባልተረጋገጠ ነገር አትታለል
ለታውረኝ—አልሰግው
ለዋራ—ምስጢር አዋጣ
ለውረኝ—አጫውተኝ
እስቲ አውራኝ እባክህ? አንተ መቸም ጨዋታ ታውቃለህ
ለውርቸው—ጊዜ አልፎ ተናገረው
እንደ ወረው—እንደሚሰማው
እንደ ወረው ከሆነ ዘንድር ሰብል ሆኗል አሉ
ወረ ለውጥ—ሌላ ነገር ተናገር
ወረ መጅ—በወረ ብቻ የሚጠቀም
ወረ በየደጃ—እንዲከለላው የማይገጥም (ወረ)
ወረ ህገረ—ወረ አቀባይ
ወንድማችን የት እንዳለ ወረ ነጋሪም አጣን
ወረን ወረ ይወልደዋል—ነገርን ነገር ያነሳዋል
ወረው ዘመተ—በየቦታው ተላረሰ
ወረ ዘረ—አዳረሰ
ወረ ይመቀ—ጨዋታ ደራ
የወረ ቋት—ወረኛ
የወረ ለባት—ወረ ፈጣሪ
የዚህ ወረ ለባት ማነው? የግድታ ማወቅ አለብን
የወረ ወረ—ጭምጭምታ ፡ የሰሚ ስሚ
አዲስ አበባ መግባትህን የወረ ወረ ሰምቼ ነው ልጠይቅህ የመጣሁት
ወረኛ—አሳባቂ ፡ ወረ የማይቋጥር
ወረ ጠስቀ—ወረ የሚያበዛ

ወር፤

ከወር ወር—ሠላሳውን ቀን ሙሉ
ከወር ወር ለይደርስም—ለአንድ ወር አይበቃም
ወረ ገቡ—ድርስ እርጉዝ
ወሩን ይቆጥራል—ቀኑን ይጠብቃል
ወር ተራ—ዘብ ጥበቃ
ወር ለለረ—አንድ ወር አልፎ በሚቀጥለው
ወር ለይጠድቀ የለ—ለጊዜው እንደ እድሉ የማይከበር የለ
የወር ለበባ—አደፍ

ወርቅ ፡

ለወርቅ ብሎ—ለገንዘብ ብሎ
ወርቅ ወርቅ ጨዋታ—ጨዋነት የተሞላበት ጨዋታ
ስምኖ ወርቅ—ፍጹም ተስማሚ
አየለኝ ጌታቸው ስምኖ ወርቅ ናቸው! በመካከላቸው አለመግባባት
ተፈጥሮ አያውቅም
ለመለወርቅ—ጥሩ ጠባይ ያለው ፡ ያላት
ወርቅ ለካል—ጉድለት የሌለበት አካል
ወርቅ ለወጣ—ቂጥኝ አፈራ ፡ ቂጥኝ ያዘው
የወርቅ ፍልቃቂ የሚመስል—በጣም ቆንጆ

ወርች ፡

ወርች ከንብል—ዘቅዛቃ ፡ ተዳፋት መራት
ወርቹ የጠና—ከወደቀበት መነሳት የማይችል

ወር ፡

ወር በላ—ወንበዶ ፡ ተማኝ ፡ ህገ ወጥ ፡ ዱርቱ

ወሰን ፡

ለወሰኑ ሞቸ—ለሐቅ የቆመ
ላፍህ ወሰን ለብጃለት—በጥንቃቄ ተናገር
ላፍ ወሰን የለውም—ለሚናገረው ወሰን የለውም
ለይዋለንም—ቅርብ ለቅርብ አይደለም
ወሰን ለተለፍ—አቅምህን እወቅ

ወሰከምች ፡

ወሰከምች ላፍ—ነገረኛ ሰው

ወሰደ ፡

ልቡን ወሰደው—ማረከው
ፍቅሩ ልቡን ወሰደው

ሐሳብ ወስዶታል—አበክሮ ያሰባል
ምን ወሰደህ—ለምን እዚያ ሄድክ
አስወሰደ—ተነጠቀ ፤ ሲንከረፈፍ የሚፈልገውን አጣ (በገበያ)
አዋሳጅ—አሳባቂ

አንዳንድ ጊዜ ወሰድ ያደርገዋል ፤ ልቡን ለወር ያደርገዋል
እቃው ወሳጅ የለውም—ገዢ የለውም
አንቀልፍ ወሰደው—ተኛ
ወሰድ ያደርገዋል—እንደ ማበድ ያደርገዋል
ወሰድ ወሰድ ያደርገዋል—ሰልምልም ያደርገዋል
ወሳዳ—ቀላል ሰው (የጠባይ)
ወስዶ ይመልስዋል—እየተዳከመ እንደገና ነፍስ ይዘራል (ለሕመምተኛ)
ወደት ወሰደህ—ምን ታስባለህ

ውሃ ወስዶታል —1 ቀጠነ (ለጠላ ፣ ለጠጅ)
—2 ሰካራም ሆኗል
—3 ሰጥሏል

ይወሰድህ! —ሙት! (እርግጥን)

ወሽባ ፡

ወሽባ ገባ—ከሰው ተለየ

ወሽመጥ ፡

ወሽመጡ ተበጠሰ—ቅስሙ ተሰበረ ፤ ደነገጠ
ፈተና ወድቀኝል ተበሎ ሲነገረው ጊዜ ወሽመጡ ተበጠሰ
ወሽመጡ ተቆረጠ—ቅስሙ ተሰበረ ፤ ደነገጠ
የባህር ወሽመጥ—ጅጥጥ ብሎ ወደ መሬት የገባ የባህር ክፍል
የወሽመጥ ይሂዳል—የሰውን ንግግር አጣሞ ይተረጉማል

ወቀሰ ፡

ለወቀሳ ያብቃህ—ደህና ይመልስህ (ለመንገድ)
ሙት ወቃሽ—ሰለሞተ ሰው ክፉ የሚናገር
እንዋቀሰ—የደልባችንን እንነጋገር
ወቀሳ ነበሳ—ጭቅጭቅ ፣ ንዝንዝ

ወቀረ ፡

በትምህርት ወቀረ—የማይገባውን ተማሪ በግድ እንዲገባው አደረገ
ለንገደን ተወቀረች—ተነቀሰች

ወቀረው—በኩርኩም መታው
ዝናቡ ወቀረኝ—ዝናቡ በጣም መታኝ
ጥርሷን ገራማይሊ ተወቀረች—ተነቀሰች

ወቀጠ ፡

ሙቀሟ ሰገጠ—ምን ልሥራ አለ ፤ የሚሠራውን አጣው
ሙቀሟ እገር—አባጣ እግር
ራስ ምታት ይወቀጠኛል—ክፉኛ ያመኛል
ወቀጠው—ረገጠው (ሰውየውን)
ውሃ መውቀጥ—ፋይዳበሰ ሥራ
የኔ ነገር ውሃ መውቀጥ ፀና ቀረ
ወቀጥ ናየል—ቅጥቅጥ ፣ የተከላሸ ናየል

ወቃ ፡

በዱላ ወቃው—አበክሮ በዱላ ደበደበው
አዋቃ—አደባይበ
አመራት ወቃው—እመራት ዘረረው
ዝናቡ ወቃው—መታው ፤ ክፉኛ ዘንበበት

ወትሮ ፡

ለወትሮው—ለሁለየው
ወትሮ መጣና!—ከመምጣቱ ከምን ጊዜው ፤
ወትሮ መጣና ወሬውን መቅዳት ጀመረ ፤
ወትሮ ይረሰና!—ምንጊዜ ይረሰና!
እሸት ወትሮ ይረሰና መበላት ተጀመረ ፤

ወነጨፈ ፡

ተወናጨፈ—ተወራጨ
ወንጭፍ የማይደርስበት—ፋቅ
ጥሩ ሽታ ወነጨፈ—ጥሩ ሽታ ነፃ

ወንበር ፡

ወንበሩን ወሰደበት—ጅመቱን ወሰደበት
ወንበር ሲነሳ—ትምህርት ሲያቆም
ወንበር ዘረገ—ትምህርት አስተማረ
ወንበር ገፍ—ለሞነኛ ሲታመም በቦታው ተተክቶ የሚያገለግል
የመሀል ፣ የቀኝ ፣ የገረ ወንበር—የመሀል ፣ የገረ ፣ የቀኝ ዳኛ

ወንበደ ፡

ረቂቅ ወንበደ—አታላይ ፣ ናዝራዊ

ወንዝ ፡

በየወንዙ—በያገሩ
በወንዛችን—ባገራችን
(ባገራችን) በወንዛችን እንቀበር
ደረቅ ወንዝ—በበጋ የሚደርቅ ወንዝ
የወንዝ ልጅ—ያገር ልጅ ፣ የቀየ ልጅ
የጠጃ ወንዝ—አሸንዳ

ወንድ ፡

ወንዲቃ—ምልምል ወንድ
ወንደላጤ—ያለሚሰት ብቻውን የሚኖር
ወንዱና ሴቱ ይለይ—ጎበዝና ፈረው ይታወቅ
ወንዳወንድ—የመዝጊያ መቀርቀሪያ
ወንዳወንድ—1. የወንድ ወንድ ፣ ምጠ ወፍራም
—2. ሴት ሆና ጠባቂ የወንድ
ወንዳገረድ—የወንድም የሴትም ብልት ያለው ፣ ቅልቅል ጸታ
ወንደና ሴቱ—የመዝጊያ ማጠፊያ
ወንድ ሆነ—በረታ ፣ አየለ
ወንድ አይደለሁም—ፈሪ ነኝ
ወንድ ወጣው—እየጀገነ ፣ ጀብዱ እየሠራ ሔደ (ፈት ፈሪ የነበረ)

ወንጃ ፡

ወንጃ አደረገ—አስረሳ ፣ አዘነጋ ፣ አወፈረ

ወንፈል ፡

ወንፈል አወጣ—የወንፈል ብድር ከፈለ

ወከከ ፡

ወከከ ለለ—1. ወደቀ
—2. ደስ አለው

ለብዙ ጊዜ ያላየውን ጓደኛውን በመንገድ ላይ ባገኘው ጊዜ ወከከ ለለ

ወዘተ ፡

ተወዘተ—ተቀመጠ
ለነድ ቦታ ለተወዘተ—ባንድ ቦታ ተጉልተህ አትቆይ

ወንድ

ወንድ ምሳሌ—ለያባባልኝ ምሳሌ

—1. አባባል

—2. አታለለ

አያዋዛ ቶማስ—አታለለኝ

አያዋዛ ወንዝ ወስደው—የሚጠራው ሳይብል

በወዘ—ሳይደርቅ

ዳቦን መብላት በወዘ ነው

ንገገረ ወዛም ነው—ለዛ አለው

ለተዋዛ—አትቀልድ

ከልጅ ጋር መዋዛት ትርፋ መዋረድ ነው

ወዛም—የሚያምርበት

ወዛም—ለዛ ያለው ሰው

እንዴት ያለ ወዛም ወዛም ወንድም አለ ፣ አንደበቱ የሚጥም

ወዘ የደረቀ—ለዛቢስ

ወዘ—ጣዕም

ለጨዋታው ወዘ የለውም ፣ ጨዋታው ደረቅ ነው

ወዘን—የምለብሰው ልብስ

ምንም ቢቸግረኝ ወዘን አልሸጥም

ወዘ አደር—1. የተለበት ሥራ የሚሠራ

—2. የሥራ ኃይሉን በመሸጥ የሚኖር

የወዘን ከፈለኝ—የድካሜን ዋጋ ሰጠኝ

ወይ ፡

ወየው ጉድ—እንዴት የሚያስገርም ነው

ወይብላ—ፈጥኖ የሰው ችግር የሚሰማ

ወይቲ—ምን ጉድ ነው ፣

ወይቲ—ምን መኩኑ ነው ፣

ወይቲ ፣ መሳቱ ነው ፣

ወይ፤—ይብላኝልኝ

ወይ ወይ ወይ—ጉድ ሆነ

ወይ ወይ ወይ ፣ አድኑት ፣ ድረሱለት

ወይራ ፡

ወስጠ ወይራ—ድብቅ ምሥጢር ያለበት አነጋገር

ወይፈን ፡

ያመድ ወይፈን—ባመድ የሚጫወት ልጅ

ወቶ :

ወቶል፣ ወቶልህ—ይብላኝልኝ ፣ ይብላኝልህ
ወቶ ዓለም—አሚና ፣ አባውዳቂ ፣ ላሊበላ

ወደል :

ወደል ንዝ—የንዝ መጫኛ አጋሰስ
ወደላ—የጠገበ

ወደቀ :

ልቢ ወደቀባት—ወደድኳት
ምን ወደቀህ—ምን ጣልህ
ተዋደቁ—ተጋደሉ
ለባ ውዳቂ—አሚና ፣ ላሊበላ
ለወዳደቄን ለሳምርል፣—አማኒቱን
ለወዳደቅ ያውቃል—የሴት ወዳጅ መምረጥ ይችላል
ካልጋ ወደቀ—በሕማማት ከሚሰቱ ጋር ተገናኘ (በግብረ ሥጋ)
ወደቅ ያለው—ጥፋ ያለው (ለገንዘብ)
ወደቅ ያለው ገንዘብ ለከንቱ ነገር ይውላል
ወደቅ ቀረ—እንደ ከሰረ ቀረ
ውዳቂ—ተራ ነገር ፣ የማይረባ ፣ ዋጋ ቢስ
ወደቀ ሆነ—ዋጋ ቢስ ሆነ
ወደቀድቀ አለ—ገረጀል ፣ በጣም አረጀ
ወደቀት—ጋጢአት መሥራት
ወደቀ ወደቀ ስተል ነበረ—ደፋ ደፋ ስትል ነበር
ወደቀ ወደቀ ብሏል—ገራ ገብቶታል
ወደቀት—እኩለ ሴሊት
የማይወድቀው—በስታም
ገበያው ወድቋል—እቃ ረከሷል
ጨለማው ወደቀ—መሸ

ወደደ :

አስወ ደደ—ዋጋ ጨመረ
አዋደደ—መጥረቢያ ከእጅታው ጋር ገጠመ
እወደድ ባይ—እከገፋሽ ፣ አፋሽ አገንግሽ
ወዶን ለይስቀ—ፐርስ አልታዘዝ ሲል ምን ይሏል እንደ ማለት
ወዶ ገባ—ሳይታረቅ ተሰማምቶ የተገኘ ዛቢያ
—1. በፈቃዱ ሌላ የሆነ
—2. ሳያሳድጉት ሰውን ተጠግቶ የሚኖር ውሻ
የከንፈር ወዳጅ—በመሳም የሚያበቃ ወዳጅ
የኔ መውደድ—የኔ ፍቅር
የወደታ ገደታ—በራስ ፈቃድ ፣ አንድን ተግባር ለመፈጸም ራስን ማዘዝ

ወዲያ :

ለወዲያው—ለወደፊቱ
በወዲያ በወዲህ ብሉ—አወናብዶ ፣ አማቶ
እስከ ወዲያኛው—እስከ መጨረሻው
ወዲያልኝ—እንዲያው ያሳዝናል (የጸጸት መግለጫ)
ወዲያልኝ ወዲያ—1. ይራቅልኝ ፣ ይወገድልኝ ፣ አልፈልገውም (ማጸደድ)
—2. እከደከድየ
ወዲያ ወዲህ በል—1. ፈልግ
—2. ሥራ
ወዲያ ወዲያ—ከጠገቤ ይራቅ ፣ አልሰማው
ወዲያና ወዲህ—የተለያየ
አንተ ወዲያ እኔ ወዲህ (በሐሳብ አንስማማም)
ወዲያውም—በእጋጣሚውም
እቤት ሐድና ባርኔጣዬን አምጣልኝ ፣ ወዲያውም ምሳህን ትበላላህ
ወዲያው ወዲያው—አሁንም አሁንም
የወዲያ ሰው—የውጭ አገር ሰው ፣ የፋቅ ሀገር ሰው

ወገብ :

ለወገቡ ዝናር የለውም—ራሱን መጠበቂያ መሣሪያ
ቂጥና ወገቡ የተገናኘ—ድንክ
ወገብ ቀላል—ፈጣን
ወገብ ነጭ—አላዋቂ ሰው
ወገብ ቀጭን—ሽንትጥ
ወገቡን ሞክረ—እሳሪ ወጣ
ወገቡን ለረቀ—ተንጠራርቶ ተነሳ
ወገቡን ያዘ—ተኩራራ
ወገቧን ለስራ ተነሳች—ተዘጋጅታ ተነሳች
ወገቧን አለ (ገንዘቡ ወዘተ.)—1. ሳይበቃ ቀረ ፣ ቅቡጭ አለ
—2. መሥራት አቃተው

ወገብ ወገቡን ተመታ—እንዳይላወስ ሆነ
ወገብ የለሽ—ድንክ
የወገብ ቅማል—ነዝናዛ ሰው

ወገን :

ለወገን ብሉ—ለሕዝቡ ብሉ
በየወገቡ—በየአቅጣጫው
ባለወገን—ረዳት ያለው (ባለሥልጣን)
ወገን ሆነ—1. ተዛመደ
—2. ረዳት ሆነ
ወገን የሚሆነኝ አጣሁ ፣ የሚረዳኝ አጣሁ

ወገን ለየ—ከሁለት ተከፈለ ለጥል)
 ወገን ከወገኑ—ዘመድ ከዘመዱ
 ወገን ጠባቂ—እረኛ
 ወገን ለለ—1.ፈገገ
 ፊቱ ወገን ለለ
 —2.ነጋ

ወጋ :

በገር ወጋኝ—አስቀየመኝ ፤ አሳዘነኝ (በገግጥሩ)
 በገር ተወጋ—1.መጥሮ ነገር ተነገረበት
 —2.ተሰደበ
 በገር ወጋው—በእሽሙር ተናገረው
 ባይኖር ወጋቸው—ከቶኝ አየቸው
 ለቴኖ ወጊ—ደብተራ
 ለይነ ወጊ—ጠይብ
 ወጋ—በገበግ ዉጥታ ቤት ሰራ
 ወጋ ወጋ ለደረገ—በቀላል አየ
 ወጋት—የደረት : የጀርባ ሕመም
 የጠመንጃ ወጊ—የጠመንጃ ቁጥር
 ደረቲን ወጋ ወጋ ለደረገኝ—ትንሽ ትንሽ ደረቲን አመመኝ
 ጥላ ወጊ—አስማተኛ
 ፀሐይ ወጋው—ፀሐይ አሳመመው
 ፋኖ ወጊ—መብራት አብራ (በቤተ መንግሥት ሥርዓት)

ወግ :

ለወጥ—ለሰነ ስርአቱ
 በወግ ለድርገው—1.በደምብ አስቀምጠው
 —2.አመላህን አሻሽለ
 ሁናቲህን በወግ አድርገው እንጂ !
 ባለወግ—ባለክብር
 ወገኛ—ነበርን ባይ ፤ ያለአቅሙ የሚገጠራራ
 ወገም የ...ነው—ለመምሰል ነው (ምጸት)
 ወጉም የደራሲ ነው (ደራሲ ለመሆን ነው !)
 ወግ ለጠጠኝ—ተግደርዳሪ
 ወግ ለነሳ—ከድግስ ቤት የልቅናውን አነሳ
 ወግ ለዋቂ—ሥርአት አዋቂ
 ወግ ወገን ይዘላል—አልሆነልህም እንጂ ትምክራሊህ
 ወግ ደረሰኝ—ክብር አገኘሁ
 ወግ ጠርቀ—ብዙ የሚናገር
 የወግ ልብስ—የማከረግ ልብስ

ወጠረ :

በንቱ ወጥርታል—ሽንት መጥቀስታል
 ተወጥረል—ተኩራርታል
 ወጥር ያዘው—ቱም ስትሉን አሳየው

ወጣ :

ሁለት ጠገር ለወጣ—ፈጽሞ አረጀ
 ለወጪ የፋረገው—እንዲጠፋ የተፈረደበት (ገንዘብ)
 ለውጭ ባይሆን—በምስጢር
 ለውጭ ባይሆን በኔኖ ባንተ መካከል ይትር
 ለውጭ የተሰሩ—በአደባባይ የሚለበስ
 ለውጣ ለውጣ ለለ—ለያስመልሰው (ሊያስታውከው) ከጀለው
 ልጅ ለውጣ—ልጅ ወለደ
 ጭረን ወጣ—ስድ አደግ ሆነ
 ጭረት ለውጣ—መረት አገኘ
 ጭጅ ለውጣ—እጁ ገበረ
 ጭውጫ—ግምለጫ (ከነገር)
 ስንከራከር መውጫ አሳጥኛው ነበር
 ስረ ወጥ—አንድነት ያለው
 ስልቻ ለውጣ—ስልቻ ገፈፈ
 ስም ለውጣ—ሰየመ
 ሹመት ለውጣ—ሹመት ተጽመ
 ባሕረ ወጥ—ያልተቀጠለ
 ባናንጫይ ይውጣ—ጭራሽ አልፈለገውም
 ብዙ ለውጣ—1. ብዙ ገንዘብ ከፈለ
 —2.ብዙ መረተው
 ነፃ ወጣ—ወንጀል የሌለበት ሆኖ ተገኘ
 ተዋጣ—ጥሩ ሆነ
 ጠጁ ተዋጥቷል =
 ነፃ ለውጣ—1.ሰውነቱ ተበላሽ
 —2.ስሕተት አገኘ
 ነጻነት ወጣ—ነጻነቱን አገኘ
 ለንድ ወጥ—1. የተያያዘ
 —2. ተመሳሳይ ስርአት ያለው
 አስወጣ—አባረረ
 ለይን ለውጣ—ደፋር
 ለውጫዊኝ—አፈርሳታ
 ለንድ ጥሬ ወጥ—የግታበላ ወጥ :
 ለዋጣ—1.ገንዘብ ሲሰበሰብ እርሱም ድርሻውን ከፈለ
 —2.አተረፈ (ንግድ)
 —3.እውነቱን ለማወቅ በጥብቅ መረመረ

አልኩ ወጣለት—ቁጣው በረደለት
 እንደ ወጣ ያውጣው—እንደሆነ ይሁን
 አጅን አወጣ—አመለጠ
 አጅ አወጣ—ሌባ ሆነ
 እገር አወጣ—ሂያጅ ሆነ ፤ ያረ ሆነ
 እጣ ወጣለት—እጣ ያረሰው
 ከቃሊ ወጣ—አለፈ ፤ ተረፈ (ለውሃ)
 ከቃሊ ወጣ—ተናግረዋልሁ
 ከቁጥር ወጣ—ተለየ ፤ ተገለለ
 ከቃሊ ወጣ—1. ትእዛዜን የማይሰማ
 —2. ተናግረዋልሁ
 ዛር ወጣበት—ዛር ሰፈረበት
 ወጣ ለማለት ያህል—አየር ለመቀየር ያህል
 ወጣ ወጣ ይላል —1. ልቡ አልረጋም
 —2. ወደ ሴት ይሔዳል
 ወጣ ገባ—ያልተስተካከለ ፤ አባጣ ጎርባጣ መሬት
 ወጪ—የሚከፈል ገንዘብ
 ወፍ ወረጃ—አላፈ አግዳሚ ፤ መንገደኛ
 ወጣ ወረድ—ከርከር ፤ ቁትቁት
 ወጪ ነፍስ ገቢ ነፍስ—የጣር ብዛት ፤ ቁንቀት
 ወፍ ለገር—የባእድ አገር
 ወፍ ወፍ ብላለች—ወንድ ለምዳለች
 ወፍዶን እንጂ ውስጤን አታውቅም—ላይ ላይን እንጂ
 ማን እንደ ሆነኩ አታውቅኝም
 የቢት ወፍ—ለቤት የሚውል ገንዘብ
 የወጪ ልበልህ—የመሸኛ ግብዣ ላድርግልህ
 የወጣለት —1. የተጣራ
 የወጣለት ጠጅ ነው (የተጣራ ጠጅ ነው)
 —2. እንከን የሌለበት
 —3. እጅግ በጣም የወጣለት ሌባ ፤ የለየለት ሌባ
 የወጣለት ከብት—የተከተበ ከብት
 ያወጣውን ያውጣ—በሆነው ሞጋ ይሸጥ
 ያወጣለት—እልኩ ይለፍለት
 ገጅ ወጣ—ሚስት አገባ
 ወጥ አወጣ—ወጥ ጨለፈ
 እንድ ጊዜ በተቆረሰ እንጂራ የወጣ ወጥ
 ወጤት አልባ—እርባና ቢስ ፤ ወጤት ቢስ ፤ ከንቱ ድካም
 ገቢ ነፍስ ፤ ወጪ ነፍስ—ቁንቀት
 ጉዳ ወጣ—ጉዳ ተገለጠ
 ሪንጣጣ ወጣለት—ከፈንጣጣ በሽታ ዳነ

ወፍ ፤

ወፈ ገዝተ—ትምህርት የሌለው
 ወፈ ቀፀሞች—ሕጻን በእግሩ እንሔዳድ ማበረታቻ አነጋገር
 ወፍ ነገር—በአውጫጫች (አፈርሳታ) ጊዜ ጠቋሚ ሰው
 ወፍ ነገረች—ምስጢር ሰው ነገረች
 ወፍ ለፈሽ—ሳይዘሩት የበቀለ ተክል ፤ አውቆ በቀል
 ወፍ ለርገፍ—አስማተኛ ፤ ከፋ ሰው
 የ፤ ወፍ—የ፤ ፍቅር
 የወፍ ቋንቋ—የማይገባ ቋንቋ ፤ እንግዳ ቋንቋ

ዋለ ፤

ለጉዳዩ ለውየዋለሁ—ጉዳዩን ፈጽሜበታለሁ
 ሙያተኛ—በቅጥር ገንዘብ የሚሠራ
 ሙያ ማደሪያ—በጣም ፋቅ
 ሚያ ቢስ—እውቀት የለሽ
 ሚያ ተማሪያ—የማያልቅ ሥራ
 በቀኝ አውለኝ—በደሀና አውለኝ
 በውለ የሚገኝ—በቃሉ የሚጸና
 በውል ተገኝ—በቃሉ ረግቶ ተገኝ
 በውል አሰረው—1. ለመፍታት እንዲያመች አድርገህ እሰረው
 —2. ጥሩ አድርገህ እሰረው
 ባለሙዋል—የንጉሥ ፤ የሹም ወዳጅ
 ባለሙያ—በእጅ ጥበብ ፤ በአእምሮ ጥበብ የሰለጠነ
 ለማን ለውለኝ—ቁርስ (ውሉ)
 ለዋለ—1. አሠራ
 አምስት ሰው አዋለ ፤ በሥራው ላይ አምስት ሰው ቀጥሮ አሠራ
 —2. አሰማራ
 ከብቶችህን የት ነው የምታውለው ?
 —3. አልቃሽ ቀጠረ
 አትዋል እንዳያውልብህ (ይዋለብህ)—አትበድል እንዳይበድሉህ
 አውለው—አሰረው
 አይውሉ ዋለብኝ—በደለኝ
 አቢት ዋለ—ደከመ ፤ አረጀ
 እገዢ ዋለልኝ—እገዢ ረዳኝ
 ክፉ ዋለበት—በደለው
 ዋል ለደር ለለ—ጥቂት ቀን አሳለፈ
 ውለህ ገባ—ይቅናህ
 ውሉ ጠፋኝ—1. ቋጠሮው ጠፋኝ
 —2. ተደናገረኝ
 ውለ ቢስ—ውሉን የማያከብር
 ውለኛ ሰው—በቃሉ የሚረጋ ሰው

ውል የለለው—የማይጨበጥ ቱምነገር የለለው
ውሉው—ጓድኝነቱ

ውሉ—ከባለጊዎች ጋር ነው

ውሉ ገባ መንገድ—ያንድ ተን መንገድ (ደርሰው የሚመለሱበት)
ውለታ ቢሰ—ያደረጉለትን ደግ ሥራ በመጥፎ የሚመልስ፤ አዛዩን ነካሽ
የውል ሚስት—የሕግ ሚስት ፤ የሰማኒያ ሚስት
ያዋይ በላ—ሰግብጥላ
ያውለኝ አንደ ቀመስከ—ትንሽ ቱርስ
ደገ ዋለለት—ጠቀመው ፤ ረባው
ጥሩ ዋለልኝ—ጥሩ አደረገልኝ

ዋለለ ፡

ሆደ ዋለለ—ርኅራኄ ያዘኝ
ይዋልላል—በሐሳብ አይጸናም

ዋስ ፡

ዋሱን አሳገተ—ዋሱ እንዲያዝ አደረገ
ዋስ በረሲ አለ—ራሱን ዋስ አደረገ
ዋስተና የለለው—የማያስተማምን
ዋስተናውን አስወረደ—ተያዥነቱን አስወረደ
ዋስ አገኙ—የዋስን እቃ ለጊዜው የሚወስድ ፤ የሚይዝ
ዋስ የለሽ—ወስላታ ሰው
ዋስ ጥራ—ዋስ አምጣ
የጠለፋ ዋስ—ባለእዳ ከጠፋ እዳን የሚከፍል ዋስ

ዋሽ ፡

ዋሽለት—ተስፋ ሰጠው
ዋሽዩን ይዢ ልምጣ—ጠበቃዬን ይዢ ልምጣ (ጉንደር)
የውሸት ውሸት—ፈጽሞ የማይታመን ነገር

ዋቢ ፡

ዋቢ መጻሕፍት—መረጃ መጻሕፍት

ዋና ፡

ዋና ነገር—ማለፊያ ፤ ጥሩ ነገር
ዋና ዘ—ሙሉ ነህ
ዋናዩ ተነካ—መነሻ ገንዘቢ ተነካ
ዋና ዋናው—ትልቅ ትልቁ
ዋና የለለው—መሪ ፤ አስተዳዳሪ የሌለው
ዋና ጉደል—ትርፍ ሲፈልግ ዋናው የጉደለበት

ዋንጫ ፡

ዋንጫ ልቅለቃ—ያንገት ውዝዋዜ
የባለቤት ዋንጫ—ከባለቤቱ በስተቀር ሌላ ሰው የማይጠባበት የጥንጫ

ዋዌ ፡

በነገሩ ዋዌ አታገባበት—ጥርጥር አታገባበት

ዋዛ ፡

በዋዛ አንላቀቀም—በቀላሉ አንላቀቅም
አንደ ዋዛ ጀምሮ—አንደ ቀልድ ጀምሮ
ዋዛ ፈዛዛ—ከንቱ ነገር ፤ ቱምነገር የሌለበት

ዋጋ ፡

ዋጋህ ምንድነው—ወርታህ ምንድን ነው (ለእግዚአብሔር)
ዋጋ ሰበረ—ዋጋ አዋረደ
ዋጋ ቢስ—ከንቱ ፤ እርባን የለሽ
ዋጋ ቀለለ—ዋጋ ከልክ አሳልፎ ጠየቀ
ዋጋ ቀጠረ—ዋጋ ወስኗ ተናገረ
ዋጋ አሳረረ—ዋጋ ከፍ አድርጎ ሰጠ
ዋጋ አዋረደ—አራከሰ
ዋጋውን አገኘ—የሚገባውን ቅጣት አገኘ
ዋጋ የለውም—አይጠቅምም ፤ አይረባም
ዋጋ ያወጣል—ቢሸጡት ገንዘብ ያስገኛል
የነፍስ ዋጋ—1. ገማ
—2. ጽድቅ
የጎጢለት ዋጋ—ቅጣት ፤ መከራ
የጉልበት ዋጋ—ደመወዝ ፤ ምንዳ
ያለ ዋጋ አስቀረው—ከንቱ አደረገው

ዋጠ ፡

ልዋጥህ ልሰልቅጥህ—በቶሎ ላጥፋህ
መከራ ዋጠው—መከራ በዛበት
መዋጥ—ትልቅ የመርፌ ዐይነት (ጆንያ መስፊያ)
ምን ይዋጠኝ—ምን ይበጀኝ
ሰውየውን ምን ዋጠው—ወዴት ቀረ
ነገሩ አልዋጥልህ አለው—ሊቀበለው አልቻለም
አወጠኝ ላውጥህ—ጥቀመኝ ልጥቀምህ
ዋጤ—የማይመርጥ (የሚበላውን) ፤ የማያዥ
ውጠ ዝም—በልቶ ጠጥቶ የማይጫወት

ውሃ ፡

በውሃ ይለቅ—ረጅም እድሜ ይኑረው (ለልብስ)
 ለይነ ውሃ—መልክ
 አይነ ውሃው አባቱን ይመስላል
 ለይነ ውሃ—አኳን
 አይነ ውሃውን አይተህ ተናገር
 እህል ውሃው ለላቀ—በአንድ ቦታ—አገር የመኖሪያ ጊዜ አለቀ
 በጌምድርን ትቼ ወይ ሸዋ የመጣሁት እዚያ እህል ውሃዬ ስላለቀ ነው
 ከውሃው ጨምርልኝ—ከመጠጡ ትዳልኝ
 ውሃ ሆነ—1. ቀለጠ ፤ ሟሟ
 —2. ደነገጠ ፤ ተክረከረከ
 —3. ጠረሰ ፤ ግንክ ተሳነው

ውሃ ሙላት—ጎርፍ
 ውሃ ስንቁ—ደጂ ጠኒ ጭፍራ
 ውሃ ቀለም—ውሃ ሰማያዊ
 ውሃ ቀጠለ—የጥፍ ንግግር
 ለምን ውሃ ቀጠነ እያልክ ሰውን ታስቸግራለህ፤ የማይሆነው ይሁን እያል
 ውሃ ቀዳ ውሃ መልስ—የማይረባ ተደጋጋሚ ሰራ ፡ ውጤት አልባ ተደጋጋሚ ሰራ
 ውሃ ቋጠረ—አቆረበጪ

ውሃ በላ—ባለጌ ፡ እንዳገኘ የሚናገር ፡ የሚሰራ
 ውሃ በላው—1. አስጠመው
 —2. ሰከራም ሆነ

ውሃ ወረደ—ውሃ ሊቀዳ ሄደ
 ውሃ ውሃውን—መረቅ መረቁን
 ውሃ ወራጅ—ውሃ ቀጂ

ውሃ ውሃ ለለ—1. ጣም የለሽ ሆነ
 —2. ተጠማ

ውሃ ውሃ ለሰኘው—1. ክፉኛ ደበደበው
 —2. ክፉኛ አደከመው

ውሃው ለልቀል—ደም ግባቱ ተመጥሏል
 ውሃ ወጣበት—ውሃ ቋጠረ
 ውሃ ገብ—ባለመስኖ መራት

ውሃ ረርድ—ውሃ የለየው ፡ የከፈለው
 የደጅ ውሃ—ሚዳ መውጫ ፡ የግብር ውሃ
 የጣት ውሃ—እጅ መታጠቢያ ውሃ

ደርብ ውሃ—አርብለት የተቀዳ ውሃ
 ገብር ውሃ—የሚዳ መውጫ ውሃ

ውል ፡

ውል ውል ለለ—1. ትዝ ትዝ አለ
 —2. አማረ ፡ ሩፈቀ

ውስጥ ፡

ውስጠ ልባም—ተንኮላኝ
 ውስጠ ተንኮል—የሆድ ፡ የልብ ጥመት
 ውስጡን ለቲስ—ተደብቆ ያለ ተንኮል
 ውስጣቸው ለይታወቅም—ምስጢራቸው
 ውስጥ ለውስጥ—1. በምስጢር
 —2. የማይታይ

ውስጥ ውስጤን ይበላኛል—ልቤን ይከነክነኛል
 ውስጥ ለወቅ—የወዳጅ ጠላት
 የውስጥ ልብስ—ገላ ነክ

ውሻ ፡

ውሻ ሆድ—የማያርመው
 ውሻ በጪው የማይቀምሰው—ምንጊዜም የማይፈለግ ፡ ወራዳ ነገር
 ውሻ ለድርገው ለባረሩት—አዋርደው አባረሩት
 ውሻ ውሻ ለይረገ—ሰውን ትጥንብሩን አላጣ
 ውሻ ውሻ ለለ—አገጣበረ
 የውሻ ለፍንጫ—በጣም ቀዝቃዛ
 ጥቁር ውሻ ውለድ—ወራዳ ፡ ልጅ ውለድ

ውቃቢ ፡

በውቃቢህ—እንደ ምኞትህ ይሁንልኝ
 ውቃቢ ቀረበው—1. ምገስ አገኘ
 —2. መልኩ አማረበት

ውቃቢ ቢስ—ነጠላ ፡ ጠልጥላ
 ውቃቢ ረቀው—ቀትረ ቀላል ሆነ
 ውቃቢ ለምላክህ ይጠብቀኝ—ጸሎትህ አይለየኝ
 ውቃቢ ለስራቀ—1. አዋረደ
 —2. አስደነገጠ
 —3. በረከት እንዲያጣ አደረገ (ምግብ)

ውቃጭ ፡

ውቃጫም—አመንዝራ ወንድ

ዘለለ ፡

ሲዛለሉ ዋሉ—ሲጫወቱ ዋሉ
 ዘለል ለለ—ከፍ አለ ፤ ላቀ
 ለተዘለለት—ተራዩን አትለፍብኝ ፤ እኔን አልፈህ ወደ በላይ አትሒድ
 አገራ ዘላይ—የሰው ሚስት የሚደፍር
 ዘሉ ይሳይባል—ያለ ምክንያት በድፍረት ይሳይባል
 ዘለል መለል ለለ—ተኩራራ
 በየመሸታው ቤት ዘለል መለል ማለቱን ትተህ ሥራ ብትሠራ ይሻላል
 ዝሊያ ይወዳል—ጨዋታ ይወዳል
 ጥዶ ዘለል—ሴሶኛ (ሴት)

ዘለቀ ፡

ሁሉን ዝለቀ አያዋጣም—ሁሉን መጋበዝ አያዋጣም
 ለዘለቀታው—ለመጨረሻው
 መንገዱ ለይዘለቀም—እጅግ ረጅም ነው
 መዘለቀያህን እንኛ—መላረሻህን አላውትም
 መጽሐፉን ዘልቂዋለሁ—ጨርሼ አንብቤዋለሁ
 በንባብ ዝለቀው—በንባብ ውጣው
 ተዛለቀ—ተቻቻለ ፤ አብሮ ኖረ
 እኔና አንተ የምንዛለቅ አይመስለንም
 ነገሩ እየዘለቀኝ ነው—እየገባኝ ነው
 ለዛለቀ—1. እስከ መጨረሻ አዳረስ
 —2. አዋጣ
 የማያዛለቅ ክርክር ባትጀምር ጥሩ ነው
 እንዲዘለቀ ለድርጊህ ያዘው—አትገጠራራ ፤ ቀደም ቀደም አትበል ፤ አትጻፈ
 ዘለቀ ዘለቀ ማለት ያበዛል—ሳይፈልጉት እሰው ቤት መግባት ይወዳል
 (እቃ የማንግት ባሕርይ ላለበት ሰው)
 ዘልቆ ገበቷል—ጠልቆ ገብቷል
 ዘልቆል—ተዳርሷል
 ወሬው አገር ቤት ድረስ ዘልቋል
 ዝለቀ—ግባ (ወደ ቤት)
 ዝልቀ ነገር—እውነተኛ ፤ እርግጥ ፤ ሐት

ዘለፈ ፡

ዘለፍ ለደረገ—እንጉሉን ደፋ

ዘልዛላ ፡

ዘልዛላ—መረገ ያደገ ፤ አገድም አደግ

ዘመረ ፡

ሲያዘምርብኝ ዋለ—ሲፎከርብኝ ዋለ
 ለያዘምርም—አያሰናዝርም ፤ እያሰተላልፍም

ዘመተ ፡

በሽታው ተዛመተ—ተላለፈ
 ለገማች—የመዝሙር ፤ የግጥም መሪ
 እምግዡ ላይ ዘመተበት—ጨርሰው በሉት
 ወረውን ለዛመተ—አዳረሰ
 ዘምተ ተወረሰ—ባጥል ቀረ ፤ ጥፋተኛ ሆነ
 ዘማች ለንቀጽ—የሚረባ ግሥ

ዘመን ፡

በዘመኑ—ጊዜ ሲሰጥ
 ሰው በዘመኑ የማይሠራው ምን ሥራ አለ
 እንደ ዘመኑ—ጊዜ እንዳመጣው
 እንደ ዘመኑ መሆን ያዋጣል
 ዘመነ እንኮየ—የጥጋብ ዘመን
 ዘመነ ገልምቢጥ—ሐሰት የሰለጠነበት ጊዜ
 እንዲህ ያለ ጊዜ ዘመነ ግልምቢጥ ፤ ውሻ ወደ ታዛ አሁያ ወደ ሊጥ
 ዘመናይ—ባለጊዜ
 ዘመን ለመጣሽ—ዘመን የወለደው
 ዘመን የሰጠው—ድንገት ያገኘ
 ዘመን የባሰው—መከፋፍ ሐዘን ተከታትሎ የመጣበት
 ዘመን የወለደው—ጊዜ ያመጣው ፤ ዘመን አመጣሽ
 ዘመን ያመጣው—እንግዳ ፤ ያልተለመደ ነገር

ዘመድ ፡

ተዘማመደ—ተገናኘ
 ለዘመደ—አስግማ ፤ አገናኘ
 ዘመድ ለፈራ—ወዳጅ አገኘ
 ዘመድ ገዛ—ወዳጅ አበጀ
 የዘመድ ጥል—ቂም የሌለው ጥል
 የዘመድ ጥል የሥጋ ትል

ዘረነቀ ፡

ሐሳብ ተዘረነቀብኝ—ድንገት ሐሳብ ያዘኝ

ዘረከተ ፡

መዘርከተ ያበዛል—መዋሸት ያበዛል

ዘረዘረ ፡

በዝርዝር ንገረኝ—ሁሉንም ንገረኝ
ነገር ለትዘርዘር—ያልጠየቁህን እትናገር
እነሱ ዘርዘረል—ፍሬ መያዝ ጀምሯል
ገንዘቡን ዘርዘርልኝ—ወደ ጥቃቅን ገንዘብ ለውጥልኝ
ዝርዘሩን ላለውቀም—ሁሉንም አላውቅም

ዘረገፈ ፡

ምስጢሩን ዘረገፈልኝ—ሁሉንም ንገረኝ
ቦርጩ ተዘርገፋል—ቦርጫም ሆኗል

ዘረጋ ፡

ለሁሉ ልዘርጋ—አፋሽ አከንፋሽ
መጽሐፍ ዘረጋ—ከፈተ
ምንጣፍ ዘረጋ—አነጠፈ
ሸጫውን ዘረጋ—1.ለመነ
—2.አቤት አለ
ሸቀጡን ዘረጋ—ለሽያጭ አስቀመጠ
እንደ ተዘረጋ ሆለት—ጥሩ አድርጎ እንቅልፍ ወስዶት ነጋለት
እጁን ለይዘረጋም—ቆጥቋጣ ነው
እጁን ዘረጋ—ሰጠ
እገረን ዘርግታለኝ—ያለ ሥራ ተቀምጣለኝ
እገረን ዘርግታ ከመጥል ሌላ ስለግታውት ባጿ ፈታት
ወንበር ዘረጋ—ትምህርት አስተማረ
ወሬውን ዘርግቷል—በሰፊው ግውራት ጀምሯል
ዘረጋችን—ፍቅር አስያዘኝ
ዘረጋው—ገድሎ ጣለው
ዘርጋ ዘርጋ በል—ተዘናና
ጃንጥላ ዘረጋ—ወጠረ ፤ አጠላ
ገበታ ዘረጋ—አስቀመጠ ፤ ደረደረ
ገበያው ተዘርግቷል—ገበያው ቆጂል

ዘረጠ ፡

ለታዝርጥ—አታውደልድል
እዚህ አታዝርጥብኝ ፤ ካጠገቤ ዘወር በል
ዘራጣ—ተሳዳቢ ፤ አፈኛ
ዘረጠ—ፈሪ ፤ በቅቧቃ

ዘረጠጠ ፡

ሰው መዘርጠጥ ይወዳል—ማዋረድ ይወዳል
ክምሩን ዘረጠጠ—ናደ (ለመውቃት)

ዘረፈ ፡

ቀኔ ዘረፈ—ወዲያው ቆጥሮ ተናገረ
ዘረፍ ዘረፍ ነው—ላይ ላዩን ነው
ዘረፊ—ደግ ፤ ርህሩህ

ዘራ ፡

ለዘርም ያለ—ጠፋ
ማን ዘራሽ—ባለጌ ፤ አላዳጊ የበደለው
በነፋስ ለዘራ—በነፋስ በተነ
በዱላ ለዘራሁት—አበክራ መታሁት
እንደየዘሩ—እንደየቤጤው
እውር የዘራው—ችፍግ ያለ
ወሬውን ዘራው—አዳረሰው
ዘረ ቀርጥም—የዘሩትን የማያበቅል መሬት
ዘረ ቢስ—የትውልድ ነውር ያለበት ፤ ዘረ መጥፎ
ዘረ ብዙ—ባለብዙ ዘመድ
ዘር ማንዘር—ትውልድ
ከነዘር ማንዘር እኔ ጋ ስፍሯል
ዘረ ጥሩ—ትውልዱ እንከን የሌለበት
ዘር ቀጠረ—1.አረግ መዘዘ (የትውልድ)
—2.ፊደል ተግረ
ዘር በዘር—እንብርተ ቀዳዳ
(እንደ ልጅ ያየውንና የሰማውን የሚናገር)
ዘር እንዘራፋ ጠፋ—ድራሹ ጠፋ
ዘር ለሰዳቢ—ነውረኛ
ዘር ይወጣልህ—ተባረክ
የዘረን ብተው ያንዘርዘረኝ—ከውሌ አላልፍም
ዘር ይመስክር—ከጥሩ ቤተሰብ ነው የተወለድኩት

ዘበናይ ፡

ዘበናይ—ጥልቃቃ ፤ ባለጌ

ዘነበ ፡

ለባ ዝናብ—በት ብሎ ወዲያው የሚጠፋ ዝናብ
ሸክፍ ዝናብ—በት ብሎ ወዲያው የሚጠፋ ዝናብ
ለባ ዝናብ—እጅግ ቸር
ወርቀ ዘነበልህ ወይ—በብዛት አገኘህ ወይ (ለሀብት)
ዘነበልኝ—አገኘህ ፤ ታደልህ
ዝናብ ለፍ—ለፍላፊ ፤ የባጥ የቆጡን የሚናገር

ዘንጠለ :

ሰውን አተዘንጥል—ያለ ክብሩ ሰውን አትሃራው
ገባቡን አተዘንጥል—የሚነሳውንና የሚወድቀውን ገባብ እስተካከለህ አንብብ

ዘነፈ/ተዛነፈ :

እንደበተህ ለይዛዬ—አስተውለህ ተናገር
ከቃሉ ዝንፍ ለይልሙ—ቃሉን አይለውጥም

ዘንግ :

ባለዘንግ—ጠበቃ
ዘንጊ ነው—መሪዬ ነው (ዐይነ ስውርን የሚመራ ሰው)
የገሉ ዘንግ—የማይረባ ሰው
የጠመንጃ ዘንግ—መደቅደቂያ
የፈረስ ዘንግ—ራስ ክምር
ያልጋ ዘንግ—ያልጋ ክፈር

ዘከዘከ :

ምስጢሩን ዘከዘከ—ምስጢሩን አወጣ

ዘወረ :

መዘውር ዐይን—ሸውራራ
ማዘረያ ቤት—ሰልክ መቀበያና ማስተላለፊያ ቤ
ራሴን ለዘረው—1.አሰከረኝ
—2.አሰለቸኝ
ስር ዘረው—ስሩ በታውን ለቀቀ
በከንቱ ለዘረኝ—በከንቱ አደከመኝ
አዘረበት—ደገመበት (አስማት)
ለዘዘረ—ለዋወጠ
ወገቡን ተዛወረ—ሚዳ ወጣ
ዘወር በል—ወገድ
ዘወር ለለ—ሥፍራ ለቀቀ
ዘወር ለለበት—በሽታ ጉብኘው
ዘወር ለደረገ—አገለለ
ዘዋረ—ከርታታ
ዘዋረ—ደባቃ : ዘወርዋራ
ዘዋረ—መኪና ነጂ (የቆየ አባባል)
ዙር (ሁለተኛ : ሥስተኛ ወዘተ.)—ተራ
በሁለተኛው ዙር ደረሰኝ
ዞር ዞር—በመጨረሻው
ዞር ዞር መገናኘታችን አይቀርም

የዘረበት—እንደ እብደት ያደረገው
የዘረ ደምር—ያልለቀቀ : ያደረ ስካር
የዘረ ገጽ—የሚለጥኝ ገጽ

ዘገር :

ዘገር ነጠቀ—ጦር እነሳ

ዘገነ :

በአእምሮው ዘገነ—ልብ አደረገ ፤ እስተዋለ
ዝገን—ከተከተረ ሥጋ የተሠራ ወጥ

ዘጋ :

መገንዳ ተዘጋ—ተያዘ ፤ ተከለከለ
መጽሐፍ ዘጋ—ማለ
በሩ ሁሉ ተዘጋበት—ተስፋ ያደረገው ነገር ሁሉ እየመነመነ ሔደ
ቤቱ እንደ ተዘጋ ቀረ—ባለቤቱ ከሔደበት ሳይመለስ ቀረ
ቤቱ ተዘጋ—ትዳሪ ፈረሰ
ትዳሩ ተናጋ—ትዳሩ ፈረሰ
ተዘጋ—ተማማለ
የቤተ ክርስቲያን በር ተዘጋ
አተዘጋው—አታኩርፈው (ያራዳ አማርኛ)
እንደበቱ ተዘጋ—መናገር አቃተው
ለዛጋ—አፋሽክ
ለፋን ዘጋ—ዝም አለ
እቤት ወስጥ ዘጋ—ራሱን ከሰው ለየ
እንጀራ ዘጋ—የሰውን አድል ሰባሪ
ዘጋ—አስቀያሚ
ፍላጎት ዘጋ ነች (ያራዳ አማርኛ)
ዘጋኝ—ቸል አለኝ (ያራዳ አማርኛ)
ዘገቶ በላ—ገፋግ
ዘገብኝ—የሴት አዳሪ ቤት
ዘገ—ደጉም አፍ : የማይናገር
ዘገ ስብሰባ—ጥቂት ሰዎች ብቻ ለመግባት የተፈቀደላቸው ስብሰባ
ዘገ ችሉት—1.ሰው የተከለከለበት ግልጥ ያልሆነ ችሉት
—2.ተሰብሰበው የሚጠጡ (ሰዎች)
—3.ሰውር መሸታ ቤት
ወስፋቱ ተዘጋ—አልበላ አለው
የዘጋበት—ጨለማ
የዘጋበት ቀን : የቀፈፈ : ጨለማ ቀን

የዘጋ ባህታዊ—ከሰው የተለየ ባህታዊ
ይዘጋህ—ሙት
ድምጸ ተዘጋ—መናገር እቃተኝ
ፋይሉ ተዘጋ—ጉዳዩ ውሳኔ አገኘ
ፍላጎቱን ዘጋበት—ጥቅም እንዳያገኝ መከረበት

ዘፈነ :

ለንግግሩ በዋልድባም ይዘረድሳል—አልፎ አልፎ ይፈቀዳል
ለተዘረደብኝ—አትኩራራብኝ
ዘፈነ አወረደ—የዘፈነ ዜማ መራ

ዛላ :

ዛላው ይህና—ቂመናው የሚያምር

ዛር :

ዛሩ ተነሳ—መጥፎ አመሉ ተነሳበት
ዛራም—ንደፊትኛ : ወፈፈ
ዛር ለንጋሽ—የዛር ፈረሰ
ዛር ወጣበት—ዛር ፈለቀበት
የዛር ፈረሰ—ቀኝታገሩ

ዛቀ :

መከራ ዛቀ—ባዙ መከራ ደረሰዋል
ብዙ ደመወዝ ይዘቃል—ከፍተኛ ደመወዝ ይበላል
ዝቀሽ—በጣም ርካሽ

ዛቢያ :

ዛቢያ ንጉሳ—ጉልበታም ሰው

ዛቲ :

ዛቲ—ከርስቲያን የሆነ ሁሉ እሑድ እሑድ ወደ ቤተክርስቲያን የሚወስደው
አንዳንድ እንጀራ

ዛጉል :

ዛጉል ለይን—ለይት ላይ የጣለበት
ዛጉል ጣለ—ጠነቆለ

ዜማ :

ዜማ ሰበረ—አረፍተ ነገሩ ከዜማው ጋር አልጣጣም አለ

ዝሆን :

ዝሆን አገር—ሙቀት እገር
የዝሆን ጆር ይሰጠኝ ለለ—አልሰማም አለ : እየሰማ እንዳልሰማ ሆነ

ዝም :

ዝም እክም ለለ—ጽጥተኝ ሆነ
የዝም ብሉ—የንዲያው : ከንቱ : ብላሽ
ነገሩ ሁሉ የዝም ብሉ ነው : የግድለሽ ነው
ዝም ብሉ ነው—እንዲያው ነው የሚቀባጥረው : እማያውቀው ነገር ውስጥ ገብቶ

ዝምብ :

ለኔ ለንተ ዝምብ ነህ—ኢምንት ዋጋ የሌለህ ነህ
ዝምብን እሽ የማይል—ፈዛዛ : ሰነፍ : ጽዳት የሌለው
እስቲ ዝምብን እሽ ተልፍ—እስቲ ትደፍረኝና
ዝምባም—ፈዛዛ : ንቃት የሌለው
ዝምቦ—ፈዛዛ
የርገ ዝምብ—ጥልቅ ብዬ

ዝርዝር :

መዘረዝር ንባ—ሊሞት ተረባ
ዝርዝር ምስክር—እውራ ምስክር ያይደለ
ዝርዝር ጥርስ—ፍንጭት ጥርስ

ዝናብ :

ላንተ የዘነበ ለኔም ያካፋል—አንተ በብዛት ብታገኝ እኔም በትንሹ አላጣም
ለህያ የማትችለው ዝናብ—ትልቅ ዝናብ
ለባ ዝናብ—ቸር
ለዘነበው—ከፋኛ አለቀለ
እንኳን ዘንቦብሽ እንዲያውም ጤዛ ነሽ—እንኳን ቸግር ደርሳብሽ እንዲያውም
ቸግረኛ ነሽ
ዘነበለት—አገኘ
ገና ዘንቦ ተባርቆ—ጊዜው ገና ሩት ነው : አልደረሰም

ዝንኪላ :

ዝንኪላ መሰለ—ቀላ : ደም መሰለ (ያይን)

ዝንጅር ፡

ዝንጅርኛ ለለ—ቅልጥ ቅልጥ ለለ

ዝንፍ ፡

ዝንፍ ለለ—ከመጠን አለፈ ፤ ትርፍ ነገር ተናገረ

ዘረ ፡

ሁለተኛ ዙር—ድጋሚ
ራሴን ለታዘረው—አታናደኝ
ተዘዋወረ—1.ወዲያና ወዲህ አለ
—2.ያለበታው ተቀመጠ ፤ ተገጠመ
ናላው ዘረ—ራሱን አመመው ፤ ተናደደ
ለተዘርብኝ—ሌላውን እንደ ተጣላህ እኔን ለመጣላት አትፈልግ
ለዘረብኝ—በመድኃኒት አሳመመኝ
ለዘዋራ—ሱቅ በደረቲ
ለዘዋሪት—የውሃ ወጥመድ
እንዳይዘር—እንዳይደርስ
ያ ቀጣፊ በዚህ ሠፈር እንዳይዘር ብያለሁ
ዘረት—ማውደልደል
ዙርያ ንገር—አገባ
ዙሪያ ዙሪያውን ይፋዳል—የነገሩን ቡጥ ለመንካት አልፈለገም
ዙሪያ ገባው—መላው
ዙሪያ ገባው ወዳጁ ሆኖለታል
ዙሪያ ገጠም—ክብ
ዙሪያ ጥምጥም—ረጅም አቋራጭ የሌለው ዘመናዊ መንገድ
ዘረሽ አቀፊኝ—በጥቅ አንት ላይ ወተት የተጨመረበት መጠጥ
ዘረብኝ—አእምሮዬን ሳትኩ
ዘር ዘር—ቆይቶ ቆይቶ
ዳመና ሲዘር—ደመና ሲሄድ ፤ ሲለቅ

ዣመንዣ ፡

ዣመንዣ ለለ—1.እንደልቡ ሆነ
—2.በገፍ ሰጠ

ዣን ፡

ዣን መረቂ—ንጉሡ የሚለውን አወን አወን የሚል

የ

የለ ፡

ልብ የለሽ—ማስተዋል የሚያትተው
ስም የለሽ—ስሙ የማይጠራ ፤ ያልታወቀ ፤ ተራ
ስም የለሹ ሁሉ ግብር ተጠርቶ ሲመገብ ዋለ
ቀጥ የለሽ—ስነ ስርዓት የሌለው

የለም ፡

ማንም አንደሱ የለ—እርሱን የሚወዳደር አይገኝም
የለም የለም—አይሆንም ፤ አይሆንም

የት ፡

የተና የተ—ማን ደርሶበት
የት የለሌ—የትናየት ፤ በጠሩትም አይመልስ

ያዘ ፡

ለለይን ያዘ—መጨለም ጀመረ
ለለይን ያዘ ሲያደርግ—ጨለማም ሲል
ልንም ያዘ—ፈረሱን ገታ
መገል ያዘ—ጸጠረ
መረት ያዘ—ተደላድሎ ተቀመጠ
መሳሪያ ይዟል—መሳሪያ አለው
መንገዱን ሥረውን ወዘተ.ተያያዘው—ጀመረ
ምሽት ተያዘ—እንዲለቀቅ ሆነ
ምክር ይዘዋል—አየተማከሩ ናቸው
ሲያያዝ የመጣ—ከጥንት ጀምሮ የመጣ
ስራ ያዘ—1. አገለገለ ፤ ረባ
ይህን እንጩት አትማግዱት ሥራ አስይዘዋለሁ
—2. ሥራ መሥራት ጀመረ ፤ ሥራ አገኘ
ሰብሉ ለልዩዘም—ጥሩ አድርጎ አላፈራም
ሰውን አያያዘ—ሰውን አጣላ
ስር ያዘ—እንዳዲስ ሆነ
የኔ ጉዳይ እንደገና ሥር ያዘ
ስጋ ያዘ—ወፈረ

ፍጥረት መያዝ ጀምሯል
በፍራ ያዘ—አንድ ቦታ ተቀመጠ
ቀለም ያዘ—አጠና ስለው ቀ
ቂም ያዘ—ልቡ ሻከረ
በሊብት ፡ በነፍስ ገዳይነት ወዘተ. ተያዘ—ታሰረ ስር ቀለ
በልቡ ያዘ—በልቡ አቆየ
በልብስ ያዘ—ታቀፈ
በሽታ ይዞል—ነካ ያደርግሃል
በነገር ያዘው—በነገር ወጠረው
በወጥመድ ያዘ—አነቀ
በሽታ ያዘው—አመመው
በያዘለት—የፈለገው ፡ የተናገረው በሆነለት
ባይዝ ባይዝ—ባይኖረው ባይኖረው
ባፋ ያዘ—ጉረሰ
ተያዘ—1. በቁጥጥር ስር ቀለ
—2. በዳኛ ተከበረ

ተያዘ—ጥስ ፡ ጥቢ
ተያይዞ ገደል ገባ—1. አንድነት ገደል ገባ
—2. ሁሉም ጠፉ ስለነበሩ ሆኑ

ተያዘ ሆነ—መድን ፡ ሀላፊ ሆነ
ተይዘል—በጣም አምታል
ተምህርት አይዝም—ትምህርት አይገባውም
ቸጋር ያዘው—ተቸገረ
ነፋ ተያያዘ—አየሰራሪ ሄደ
ነፋን አስይዘኝ—ጉዳዩን አስጨበጠኝ ስለረዳኝ
ነገር ያዘው—እክል አጋጠመው
ነገር ይዟል—አቂግሏል
ለልተያያዘለትም—አልተሳካለትም
ለልያዝ ብሉኛል—1. ላገኘው አልቻለኩም
—2. አልገባሁ ብሉኛል

ለያያዘ—1. አሳት አቀጣጠለ
—2. ሰውና ሰውን አጣላ
ለያያዘ አያምርም—ሁኔታው አያምርም
ለያያዘ—አጣይ
ለይዘህ ባይ—ረዳት ደጋፊ
ለይዘህ—አትፍራ ስለተበራታ
ለገር ይያዝልኝ ለለ—ያዙኝ ልቀቁኝ አለ ስለውከተኝ ሆነ
ለፋ ተያዘ—መናገር አቃተው
ለፋን ያዘ—ዝም አለ
ለፋን ለስያዘ—ዝም አለኝ
ለናገረውን ያዘ—1. አስገደደ
አፍንጫውን ይዞ ተቀበለው
—2. ተጠያየፈ (አንድ ነገር ስለ ሸተተው)

እንዳያያዘ—እንደ ሁኔታው
እንዳያያዘ ከሆነ ያሰበው ባይሳካለት አይቀርም
አጃን ተያዘ—ተጋለጠ
አጃን ያዘ ለደርገታል—ደህየት—ሰጧል
አጃን ለላስይዝም—አልሸነፍም ስለጃን አልሰጥም
አገሪን ያዝ የሚያደርግ ቢያዝላት—ከዙሪት የሚገታት ብታገኝ
ከፋኛ ተያይዘዋል—ከፋኝ ተጣልተዋል ስለ
ወንበር ያዘ—እውንበር ላይ ተቀመጠ
ወፃጅ ያዘ—ከአንዲት ሌት ጋር ተፈቃቀረ
የያዘው አባዜ—መጥፎ አመራ
የያዘው አባዜ አለለት ብሎት ያዝነፈገፈዋል
የሚይዘው የሚጨበጠው ጠናታታል—ተደናገሮታል
ያልተያያዘ ነገር—ግንኙነት የሌለው ነገር
የውሻ ሸተሮ ለስያዘ—አራከሰ
የያዘ ይዘት ነው—ችግር ገጥሞት ነው
የያዘው አባዜ—ያደረሰት መጥፎ ጠባይ
ያዘኝ ልቀቁኝ አለ—አትገላግሉኝ አለ
ያዘኝ ያዘኝ ለለ—ፎገል ስለካዘ ዘራፍ አለ
ያዝ ለቀቀ ለደረገ—አበክር አልሰራም ስለጀምሮ ተወት አደረገ
ያዝሁት ያዝሁት ሲል—1. ደረሰውበት ደረሰውበት ሲል
—2. ተሳካልኝ ተሳካልኝ ሲል
ያዝ ያዝ ያደርገዋል—አቀላጥፎ መናገር ይቻላል
ይህን ሸቀጥ ለንይዘውም—እኛ መደብር አይገኝም
ይዞታ—ባልንብረትነት
የይዞታጥን ግረጋገጫ ጣህሁት
ይዞታል ነገር—የያዘው አባዜ
ይዞ ከተፍ ለለ—በጥድፈያ አደረሰ
ገንዘብ ይይዛል—ገንዘብ ቆጣቢ ነው
ገንፋን ወዘተ. ለስያዘኝ—ገንፋን አጋባብኝ
ገንፋን ይዞኛል—(ገንፋን) አጥኛል
ጉጂ ያዘ—ትዳር መሠረተ ሰወጣ
ጣር ይዞታል—ሲሞት ተቃርቧል
ጨዋታ ያዘ—ጨዋታ ጀመረ
ረር ያዘ—እየተሳካ ሄደ
ፍቀሮ ያዘው—ወደደ ስለፈቀረ

ጸ

ጸለቀ ፡

፤ ተደለቀበኛለህ—አትኩራራብኝ ፤ አትፎከርብኝ
ን ደለቀው—አበክሮ መታው
እቃለኝ—ትናጣለኝ
ወን ይደልቃል—ከበርውን ይመታል
ወን ይደልቃል—በብዛት ያወራል

፤

ላይሊ ደልዳላ—የተሟላ
አበበ ደልዳላ ሀብታም ነው ፤ ደህነት የማያስፈራው ጌታ ነው
ላይሊ ሰጥተታል—አሟልቶ ሰጥቶታል
ደላይሊ ኑር—ሥጋት የሌለበት ኑር ፤ የተሟላ ኑር
እያላ ሰውነት—ሙሉ ሰውነት

፤

ጃገረጃ ይምቃለኝ—አምርባታል
ለሙ አጃገ ይምቃል—በጣም ይናገራል ፤ ዐይንን ያጥበረብራል
ዳጣቂ—አጨብጫቢ ፤ አሟጋሽ
ፊት ይምቃል—ተጋግሏል
ይመቀ ቤት—የተሟላ ቤት ፤ ምንም ነገር የማይጉድልበት
ይመቀ ትፋር—ስምምነት የሰፈነበት ትፋር

ጠ ፡

ሮምጡ ጠፋ—ወሬው ጠፋ
ደምጤን አላሰማም—ያለሁበትን አላሳውቅም
ደምጥማጡ ጠፋ—ወሬው አይሰማም
ደምጥማጥህን ነው የማጠፋው—አገድልሃለሁ ፤ መድረሻ አላጣሃለሁ

፤

ለደሙ ያህል—ለአምልኮ ያህል
ልቤን አይማው—በጣም አስቀየመኝ ፤ አብዝተ አላዘነኝ
በደሙ ገባ—በሌላ ሰው ጥፋት ሞተ
አይኑ ይም ለበሰ—ተመቀኝ ፤ ቀና ፤ ተናደደ
አይማ—ከድቶ በደለ
ብዙ ከሀዲዎች አገራቸውንና ወገናቸውን አድምተዋል

ለፊን ይም ደም አለው—የገድያ ወንጀል ልፈጽም ነበር
ከደሙ ገጸህ ነኝ—ወንጀል አልፈጽምኩም
የለባ ይም—ለባ የሚከፍለው ደም
የማይደማው—ገንዘብ የማይወጣው ፤ ቆጥቋጣ
የምድር ይም—እህል

የምድር ደሜን ከለከሉኝ ፤ የመሬቱን አላባ ከለከሉኝ

የዛፍ ይም—መጫ

የደም ሥር—በጣም አስፈላጊ ነገር

የደም ለበላ—በብዛት የደም መፍሰስ

ስትወልድ የደም አበላ ሊወስዳት ነበር ፤ ብዙ ደም በሌላ ሰው ላይ ለሰላት ልትሞት ነበር

የደም ዋን—ገዳይ ለሟች ቤተሰብ የሚከፍለው ዋጋ ፤ ጉግ

የደም ገንቦ—ቆንጆ (ለሴት)

የደም ጋን—የሸንጥና የዳሌ መገናኛ

ያሻር ደም ያስጠጣኝ—ጠላ ልጠጣ (ፈዝ)

ይመ መራራ—የሚናገረው ለሰው የማይጥም

ይመ ቁጡ—ግልፍተኛ

ይመ ቢስ—ችኮ ፤ ለዛ መጥጤ

ይመ ነፍስ—በተፈጥሮ የተገኘ ባህርይ

ይመ ክልብ—በገድሉት የማያስከስስ ፤ ተበቃይ የሌለው

ይመኛ—በርቱ ጠላት

ይመ ጥሩ—የጨዋ ልጅ

ይመ ገቡ—መልክ መልካም

ይመ ተለዋወጡ—ገዴት እፈቱ ላይ ታዩ

ይመን ተረምዶ ሂደ—ከገደለ በኋላ ከልቡ ቆርጦ ሄደ

ይመ አልቃል—ከስታል

ይም ነኝ—የወር አበባዬ መጥቷል

ይሙ ፈላ—ተቆጣ

ይሙን አፈሰሰ—ላገሩ ሞተ

ይማም—መልክ መልካም

ይሚ ከይማቸው ተቀላቀሏል—ተጋብተናል ፤ ተዋልደናል

ይሚ—ዘመዶ

ይም መለሰ—ተበቀለ (የዘመዱን ጠላት)

ይም መላሽ—ተበቃይ

ይም መምታት—ብዙ ደም መፍሰስ

ይም ሸተተው—መግደል ፤ መሞት ከጀለው

ይም በደም ሆነ—1. ብዙ ሰው ቆሰለ

—2. በደም ተጥለቀለቀ

ይም ተቃባ—ጠላቶች ሆኑ

ይም አደረቀ—ለግድያ የሚፈላለጉትን አስታረቀ

ይም አፈሰሰ—ሰው ገደለ

ይም አፈታበት—ብዙ ደም ፈሰሰው

ይም አፍይ—አስቆጫ ፤ አናዳጅ

ይም የላትም—ደመ ግቡ አይደለችም

ይም ይሁንብኝ—መርዝ ይሁንብኝ

ደም ደም ለለው—የመገደል ፡ የመጥት ስሜት ያዘው
ደም ጎረብ—መጠጥ የልበት ምግብ
ደም ገላ—ደም ተፋ
ደም ጥልቀት—የዘር መተላለፍ
ደም ጥረ—የወር አበባ መቆም
ደም ርልቀ ለለ—እጅግ አግረች

ደረሰ ፡

ለላቀመ ሒዋን የደረሰች—አካለመጠን ያደረሰች
ላልደርስበት—ላልነካው ፡ ላልተናካለው
መዳረሻ—መክሰስ (ምግብ)
መድረሻ ቢስ—መገቢያ የሌለው ፡ ጻርቶ
መድረሻ አሳጣው—አሳስቆም አሳስተው አለው
ቢያደርስኝ—1.እድሜ ቢሰጠኝ
—2.በቂ ጊዜ ባገኝ

ቢያደርስኝ ሳልጠይቅህ አለውልም

ተዳረሰ—ተቃረበ
ነገሩ ደረሰ—ትግቢቱ ተፈጸመ
ለላደረሰኝም—ጊዜ አላገኘሁም
ለልደረስኩብህም—ነገር አልፈለኩህም
ለደድርስ—አያምጣው (ክፉ ነገር)
ለዳረሰ—ለሁሉም ሰጠ
ለዳረሰው—1.በሽታው አጣደፈው
—2.በራውን አጣደፈው

ለዳረሰ—1.ትልቅ የሰው መሰብሰቢያ ቦታ
—2.አገናኝ (ፈላጊና ተፈላጊ)

ለዳረሽ ተገኘ—ግብር አበላ
ለድርሰናል—ተዘከረናል
ለድርሻለሁ—1.ያደገ ልጅ አለኝ
—2.ተዘከራያለሁ (ለሰማኝ)

እንገዳ ደረሽ—አዲስ ነገር
የልሱ ደረሰ—የፈለገው ሆነለት ፤ በሥራው ተደሰተ
የድድረስ ድድረስ—በችኮላ የተሠራ
ድድረስ ለድድረስ—ይሁን አይሁን
እንዲህ ያለው ነገር ድድረስ ለድድረስ አላውቅም

ደረስኩበት—አገኘሁት
ምስጢሩን ደረስኩበት

ደረሰኩ ደረስኩ ለለ—አለሁ አለሁ አለ
ደረሽ ወሃ—ድንገተኛ ጉርፍ
ደርሶ—ላይቸል

ደርሶ አዋቂ ፤ አዋቂ ነኝ ባይ

ደርሶ ምን ያስቀጣሃል—ያለምክንያት ለምን ትቆጣህ
ደርሶ ተልቀ ሰው—ተኩራሪ ፡ ትልቅ ሰው ሳይኮን
ድረስልኝ—አድነኝ

ድረሽ ለምሳኩ ጠፋ—ወራው ጨርሶ አልሰግ አለ ፤ ድምጥግጡ ጠፋ
ድረሽ ለባቱ ጠፋ—ድምጥግጡ ጠፋ ፤ ደብዛው ጠፋ
ድረሽህ ይጥፋ—መት
ድርሱ ተገኘ—ርገጡ ታወቀ
ድርስ ናት—ልትወልድ ተቃርባለች
ድርስ እርገዝ—ልትወልድ የተቃረበች
ድርሽ ለይልም—ፈጽሞ አይመጣም
ፈጥሮ ደረሽ—1.ህውከት እስከወጋጅ የፖሊስ ወታደር
—2.ፍጡን ረድኤት

ደረቀ ፡

ሆኖ ደረቀ—ሰገራ ከለከለው
ልሱ ደረቀ—ጉዳዩ ችክ አለበት
ልቢን አታድርቀው—አታስለፍልኝ
ልብ ድርቀት—መታከት
በደረቀ ሳጠው—በቀላሉ አታለለው
አታድርቀኝ—አትነዝንዝኝ ፤ አታድክመኝ ፤ አታስለፍልኝ
ለትድረቅ (ረቀ)—ችክ አትበል
ለይነ ደረቀ—ሀፍረተ ቢስ ፡ ችክ መንቻሽ
ለፈ ደረቀ—የሚናገረው አጉል ነገር የሚደርስ
እንባ ማድረቂያ—ማጽናኝ
እንባ ለድርቀት—ለዛ ቢስ
ያች እንባ አድርቅ መጥታ ሐዘናችንን አበላሽቶው

ደረቀ ምች—ደም የሚያስተፋ ምታት
ደረቀ መንገድ—ጉዳዩ ያልተሳካበት ጉዞ
ደረቀ ሳቀ—ለዛ የሌለው ሳቅ
ደረቀ ስንቀ—በሶ ፡ ኮቸርና ሳቦ ወዘተ
ደረቀ ቀንቀ—ጣእም የሌለው ግግር
ደረቀ ተንቢት—በቀጥታ የተነገረ ትንቢት ፡ ሰውር ያይደለ
ደረቀ እንጀራ—ወጥ ያልነካው እንጀራ
ደረቀ እገር—እድል ቢስ ፡ ገድ የማያመጣ
ደረቀ ወንዝ—በክረምት ብቻ ውሃ ያለው ወንዝ
ደረቀ ገንፋን—አክታ የሌለበት ገንፋን
ደረቀ ጠጅ—የቆየ ፡ የጠራ ጠጅ
ደረቀ ጡት—ወተት የሌለው ጡት
ደረቀ ጣቢያ—በዙ እንቅስቃሴ የሌለበት ቦታ
ደረቀ ጥይት—ያልተከለሰ ጥይት
ደረቀ ጦር—ከባድ መሣሪያ ያልያዘ ሠራዊት
ደራቃ—ከሊታ
ድርቀት—ችኮነት
ድርቀና—(ችኮነት) ችክታ
ድርቀ ዘመን—ዝናብ የማይጥለበት ዘመን
ገንፋኔ ደረቀ—በሰለ

ደረበ :

መደረቢያ—መላበሻ
ሰራ ተደራረበሽ—በላይ በላዩ ሆነብኝ
በኳስ ደረበው—በኳስ መታው
ተደራረቡሽ—ተጋዝቡሽ
ተደርቦ ተናገረ—ሰው መናገሩን ሳያበቃ ተናገረ
ተደርቦ ይበደበኝ—አግዞ ደበደበኝ
ነገር አታደራርብ—በላይ በላዩ አትናገር
አትደርበኝ—በነገርህ ውስጥ የገባህ አታስመስለኝ
ለደራረባቸው—አንዱን ባንዱ ላይ ጣለው
ደረባ ቤት—እስከ ስድስት ትውልድ በባርነት የኖረ ህር
ደርቢኝ—በባልሽ ላይ ውደጄኝ
ደርብልኝ—ልብስ አልብሰኝ (የመኝታ)
ድርብ ጭቆና—የጭቆና ጭቆና

ደረት :

ሱቀ በደረቲ—ሸቀጣ ሸቀጥ እያዞረ የሚሸጥ
በጡቲ በደረቲ—ሰለ እናትነቱ
ነገር ደረተ—የግያስፈልግ ነገር በንግግሩ ጨመረ
ደረቱን ነፋ—ትእቢት ተሰጣው
ደረቱን ያሳያል—ትእቢተኝነት ይሻዋል
ደረታም—አዳጋ : ከፍ ያለ ቦታ
ደረታ ያምራል—ጡቷ ያምራል
ደረቷን መታች—1 ከፋኛ አዘነች
—2 ስታረግድ ዋለች
ደረቷን ጣለች—ከፋኛ አዘነች

ደረደረ :

በገና ደረደረ—በገና መታ
ተደራደረ—ለስምምነት ተወያየ
ነፍን ደረደረ—ለእርቅ የሚያስፈልገውን ሐሳብ በቅደም ተከተል ተናገረ

ደራ :

መዳራት ጀመረ—የፍቅር ስሜቱን መግለጽ ጀመረ
ቤቱ ደርቷል—ጣራው ዝቅ ብሎ ሰፋ ብሏል
የደራ ገበያ—በዙ ተገበያይ ያለበት ገበያ
ገበያው ደራ—መገበያየት ተጀመረ

ደቀቀ :

ሰውነቱ ተዳቀል—ተዳከሟል
በሽታ ለደቀቀው—አዳከመው
በክርን ለደቀቀው—ከፋኛ መታው

ለለቀ ደቀቀ—ተፈጸመ
ለዳቀቀኝ—አደሽየኝ
የጀመርኩት ንግድ አዳቀቀኝ : አከሰረኝ
ያልደቀቀ ነገር—በዙ ያሳሰቡበት ነገር
ደቃቃ—ደካማ : ከሲታ

ደቀነ :

ተዘታው አፈቲ ላይ ተደቀ—መጣብኝ
እህሉን ደቀነች—ጀመረች (መፍጨት)
እህሉን ልትፈጭ ደቀነች
እንባ ድቀን ለለበት—እንባ መጣበት
አየደቀነ ይተዋል—እየጀመረ ይተዋል
አፈቲ ለተደቀን—አፈቲ አትቂም
ወረውን ደቀነ—በብዛት አወራ

ደቀሰ :

በሽታ ደቀሰው—አዳከመው : አደቀቀው
በክርን ደቀሰው—አደባየው
ድቁስ—ልም በርበሬ

ደባነ :

በቆንጥጫ ለደበው—አበከር ቆንጣጣው
ለንጀቱ ደባነ—በንዴት ተቃጠለ
ደባና—አጭር ተጭን : ኮላላ : ድንክ

ደበደበ :

መደባደብ የሚወድ—መላፋት የሚወድ
በጥይት ተደበደበ—በጥይት ተገደለ
በፋን ደበደበ—ደግሞ ደግሞ በር ቆረቆረ
ለንዳን ነገር ለተደባደብ—መልሰህ ተልሰህ ያንኑ አትናገር
ዝናብ ደበደበኝ—ከፋኛ መታኝ

ደባ :

ደባ ዋለ—ተተናኮለ : ከፋ ነገር ሰራ

ደባለቀ :

ልቡ ተደባለቀ—በጣም ደነገጠ
ሲናገር ደባለቀ ያደርጋል—ላት ያደርጋል
በጉዳዩ ደባልቀን—ለኛም ንገረን

ተደባለቀበኝ—ተሳሳተኝ ፤ ተደናገረኝ
ነገር አታደባለቅ—ነገር አታማታ
እኔን አትደባለቀኝ—እኔን አትጨምረኝ
ዘመዳሞቼን ደባለቃቸው—ዘመዳሞቼን በግብረ ሥጋ ተገናኝቸው (ምሳሌ ፡ እህትና እህት)

ድብላቂ በልተ ያደገ—አሸር ባሽር እየበላ ያደገ
ድብልቀልቅ—ቱማታ ፡ ሀውከት
ድብልቀልቅ ያለ ሠርገ—በጣም ትልቅ

ደብር ፡

ደብረ በጥበጥ—አምባገርኝ

ደነቀረ ፡

ነገር መደንቀር ይወዳል—የማያስፈልግ ነገር መጨመር ይወዳል
አትደንቀርሽኝ—እራቴ አትቁምብኝ ፤ መንገዴን ልቀቅልኝ
ደንቃራ—ተንኮለኝ

ደነባ ፡

ለደምቡ ያህል—ለወጉ ያህል
ስለደንብ—ከቁብጡ ወጥተሃል (በስብሰባ ላይ)
በደምብ—በወግ ፡ ጥሩ አድርጎ
በደምብ አውቀዋለሁ ፤ በደምብ ተረድቻለሁ
የደምቤን ስጠኝ—የልምዴን ስጠኝ
የደምብኛ ልጅ—የነፍጠኛ ልጅ
የደምብ ልብስ—የማዕረግ ልብስ
ደምብኛ—በየጊዜው ካንድ መደብር የሚገዛ ሰው
ደንብ ለገር—እግሩ ያበጠ ፤ የደንደን

ደነዘ ፡

ለእምርው ደነዘ—ግሰብ ሊቃተው
ለደነዘው—አደነቀረው
ልጅህን ነጋ ጠባ እየደበደብክ አታደንዘው
ደነዘ—ደደብ ፤ ደንቆር

ደነዘዘ ፡

ናላው ደነዘዘ—ግሰብ ሊቃተው

ደንደን ፡

ልብ ደንዳና—ደፋር
ልቡ ደንደናል—እጅግ ተኩራርቷል
ለንጀት ደንዳና—በቀላሉ ሐዘን የማይገባው
ለንገተ ደንዳና—ኩፋ
ደንዳና ደንዳናው—ሀብታም ሀብታሙ

ደንገጠ ፡

ልቢ ደንገጠባት—ወደድኳት
ልቢ ደንገጠብኝ—ፍርሃት ፍርሃት አለኝ
ሲያዩት የሚያስደነገጥ ሰው ነው—ገርማ ሞገስ ያለው ሰው ነው
እህሉ ደንገጧል—ዝናብ ከግጣት የተነሳ መጠውለገ ጀምሯል
ያስደንገጥ አለው—ገርማ ሞገስ አለው
ደንገጥ—ትሑት ፤ ሰው አከባሪ
ገበታ አስደንገጥ—ብዙ ባልቶ የማይጠረቃ

ደንደስ ፡

በእገሌ ደንደስ የተሠራ—በርሱ ኃይል የተሠራ
በጨው ደንደስ በርበሬ ተወደሰ—አገዱ በሠራው ሌላው ይመስገናል
ደንደሳም—ወፍራም ፤ ሰነፍ ሰው

ደንጊያ ፡

ለርሱ መንገር ደንጊያን ቀቢ መቀበት ነው—ቢነገሩት አይሰማም
ልብ ደንጊያ—ልብ ጠንካራ ፤ የማይበገር
ሰውነቱ ደንጊያ ሆኗል—ሰውነቱ ደንጊያ
ባርያ ደንጊያ—ጠንካራ ደንጊያ
ክቡር ደንጊያ—ፈርጥ ፤ አልማዝ
የፈተና ደንጊያ—የተበዛዘነት ጥልበት መፈተኛ
ደንጊያ ሆኗል—1. ደርቆል
—2. ደንገጧል

ደንጊያ ራስ—ደደሰ
ደንጊያ በገሩ—ሰነፍ ሰው
ደንጊያ ተሸከመ—ይቅርታ ጠየቀ
ደንጊያ አስከሰው—አስጨነቀው
ደንጊያ ካሉ—ደፋር ፤ የማይበገር

ደከመ ፡

ለድካምህ ዋጋ—ለስራህ ዋጋ
ሳይደክመው—ሳያረጁ
ብርሃኑ ደከመ—ፈዘዘ
የድካም አንጀራ—ባዙ ተለፍቶ የተገኘ ሀብት
ደከመልኝ—በዙ ጣረልኝ
ድኩማን—አካል ስንኳን
ድክም ያለው—ተቸገር ያለው ፤ ልፋ ያለው
ድከመተ—ስህተት
ድከመታቸንን የሚነግረን አላገንንም

ደወለ :

መጠጡን በአቦሬ ደወለው—በአንድ ትንፋሽ ጨረሰው
በዱላ ደወለው—በዱላ ደበደበው
አቤተክርስቲያን ሂዶ ደወለ—አድኑኝ ብሎ ተማጠነ
ደውሉበታል—ድው ብሎበታል ፤ ውቃቤ ርቆታል

ደዌ :

ደዌ ሥጋ—ቢስ ገላ : ቁምጥና
ደዌ ነፍስ—ኃጢአት

ደደረ :

ለእምሮው ደድረል—ከማርጃት የተነሳ አስተካክሎ ማሰብ አቅቶታል

ደጅ :

ልቡ ደጅ ደጅ ብሏል—ልቡ አላረፈም ፤ ሐሳቡ አልረጋለትም
ደጅ ሰላም—በቤተክርስቲያን ቅጥር ግቢ የሚበላበትና የሚጠጣበት ቦታ
ደጃና—በር : መዝጊያ
ደጅ መታ—በር አንኳኳ
ደጃ ጠኒ—ሥራ ፈላጊ (በየመሥሪያ ቤቱ የሚመላለስ)

ደገሰ :

ለጥል ተደገሷል—ለመጣላት ተዘጋጅቷል
ሙቀቱ ደገሰ አለ—መለሰ አለ
ሳይደገስ አይጣላም—ላይክስ ክፉ ነገር እያመጣም (ለፈጣሪ)
ተደገሶለታል—አጉል ነገር ይጠብቀዋል

ደገፈ :

በገንዘብ ደገፍኛል—በገንዘብ ረድቶኛል
አንጀቱን ይደገፋል—ጥሩ ጥሩውን እየመረጠ ይመገባል
ደገፈ አያሳጣ—ጧሪ አያሳጣ
ደገፍ ሰጠ—የሐሳብ እርዳታውን ገሰጠ

ደጋን :

ደጋን እገር—ጉባባ እገር
ደጋን ወገብ—ጉባባ ሰው

ደግ :

ደግ ነው—ማለፊያ ነው : ተሸሎታል

ደገ ለደረገ—አበጀ ፤ አሳመረ
ደገ ደገን ገገረኝ—ጥሩ ጥሩውን ገገረኝ
ደገ ጊዜ—ጥሩ ጊዜ

ደፈረ :

ምግብ ይደፍራል—በብዛት ይበላል
ሲተዩዋን ይፈራት—ተገናኛት (በግብረ ሥጋ)
ቤቱ ተደረረ—ባለቤቱን ሳያስፈቅድ ገባበት ፤ ሕገወጥ ሥራ ፈጸመበት
ከሐፋ ይፈር ይፈር ያደርገዋል—ሲናገር ነጠቅ ነጠቅ ያደርገዋል
ደፋር—ጉበዝ

ደፈረሰ :

ልቡ ይፍርሳል—አዘኗል ፤ ተቆጥቷል
ነገር ለደፈረሰ—አበላሽ
ለይቱ ይፍርሳል—ቀልቷል

ደፈነ :

ሸላ በድፍኑ—ምስጢር አይውጣ
ቁስሉ ይፈነሳት—ቁስሉ ቫረለት
ቤቱ ተደፍኗል—ቤቱ ተዘገቷል
ለዓፈነበት—ገደለው (በጠመንጃ)
አባጩ አንደ ደፈነ ነው—ፍንጭ አላወጣ እንዳለ ነው ፤ አላጥጠጥጠም
የዓፈነ—ቤተክርስቲያንን ባለግንልገል የሚከፈል መቀጫ (ለካህናት)
ደፈነለት—ነቅሎ አወጣለት
ከሶ ከደፈነልኝ ቆይቻለሁ ፤ መታየት ከተወኝ
ደፈነበት—አልገባ አለው
ትምህርት ስለ ደፈነበት በያመቱ ይወድቃል
ዓፈነ—ጨለማ ፤ ሳይቀደስ መቅረት
ደፍናብኛል—ድብ ብሎኛል ፤ ግልጽ አልሆንንልኝ ኳ
ድፍን ረሰ—ደጅብ
ድፍን ቀል—ደንቆር
ድፍንፍን ለደረገ—ደባበቀ

ደፋ :

ሰማዩ ተደፋብኝ—ግራ ገባኝ
በፈተና ስለ ወደቀ ሰማዩ የተደፋበት መሰለው
ሲተዩዋን ደፋት—በግድ (በግብረ ሥጋ) ተገናኛት
ተዳፋት መሪት—ወርቅ ከገብል መሬት : ቁልቁለትነት ያለው መሬት
አታድፋፈው—ቆጥቢ ፤ አትገዢው
ለገነቱን ደፋ—ራሱን ዝቅዝቅ አደረገ ፤ አዘነ
ለዓፋ—እየገፈተረ አባረረ

የበለበትን ወጪት ደረ-ውለታ ቢስ
የተም ተደናቶ ያድራል-አልባሌ ዐታ ወድቶ ያድራል
ደረገህ-ይዞህ ይሂድ ፤ ሙት
ዓቦ ደፋ-እምጣድ ላይ ጣለ
ደፋ ደፋ ለለ-ባተሌ ሆነ
ድር ዓቦ-በምጣድ ላይ የተገኘ ወጪት ዓቦ

ዱላ ፡

ዱላ ሸተተው —1. በትር ፈለገው
—2. ጥል ክጀለው

ዱለኛ—ተደባዳቢ
ዱላ ቀረሽ ጥል—ከፍ ያለ ጥል
ዱላ ተማዘዘ—ተጣላ
ዱላ ለነሳ—ሊማታ ፈለገ
ዱላ ዱላ ብሎታል—ጥል ጥል ብሎታል

ዱር ፡

ዱር በላው—ጠፍ አገር ሆነ
ዱር ቢቴ—አመጸኛ ፤ ሽፍታ
ዱርዬ—ወርበላ
ዱር ገባ—ሸፈተ

ዱር ፡

ለዱርው ይወደኝ ነበር—መጀመሪያ ይወደኝ ነበር ፤ አሁን ግን ጠልተኛል
ዱር ታወቀና—ፀጥቂ ተሆነና
ዱር ደረሰክና?—ወዲያው እንደ መጣህ?
ዱርውንም ለነተን ማመኔ—መጀመሪያውንም ለነተን ማመኔ
ዱርውንስ ቢሆን—አስተድሞስ ቢሆን

ዱብ ፡

በእገሩ ዱብ ዱብ ማለት ሲጀምር—መሄድ ሲጀምር (ለሕፃን)
ዱብ እዳ—ሳይታሰብ የደረሰ

ዳረገ ፡

ለሞት ዳረገው—ለሞት አሳልፎ ሰጠው

ዳር ፡

ለደገነቱ ዳር የለውም—በጣም ደግ ነው
እዳር ቀመ—ታዛቢ ሆነ
የሰው ዳር—በጣም ጥሩ ሰው

የውብ ዳር—በጣም ቀንጆ
ዳሩ ገን—ይሁንና ፤ ሆኖም ሳለ ፤ ነገር ገን
ዳረገር—የጠረፍ አገሮች (ሲዳሞ)
ዳር የለውም—ወሰን የለውም
ዳር ዳሩን ለተበል—አትፍራ

ለምን ዳር ዳሩን ትላለህ ፤ ያሰበከውን ፍርጥ አድርገህ ተናገር እንጂ
ዳር ዳር ይላል—1. ያጉበጉባል
—2. ሲበላ ፈራ ተዳ ይላል

ዳባ ፡

ባለካባና ባለዓባ—ጌታና ደሃ
ዳባ ለባሽ—ዝቅተኛ መነኩሴ
ጆር ዳባ ልበስ—ሰምቶ እንዳልሰሙ መሆን

ዳቦ ፡

ተልቁ ዳቦ ሊጥ ሆነ—የታሰበው ነገር ሳይሳካ ቀረ
ያገዛ ዳቦዩን ቡጥ ቡጡን ለጣሁት—መብቴን ተነፈገሁ

ዳኛ ፡

ለካል ዳኛ—ጥና የበላይ ዳኛ
ወሃ ወረጃ ዳኛ—ያልተሸመ የጊዜ ዳኛ
የሀዋት ዳኛ—የሰፈር ሽማግሌ አስታራቂ
ዳኛ ረገጠ—ፍርድ ቤት ተጋፋ
ዳኛ ሊቀመጥ—ሲያስችል
ዳኛ ቀጠላ—ዳኛ መናቅ

ዳዊት ፡

ዳዊት ደጋጫ ነው—በዙም የተግረ አይደለም

ድል ፡

ድል ነሳ—አሸነፈ

ድር ፡

ድረ ገባ—አንድ ወንድ ብቻ ያወቃት (ያጠቅና የፈቃት)

ድው አልው ፡

ድው ለለው—ተዘተዘ አለ ፤ ገራ ተጋባ

ድብ :

ድብ ለንበላ—ትልቅ ነጋሪት

ድጓ :

ድጓ ወፃዕ—ድጓ ለጥቲ

ድፍን :

ድፍን ቀል—ደንቆር ፤ ደደብ

ድፍን ለቀራሽ—ወንድም ፤ ተከፋይ

ጀ

ጀመረ :

መናገር ጀመረ—እፍ ፈታ

በተ ጀመረ—ቀረቀረ ፤ መሠረተ

ተምህርት ጀመረ—ፊደል መማር ያዘ

ጠብ ጀመረ—ጠብ አሟፈ

ጀንበር :

የሀፃዩ ጀንበር—ሠራተኛ ሰው

ጀኒ :

ጀኒያም—ተናፃፅ

ጀን :

ጀን ደረባ ለደረገ—ሰለዘ

ጀን ገበር—ኮከብ ገበፈ

ጀም :

ጀም ታለህ—በጀምህ ተጫወት

ጀም ታለኝ—በጀምጌ እጫወታለሁ

ጀራት :

ጀራተ ለበቀለ—ተናደደ ፤ እንደ አብድ አደረገው

ጀራቴን ይቀላል—ይለግመጣል

ጀብ :

ጀብ ለፍ—በፊ እፍ

የተን ጀብ—ርሀራሄ የሌለው ፤ ስጉብጉብ

ያፈና ጀብ—በጣም የተፈባ ፤ ስጉብጋባ

ጀቦ—ጉበዙ (ለሥራ)

ጅብራ :

እንደ ጅብራ ተገተረ—ላይንተሳተስ ቀመ

ጅንጆር/ዝንጆር :

ጅንጆር ራት—አስተያሚ ራት

ጆር :

ለጆር—ለወራ : ለይሰግልኝ

ለጆር ብሉ ነው እንጂ በተግባርስ አያውለውም

ለጆር ብሉ—ለዝና ብሉ

ለጆር ብሉ አንድ መከት ሰጣቸው

የስኒ ጆር—የስኒ መያዣ

የጆር ምግብ—ለመስግት ደስ የሚያሰኝ

ጆርህን ኮርኩረው—ልብ ብለህ ስግ

ጆር ስጠኝ—አዳምጠኝ

ጆርም የለኝ—አልሰግህም

ጆርውን ይዞ አሰራው—አስገድዶ አሰራው

ጆር የለውም—ጊዜ የለውም ፤ ባተሌ ነው

ጆር ደገና—በጆር ግንድ አጠገብ የሚወጣ እባቄ

ጆር ጆርውን ብሉ ጨረሰው—አናት አናትን

ጆር ገንዱን አለው—1. በጥፊ መታው

—2. ቶሎ ሸጠው

ጆር ጠቢ—ሰላይ

ጆርውን ጣል አደረገ—ለመስግት አቆበቆበ

ጆር ጥላውን አበራበት—በጥፊ አጠናፈረው

ጆርውን ጥላል—በሽታ ይዞታል (ለውሻ)

ጆር የሚጠልዝ—በጣም የሚሮህ

7

ገለበጠ :

መንገሥት ተገለበጠ—ሌላ መንገሥት ሥልጣኑን ያዘ

መጠጥ ገልባፋ—ሰካራም

መጽሐፍ ለገላበጠ—አነበበ

ሠራተኛውን ገለባበጠው—አዘዋወረው

ቃሉን ገለበጠ—ቃሉን ለወጠ

በጥላ ለገላበጠው—ከፋኛ መታው

ለገላበጠ ሳጣት—ደግሞ ደጋግሞ ሳጣት

እርሻውን ገለበጠ—የዘራውን ግላ እንደገና አረሰው

የተገለበጠሽ ሆነ—ይሆናል ያሉት ቀርቶ ያላሉት ደረሰ

ደልተገላበጠ ደራል—ያልተገንደበት ኢያተርፍም

ገልባጣነት ለብዝቷል—መንጠራራት አብዝቷል

ገልብጣ ለብሳለች—አዝናለች

ገልብጦት ሂደ—አራቁትን ሂደ

ሌማቱን (ጉተራውን) ገልብጦት ሔደ

ገበታ ገለበጠች—ትዳሯን ንቃ ሄደች

ገልብጥብጡ ወጣ—ቅጡ ጠፋ

ፍርዱ ተገለበጠ—ተፈርዶበት የነበረው ተፈረደለት

ገለጠ :

መገለጫ ሰጠ—የተወሰነውን አስታውቀ

መጣፍ ገላፋ—ጠንቋይ

ምስጢፋ ተገለጠልኝ—ተረዳሁት

ራሱ ገለጥ ያለ—በራ

ራሱን ለገለጠ—ጥፋቱን እምኖ ተናገረ

በገላፋ ለገኘ—በገሀድ አገኘ ፤ ለብቻው አገኘ

በግላቄ እግኝቶ የልቡን ነገረው

ተገለጠች—ራቁቷን ሆነች

ለይነ ጥላው ተገለጠ—ችግሩ ተወገደለት

ለይነ ገለጥኩ—አወቅሁ ፤ በነገሩ ነቃሁበት

ለገለጠው—እውነቱን ተናገረበት

ለገልጠተ ነበር—ተከስተበት ነበር

የዳመና ገላፋ—ከዳመና በኋላ ፀሐይ ሲወጣ

ገለጠለት—አሰረዳው

ገልጥ ሆነ—አፍታተህ ተናገር ፤ አትደብት

ገልጥ ነው—የታወቀ ነው

ገላ ፡

በሰ ገላ—ቁምጥና
ገላ ክክ—የቀሚስ ገበር
ገላው ነውር ለወጣ—ቆሰለ
ገላውን ሰይደ—አረፈ ፤ ፍርሃት አልባ ተቀመጠ ፤ ተዘናንቶ ተቀመጠ
ገላየ—ፍቅሬ

ገል ፡

ያው በገላ—ከተወሰነልኝ አላልፍም
ገል መሰላል—ሰውነቱ ደርጃል
ገል ገፍታ (ገሰገፍታ)—ገልፋጣ ፣ ጋለሞታ ፣ ሥራ ፈት

ገመለ ፡

ገመል ፡ —ሥራ ፈት ፣ ተወዝሮ የሚውል

ገመና ፡

ገመና ከታች—1. መጣሚያ
—2. ምስጢር ደባቂ

ገመጦ ፡

ገመጣት—ሳማት
ገመጦ ፅጥ—1. መረገ
—2. በውርርድ ከአገኘው ለፋኞች የማያካፍል

ገረድ ፡

የጭን ገረድ—ጌታዋ ያወቃት ሴት

ገዳረ ፡

የገበረ እጅ—በዙ ስራ የሰራ እጅ
ገበር በላ—አለገቡ እሩር የመታ ሰው

ገበራ ፡

የመጣፍ ገበራ—መጣፍ አዋቂ
የጦር ገበራ—ወጊያ አዋቂ
ገበራ መጣኝ—ልግመኛ ገበራ
ገበራ ለስደንገጥ—ገራም እባብ ፣ አታላይ ሰው ፣ መስፈራርት

ገበታ ፡

የጃልዩ ገበታ—በላዩ ላይ እንጀራ የተጣለበት ከጧት እስከጣታ የሚበላበት ገበታ
ገበታ ረጋጭ—ገበታ ላይነሳ የሄደ ፣ ባለፈ ፣ ነውረኛ
ገበታ ተረመደ—ገበታ ረገጠ

ገበታ ለቃራ—ገበታን ከቦ የሚመገብ ሰው ፣ አሳላፊ
ገበታ ከፍ አይረገ—ገበታ አነሳ
ገበታ ጠረገ—ሆላም
ገበታው ደገጠ—የተጣለው እንጀራ ሳሳ ፣ እያነሰ ሄደ

ገበዝ ፡

ገበዝ ለምባ—የአናጢ አለቃ

ገበያ ፡

ለገበያ የተሰራ—መኖኛ
በሽታ ወዘተ. ገበያ—አገኘ ፣ ያዘው ወዘተ.
ገበያ ሞቀ—ገበያ ደራ
ገበያ ቆመ—ገበያ ተጀመረ
ገበያ ተቀመጠ—ሸቀጥ ዘረጋ
ገበያ ተነሳ—ገበያ ተበተነ
ገበያ ተኛ—ወጭ ወራጅ
ገበያ ተኛውን ሁሉ ስላም ብለህ የት ትዘልቀዋለህ!
ገበያ ተፈታ—ገበያ ተበተነ
ገበያ ነች—ሆድ ሰፊ ናት
ገበያ አታውጧት—ለሰው አታሳዩዋት ፤ በድብት አስቀምጧት
ገበያ ወሰደው—ሊሸጠው ይዞት ሄደ
ገበያ ወጣ—ገበያ ሄደ
ገበያ የለውም—ዋጋ አያወጣም ፤ ረከቧል

ገባ ፡

ለገበህ ተንገብገብ—ገበህን ስታይ ይሉኝ አትበል
ልሱ ገባ—በጉዳዩ ተስማማ
ብርዱ ልቤ ውስጥ ገባ
ልብሱ ቀለም ገባ—ቀለም ተነከረ
ልብ ገቢ—ለልብ ደስ የሚል
መልክ ገቡ—ሲያዩት ደስ የሚል
መከራ ገባ—ችግር አጋጠመው ፤ ጣጣ መጣበት
መገበያ መውጫ ለሳጣው—አስጨነቀው
ሱባሊ ገባ—ከሰው ተለየ
ስራ ገባ—ሥራ ያዘ
ቀለም አገባ—ቀለም ነከረ
ቀለም ገባው—ትምህርት ያዘ
ቃል ገባልኝ—ተስፋ ሰጠኝ
በመሀላቸው ነፋስ አይገባም—በጣም ይዋደዳሉ
በሽታ አጋባ—አስተላለፈ
በሽታ ገባ—በሽታ ሰውን መያዝ ጀመረ
ባገባ አገባለሁ—የርሱን ያህል አዋጣለሁ

ብድር ይገባህ—ለውለታህ ውለታ የሚውል ይዘዝልህ
 ተገባባ—ተስማማ
 ትምህርት ገባው—ትምህርት ዘለቀው
 ነገር ገባው—ሀሳብ ያዘው
 ነፋስ አይገባባቸው—ቂም አይገባባቸው ፤ እንደ ተፋቀራችሁ ነፋ
 ንስሐ ገባ—ኃጢአቱን ተናገረ ፤ በክፉ ሥራው አዘነ
 አይን ገባ—አስተያየትን ማሳካ
 አይገቡ ገባ—እጣጣ ውስጥ ተጨመረ
 አይገቡ የሚገባ—ያለጉዳዩ ጥልቅ የሚል
 አይገቡ ገብተህ—እንደ ምንም ብለህ
 አገር ገባ—አገሩ ተመለሰ
 አጋባ—ከአንዱ እቃ ወደሌላው አዘዋወረ ፤ ገለበጠ
 አገቦ—አሸመር
 አገባ መልሰ—ከሸሹ በኋላ ተመልሶ ጠላትን መግጠም
 አሆድ ገባ—1.ጠፋ ፤ ተዘነጋ
 —2.በጣም ተወደደ
 ያችልጅ እሆድ ገብታለች
 አልክ ገባ—እልህ ያዘው
 አማጥ ውስጥ ገባ—መከራ ደረሰበት
 አምክር ውስጥ አገቡት—ምክር አካፈሉት
 አራት አገቢ—ጆሮ ጠቢ
 አሰው ዐይን ገባ—ሰው ሁሉ ተመለከተበት
 አሰው አፍ ገባ—ሰሙ ተነሳ ፤ ታማ
 አሰጥ አገባ—መግት ፤ ክርክር
 አሳት ገባው—በጣም በሰለ
 አዳር ገባ—ሸፈተ
 አየገባው ሄደ—ተረዳ (ከጊዜ በኋላ)
 አዳ ገባ—1.እዳ ውስጥ ተነከረ
 —2.ተቸገረ ፤ ተጨነቀ
 አጆ ገባልኝ—ተመለሰልኝ
 አገራ ይገባ ብቻ—አንገቱን ላሰገባ ፤ ምክንያት ላግኝ
 ከረምት ገባ—ከረምት ጀመረ
 ወሽግ ገባ—ከሰው ተለየ ፤ ባንድ ቤት ተዘጋ ፤ ቂጥኝ የያዘው ሰው ለመታከ
 ራሱን ከሰው አገለለ
 ወዶ ገባ—1.ሳይገደድ አሸከር ሆነ
 —2.ያላደጉት ውሻ
 ወጣ ገባ—ድንጉርጉር ፤ አጣጣ ጉባጣ
 ወጣ ገባው—ሁሉም ቦታ
 ከበደ የቀበሌውን ወጣ ገባውን ሁሉ ያውቃል
 ውለታ ገባ—ቃሉን ሰጠ
 ውል ገባ—በምንት ደረሰ
 ውሉ ገባ—በአንድ ቀን ከጉዞ ተመለሰ
 ዘሉ ገባ—እግያገባው ውስጥ ጥልቅ አለ
 የተገቦ ተገቦት በሽታ—ከሌላ ሰው የተላለፈ በሽታ

የገቢ—ከጉዞ የተመለሰ ሰው የሚያደርገው ወይንም የሚደረግለት
 የመቀበያ ግብዣ
 ይህና ገባ—በሰላም ደረሰ (መንገድ)
 ይህና ገባ—በደህና ድረስ (መንገድ)
 ይም ገባት—ቋንቋና
 ድረ ገባ—አንድ ሰው ብቻ አግብቷት የነበረች ልት
 ገቢ—የራሱ የሆነ ገንዘብ
 ገቢ ሆነ—እስር ቤት ገባ
 ገቢ አለው—መተዳደሪያ ገንዘብ አለው
 ገቢውን ባለቤት ያውቃል—ጠቃሚውን ባለቤት ያውቃል
 ገደል ገባ—መከራ ደረሰበት
 ገፃም ገባ—መነነ
 ገራ ገባው—የሚናገረውን አጣ ፤ ተደናገረው
 ገቡን መቷ—የተፈለገው ሆነ
 ገቢ—1.ያንድ ቤት ቅጥር ክልል
 —2.ቤተ መንግሥት
 ገቢ ነፍስ ወጪ ነፍስ—ትልቅ ጭንቀት
 ገባ መረት—ቀብር
 ገብረ ገብ—የተቀጣ
 ገብ—ዓላማ
 ገብ የለሽ—ዓላማ የለሽ
 ገብር ገባ—1.መብላት መጠጣት ተጀመረ
 —2.መጋበዝ ጀመረ
 ጣልቃ ገባ—በሌላ ሥራ ወይንም ንግግር መካከል ዘው እለ
 ጥበቁ ገባ—ነገር አካሄደ ፤ ሁለት መልስ ሰጠ ፤ ከውሳኔ አለፈ

ገብስ ፡

ገበለ በላ—ድምጽ ረጅም ሰው

ገተረ ፡

ምገቡን ተጋትርታል—በደንብ አድርጎ እየበላ ነው
 በነገር ገተር ያዘው—አስጨንቆ ያዘው
 ተገተረ—ተፋጠጠ
 ለተገተር—አትፋም
 አትተተርብኝ ፤ ከፊት ገለል ዘልልኝ
 ገተረ—ችኮ መንቻኬ
 ገተር—ሐሳቡን የማይለውጥ

ገነነ ፡

ነገር አገዘ—እያጉላ ተናገረ
 ነገር ይገነባታል—ነገር ይመርባታል
 አንባ ዝነ—በኃይሉ አጻራ ፤ አመጸኛ ነገር
 ወሬው ገኗል—ተዘጋጅቷል

ንጠለ :

በጥይት ከጠለው—በጥይት መታው
ተገንጣይ ቡድን—አፈንጋጭ ወገን
ንባቡን ከጠለው—የግዴታውን የግንኙነት እየተሳሳተ አነበበ
ንንጥል ልብስ—አንድ ዓይነት ያልሆነ ልብስ
ንንጥል ጊጥ—ተጠረት የሌለው ጊጥ

ንጌሊ :

በንደት ንጌሊ—በድንገት ተቆጣ
በቃያው ንጌሊ—አለልክ ወጣ
ንንፍል ንንፍል ለተበል—ቆጣ ቆጣ አይባል
ጥጋቡ ንንፍሉበታል—አለቅጥ ተከፋርቷል

ገና :

ለገናው—ለጥንቃቄ ያህል
ለገናው ነው ተዘጋጅቼ ወንድሜን የምጠብቀው ፤ ይመጣል በጥለት
ገና ለገና—አንዲያው ይሆናል ጥግለት
ገና ዘንቦ ገና ተባርቶ—ጊዜው ወደፊት ፈጅቶ አይደለም ወይ ?
ገና የትየለሌ ነው
ገና ገና—ምኑ ተይዞ ፤
ገና ጥይ ገና ገጥ—ያልተወጠን ሥራ

ንጉታ :

ንጉታ ንጉታ ለለ—ወበራ ፤ አለሁ አለሁ አለ

ንዘገዝ :

በሽታው ይገዘገዝኛል—ይቆረጥሞኛል ፤ ይተፈትፈኛል
ገዘገዝ—ጎትጋታ ፤ ነገር የግጥም

ገዛ :

ልብ ገዛ—ወዋቂ ፤ አስተዋይ ሆነ
መሬት ለገዛ—መሬት ለከራይ ሰጠ
መገዝ—የመሬት ከራይ
ቀኝ ገዛት—በጋይል የተያዘ የሌሎች ሕዞች አገደ
በሽታ ገዛ—ታመመ
በገዛ እጅ—ወደ በፈቃዱ
በፍቀራ ገዛኝ—ከፍትራ የተነሳ የፈለገውን አደረግሁለት
ለካል ገዝተ ተወለደ—አካል አግኝቶ ተወለደ
ለደብ ገዛ—ወጥ ሆነ

ለገር ገዛ—አገር አስተዳደረ
ወዳጅ ገዛ—ወዳጅ አፈራ
ገዛ ምዛ—ጭትጭት ፤ ንዘገዝ
ገዛ ምዛ አታብዛ
ጠላት ገዛ—ጠላት ፈጠረ
ገዛኝ ገዛኝ ብለው ሊሸጡን ለሰበኝ—እሺ እሺ ብለው አናቱ ላይ ወጣ

ገደለ :

በሳቅ ገደለኝ—በብዛት አሳቀኝ
በለመሱ ገደለኝ—እንዳፍር አደረገኝ
እንዲያ ተናድጄ ሳለሁ እንዳልናገር በአመሱ ገደለኝ
ተገዳደለ—ተጣፋ (ልሕሳብ)
ለመሱ ገደለኝ—ልሸነፈኝ
ገደሉ ጣንሳት—አምቶ ግመስገን
ገደሉኝ ሂደ—አታሉኝ ሄደ
ገዳዩ ጣለ—በለባ አሳየ
ፈገገታዋ ገደለኝ—ግረከኝ

* ገደመ :

ለገደም ለደገ—በለጌ ፤ ያልተቀጣ
ለገደም ለየ—በገተት ተመለከተ ፤ የጉሪጥ ተመለከተ
ያገደሞኸ ንገር—ያገቡ ንገር
ገደም ለለ—ወደ ጉን ሄደ

ገደብ :

በገደብ ተለቀቀ—እንደገና ወንጀል የሠራ እንደሆነ ቅጣቱ እንደግልጽበት
ለውቆ ተለቀቀ
ካፍ አስከ ገደብ—በጣም ሙሉ
ዶፍ ገደብ—የገገገር ወሰን
ገደብ ይበጅለት—ወሰን ይደረግለት

* ገደደ :

በገዳጅ ላይ ነው—ሀላፊነቱን እየተወጣ ነው ለወታደር
ለጋደደ—አበደረ ፤ አዋሰ
የኮሶ ጥል ተጋደደ—ኮሶ ታዩ
የወደታ ገደታ—በደረጃው የሀላፊነት ተግባርን መወጣት
የገዳጅ ወረት—የወር አበባ የግመጣበት ጊዜ
የሰቡት ለገደደም—የግራታሰብ አይጠፋም
ገድ የለም—1. ቆይ አላይገለሁ (ዛፉ)
—2. አያሳስበም
ገዳጁን ተወጣ—ሀላፊነቱን ተወጣ
ገድ የለሽ—ሀላብ የለሽ

ገዳም ፡

ገዳም ሆነ—በብዙ ዘበኛ ታደበ
ገዳም ገባ—መነኮስ ፤ መነን

ገድ ፡

ገደቢስ—እድለ ቢስ
ገድ በለኝ—1.በጧት የጌን ዕቃ ግዛ (ነጋዴ ለደምበኛው)
—2.መርፋኝ (በጧት)

ገድል ፡

ገድል ያለው—ታሪክ ያለው

ገጠመ ፡

ሸንጉ ገጠመ—ተሰበሰበ
ተገጣጠመ—1.መሳይ ለመሳይ ተገናኙ
—2.ጥላቸውን ለመነጋገር ተገናኙ
ለንድ ነገር ገጠመኝ—ድንገት ክፉ ነገር አገኘኝ
ለገጣጥመኝ—ፊት ለፊት እንድንገናኝና እውነቱ እንዲወጣ አድርገኝ
እንዳጋጣሚ—ሳይታሰብ
አድል ቢገጥመኝ—እድል ቢፋናኝ
ኳስ ተጋጣመ—ቡድን ለይቶ ተጫወተ
ገጠመበት—በጥፊ መታው
ገጠመው—ጥልጥ አድርጎ ጠጣው
ገጣሚ—ገጥሞ አዘጋጅ
ገጥሚያ—በፖርታዊ ጨዋታ
ገጥሞ አለ—ድንገት ጥተ
ገጥሞ ለደረገ—በአንድ ትንተኛ ጠጣ

ገጠቦ ፡

ገጣቢ—አልፎት ልጅ

ገጠጠ ፡

ለታገጥበኝ—አታፍጥበኝ
ለገጠ ያየኛል—ትኩር ብሎ ያየኛል
ለገንቱ ገጢል—ከስጵል
ያገጠጠው ለይታየውም—ጉልህ የሆነው ለይታየውም
ገጠ ለጣይ—ገጣጣ ጥርስ

ገጥ ፡

በየገጡ ሰጠው—እንደ ቀረበ ሰጠው
ገጠ ቢስ—ፊት መጥፎ
ገጥ ለገጥ—ፊት ለፊት

ገጽ ፡

ገጸ በረከት—እጅ መንሻ ፤ መታያ

ገፈርሳ ፡

ገፈርሳ ሆድ—ሆድ ሰፊ ፤ ሆድ ትልቅ

ገፈፈ ፡

ሹመቱን ተገፈፈ—ሹመቱ ተወሰደበት
ደመናው ገፈፈ—ጥፋ ሰማይ ታየ
ገፈፈ—በዝባኝ ፤ ሌባ
ፍርሃት ከሰወነቱ ላይ ተገፈፈ—ፍርሃት ለቀቀው

ገፋ ፡

ለው ለትገፋ—በሰው ላይ በደል አትዋል
ሰፊው ገፋ ለላለም—ቋቋ ጠባ አላለም
ሰፊውን ገፋ ገፋ አድርገት—ፈጠን ፈጠን አድርገት
በተምህርቱ ገፋ—በዙ ተማረ
በገፍ—በብዛት
ተገፋ—ተቀናቀነ
አለቃውን ይጋፋል ፤ ሥልጣን ይቀናቀናል
ነገሩን ገፋበት—ሊያዘልቀው ፈለገ
ለትገፋ—በቂ ዋጋ አግኝተሃል ፤ ለመሸጥ እምቢ አትበሉ
አፈር ገፈ—ገበሬ (የምጽት አነጋገር)
አየገፋ ሲመጣ—እያየለ ሲመጣ
ክረምቱ ገፋ—ረዘመ
ወሰን ገፋ—ወሰን ጣሰ
ገፈ ነው—የዘመዶቹን ሞት የሚያይይ
ገፈ ናት—ባሎቿ የሚሞቱበት
ገፋ አድርጌ ሰጠሁት—ጨመር አድርጌ ሰጠሁት
ገፋ ገፋ ማድረግ—ወይድ ወይድ ፤ ተው ተው ማለት
ገፋፋው—አነሳሳው
ገፈኛ—አመጸኛ
ገፋ ቢል—ቢበዛ

ጉም ፡

የጉም ሸንተ—ብን ብን እያለ የሚወርድ ጥጥ በረዶ
የጉም ጅብ—ሰስታም ፤ ስጉብጉብ
ጉም ጉም አለ—አተረመረመ

ጉባኤ ፡

ጉባኤ ነገረ—ትርጓሜ መጻሕፍት አስተማረ

ጉዞ ፡

የሕይወት ጉዞ—እድሜ

ጉዞ አወጣ—ትዳር አስያዘ

ጉዞ ጉልቻ—ጉበረት ፡ ትዳር

ጉዞ ፍታተ—ባለ ሰባት ማረፊያ ፍታት

ጉዳይ ፡

ጉዳይ—ዘመኔ ፡ ወገኔ

ጉዳይ ሞላ—ተሳካልኝ

ጉዳይ ለይደለም—ምንም ግድ የለኝም

ጉዳይን ተገስኩ—የምረልገውን አደረኩ

ጉዳይ ሞላ—ረጋ ሰጠቀመ ሰላየደ

ጉዳይ ለላለኝም—ቸል አለኝ

ጉድ ፡

ለጉድ የጉለተው—1.ለአበሳ ፡ ለመከራ ያስቀመጠው

—2.በጣም ያረጀ ሽማግሌ

በጉድ ወጣሁ—ተጋለጥኩ

ወየው ጉድ—እንዴት ይገርማል

ወይ ጉድ—ያስገርማል ሰሰደንቃል

የምድር ጉድ—ድንኳን

የሰው ጉድ—ከሰው የተለየ መጥፎ ባህርይ ያለው

የኔው ጉድ—የኔው መጥፎ ልጅ

ይህን የሰራው የኔው ጉድ ነው ?

ጉዳንጉድ—አጉል ሰው

ይህን ጉዳንጉድ ዝም ትለዋለህ ?

ጉድ ሆነ—ያሳሰበው ችግር ደረሰበት

ጉድ ላንድ ሰዋን ነው—ማንኛውም ነገር ይረሳል ሲያልፋል

ጉድ ተወለደ—መጥፎ ነገር ተፈጠረ

ጉድ ታየ—ታይቶ የማይታወቅ ነገር ደረሰ

ጉድ አወጣ—ምስጢር ገለጠ

ጉድ ለደረገ—አታለለ ሰሰረቀ

ጉድ ለፈላ—ነገር አመጣ

ጉድ ጉድ ለለ—ተገረመ

ጉድ ጉድ ፡

ጉድ ጉድ ለለ—ተፍ ተፍ አለ

ጉጠት ፡

ጉጠት ለፍ—ፀላፍ ፡ ተሳባቢ ፡ ለፍላሬ

ጊዜ ፡

ለጊዜው—ለአሁኑ

በሆነ ጊዜ—1.በተመቸ ጊዜ

—2.አንድ ጊዜ

ባለ ጊዜ—ባለሥልጣን ፡ ሀብታም ፡ ጊዜ ያነሳው

አንድ ጊዜው—አንድ አኳኋ

ክፉ ጊዜ—የጦርነት ፡ የሌላቂት ዘመን

ያለ ጊዜው—1.ያለቀኑ

—2.ከመሸ በኋላ

ጊዜ በጊዜ—ሳይመሸ

ጊዜ ለደረሰ—ጸለየ

ጊዜው ተመልሷል—ጥሩ ጊዜ መጥቷል

ጊዜ የሰጠው—ጊዜ ያነሳው ፡ ባለጊዜ

ጊዜ የወለደው—ጊዜ ያመጣው

ጊዜ ያለ ጊዜ—ከመሸ በኋላ ፡ ውድቅት ፡ አጉል ጊዜ

ጊዜያዊ—በዙ ጊዜ የማይቆይ

ጋለ ፡

የጋለ ጨዋታ—የደራ ጨዋታ

ጋል ጋል ይላል—ቆጣ ቆጣ ይላል

ጋለበ ፡

ለጋለበን ይፈልጋል—እንደ ልቡ ሊያደርገኝ ይፈልጋል

ላይ ላይን ለተጋለበ—እያስተዋለክ ተናገር

ሰይጣን ጋለበው—የፈለገውን ሁሉ አሰራው

ኹህ ጋላቢ—አስማተኛ

ጋራ ፡

በጋራ ቢተ—እኩል ለኩል

ባላጋራ—ባላንጣ ፡ ጠላት ፡ ደመኛ

የጋርዮሽ—ያንድነት

ጋሻ ፡

በጋሻ በእንዝርተ—ሁሉም እንደ ችሉታው (ለእገር መከላከል)

ጋሻዬ—መከታቱ ፡ ረዳቱ

ጋሻ ጃገራ—መሳሪያ የያዘ አጃቢ

ጋሽዬ—ወንድሜ

ጋን ፡

ለፋ ጋን ጋን ይላል—አብዛቶ ጠጥረል ፤ ሰከረል
የምክር ጋን—ምክር አጥቂ
የጋን መብረት—እውቀቱን ለሌሎች የግያካፍል
ጋን ታረዶ መክት ተዘበለ—የተገለጸ ሥራ ፤ ነገር

ጋገረ ፡

በሽታው ጋገረው—አፈዘዘው
አይኖር ተጋገርበታል—ዐይኑን አይኖር ሸፍኖታል
አንጀረውን ይጋገራል—ባለሥልጣን ይለግመጣል

ጋጠ ፡

ሆደን ጋጠኝ—ሞረሞረኝ ፤ ራቦኝ
ሰውን መጋጥ ይወዳል—ማማት ይወዳል
ጋጠ ወጥ—ባለጌ ፤ እረኛ
ገጠህ ውጣው—በችግር ስርተህ ጨርሰው

ጌታ ፡

ለጊጽ አደረ—አሽከርነት ገባ
የቆራ ጌታ—ያጣራ ፤ የመሸተኛ ፤ ግብር ተቀባይ
የጉልማሳ ጌታ—የጉበዝ አለቃ
ጌታዬ ጌታዬ ለለ—ተሸቆጠቆጠ ፤ አንቀላበስ

ግልገል ፡

ገልገል ሚዚ—ሁለተኛ ሚዚ
ገልገል ሞራ—የወተት አንጀት ሞራ

ግመል ፡

ግመል ለወጣ—ጠባላ አበጀ

ግምጽ ፡

ግምጽ ቤት—ገንዘብ ቤት

ገራ ፡

ስራ ገራው—የማይሳካለት
ስራው ገራ ገራውን ነው—የሚሰራው ፤ ሰው ባላሰበው ነው
ገራ ሆነበኝ—አልገባኝ አለ ፤ እወከኝ
ገራኝ—በግራ እጁ መሰራት የሚቀናው

ገራ ቢስ—የተደናገረው ፤ የማይሆንለት
ገራ አጋባው—አደናገረው
ገራ አገቢ—አደናጋሪ ፤ አዋኪ ፤ አስቸጋሪ
ገራ ገባው—ተችገረ ፤ ተጨነቀ ፤ ተደናገረው

ገርዝ ፡

የማርያም ገርዝ—ወሸላ ሆኖ ያልተወለደ ሕፃን

ገቢ ፡

ለጥር ገቢ—በቅጥር የተከበበ ቦታ

ገባት ፡

ደም ገባት—ውበት
ገቢ ነፍስ ውጭ ነፍስ—ጣረ ሞት ፤ ጭንቀት ፤ መከራ
ገባት መሪት—አስከሬንን አመቃብር ውስጥ የማስቀመጥ ስርአት
ገባ በገመደ—በኔ ቅጣት ተቀጣ
ገባት ጩኸት—ተሰልፎ ለበላይ አቤት ማለት

ገብር ፡

እንደየገብሩ—እንደየአመሉ
የገብር ይውጣ—(ተጠንቀቆ አለመስራት) የምንችላለን ፤ የአንዳይሆን
እንዳይሆን
ገብረ መርፌ—ወፍራም ጠጉራም ሥጋኝ ፤ ደባደብ ጨርት
ገብረ ሰዶም—የወንድና የወንድ የግብረ ሥጋ ግንኙነት
ገብረ ሰራ—በብዛት እየደገለ ገብር የሚያበላ
ገብረ ስጋ—ወሲብ ፤ በፈቃድ ሥጋ መገናኘት
ገብረ በላ—በሀብታም ቤት ምግቡን አዘውትሮ የሚበላ
ገብረ አበር—አብር አሲያሪ
ገብረ ገብ—የተቀጣ ፤ ጨዋ
ገብረ ጠል—ለመንግሥት ገብር ያልተገበረበትና ለሌላ ሰው ሊሰጥ
የሚችል መሪት
ገብር ለቀለጠ—ባይከፍል ቀረ
ገብር ውሃ—የሚጻ ውሃ
ገብር መጣኝ—አሥር ሰዓት
ገብር ገባ—ገባታ ቀረበ
ገብር እስከ መቃብር—መተው እስኪቀበሩ
ፍሪ ገብር—ለመልክኛ ፤ ለቱስ ፤ ለአለቃ ይከፈል የነበረ ገብር

ገብዝ ፡

ገብዝ ሥረ—ለይውጣ ለይውጣ የተሠራ ሥራ
ገብዝ ወርቀ—ቅልቅል ወርቀ

ግንባር :

በየግንባሩ—በየፊናው
የበረ ግንባር—ጫማ
የግንባረን አላጣም—የእድሌን አላጣም
የግንባር ስን—የግድደብቱት ነገር
የጦር ግንባር—ወጊያ የሚካሄድበት ቦታ
ግንባረ ደረቀ—ይሉኝ አይል፡ እድል ቢሰ
ግንባሩ የግድታጠና—ወደኋላ የጥይል
ግንባረም—እድልኛ
ግንባር ለግንባር—ፊት ለፊት
ግንባር ቀደም—ዋና፡ አለቃ፡ የመጀመሪያውን ደረጃ የያዘ
ግንባር ለስወን—ደጅ ጠና ለ መኖሩን አስታወቀ

ግንድ :

የዘር ግንድ—የዘር ሀረግ
ጆር ግንዱን ለልኩት—1.በጥፊ መታሁት
—2.በፍጥነት ሸጥኩት
ግንደበል ማረጋገጥ—1.የንጉሥ ድንኳንና ተራሳ ተሸካሚ መሪት
—2.የዘመቻ መሪት
ግንድህን ለምን ተቆማለህ—ራቱትህን ለትቱም
ግንድ ለመድ—የመራጁት ብዛት

ግድ :

ምን ለገደ—ምን ቸገር
ገድ ለለ—አስቸገረ
ገድ ለሰጠ—ወጥሮ ለናገረ
ገድ የለም—1.አያስቸገርም
—2.ቆይ አሳይሃለሁ (ዛቻ)
ገድ የለሽ—አሳብ የለሽ፡ ምንቸገረኝ ሳይ
ገድም የለው—ደንታ ቢሰ ነው

ግጥም :

ግጥም ለለ—ጥተ ለጫለመ
ግጥም ለደረገ—1.በጥፊ መታ
—2.አጥብቆ አስረ
—3.ጨልጦ ጠጣ

ጎሕ :

ጎሕ ቀደደ—ውጋገን ታየ

ጎመዶ :

እውነቱን ጎመዶ ተናገረ—ዋሽቶ ተናገረ

ጎረሰ :

ነገር ዋና ባሩ ለጎረሰው (ለጠበቃው)—አስረዳው ለጉዳዩን አስጨበጠው
አሳት ለሰቦ አሳት ገርሶ መጣ—ተቆጥቶ መጣ
በኔ በላይ ለጎረሰ ማድ ለበላሽ—እንደኔ የደገፈህ የለም
ባይኔ ደም ጎረሰ—ተመቀኝ
ያመት ልጣስ የቀን ጉርሰ—እንድ ልብስና የቀን ምግብ
ጉርሻ—ትንሽ የገንዘብ ሶጦታ
ወጠንጃውን ለጎረሰ—ጥይት አስገባበት

ጎረበ :

ተምህርቱን ለጎረበ—ላይ ላዩን ሄደበት

ጎሬ :

የለባ ጎሬ—የሌቦች መደበቂያ ቤት፡ የሌቦች ዋሻ፡ የሌቦች አሰባሳቢ
የአዳ ጎሬ—አዳ የበዛበት

*ጎንበሰ :

ለጎንበሰ—ራሱን አዋረደ
ለጎን ለጎንባሽ—አጨብጫቢ

ጎደለ/አጎደለ :

ቃሉን ለጎደለ—የሰጠውን ተስፋ አልፈጽም አለ
ለጎደለ—በሚፈለግበት ጊዜ ጠፋ
ለጎደለኝ—የሚረዳኝ የነበረውን አጣሁ
እቃው ለጎደለ—1.ሳይሞላ ቀረ
—2.ከዋጋ ቦታች ተሸጠ
ከባቱ ለጎደለ—ከብቱ ከሳ
የጎደለበት—ያልተሳካ ጊዜ
ጎደለ ቀን—አጥል ቀን
ጎደለ ኑር—ያልተሟላ ኑር
ጎደለ—አካለ ሰንኩል፡ ድንክ፡ መናጢ፡ ነገረኛ
ፍርድ ለጎደለ—ፍርድ አዛባ

ጎጆ :

ጎጆ ወጣ—ትዳር ያዘ
ጎጆዬ—ቤቱ፡ ትዳሬ

ጉለለ :

ለገንዘብ—በገዛት እይን ተመለከተ

ጉለመሰ :

ለእምርው ጉለመሰ—እእምርው አደን ሰፊውት ገባው

ጉለበተ :

በጉልበተ ኖረ—በሀይሉ ኖረ
እየጉለበተ ሂደ—እየተጠናከረ ሄደ
ጉልበተኛ—በሀይሉ ተጠቃሚ
ጉልበተም—ሀይለኛ : አመጸኛ
ጉልበት አወጣ—ሀይል አገኘ
ጉልበቱን አረጋገ—ሰራ ሰራ

ጉለጉለ :

መረቱን ጉለጉለ—ከራሙቻውን አነሳ
ምላሱን ጉለጉለ—በዙ ተናገረ
አይኑን ጉለጉለ—አፍው አየ
የሰው ምስጢር ጉለጉለ—የሰው ምስጢር ዘክሪክ

ጉመን :

ከሁለት ያጣ ጉመን—ከሁለት ወዳጅ የተጣላ
ጉመን በጤና—ከነገር መሸገገ
ከሥጋ ብስና ጉመን በጤና

ጉረፈ :

ብዙ ሰው ወደ ገበያ ጉረፈ—በብዛት ሄደ
ጉረና ጉረና ለደረገው—ላይ ላይን ሰራ

ጉበኘ :

ለላይ ለላይ በሽታ ይጉበኘዋል—ያስቃየዋል

ጉነጉነ :

ነገር መጉነጉን ይወዳል—ነገር መጠምዘዝ ይወዳል

ጉጉ :

ለጉኑ ያውቃል—ለራሱ ያውቃል
ጉገና ጉገ—ገረና ተሻ

ጎር :

ለምግጋር—ጥል
ጎር ዘረል—ለመጸዳዳት ወደ ውጭ ሄደል ለአፍክ ወጥቷል
ጎር ጎርውን ይላል—ዳር ዳሩን ያገዛበባል

ጓዝ

ጓዝ ተገዥ—አንድ ወታደር ከነቢተሰቡ
ጓዝ ተገዥ ቀለብ—የባልና የግሥት ቀለብ

ጓዳ

ጓዳዩን ያውቀዋል—ምስጢሩን ያውቀዋል
ጓዳ ጉድጓዳ—የቤት ስርቻ : ውስጣ ውስጥ

ጠለለ ፡

ጠላላ ሚጽ—ኸው ያለ ሰፊ ሚጽ

ጠለቀ ፡

ልብስ ለጠለቀ—ልብስ ለበሰ
ትምህርት ጠልቀታል—በጣም ተምሯል
እከክ ለጠለቀው—እከክ ወረሰው
ውሃ ለጠለቀ—ውሃ ቀዳ
ለጠለቀው—በብዛት ገባበት ፤ ከተማውን ሁሉ ለጠለቀው
እከክ ለጠለቀው—እከክ ዋጣው ፤ እከክ አለበሰው
የምን ጥልቀ—በሰው ጉዳይ ምን መግባት ነው ፤
ጀንበር ጠለቀ—ጀንበር ገባ
ጠልቂ ለላውቀውም—ጥሩ አድርጌ ለላውቀውም
ጠልቆ ገባ—ጣልቃ ሆነ
ጥልቀ መርፌ—ቀጭን መርፌ
ጥልቀ ባይ—የርኑ ዝንብ ፤ አለነገሩ የሚገባ
ጥልቀ ነገር—ረቂቅ ነገር
ፀሀይ ጠለቀች—ፀሀይ ገባች

ጠለዘ ፡

ጩኸቱ ጀር ይጠልዛል—ጩኸቱ ጀር ያደነቁራል

*ጠለጠለ ፡

ለጠልጣይ—አዋሻኪ

ጠለፈ ፡

ስልክ ጠለፈ—ስልክ ቀጥሎ አስገባ
በፍቀር ጠለፋት—በፍቅር አባበላት
አገሩን ጠለፈው—አስናከለው
ካፉ ጠለፈው—ካፉ ነጠቀው (ወፊውን)
ውሃውን ጠለፈ—መስኖ አደረገ
ጠለፍላፋ መንገድ—ዘወርዋራ መንገድ
ጠላፊ—ነጥቆ ወሰጅ

የጠለፋ ዋስ—የማትረቢያ ዋስ ፤ የዋስ ዋስ
የጠለፋ ዋስ ጠራ—ትያክ አደረገ

ጠላ ፡

ጠላ ለነሳ—ጠላ ቀዳ ፤ ለየ
ጠላው ዞረበት—ጠላው ሆመጠጠ ፤ ግለገ
ጠላ ጠመቀ—ጠላ አዘጋጀ

ጠላት ፡

ጠላት በጉያ—1. እሳት
—2. ተንኮለኛ ልጅ (የወለዱት)

ጠመመ ፡

ነገር ለጣመመ—ነገር አበላሸ
ጠማማ—ትንነት የሌለው ሰው

ጠመረረ ፡

ጦርነቱ ጠመረረ—ጦርነቱ ጠነከረ

ጠመቀ ፡

ለፍንጫውን ጠመቀ—ተናፈጠ

ጠመንጃ ፡

ጠመንጃ ጠጣ—ራሱን ገደለ

ጠመዘዘ ፡

ነገር ለትጠምዝዝ—ነገር አታጣም
ነገር ጠምዛክ—ነገር አጣማሚ
ጠምዛዛ—የማይፈታ ፤ የማይበገር

ጠመደ ፡

ለስጠመደ—አስጠላ
ለብር ተጠመደ—መከራን ተካፈለ
አይጠመድም—አይገኝም ፤ አይያዝም
ለጣማጁን—የሚሆነውን
ወጥመድ ገባ—ተያዘ
ያጠመደ ለያጣውም—የጠበቀ አያጣውም
ጠምዶ ይዞኛል—ከፋኛ ይከታተላኛል

ጠመጠመ ፡

በገዛ እጅ እባብ ጠመጠመ—እውቆ መከራ ውስጥ ገዳ
ነገር ጠምጣሚ—መሰሪ
ጠምጣሚ—ቂስ ፡ ደብተራ (ምጽት)
ጠምጣሚ—ሸንቅጥ ፡ ሸበላ ፡ ጠንካራ

ጠግ ፡

ጦር ጠግሽ—ጦር የፈለገ

ጠረቀመ ፡

ጥርቅም ለለ—1.ዝም አለ
—2.ድንገት ሞተ
ጥርቅም ለርገ በላ—ጥሩ አድርጎ በላ
ጥርቅም—ዱርቄ
ጥርቅም ለደረገበት—1.ዘጋበት
—2.በጥፊ መታው

ጠረዘ ፡

ጥራዝ ነጠቀ—1.በወግ ያልተማረ
2.ሰምቶ (እምብዛም ያልገባውን) የሚያወራ

ጠረገ ፡

ተጠራርገው ሂዱ—አንድነት ተሰባስበው ሄዱ
ለባ ጥረገው—1.መጥጥ አድርጎ የሚበላ
—2.ማንም ሰው የማይተርፈው (በዱላ)
ወረርሽኝ ጠረገው—ወረርሽኝ ጨረሰው ፤ አጠፋው ፤
ጠራርገ በላው—ጨርሶ በላው
ጥርጊያ መንገድ—አዲስ የወጣ መንገድ
ጥርገ ብሎ ሂደ—ጭልጥ ብሎ ሄደ
የእጅ ጥራጊ—ፍርፋሪ
ጥርገ ለለ—እብስ አለ

ጠራ ፡

ሞተ ጠራው—ለመሞት አክለፍልፎታል
ስም ጠራ—ስም እነሳ ፤ አወሳ
ስም ለይጠሩ—እባብ
ስምህን ቂስ ይጥራው—መት ፤ ሞተህ ይለቀስልህ
ቢጠሩት አይሰማም—በጣም ሀብታም ሆኗል

ዋስ ጠራ—ጥስ አቀረበ ፤ ተዋሰኝ አለ
ዋጋ ጥራልኝ—ጥጋውን ገነረኝ
የሰው ስም ለተጥራ—የሰው ስም አታገላ
የተጣሪ ነው—የታወቀ ነው

ጠቀለለ ፡

መንገዱ ለልጠቀለል ለለ—መንገዱ አላልቅ አለ ፤ ረዘመ
በዱላ ጠቀለለው—በዱላ ደብድቦ ጣለው
ተጠቀልሎ ተኛ—ተሸፋፍኖ ተኛ
አጠቃሎ ተናገረ—ምንም ሳይቀረው ተናገረ
ገዛቱን ጠቀልሎ ያዘ—ገዛቱን አንድነት ያዘ
ጠቀልሎ ለገባት—መሉ ሚስት አደረጋት

ጠቀመ ፡

ለልጠቀመኝም—አልበቃኝም (ለምግብ)
ለገም ጠቀም—ያዘ ለቀቅ

ጠቀሰ ፡

ሰማይ ጠቀሰ—በጣም ረጅም
በአይነት ጠቀሰ—በአይነት ጠራ ፤ አመለከተ
ነገር ለጠቀሰ—ነገር አዛመተ
ነገር ጠቀሰ—ነገር ነክ
የተልባ ጥቀሰ—ተራ ጥቅስ ፤ ግንም ሰው የሚያውቀው
ጉዳዩ እኔን ለይጠቀስም—እኔን አይመለከትም

ጠቀጠቀ ፡

ለንጠቀጠቀ—እንቆጠቆጠ ፤ ሸለመ
እንጀራ ጠቀጠቀ—እብዛቱ በላ
ዳኛ ጠቀጠቀ—እጥረደ ፤ የሚገባውን ክብር አልሰጥ አለ
ጠቀጥቀኝ ሂደ—በወግ ሳይሰናበተኝ ሄደ

ጠቃ ፡

ላሚቷ ተጠቃች—ተሰረረች
አጣቆ ሰው—ነገረኝ ሰው

ጠቅ ፡

በነገር ጠቅ ለደረገ—በነገር ነክ

ጠቆረ :

ተጠቆረ—ተነቀሰ
ገንዘብ አጠቆረ—የውጭ አገርን ገንዘብ በሕገወጥ መንገድ መነዘረ
ጥቁር አለ—ገመነ ፤ ተናደደ
ጥቁርቁር አለ—ጉስቁልቁል አለ
ጥቁር እንገዳ—መጥቶ የማያውቅ ዘመድ
ጥቁር ውሻ ውለድ አለ—ፈጽሞ ረገመ
ፊቱን አጠቆረ—መናደዱን አሳየ ፤ እዘነ

ጠበሰ :

ለጥበስ አደረሰው—በአፋጣኝ ሰራው
ቀቢ ጠባሽ—አቆላማው ፤ አስመሳይ
በነገር ጠበሰው—በነገር አቃጠለው ፤ ነፃነዘው
በአለንጋ ጠበሰው—ገረፈው
ፀሀይ ጠበሰች—ፀሐይ አቃጠለች

ጠበቀ :

ሰራውን አጥብቆ ይዟል—ከሰራው ውልፍት አይልም
ሰራው ጥብቀ ነው—በውል የተሰራ ነው
ነገሩ እየጠበቀ ሂደ—ነገሩ እየከረረ ሄደ
እስራቱ እየጠበቀበት ሄደ
ነገሩ ጠበቀብኝ—ነገሩ ከረረብኝ
አጥባቂ ፈረስ—ሯጭ ፤ ሸምጣጭ ፈረስ
አጥብቆ ጠየቀው—በውል ጠየቀው
አፋን ጠበቀ—እንዳመጣ ከመናገር ተቆጠበ
እንባ ጠባቂ—ያገር ተቆርቋሪ
እጁ ጥብቀ ነው—ገንዘብ አይወጣውም
ጠብቀኝ አጠብቀሃለሁ አለ—ዛተ
ጥብቀ ወጻጅ—ወረት የለሽ ፤ የታመነ
ጥብቀ ገባ—ነገር አዛነፈ
ወገ አጥባቂ—ለጽር ስርአት ተቆርቋሪ

ጠበቢ :

ተጥባቢ ነገር—የነገር መልስ ፤ ዘዴ
ተጨነቀ ተጠበቢ—በዙ አሰበ
ጠበቢ አለ—ሳይበቃ ቀረ ፤ እነሱ አለ

ጠባ :

መስከረም ጠባ—መስከረም ገባ ፤ ባተ
ነገር ተጣብቀታል—ነገር ተጠናውቶታል
ለትጣባኝ—አትተናኮለኝ

*ጠነጠነ :

ነገር ለጠነጠነ—ነገር ገመደ
ለጠነጠነ—ወፊ ቀስመ
ለጠናጠነ—እጤነ ፤ አወጣ አወረደ

ጠነፈፈ :

ዘመዶቹን ለጠነፍፈል—ዘመዶቹ ሁሉ ጥተዋል

ጠኘ :

ልበ ጥነ—ብርቱ ፤ የማይፈታ
ማጥናናት—ማበረታታት
ሰውያው ጠነቷል—አርጅቷል
ቅስል ይጠናበታል—ቅስል ይበረታበታል
ባሳቡ አይጠናም—ያወላውላል
ነፍሰ ጥነ—ጥነከር
ለገረህ ጠናኝ—ከርክርህ ጠነከረብኝ
ደጃ ጠና—ቆየ ፤ ተቀመጠ
ደጃ ጠኝ—ሰራ ፍለጋ ከባለስልጣን ዘንድ የሚመላለስ

ጠንቅ :

እጂ ጠንቀኝ—የመታው የማይደን

ጠወለገ :

ሰውነቱ ጠወለገ—ተዳከመ
ጠወላጋ—ብነፍ
ጥወልገ አለ—ለወጥ አለ
ጨዋታ አታጠወልገ—ጨዋታ አታበላሽ
ፊቱ ጠወለገ—ጠጽቀረ

ጠዘለ :

ጥዘል ሆድ—ከበር ሆድ
ጆሮን ጠዘለው—ጆሮውን እደነቀረው

ጠዘጠዘ :

በነገር ለትጠዘጥዘኝ—በነገር አትገደረኝ
ዐገን ሊካ ይጠዘጥዛል—የዐገን ጉላቱ ይሰጣል

ክሶ ተጣባው—ኩሶ ታየው
ጆር ጠቢ—ሰላይ

ጠብ

ጠብ ለንሺ—ጠብ አጫሪ : ተንኳሽ : ጠብ ጀማሪ

ጠብ አለ :

ምንም ጠብ አይለውም—ንፋግ ነው
ስራው ጠብ አይልም—ስራው አይገፋም
ጠብ ኦርግና አለ—ምድር ሳም ፤ ፈራ ፤ አከነፈሰ
ጠብ አይልም—ከንቲ አይሆንም ፤ ሳይፈጸም አይቀርም

ጠቦት :

ጠቦት ራት—መልኩ የሚያምር ሰው

ጠነሰሰ :

ይመናው ተጠንስሷል—ዝናብ ሊዘንብ ነው ፤ ደመናው ጠቁሯል
ጥንስስ መሰለ—ጠቆረ
ፊቱ በክፋት ተጠንስሷል—ፊቱ ጠቁሯል

ጠነቀቀ :

ተጠናቀቀ—ጽዳትህን ጨርስ (ሽንት መሸናትና ወገብን መፈተን : የመሳሰለው)
ጠነቀቀ በል—ኮስተር በል

ጠነቆለ :

በነገር ተጠናቆለኝ—ነገር ፈለግኝ

ጠነባ :

ጥንቡን ጣለ—ረከሰ ፤ ጥጋው ወደቀ

*ጠነወተ :

መጠናወተ—መጨንገፍ

ጠነዛ

ወሬው ጠነዛ—አልግርክ አለ ፤ እጅ እጅ አለ

ጠየቀ :

ምን ይጠየቃል—1. ምን ያስፈልገዋል
—2. ስንት ያወጣል (የቆየ አባባል)
በሽተኛ : ጎረቤት ወዘተ. ጠየቀ—ጎበኝ
ዋጋው አይጠየቅም—ዋጋው ብዙ ነው
ያጠያያቂ—ያመራማሪ
ጠንቁይ ጠየቀ—አስጠነቆለ
ጠያቂና ተጠያቂ—ሞጋኛና ተሞጋኛ

ጠዳ :

የጣይጠዳው—ፊቱ ደስታ የማይሰማው : የጨፈገገው

ጠጅ :

የጠጅ መልክኛ—ጠጅ አሳላፊ
ጠጅ ለነሳ—ጠጅ ቀዳ
ጠጅ የሚያጠጣ መሪት—እጅግ ለም መሪት
ጠጅ ጠጅ አለ—ጠጅ ጠጅ ሸተተ ፤ ጣፊጠ
ጠጅ ጣለ—ጠጅ ጠመቀ

ጠገቢ :

ዘመነ ጥጋብ—ጸግ ጊዜ
የጥጋብ ቤት—የሞላው ቤት
ጠገብ አለ—ኩራት ጀመረ
ጥጋብኛ ነው—ግፈኛ : በደለኛ ነው

ጠጋ :

ጥገኛ—በሰው እርዳታ የሚኖር

ጠጠረ :

ነገሩ ጠጠረ—ነገሩ ከበደ
ነገሩ ጠጥሮብኛል—ነገሩ ሊገባኝ አልቻለም
ጠጠር ጣይ አስማተኛ (በጠጠር የሚጠነቆል)

ጠጣ :

ሲጣጣኝ ይፈልጋል—ሲዳፈረኝ ይሻል
መጠጥ አለ—ደረቅ ማለት ጀመረ
መጠጫ ሰጠው—ጉርሻ ሰጠው
ማህበር ተጣጣ—ተዋደደ ፤ ተሰማማ

ማህበር ጠጣ—ማህበር ገባ
መጠጫ—ለመጠጥ የሚከፈል ገንዘብ
ስድብ አጠጣው—ክፋኛ ሰደበው
ስድቡን ጠጣ—ዝም ብሎ ሰማ
ትምባሆ ጠጣ—ሲጋራ አጨሰ
አጠጣ—ገበጣ ተጫዋች ራሱ ጉድጓድ ውስጥ ጠጠር አስቀመጠ
እቁብ ጠጣ—እቁብ ገባ
እንባውን ጠጣ—ሳያለችህ ቀረ
ወቀሳውን ጠጣ—ወቀሳውን ተቀበለ
ውሃ አጣጠ—የኑሮ ጓደኛ
ውገን አጠጣ—ጠጠር ጨመረ (ገበጣ ጨዋታ)
ገንዘቡ ውሃ ጠጥቶ ቀረ—ገንዘቡ ሳይመለስ ቀረ
ጠጭ—ሰካራም

ጠፈጠፈ :

በጥፊ ጠፈጠፈው—በጥፊ ደጋግሞ መታው
ለሳፋን ጠፈጠፈ—መከራና ስቃይ ተቀበለ

ጠፉ :

ልቡ ጠፉ—1.ልቡን ሰወረው
—2.ንዝህላል ሆነ
—3.በጣም ወደደ

ልጁን አጠፋው—ልጁን አባለገው ፤ አሞላቀቀው
ሕፃኑ ጠፉ—ሕፃኑ ሞተ
መላቀጡ የጠፉ—መያዣ መጨበጫ የሌለው
መልክ ጥፉ—መልክ የሌለው
መጥፊያው ነው—ከፍተኛ ችግር የሚያደርስበት ነው
ስሜ ጠፉ—ስሙ ተበላሽ
ስም አጠፉ—ስም አገደፈ
ነፍስ አጠፉ—ገደለ
አስጠፋው—አስረሳው
ጣልቃ ገብቶ በመናገሩ የጀመረውን ሕሳብ አስጠፋው
ለታጥፋት—1.አታድበስብስ ፤ አትደብት
—2.ገንዘብ አታባክን?

አገር ጠፉ—በጦርነት ወደመ
አጥፊና ጠፈ—ገዳይና ግኝት
አሳት አጠፉ—አሳት አወደመ
እኔ ጠፋሁ—ጉድ ሆንኩ
ዐይኑ ጠፉ—አውር
ወሪው ጠፉ—ስለእሱ ለግወት አልተቻለም
ውሉ ጠፉ—ውሉ አልገኝ አለ
የጠፍ—ባለቤት የሌለው (ክብት)
የጥፈ ሽር—ጠፍቶ የተገኘ ብር

ድምጥማጡ ጠፉ—ወደመ
ድንገልናዋ ጠፉ—ክብርናዋን ሰጠች
ጠባዩ ጥፉ—ባለጌ ሆነ
ጠፍ ጨረቃ—ጨረቃ የማትታይበት ሌሊት ፤ ጨረቃ ያልወጣች ሌሊት

ጠፍ :

ጠፍ ለለ—አፍላው አለፈ ፤ ከልጅነት ጠባይ ራቀ ፤ ተግ አለ
ጠፍ ያለች ሊት ናት—ባለሞያ ናት

ጠፍር :

ሥጋው ጠፍር ሆኗል—አንጆ ነው ፤ አይታዝኝም
ጠፍር ነፃሽ—ነጋዴ ፤ ቆዳ ሰፊ

ጡረታ :

ጡረታ ገባ—በሰው እጅ አደረ

ጡር :

ነፍስ ጡር—ያረገዘች ሴት
ደንገጠር—የሙሽራ አጃቢ
ጡረኛ—ግፈኛ
ጡር ተፋ—ግለ
ጡር ነው—ግፍ ነው
ጡር ዋለ—ሰውን በደለ
ጡር ደረሰበት—የከፋት ጥጋውን አገኘ

ጡት :

ጡት ተጣባ—1.ተዛመደ ፤ አባትና ልጅ ተኳኳነ
—2.ተደፋፈረ
ጡት ለዘረር—የተገኘል አሳብ ፤ ዘዴ
ጡት ለሰጣይ—ትንሽ ወንድም ፤ እህት
ጡት ለጣባ—የጡት ልጅ አኳሁዋነ

ጡጫ :

ጡጫ ሆድ—ሆድ ትንሽ

ጢት :

ጢቀ ብሉ ነበር—እጅግ ሰኮሮ ነበር
ጢቀ ለለ—ሰው ናቀ

ጢን ፡

- ጢን ለለ—1. እጅግ ታበየ ፣ ተኩራራ
- 2. በጣም ሰከረ

ጣለ ፡

ሀሳቡን ጣለ—አረፈ ፣ ምን አለብኝ አለ
ሀረገ ጣለ—ለጊጥ የሚሆን ሀረግ ልራ
ሀፍረቱን ጣለ—ተጋለጠ
ሆኑን ጣለ—ተደበከበከ
ልብሱን ጣለ—አበደ
ልቧን ጥላበታለች—በጣም ወዳዋለች
ልቧን ጥላው መጣች—ልበቧ ፣ ዝንጉ ሆና ተመለሰች
መላ ጣለ—መላ ነገረ
መልህቀ ጣለ—መልህቅ ተከለ
መስመር ጣለ—መስመር ረሳ ፣ ዘነጋ ፣ ዘለለ
መረብ ጣለ—አሳ አጠመደ
መቀጫ ጣለ—እዳ (መቀጫ) አስከፈለ
መጋረጃ ጣለ—ጋረጸ
መጣዩ—1. መበጥበጫ (ለጠጅ)
—2. መሸፈኛ ያንገት (የአንገት ልብስ)
—3. መደለድል
መጣዩ ያጣ—የሚገዛው ያጣ
መኩ ጣለ—መኩ ወለደ
ምን እገር ጣለው—ምን እገር አደረሰው
ራሱን ጣለ—ራሱን አዋረደ
ስንት ተጥላለህ—ስንት ገንዘብ ታዋጣለህ (ለቁቧ)
ቀላድ ጣለ—መሬት ለካ
ቀን ጣለው—ከክብሩ ተዋረደ
ቂጡን ጣለ—ተራቆተ
ቆቡን ጣለ—ምንኩስናውን አፈረሰ
በሽታ ጣለው—በሽታ አስተኛው
ባረዶ ጣለው—የሚጥል በሽታ ያዘው
ተጣጣለ—እጣ ተወጣጣ
ነገር ጣል አደረገ—1. ሳይታሰብ ተናገረ ፣ ድንገት ተናገረ
—2. አሸመር ተናገረ
አሳቡን ጣለ—ገዳ አጣ
አሳብ ጣለ—አሳብ አቀረበ
አገሲት ጣለ—አብሲት አፈለ
አይኑ ላይ ጣለበት—አይኑን ሸፍጥታል
አይኑን ጣለ—በፍርሃት አይን አየ
አይጣል—አይምጣው ፣ አይፍረድ ፣
አይጣልብህ—አይደርስብህ ፣
አይራ ጣለ—አይራ ሰጠ

አደጋ ጣለ—አደጋ አደረሰ ፣ ሳይታሰብ መታ ፣ ገደለ
ለጣጣለ—1. አንድ እድሉ ከፈለ ፣
—2. አረካከሰ (ለዋጋ)
—3. አበጣበጠ (ለጠጅ)

ለጣጣል—የጽሕፈት አወዳደቅ
አርቃትን ጣለ—ገላውን አራቆተ
እንጀራ ጣለ—በገበታ ላይ አስቀመጠ
እጁ ጣለው—የሰራው ስራ አጋለጠው
እጄ ይጣልህ—የዋልኩልህ ውለታ ያጋልጥህ
ከምር ጣለ—ከምር ናደ ፣ ዘረጠጠ
ዛፍ ጣለ—ዛፍ ቆረጠ
ዝናብ ጣለ—ዝናብ ዘነበ
የጣለ ጣላ—ከሰው ለሰው የተላለፈ ወራ
ደረቷን ጣለች—በጣም አዘነች
ዓስ ጣለ—ዓስ አቆመ
ድንኳን/ዓስ ጣለ—ድንኳን አቆመ
ጀርወን ጣለ—1. የማይሰማ መስሎ ሰማ
—2. በሽታ ያዘው (ለውሻ)

ገንዘቧን ጥላው መጣች—የማይረባ ነገር በውድ ገዛች
ጊዜ ጣለው—ከብሩ ተዋረደ
ጠጅ ጣለ—ጠጅ ጠመቀ
ጠጠር ጣይ—በጠጠር የሚጠነቁል ፣ ግለኛና ግርተኛ
ጡት ለስጣለ—ጡት እንዳይጠባ አደረገ
ጡት ለስጣይ—ተከታታይ ልጅ
ጣለበት—ከተ ነገር አጋጠመው
ምን ጣለበት ወንድሜ ፣ ጭቅጭቅ አላስቀምጥ ብሎታል ፣ ምን ጉድ
መጣበት

ጣልልኝ—እግረ መንገድህን ስጥልኝ
ይህን ኩታ ለከበደ ጥላህልኝ ሂድ
ጣልብኝ—ስጠኝ
ጣልበት—መርቅበት
ጣል ጣል አደረገ—አረካከሰ
ጣል ጣል አደረገው—ቸል ቸል አለው
ጥለት—መከራ
ጥለት ጣለ—1. ጥለት አዋሰበ
—2. ቸገር ገጠመ

ጥላ ጣለ—ጋረደ ፣ ፀሀይን ከለለ
ጥሉ ጣለፍ—የማጣሪያ ውድድር (ስፖርት)
ጥሉ ላይጥል—ፈጽሞ አይተውም
ጥሉህ ይለቅ—አንተ ቂም ፣ ለብስህ ጨርሰው
ጥሉሽ—1. የአመንዝራ ፍቅር
እሷን መውደዱ እንዲያው ጥሉሽ ነው
—2. ለሴት ሙሽራ የሚከፈል ገንዘብ
ጥሉሽ ጣለ—የጋብቻ ገንዘብ ከፈለ
ጥሉት ሂደ—አያስከትለው ብቻውን ሄደ

ጥሉት ወጣ-ንብረቱን ትቶ ወጣ
ጥንቡን ጣለ-በጣም ረከሰ
ጨርቁን ጣለ-አበደ
ፈንጣጣ ጥሉበታል-ፈንጣጣ ይዞታል
ፍረዳ ጣለ-ከብት አረደ
ፍቅር ጣለበት-ፍቅር አደረበት

ጣመ :

ለህይ ማር ለይጥማትም-ለደንቆር ጥሩ ነገር አይታዩውም
በስንት ጣመ-ቢከፋም ይሻላል
አዲሱ አስተማሪ ምንም ነጭናጫ ቢሆን ከፋይው በስንት ጣመ-፤ ምንና ምን
ለጣጣመ-አስግግ
የሚጥመውን የውቃል-ፍላጎት የገላ ነው
ጣመ ቢስ-ለዛ ቢስ
ጣመን ድገመን-በጣም ወድጀጥለሁ

ጣመን :

ጣመንን ለረገረ-ጉጉላቱን አዳነ

ጣሰ :

ህገ ጣሰ-ወንጀል ሰራ : ህገ ተላለፈ

ጣት :

ሊባ ጣት-አመልካች ጣት
በጣት የሚቆጠር-ትንሿ
የጣት ቢዛ-የጣት ቆብ : በሰራት ጊዜ የሚያገለግል
የጣት ፈርስ-በየክርክሩ ላይ ያለው የጣት ስጋ
ጣትን ቀሰረ-ጣቱን አመለከተ
ጣቱን ቢተስርብኝ አይችጥለሁ : ወደኔ ቢያመለከት
ጣቱን ለነሳ-ለጣይቱ ተዘጋጀ
ጣት ይጠባል-ሀጥን ነው : አላጥፏ ነው

ጣውንት :

የሹመት ጣውንት-ያንዱን ሹመት ለምኖ የሚቀጣ

ጣይ :

ሰው ያወቀው ጣይ የሞቀው-በጣም የታወቀ ሰው
ገጠ ለጣይ-ገጣጣ ችኮ
ጣይ ለጣይ-ተን ለተን
ጣይ ሞቁ-ገጣጣ
ጣይ ሞቆኝ-ሰው አውቆኝ

ጣደ :

ምድጃው ላይ ለተጣድ-ከምድጃው ቀርቦህ አትቀመጥ
ጥዶ ዘለል-አብድ : ወፈረ

ጣጣ :

ለፋ ይንጣጣል-አብዝተ ይናገራል
ጣጣ ፈንጣጣ-ገዛምዛ : ሄብዝብ

ጣጣቲ :

ጣጣቲ-ተናገር የግያቆም

ጣሊ :

መጣፍ ገላጭ-ጠንቁይ
ለደርገኛል ብሉ ጣረብኝ-አላከከብኝ
ከምንም ለልጥረውም-ከምንም አልቂጥረውም

ጣሊጠ :

ለፋ (ለንደበቱ) ይጣፍጣል-ሲናገር ያስደላታል

ጣሊያ :

ጣሊያ ለንድ ለሰ-መኖኝ ነገር አነሳ : ተናገረ

ጣፍ :

ጣፍ ውርደ (ጣፋርደ)-ጋጠ ወጥ : እንዳሻው አደገ

ጣሴ :

መሪት ጢሰኝ-አንጻርው ተፋተመ
በንደት ጢሰ-በጣም ተናደደ
በጢሰ-በየቤቱ
በጢሰ እንዳንድ ብር እንዲጥጣ ታጸል
ለጢሰው-ገደለው
በጠመንጃ አጢሶት ሄደ
ጢሰኝ-በሰው መሪት ላይ ተሰይቶ የሚኖር

ጢታ :

ለፈጢቱኝ ሆኑ-ከፋ ነገር : መስታን ተናገረ

ጤና :

ጉመን በጤና ለለ-ከነገር ራቀ
ጤና ነገን-እረፍት : ሰላም ነገን
ጤና ቢስ-ጥገደኛ
ጤና የለውም-ነገረኛ ነው

ጥላ :

የሞተ ጥላ-ውድቅት : ድቅድቅ ጨለማ
የወገን ጥላ-የወገን መኪታ
የጆሮ ጥላ-ከጆሮ በስተጀርባ ያለ የሰውነት ክፍል
የጥላ-በቁስል አጠገብ የሚታሰር ዛጉል :
ጥላ በረዶ-አየሩ ነፈስ : ቀዝቀዝ
ጥላቢስ-ቀላል : ቀልቃላ : ከውካዋ : ወራዳ
ጥላ ወረ-ምትህተኛ
ጥላው ቀለለ-ሰውነቱ ጭር ለለ
ጥላው ከበደ-ሰውን ተጫነ
ጥላውን ጣለብኝ-ከበደኝ

ጥል :

ከፈሉ የተጣላ-እብድ
ወሻ አይብላሽ ጥል-የማይታረቅ ጠብ
ጥል ለበረዶ-ጥል አስተወ
ጥል ለዘቀለ-ጥል አነሳ : ጀመረ
ጥል ለነሳ-ጥል ጀመረ
ጥል ያለሽ ዓቦ-አበከር ጥል የሚሻ

ጥሩ :

ጥሩ ደሀ-ምናምን ሀብት የሌለው

ጥሩምባ :

ጥሩምባህን ለተገሩ-ጉራህን አትገዛ : አትመደድቅ

ጥሬ :

ጥሬ ሰው-ያልተማረ : ባላገር
ጥሬ ስጋውን በለተ-አመት : ነቀቀት
ጥሬ ብር-ጠገራ ብር
ጥሬና ብስል-የሚረባና የማይረባ (የልጅ ነገር)
ጥሬ ነገር-አዲስ ነገር : ያልበሰለ ነገር
ጥሬ እህል-ያልተፈጠረ
ጥሬ እርሻ-እዳሪ

ጥሬ ነገ-በደግሞ ብቻ የተሰጠ : ጭቃና ፍራ የሌለው
ጥሬ ዘር-ከገሽ የወጣ ስም : ብር ያልሆነ
ጥሬ ጉመን-ያልተተሰ ጉመን
ጥሬ ጥጥ-ያልተፈለተ ጥጥ
ጥሬ ጨው-ያልተደቀ ጨው

ጥርስ :

በጥርሱ በገው-በመላት አታሉ በገው
እረዶ ጥርስ-ገጣጣ
ከጥርስ ያውጣው-ከሰው አፍ ያድነው
ወሃ ጥርስ-ጽኑ የሚይዝ
የባብ ጥርስ-ዝምዝማት
ጥርሳም-ገጣጣ
ጥርስ ነው-ሰህተት ነው
ጥርስ ለወጣ-ዘረዘረ : አበጁ
ጥርስ የማያስከድን-አጫጥኛ
ጥርስ ገባ-ተጣላ
ጥርሳ! -አንት ገጣጣ !

ጥርሻ ብርሻ አል :

ጥርሻ ብርሻ ለለ-ጥፍት ብልጭ አለ

ጥቅል : (ጠቀላላን ተመልከት)

መንገድ ይጠቀሳልለታል-መንገድ ያፈጠነዋል
ባጠቃላይ-በደምሳሳው
ተጠቃለለ-አረፈ : ጥተ : አንድ ወገን ሆነ
እመሬት ላይ ጠቀለለው-እመሬት ላይ ዘረረው
ጥቅል ነፋስ-ኩርፈት : አውሎ ነፋስ

ጥንት :

ጥንት ነገር-የነገር መነሻ
ጥንት ደዌ-ልክፍት
ጥንት ጠላት-ሰይጣን : እባብ
ጥንቱንም-መጀመሪያውንም
ጥንቱንም ተናገረ ነበር

ጥዋ :

የሞተ ጥዋ-የጭት ተራ
ጥዋ ተርታ-እድል : ፈንታ
ጥዋ ጠጣ-ጥገባር ጠጣ

ጥጃ :

ከርዋ ጥጃ—የማይሻሻል፣ የማይደግ
ጥጃ ሆድ—ትንሽ ሆድ
ጥጃ አሰረ—ላሙ ወለደችለት

ጥግ :

ባለጥግ—ባለወገን
ጥገኛ—ራሱን ችሎ የማይኖር
ጥግ ጥጉን አትበል—ደፍረህ ተናገር፣ ፈራ ተባ አትበል

ጥፊ :

ቃረያ ጥፊ—በእጅ ጀርባ የሚመታ ጥፊ
ጥፊ መታው—ፊቱ አበጠ
ጥፊ ወጥ—አንድ ጊዜ በተቀረሰ እንጀራ ተነክሮ የሚወጣ ወጥ፣ የግታበላ ወጥ

ጥፍር :

ጥፍረም—ባለጊ

ጦለ

ልበ ጦል—ዝንጉ

ጦመ :

ለፋ አይጠምም—ዝም አይልም
አፍህ ይጠም—የምትናገረውን ምረጥ፣ አትቅለብለብ
እጅህ ይጠም—አትሰረት
እገርህ ይጠም—እርፈህ ተቀመጥ
የጠም—በጦም የማይበላ
የጠም ወጥ—በጦም ቀን የሚበላ (ሰጋና ቅቤ ወዘተ. የሌለበት)

ጦር :

የጦር ለፍ—የጦርነት እቅድ የሚግር ጀግሪ
የጦር ባል—የጦር ስልት አዋቂ
ጦሩ ተፈታ—ወታደሩ ሸሸ
ጦር መቆጣጠያ—አባት ለልጁ በተለይ የሰጠው መሪት
ጦር ሰራ—ከተት አለ፣ እዘጋጀ
ጦር ሻረ—የጠላቱን ጦር ድል ነሳ
ጦር ተፈታ—ተሸነፈ፣ ድል ሆነ
ጦር ነቀለ—1. ጦርን አነሳ፣ ያዘ
—2. ጦር መላሽ፣ አፍለኛ፣ ጉበዝ

ጦር ለፍ—ነገረኛ

ጦር ጠማሽ—ዘመቻ ፈላጊ፣ ወያኔ፣ ፋና

ጦጣ :

ጦጣ እየሆነክ ሂደሃል—ሙሉ እየሆነህ

ጧ አለ :

አልላክ ሳት

ጨለመ :

ለትጠልመኝ—አትጋርደኝ
 የቀን ጨለማ—ጉም፣ አፈና
 ጨለማ ተገን—በለላ
 ጨለማ ፈት—የግድግዳው፣ ኮስታራ ፊት
 ጨለማ—ክልልክኝ
 ጨለምብኛል—1. ማየት አትቶኛል (ከዐይን በሽታ የተነጣ)
 —2. ጊዜ ክደኛል ፤ ብሩህ ተስፋ አይታየኝም
 ሪትህን ለታጨለም—አትኮሳተር

ጨለጠ :

ፋት ቢለት ጭልጥ—የግድግዳ፣ የግድብቃ ነገር

ጨረሰ :

በጭፈሽ—ምን ቢሆን፣ ፈጽሞ
 ነገር ጨረሽ—ነገር ፈጽሟ
 አሚረሰው—ገንዘቡን አስወጣው
 እስከ ጭረሹ—ከናካቱው
 እከክ ጨረሰው—እከክ ወረሰው
 የሰው መጨረሻ—ፈጽሞ ደግ ሰው
 ጨረሰው—ሰባብሮ ፈጀው
 ጨርሰኝ—ግደለኝ (የቆሰለ ሰው)
 ጨርሶ—ፈጽሞ
 ጨርሶ አልመጣም
 ጭረሹንም—ከቶውንም
 ጭረሹን አሳየኝ—ፍጻሜውን አሳየኝ

ጨረቃ :

በጠፍ ጨረቃ—ጨረቃ በማትታይበት ጊዜ
 ጨረቃ ምድር ያዘች—ማታ ሳትታይ ጧት ታየች
 ጨረቃ ተወለደች—በቅ አለች
 ጨረቃ ፊት—ክብ ፊት

ጨረባ :

የጨረባ ተዝካር—ወካታ
 የጨረባ ሰርግ—ወካታ የሞላበት

ጨርቅ :

መንገድህን ጨርቅ ያደርገልህ—መንገድህን ያሳጥርልህ
 ማፍን ጨርቁን ለለ—አመናታ
 ቀለን ጨርቁን—ጓዜን
 ቅለን ጨርቁን ሳይል ውልቅ ብሎ ሄደ
 እንደ ጨርቅ ተበጣጠሰ—እጅግ ተንቀባረረ
 ጨርቃም—ደግ
 ጨርቁን ለተንካ—አጠገቤ አትድረስ
 ጨርቅ ሆነ—1. ለፋ፣ ለተተ
 —2. ለስላሳ ሆነ (ለተቀቀለ ሥጋ)
 ጨርቅ ለባሽ—መናጢ ደግ

ጨበጠ :

መጨበጫ የለለው—ወሎ የጠፋ (ለነገር)
 ተጨበጠ—ሰላምታ ተሰጣጡ
 ተጨባጭ—ያለ ነገር፣ እውን ነገር
 ለስጢጠው—የግጥሙ ነገር ስጠው
 አሚበጠ—አስታረቀ
 የደንጊያ ጨበጣ—ሳይወረው የግጥሙን ደንጊያ
 የጨበጣ ወጊያ—የእጅ ለእጅ ወጊያ
 የጨበጣ ውግ—ሳይወረው መውጋት
 ገንዘብ ጨበጣል—ገንዘብ አለው
 ጨበጣ—ኮርማታ፣ ደንክ
 ጭብጥ—ሞና ነገር
 ጭብጥ ቀሎ—እፍኝ ቀሎ
 ጭብጥ ቀሎ ያረረበት—በጣም ደግ
 ጭብጥ ለረሰሰ—ጭብጡን ለመስካሪ ነገር፣ አስረዳ

ጨከከ :

ጨከከ ለለ—ቀዝሃ አለ

* ጨወተ :

ተጨወተበት—ቀለደበት፣ አሞኘው
 ለጨወተው—አለዘበው
 ቡሉኑን አጫወተው ፤ እንደ ልብ እንዲፈታና እንዲታሰር አደረገው

ለዲዋች-መርገፍ
እንደ ሠዊታውሳ-እንደ ሁናቲውማ
የምድር ለዲዋች-ድንክ
የሰው ምዲወች-የሰው መቀሰ። መዘባባዝ
ሠዊታ ለዋቲ-ወግ አዋቲ

ጨው :

የወር ሠው-ለቤት መፍትድ በወር የሚወጣ ገንዘብ
ጨው ሠው ለለ-ሆመጠጠ

ጨዶዶ :

ቀኑ ሠድደሰ-ተጫዎኗል
ፊቱን ሠድዶታል-ቀፎታል

ጨገረ :

ጨገፊታው ጠፋ-መልኩ : ምልክቱ ጠፋ

ጨገገ :

ጨገገ ራት-ፊቱን የማይጠፋ ው

ጨገገት :

ጨገገት ራት-አይጠፋሽ

ጨፈቀ :

ጨፍቀ ክታ-ጥቅጥቅ ያለ ኩታ
ጨፍቀ ያለ ዳር-ጥቅጥቅ ያለ ዳር

ጨስ / ጠስ :

(ጠስን ተመልከት)
ተጨሳረ-አንዱ ሌላውን አናደደው
ለያስጨስም-አያስናርም
ጨስ ጨስ ለለ-የጨስ ጣእም ሰጠ : ጨስ ጨስ ሸተተ

ጨረ :

መጨረሪያ እገር-ተጨን እገር (ሰድብ)
ጨረ-ግሾተል
ነገር ጨረ-ጠብ ጀመረ
እሳት ጨረ-ፍም ከምድሻ ዋተ
ዶር የጨረው-የተጥነጥነጨረ (ጽሕፈት)

ጠርነት ተጨረረ-ጠርነት ተጀመረ
ጨር ጨር ለደረገ-1. ቅፈር ቅፈር አደረገ
-ጥቂቱ አደረገ
ፊደል ጨረ-መጽፍ መጻፍ ጀመረ

ጨተረ :

ለጨተረ-አደባ : አቸተለ

ጨን :

ተጨሳ-ከበደ
አንቅልፍ ተጨዋናኛል ፤ አንቅልፍ አንቅልፍ ብልኛል
ለተጨነን-ክፉ አትዋልባኝ : ነገር አታጥብቅብኝ
ለየተጨነ ይገባል-እየሰከረ
ሁልጊዜ እየተጨነ ነው እቤቱ የሚገባው
ክረምቱ ተጨዋኛል-ተጠናክሯል
ጨና-ከባድ ሥራ
ጨን ጨን ተፈሰ-በብዛት ተነፈሰ (ከድካም የተነሣ)

ጨገተ :

ጨገተ ራት-አስተያሚ ራት

ጨፍ :

እጨፋ ሲደርስ-ሲያበቃ ሲል
እጨፋ ለደረሰው-ውሳኔ እስገኘልት
ተጨፍን እጨፍ ሳላደርስ አልተወውም
የወረ ጨፍ-ያልተስተካከለ ወራ
ጨፋ ደረቅ-ለዛ መጥጤ
ጨረን ተጨፍ/ተፋረስና-እጨገቤ ትመጣና (እኔን ለመቃወም)
ጨፍ ለጨፍ-አንዱ ከአንዱ ለጥቅ
አልፋ ጨፍ ለጨፍ ነበር
ጨፍ ጨፋን ነገረኝ-ትንሽ አውራላኝ

ጨልል :

ጨልል ለለ-አንዳች አልባ ሆነ
ጨል ጨል ለለበት-ትንሽ ትንሽ ታየው

ጨራ :

የወረ ጨራ-ያልተረጋገጠ ወራ
ጨራ ሆነ-መጨረሻ ሆነ
በያመቱ የክፍሉ ጥራ እንደሆነ ትምህርቱን ጨረሰ

ጭራ ቀረሽ—ቀድሞት ፡ አብሮ
ጭራው አይደዝም—ጥላጫ ፡ ሸለክላካ ነው
ጭራውን ለበሰ—ፈረጠጠ
ጭራውን ሸጉበ—አንገቱን ደፋ
ጭራውን ነሰነሰ—መስሎ ለመታየት ፈለገ
ጭራውን ነሰሰ—ኮራ
ጭራውን ለማታ—ተለማመጠ
ጭራውን አያስይዝም—ራሱን ያድናል
ጭራው ሌሊ—በልጣ ብልጥ

ጭራቅ ፡

ጭራቅ ነው—ብልህ ነው

ጭር ፡

ጭር ለለኛ—ጭራቱን አስጠነቀቀች

ጭቃ ፡

በየጭቃው—በየመንደሩ
ነገሩ ጭቃ ነው—የሚናገረው ለሰሜ አይጥምም
ነገረን በጭቃ ውስጥ ጉተተው—ጥጋ አሳጣብኝ
እንደ ጭቃ ረገጠው—አበክሮ መታው
ጭቃ ሱሪ—በክረምት የሚለበስ ሱሪ
ጭቃ ለፍ—1.ከንፈረ ጥቁር ሰው
—2.ነገር ለዳፈ

ጭን ፡

የጭን በቀሎ—ባለቤቷ ብቻ የሚቀመጣት በቅሎ
የጭን ገረድ—እንደ ሚስትም እንደ አገልጋይም ሆኖ የምትኖር ፊት
ጭን ጠብቀ—ብርቱ ፈረሰኛ

ጭው ፡

ጭው ጭው ለለ—ከሳ ፡ ደረቀ (ለሰው)
ጭው ያለ በረሃ—ሰፊ ምድረ በዳ

ጭዳ ፡

ጭዳ ለለ—ሰውን ገደለ

ጭጭ ፡

ጭጭ ምጭጭ የለም—ዝም ብሎ መስራት ነው

ጮሊ ፡

ጮሊ ፈረሰ—ፈጣን ፡ ሸጥጣጭ ፈረሰ

ጮቢ ፡

ጮቢ ምታ—በተረከዙ ቂጡን መታ

ጮሽ ፡

ለዓኛ ጮሽ—ለዓኛ አቤት አለ

ጮሽቲን ቀፀሃ—እኔ በተበደልሁ ያልተበደሉት ይናገሩ ጀመር
ጮሽታ ጎርፈ—አባት አልኩ—እንጂ ምንም አላገኘሁ ነ
በንቱ ልፋት

ጮሽ—ዜግ ተግረ

ጮሽብ—ተቆጣው

ጸ/ፀ

ይህ ይ፡

ጸሀይ ወጣ—እውነቱ ተገለጠ

ጸሎት፡

የሽኮኮ ጸሎት—መጨረሻው የግያምር ነገር

ፀያፍ፡

ጸያፍን ከተተ—ነውሩን ሰወረ

ጽድቅ፡

ጽድቅና ኩነት—ጥቅምና ጉዳት

ጸጋ፡

ጸጋ ለደረበት—ጸጋ ለዘሰ

ፈ

ፈለሰ፡

በኩርኩም ለፈለሰው—በኩርኩም መታው
ፍልስፍና ወጣ—ተመነገል፡ ተደመሰሰ

ፈለቀ፡

ፀብረቱ ፍልቀ ፍልቀ ለሰ—በልጭ ድርግቱ ለጸ
ደግ ፍልቀ ያለ—የግያምርባት
ጥሩ ሐሳብ ለፈለቀ—አመጣ
ፍልቀልቀ—ላቂታ፡ ሁልጊዜ ፈገግታ የግይለየው

ፈለገ፡

የግን ተፈልጋለህ ?—የግን ከጅሉሃል፤ የግን ይሻሃል (ለጥል)
ግንር ተፈረሰ ለስፈለገ—ባስቸኳይ አስፈለገ
ተፈለገ—ልጥል ተከፃጀለ
አንድ ፈለገው ነው—አንዳሻው ነው
ፈለገኛል—ከጅሉሻል
ፍላጎትን ተወጣ—አምርቱን ተወጣ

ፈለጠ፡

ፈላጊ ፈለጠኝ—ራስ ምታት ይዘኛል
የሥን ቀረጭ ያጥንት ፍላጊ—የትርፍ ዘመድ
ፈላጊ ቀረጭ—ለሥልጣን ወስን የለለው፡ አምባገነን

ፈለፈለ፡

ወዘ ልጅ ፈልፍሏል—ወልደሏ
ነገር ፈልፍሎ ለወጣ—ምስጢር ከተደደባበት አወጣ
ፈልፈለ—ነገረኛ፡ ተገኝላል
ፍልፍል ጥርስ—የግያምር፡ የተስተካከለ ጥርስ

ፈላ፡

ቀጣል፡ ተገን፡ ቀንጧ ወዘተ. ፈላበት—በብዛት ወጣበት
ግባውን አረም ፈላበት
ወናው ቤት ቀንጧ ፈላቀበታል፤ ለያስገባም

ጥገኝ ለራሳቸው ገንዘብ ለራሳቸው
 ለፍትህ ላይ ለራሳቸው ራሳቸው በጋደል መታወቅ
 ለፍትህ ላይ ለራሳቸው ራሳቸው በጋደል መታወቅ
 ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው
 ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው
 ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው
 ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው
 ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው ለዚህ ራሳቸው

ፈረስ :

ህገ ፈረስ—ህገ ተግባር : ተሻረ
 ልቦ ፈረስ—1. የፋቶ ሥራ የሠራ መለሰው
 ማርያም—ባለ ልቦ ፈርዖል
 —2. በልብ ድካም ሞተ
 ማከራቸው ፈረስ—አልባካ አለ : አልደዝ አለ
 ባርቶ ለፍረስ—ፈጥሮ ገዳይ (ለእግዚአብሔር)
 በወገኑ ፍርስ ለሉ—ደንግጥ አለ
 ለፍጥኝ በውኃቱ ፍርስ አለ
 ተጠር ለፈረስ—ተቃጥሮ ላይመጣ ተረ
 ተብ ለፈረስ—ጥንቅቅናውን አወረደ
 በፋቶ ፈረስ—ተገነክትክት ላቶ
 በዋጋ ተፈረስ—በዋጋ መስግጣት ለታታቸው
 ለፍትን ለፈረስ—ፈረስን ፈነክተው
 ለካሉ ፈረስ—ቲምጥና ያዘው
 ለገር ፈረስ—አገር ተፈታ (በጦርነት : በረሃብ)
 ለርቆ ፈረስ—በጥምነቱ ተሻረ
 ካፈረስ—ለይዋት ከተረ
 ዛሬን ሌሊት ካፈረስ ይደን ይሆናል

ፈረስ :

ለጣ ፈረስ—ኮርቻ ያልተጫነ ፈረስ
 የፈረስ ቤት—አፍትና ለባት አብረው የግድፍተኛ ቤት
 ገብ ለስተረርስ የግድፍተኛ—ደግሞ ለስተረርስ ቅልጦት የግድፍተኛ
 ገደው ፈረስ—ትፋሩ ተበላሽ : ባለፍ ሚስት ተፋሩ
 ፍርስ ያደርገህ—መት
 የሰደጣን ፈረስ—ክልፍልፍ
 የፋን ፈረስ—ባለቤቱ ብቻ የሚተመወድ ፈረስ
 ፈረስኛ ውሃ—ደራሽ ውሃ

ፈረንጅ :

ለውቅ ፈረንጅ—በልተኛለሁ ባይ
 የፈረንጅ ለፍ—ያውርጥ
 ፈረንጅ ቀጠለ—ከፈረንጅ አንጻን ይገኛል የተሰበሰበ
 የኛ ፈረንጅ—የኛ (ልዩ)
 ፈረንጅ ለምሳሌ—በፈረንጅ ትልቅ ከብር የሚሰጥ

ፈረስ :

ቀን ፈረንጅ—መጥሮ ለጋጣሚ ላይ ወደተ
 ለተፍረደ የፈረንጃው—በውን ስለ ጋጠላቱ ለትውተሰው : ለገተኛ ስጦ
 ሠራው ትገኝ ይሆናል
 ለደፍረደ ነው—አይጣል ነው
 የፋርደን—ለሁላችንም እንደ ዋጋችን ይሰጠን
 ፈርዖብ—ጥሰታል
 ያን የገንዘብ ያካካት ሥራ የያዘለት ፈርዖብ ታል : ትገኙ የመጣው ከፊኖን
 ጊዜ ጀምሮ ነው
 ፍርደ ገምድል—አድላዊ
 ፍርደን ለገኘ—የገኘ ለገኘ
 ፍርደ ለበሰ—ሀገን : ለግድን ተከተለ : ጥሩ ፈራጅ ሆነ
 ፍርደ ገሠሠ—እንዲሁ ላኛ የፈረደውን ሌላው ሻረ

ፈረስ :

ሬሱ ላይ ለፈረመበት—አፍትን ከሰበሰው
 ለተፈርጥ ስትሰጥ ዋለች—በጣም አዛዝ ስታለቅስ ዋለች
 ነገሩን ለፍርጦው—ነገሩን ተናገረው
 ምን ላር ላሩን ትላላህ ነገሩን ለፍርጦው እንጂ : የሚተላለፍን ተናገረው
 ነገሩን ለፍርጦ ተናገረ—ገልጦ ተናገረ
 ለፍረጥርጦ ተናገረ—እውነቱን እውጥቶ ተናገረ
 አመራት ላይ ለፈረመው—ከተኛ ጣለው
 እውነቱ ፈረጠ—እውነቱ ወጣ
 ፍርጥ ብተል ለልነገርህም—በትዋትኖ አልነገርህም

ፈራ :

ልዩ ፈራ—ጥርጣሬ አደረገኝ
 ሲፈራ ሲገር—አደርገን አደርገን ሲል : ሲያመነታ
 ሲፈራ ሲገር ነው—አንድን ቃል እንኳን የተናገረው : ለልባ ለልባ ሲል
 ለይገ ለፋር—የግድፍተኛ : ትህት
 ለይገ ለፋር—ትልቅ ፍራት
 አይፈሩ ፍራት ያዘው : ተርቦደላይ
 ለይገ ለፋር—ፈተን የግድፍተኛ ገብዝ
 ለፈርኩህ—ደርገኩህ አልዘነኝ
 እህሉ ፈራ—እንደ መጠውለግ አለ (አዝመራው)
 እገሩ ፈራ ፈራ ይላል—ለመሄድ ለመሄድ አይደፍርም
 ወሻው ፈራ—ጥር በው
 ገዝታው ፈራ—እንጂራው አነሰ
 ፈራ ለፍት—የሚፈራ ይደናል
 ፈራ ተባ ለሉ—አደርገን አደርገን አለ : አመነታ
 ፈራ ያለ ለፍገግ—ጉመድ ያለ አፍገግ
 ፍራት ራት—ፈራ ያመልጣል

ጎ ረርሰ-የባት ሥጋ
ታ ረርሰ-ከወደ ውስጥ የግድለው የኩታ ጥበቃ
ሳም-በርጫም

ጎ በየፈርጁ-ነገር እንዳመጣው
ፈርጁ በፈርጁ-በወገን በወገን ፡ በመልክ በመልክ
ገፈን ፈርጁ አልያዘውም-የነገሩን ጥበብ አልያዘውም
ፈርጁ የለለው-መያዣ መጨበጫ የለለው

-ደንገተኛ አደጋ

ለባን አረሰሰ-በጣም ደክሞ ሰራ
ለባ ረሰሰ-ሰነፈ
ወኩኩ አረሰሰ-እየከፋ ሄደ
በልጣንን ለረሰሰ-አረረሰ (ትስፍ)
በንብረው ረሰሰ-አይዞህ ተነስ (ለወደተ ሕገገ)
ቶኔ ረሰሰ-በብጣት ተነገረ
በለውተምደል ይፈሳል-በአውተምደል ተጠፋት ይሄላል
በረተ ለረሰሰ-በረት እተለጠ
ዘር ልፍሳሽ-አንተረኛ
ነገር ረሰሰ-የእርት ውል ትነገረ ፡ ተነበበ
ኮዛዜው ረሰሰ-ኮዛዜው ተነገረ ፡ ተነበበ
አይት ረሰሰ-አይት ጠፋ
አይገህን ያናሰው-ጠፋ
እንዳውን አረሰሰ-በጣም አለተሰ ፡ ብሉቲን ለእግዚር ሰጠ
በነገሩ በግዜን እንዳውን አናሰ ወደቤቲ ተመልሰ
የረሰሰ አይተረሰም-አንድ የተዘላለመ ነገር አይጠገንም
ይሁ አንድ ረሰሰ ቀረ-የግዚታልላት ሳያገኝ ቀረ
ይም አረሰሰ-1. ከባት አረደ ፡

-2. ዌዳ አለ ፡

-3. ሰው ገደለ

ይም ተረሰሰ-ደም ተታባ
ንንዘውን አረሰሰ-ንንዘውን አወጣ
ረሰሰ ለሰ-በተት አለ

ረሰሰ አደረገ-1. የተረረውን የመንግሥት ንንዘብ (በጀት) ወደ ገምጃ ወት አገባ
-2. ሆኖ አደረገ

ረሰሰ-የተዘናኘ

ፍርባጥን ለታ ሆናለች ረሰሰ ፤ ሕሳብጥን ጥላለች
ረሰሰ ከንበል ለሰ-ድፍት ውድት አለ ፡ ጥተ
ረሰሰ ረሰሰ ተላለች-ትጥንክላለች

ረሳ ፡

በንኩርት ረሳ-ግዜዝ

ፋትም ተረሰ ተቀጠረኛና-ይህም ትልት ነገር ሆነና

በከርን ለከረሰው-አስከር ደብደቤው

ተጣዘረው የረሰተ ረሰ-አንድነት ያልረት ነገር

ተዋቸው ይረሰ-አንድ ቢጠያቸው ይሁኑ

ተጥህርተን ረሳ-የተገረውን ረሳ

የተረሰው ረሰ ለከተጣው ይገጣል-ከተገደቱ ትንሽ ስለሆነች ወረ በተሰ

ይላረላል

ረሰ ዘንቱ-አውደልላይ

ረሰን መሰል-ርጠ ፡ ዘዘ

ረሰም-ረረ ዐትደታ

ረቀረ ፡

ምን ረቀረኝ-ይወሳኝነት

ቀሰ የጢያንርስ ርቀር-የገንዘብ ርቀር

የጽደ ርቀር-መጥጥ ያለ ርቀር

የጽደ ርቀር-ጊዜው እስኪያጠፋ ፤ ለውክላት

ያገዝተ ርቀር-የልዩ ርቀር

• ረቀቀ ፡

በእንተቀሰ ለስኬደው-አስከረው

ርታታ-ነገር አውላለኝ

ረቀደ

እንደረቀደው-የረላገው ይሁን

ከወተኘን ረቀደ-ከባተኛ ባተሰገሩበት ጠጥር አለ-የጠጥርውን እየ

ረቀቀደ-ተመለከተ ፤ መረረጠ

ረቀደ ሥን-ከሐት ፤ ከወገድ ጋር የመገናኘት ስሜት

ረቀቁን ለደረሰ-1. የታዘዘውን አሟላ

-2. ከሐት ጋር በግብረ ሥጋ ተገናኘ

ረቀቁን ለው-ከጽያታለው ፤ ወደጽያታለው

በዛረቀ-አንድ ተገኘ

በዘረቀደ የበተለ-ሳይዘረቀ የበተለ

ፈተላ :

ነገር ይፈተላል—ነገር ይገኛል : ከቶ ሐሳብ ያውጠነጥናል
እገናን ለፈተላ—ከፍርሃት የተነሳ እፃፋን ያፋትጋል
ፍተላተል—አትሙ ደካማ

ፈተተ :

እንፃፈተተ—እንፃፈተደ

ፈተነ :

ለፈተና የተፈጠረ—ለመከራ የሚኖር
መከራ የፈተነው—ከቸገር የተገረ
ፈተናውን ለለፈ—የተጠየቀውን አወቀ
ፈተናዩን ለየሁ—ለዘላለን ለየሁ
ፈተናታል—ለስተደግ አውቃታል
ፈተናት ነው እንዲህ የሚቀርብ : ምን እንደግደርገው በላወቀ

ፈተገ :

ፈብ ሆኖን ፈተገው—ከፋኛ ራሱ
በነገር ሲፋተጉ ነበር—በነገር ሲነካኩ ነበር

ፈተፈተ :

በሽታ ፈተፈተው—አደቀው
ነገር ለተፈተናት—የግታውቀውን አትናገር
ነገር ፈተፋት—ነገር አጥካኪ : አሙላላጽ
ከፍተናት ራቱ—ከሚያበላ ፈገገ ቢል ይካል ነበር
የቀጣጣ ፈተፋት—አላውቅበኝም ብሎ እግያገባው ውስጥ የሚገባ
ፈተናት ለጉረበው—ጥሩ አድርጎ አስረዳው : አስተገረው
ፍተናት የመለለ ከታ—በጣም ለሰላላ ኩታ

ፈታ :

ሚስቱን ፈታ—ጋብኛውን አፈረሰ
የላሱን/ለሩ ፈታ—መናገር ያለ
ሰውነቱን ለፍታታ—ተዘናፃ
ሰራ ፈታ—ያለሥራ ተቀመጠ
ሰራ ፈታ—አውደልዳይ
ሸንጎ ተፈታ—በብሰባው ተዘተነ
ዘርቹን ፈታ—ግረሱን አቆመ
እንበደቱ ተፈታ—እንደበቱ ተባ : ረታ
እገር ፈታ—አገር አጥፈ
እገር ተፈታ—ተወረረ

ለፍታታ ተናገረ—ገልጾ : አብራርቶ ተናገረ
እገቢር ይፍታ ለለ—ናዘዘ
ወገቧን ፈታት—ባል እገባች
ደም ለፈታባት—ደም በጣም ወረዳት : ፈሰላት
ገበያው ተፈታ—ተበተነ
አባተ ፍታት—ለሙት የሚጸለይ ጸሎት
ፈተ—ሚስቱን የፈታ : ባሏን የፈታች

ፈነቀለ :

መረንቀለ መንገሥት—በጋይል የሚያረገ የመንገሥት ለውጥ
ከርስቱ / ከሞላ ቤቱ ፈነቀለው—አስለቀቀው : አስወጣው
ከስራው ተፈናቀለ—ሥራውን እንዲለቅ ሆነ
ደስታ ፈነቀለው—እጅግ ተደስተ

ፈነከተ :

ናክኸ ለለ—ተደረረ
ናክኸ ያባ ቢላዋ ልጅ—አልበገርም

ፈነወ :

ፍናዋተ ቢስ—ልክስከስ
ፍናዋቱ ጠፋ—ድራሹ ጠፋ

ፈነዳ :

ሊፈነዳ ደርሷል—1.በጣም ወፍሯል
—2.ምስጢር ለግውጣት ምንም አልተረው
በላቀ ፈነዳ—በጣም ላቀ
ለብዮቱ እንደ ፈነዳ—አብዮቱ እንደ ተነሳሳ : እንደ ተቀጣጠለ
ፈነዳ ፈነዳ ይለል—ያምባርታል
ናንድሽድሽ—ትምብክብክ

ፈነገለ :

ባርያ ፈንጋይ—ባርያ ሺያጭ : በውን እያፈነ የሚሸጥ
ተፈነገለ—ሞተ

ፈነጠረ :

ብልተ ፈነጠረ—በመልክ በመልክ ቆራረጠ
ተስፈንጣረ—አክራሪ (ፖለቲካ)
ለስፈንጥር ጣለው—አንትር ተፋው

እየተፈናጠረ ሂደ-እየተቆናጠረ ፡ እየተቆጣ ሄደ
የፍንጥር-ከተገበያዩ በኋላ የሚጠጣ መጠጥ
ረንጥረው-ተወው ፡ ፈንግጠው

ረንጢ ፡

ለተረንግብኝ-ጉራህን አትንፃብኝ

* ረንፈን ፡

ከር ለታሪክ-ነገር ሆነ ብለህ አትረፈጥ

ረንቶ ፡

እንተ ረንተ-ምናም ነገር ፡ ተራ ነገር

ረንጣጣ ፡

ጣጣ ረንጣጣ-ትርኪ ምርኪ
ረንጣጣ ጭለት-ረንጣጣ ይዞት ላን
ረንጣጣ ይዘው-በረንጣጣ በሽታ ተለክረ

ረካ ፡

ረቀ ረካ-በደስታ አንጸባረቀ

ረወሰ ፡

ለንደዘቱ ድወይ ይፈውሳል-እንደበቱ እጅግ ያስደስታል፤ ጣዕም ያለው ነው

ረዘዘ ፡

ቀለሙ ረዘዘ-ድምቀቱን እያጣ ሄደ
ለይቱ ረዘዘ-ትኩር ብሎ አየ
ቀንጅ ሴት ሲያይ እይቱ የግደፈዝ የለም
የፍዝ ያደንገዝ-እእምርን የሚያስት

ረደረደ ፡

ረህቅ ረደረደ-በጣም ራሱን
ብርድ ረደረደ-በጣም በረደን

ረጅ ፡

ሆድ ይፍጀው-ሆድ ይቻለው
ለጭህ ፍጀው-ለብህ ጨርሰው

ስንተ ከንድ ረጅህ-ስንት ከንድ በቃህ
ከጣ ረጅ-ሁሉንም መደበት የሚወድ
በረጅ በረጅ-ምንም በያወጣ
በረጅ በረጅ ካሥር ብር አይበልጥም

በጌ ረጅ-ጠበቃ
ለረጅ-አረጅ
ለልክ ለሰረጀው-አልኩን ለሰረጸሰው
ለንደ ፍጀታው-እንደ ይዞታው
የጣረው አሳተ ረጀው-የሠራው ከተ ሥራ ጉዳው
የረጀውን ይፍጀ-ምንም ያህል ያውጣ
የረጀ ያረጀ-አርጅቶ ያስቀለት
ጉተረው ለምሳ ቁና ይረጃል-አምሳ ቁና ይይዛል
ጣጣውን ረጀ-ጣጣውን ጨረሰ
ፍጀታ ይሰጠኝ-ሀሳቤን ልናገር

ረገጦ ፡

ናም ለለ-ጥተ

ረገጠ ፡

ረገጠው ረገጥው-ተወው ተደው

ረጠረ ፡

ምን ታረጥረለህ?-ምን ትሠራለህ?
ሞተና ፍጥረት ለንድ ቀን ነው-ያንድ ቀን እውቂያ ዘላቂ ሲሆን ይቸላል
ሲረጥረት ነው የዋለው-አለልክ ቀንጅ ሆኖ ተረጥረለች
ከር እየፈጠሩ ጭናገር-ያልሆነውን ሆነ ብሎ ግውረት
ለይ ለረጣጠር-1.አዩ ግግር! አዩ ቀንጅና
-2.አዩ መጥር ጠባይ!

እንደየፍጥረቱ-እንደየጣባዩ
ሰው መቸም እንደየፍጥረቱ ነው
እንደገና ተፈጠረ-ታደሰ ፡ አግረበት
እንደ ፍጥርጥሩ ይህን-እንደ ፈለገው ይህን
የሰው ፍውር አይደለም-ከሰው የተለየ ጠባይ ያለው ነው
የፈጠረ ጽሁፍ-ልዩልድ ጽሁፍ
ፍጥረቱ ሁሉ ለያምረኝም-ጠባዩ ሁሉ ለያምረኝም

ረጠጠ ፡

ምን ታረጥብኛለህ-ለምን በቂጣ ዐይን ታየኛለህ
ለው ሲበላ ለታፍጥ-አትቀላውጥ
ተፋጠጡ-ምናባክ! ምናባክ! ተላባቡ
ለይቱ ፈጠጠ-ተደናገረው
ከባድ ጥያቄ ሲጠየቅ ጊዜ ዐይኑ ፈጠጠ
ለፋጠ ይዘው-አስጨንቆ ያዘው

ፈጢ፡

ለይፈጢ ለይቀላ-እንጉል፡ ብላሽ

ፋት፡

ማላ ፋት-ባሰት ዘውትር የሚምል
ተምህርቱን ፋት ለለው-በፍጥነት አጠናው
ፋት ማለት ይወግዳል-ጠጪ ነው
ፋት ቢሉ ጭልጥ-ንብረቱ ትንሽ የሆነ፡ የማይባቃ ነገር

ፊት፡

በፍተሩት ፊት-ከምግብ ይልቅ ፈገግታ
የሌላ ፊት-የሚያጠፋው፡ የጨፋጣው
የፈራን ባቻ የሚያስተውለው-አጠገቡ ያለውን
የፈቱን ለያጣውም-የእድሉን፡ የገንጣፋን ለያጣም
የፈታቸን እሁድ-የሚመጣው እሁድ
ፊት መጣጣው ወደ የሰለጠነ፡ ደረቅ ፊት
ፊት ዕልካካ-የሚያምር፡ ቀንጆ
ፊት ከባድ-እኩራራ
ፊት ገምግማ-ፊቱ የተጸጠረ
ፊት ብር ለሰ-ጭው አለ፡ ፊቱ ከሳ
ፊቱ ተኮረሰ-አኮረፈ
ፊቱ ይገነጠ-ፊቱ ከሳ
ፊቱ ጠወለገ-ድካም ታየበት፡ ከሰመ
ፊቱ ጭር ለለ-ምገብ አጣ፡ ደንገጠ
ፊቱ ጭው ለለ-ከሳ
ፊቱን መለሰ-በት ታዩው፡ ታረቀ፡ ውድታው ተመለሰ
ፊቱን ቆጠረ-ፊቱን እከፋ
ፊቱን ባየሁት-በተገናኘሁት
ፊቱን አይኛው ሁሉ ነገር በቀረብኝ
ፊቱን ያ-አኮረፈ
ፊቱን ለሰወገ-መኖሩን አስታውቅ፡ ደጅ ጠና
ፊቱን ለዙር ሂደ-ተከፍቶ፡ ተቀይሮ ሂደ
ፊቱን ለዘረ-ጥላቻውን አላየ
ፊቱን ለገመደደ-በመገረም አየ
ፊቱን ለጠመመው-የሚያስጸይፍ ነገር ስላየ ዘወር አለ፤
በጥላቻ ዐይን ተመለከተ
ፊቱን ለጠቀረ-ፊቱን ቆጠረ
ፊቱን የሰተረ-ከፋ መልክ አላየ
ፊቱን ያዘ-አፈረ
ፊት ለፊት-1.አንጻር ለአንጻር
-2.በገሀድ
የተናገርኩት ፊት ለፊት እንጂ በድብቅ አልነበረም

ፊት መመለሻ-ጉቦ
ፊት መገለጫ-እጅ መገኛ መታያ
ፊት ሰጠው-አቀረበው
ፊት ያላ-በክፋ ዐይን አየ
ፊት ለላይ-አቀረበ፡ ወደደ
ፊት ፊት ለትበል-ተደም ተደም እትበል
ፊትህን ለልየው-ከፊቱ ጥፋ

ፊን፡

ፊን ፊን ለለ-ደረሰኩ ደረሰኩ አለ፡ ጉብዝናውን ለማሳየት ምክረ

ፊደል፡

ፊደል ቁጠረ-ፊደል ተግረ
ፊደል ተግረ-አጥቂ ሆነ

ፋት፡

ፋት ፋት-አቃረ
ፋትን ፋታለት-ፋትን ረሳለት
አግው ተፋታለት-ይቅር ተሳለ፡ ዕጻውን ግረው
ዝምድናውን ፋት-ዝምድናውን አፈረሰ
ፋት-ጭሳ ሰፊ

ፋፍ፡

ፋፍ ወገ-መብራት እብሬ

ፍሬ፡

ለገድ ፍሬ (ፍሬት)-በጣም ትንሽ
አንድ ፍሬ ልጅ
አንድ ፍሬት ልጅ
ፍሬ ሰው-ጭም ነገራም ሰው
ፍሬ ቢለ-ጭም ነገር የሰለው
ፍሬ ነገር-የነገር ጥና
ፍሬ ለልተወም-ልጅ አልወለደም
ፍሬ ከርሰ-ልጅ
ፍሬ ረርሲኪ (ከርሲኪ)-ፍሬ የሰለው የማይረባ
ፍሬ የለውም-1.እርባን የለውም
-2.መሆን ነው-1.አልወለደም
ፍሬ ገብር-ጥና ገብር
ፍሬውን መታው-ቆለጡን መታው
ፍሬ ፍሬውን-ዝገን ዝገን
ከፍሬ ከፍሬው አውጧልኝ

ፍንጭ ፡

የነገር ፍንጭ—የነገር ትንሽ ክፍል ፡ ፆልክት

ፍየል ፡

ፍየል ለፍ—ቀባጣሪ ፡ ለፍላፊ

ፍየሷን እንደ በገ ብልጧን እንደ ሞኝ

ፍዳ ፡

ፍዳውን ለየ—መከራውን ተቀበለ

ፍዳዩን በላሁ—መከራ አየሁ